

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a církevního práva

Eva Zavadilová

Praktická teologie

**Výuka a vyučující kanonického práva na řádovém teologickém učilišti
Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v Obořišti u Dobříše v letech
1918–1950**

Disertační práce

Vedoucí práce: Doc. Damián Němec, dr

Olomouc 2019

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně pod vedením svého školitele a za použití uvedených pramenů literatury.

V Olomouci dne 5. dubna 2019

Eva Zavadilová

Anotace

Disertační práce se zaměřuje na realizaci výuky kanonického práva na řádovém teologickém institutu Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v Obořišti u Dobříše v letech 1918–1950, kde působili dva významní čeští kanonisté 20. století: Josef Pejška a Jan Jaroš. Práce se nejprve soustřeďuje na dobové právní předpisy o intelektuální formaci kleriků, později sleduje, jaký byl jejich dopad na organizaci studia v Obořišti. V neposlední řadě disertační práce poskytuje podrobný přehled o situaci a stavu výuky kanonického práva na ostatních řádových teologických učilištích v rámci českých zemí v téže době a obsahuje životopisné medailony vyučujících, a je tak zatím nejobsáhlejším pojednáním k problematice jednotlivých řádových teologických institutů.

Počet znaků: 431 314 (239,6 normostran)

Klíčová slova: řádové teologické instituty, Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, kanonické právo, vyučující kanonického práva, výuka kanonického práva, kanonisté, čeští kanonisté, dějiny české teologie

Annotation

The thesis deals with the realisation of teaching canon law at the religious theological institute of the Congregation of the Most Holy Redeemer in Obořiště in 1918–1950, where two important Czech canonists of the twentieth century worked, Josef Pejška and Jan Jaroš. At first, the thesis concentrates on the legislation of that time concerning the intellectual formation of clerics, and later it monitors their impact on the organisation of studies in Obořiště. Last but not least, the thesis provides a detailed survey of the situation and the state of teaching canon law at other theological institutes in the Czech lands in that period, including biographical portraits of the teachers, and it is thus far the largest treatise of the topic of the individual religious theological institutes.

Number of characters: 431 314 (239.6 standard pages]

Keywords: theological religious institute, Congregation of the Most Holy Redeemer, canon law, teachers of canon law, teaching canon law, canon lawyers, Czech canon lawyers, history of Czech theology

Poděkování:

Děkuji doc. Damiánu Němci, dr za odborné vedení této práce a za jeho cenné podněty a rady při jejím zpracování.

Děkuji všem řeholním představeným, kteří mi umožnili studium archiválií v řádových archivech a všem, kteří mi při shromažďování materiálů svými radami pomohli a nasměrovali mne nebo poskytli cenné informace, především Mons. Janu Graubnerovi a P. MUDr. Jánů Janokovi CSsR, dále Mag. Dr. Theol. Martinu Leitgöbovi CSsR, P. Pacifiku Matějkovi, Th.D. OFMCap., P. Augustinu Prokopovi OP, P. Josefu Kopeckému ml. SDB, P. Janu Blahovi SDB, P. Petru Zelinkovi SDB, Ing. Marii Traxlerové, Mgr. Lucii Toman Ph.D. a Anně Zikešové.

Chci vyjádřit vděčnost také těm kněžím, kteří přispěli svým svědectvím ke vzniku této práce, ale nyní již nejsou mezi námi: děkuji P. Ing. Janu Robovi SDB, P. Stanislavu Muzikářovi CSsR a P. Ladislavu Šrňovi CSsR.

Práce vznikla za podpory:

Projekt **IGA_CMTF_2018_002 Česká náboženská kulturní identita s akcentem na sté výročí vzniku Československa.**

Projekt **IGA_CMTF_2019_004 Události let 1949, 1969 a 1989 a katolická církev v Československu**

OBSAH

Úvod.....	7
1. Vymezení pojmů: kanonické právo, církevní právo a konfesní právo.....	13
1.1 Kanonické právo.....	13
1.2 Církevní právo	14
1.3 Konfesní právo	14
1.4 Vztah církevního a konfesního práva	16
2. Církevní a státní právní předpisy o vzdělávání katolického kléru účinné v letech 1918–1950 ..	18
2.1 Církevní předpisy o bohovědném studiu	18
2.1.1 Směrnice o bohovědném studiu	18
2.1.2 Církevní předpisy o vyučujících bohovědného studia	22
2.1.3 Aplikace církevních předpisů v českém prostředí.....	24
2.2 Státní předpisy	25
2.3 Předpisy o kanonickém a konfesním právu v teologickém studiu.....	31
2.3.1 Církevní předpisy	31
2.3.2 Státní předpisy.....	32
3. Právní postavení řeholních teologických učilišť v Československu v letech 1918–1950.....	34
3.1 Právní postavení podle mírně upravené rakouské legislativy.....	34
3.2 Příprava nového právního řešení od konce 20. let 20. století.....	35
3.3 Nová vládní nařízení z roku 1937.....	37
4. Výuka práva na ostatních řeholních teologických učilištích v letech 1918–1950	39
4.1 Dominikáni	40
4.2 Kapucíni	48
4.3 Salesiáni.....	55
4.4 Jezuité	65
4.5 Premonstráti – Historický exkurz: Klášter Teplá u Mariánských Lázní	69
5. Intelektuální formace kleriků kongregace redemptoristů v Obořišti vzhledem k dobovým právním předpisům.....	76
5.1 Vznik vlastního teologického ústavu v Obořišti.....	76
5.2 Předpisy práva redemptoristů o řízení formace a studia ve studijním domě	78
5.3 Organizace studia do roku 1918	81
5.4 Adaptace studijního plánu podle nové legislativy	86
5.5 Situace během okupace a poválečný vývoj	89
6. Výuka kanonického práva v Obořišti.....	94
6.1 Předpisy řeholního práva redemptoristů o výuce kanonického práva	94
6.2 Období výuky Josefa Pejšky 1902 (1907?) – 1937.....	94
6.3 Období výuky suplentů (1937–1945).....	97
6.4 Období výuky Jana Jaroše (1945 – 1950).....	100

7. Život a dílo Josefa Pejšky CSsR.....	103
7.1 Život Josefa Pejšky.....	103
7.2 Hlavní vědecká tvorba.....	106
7.2.1 Spisy z církevního práva.....	106
7.2.1.1 Jus sacrum Congregationis SS Redemptoris. Editio altera, emendata et aucta, Hranice: E Typographia Snaha F. Olšovský, 1923, 430 s.....	106
7.2.1.2 Ius canonicum religiosorum, Friburgi Brisgoviae: Herder & Co., 1927, 365 s.....	107
7.2.1.3 Církevní právo se zřetelem k církevnímu právu československému.....	108
7.2.1.3.1 Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek první: Ústavní právo církevní, Semily: Nákladem vlastním, 1932, 255 s.....	110
7.2.1.3.2 Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek třetí: manželské právo kanonické, Praha: Nákladem theolog. ústavu v Obořišti, 1934, 307 s.....	112
7.2.1.3.3 Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek druhý: Hierarchický řád církevní, Praha: Nákladem theologického ústavu CSsR. v Obořišti u Dobříše, 1937, 252 s.....	114
7.2.2 Spisy historické.....	117
7.2.2.1 Řád Pavlínů poustevníkův a jeho činnost mezi Slovany, Praha: nákl. vlast., 1914, 64 s.....	117
7.2.2.2 Sv. Kliment Maria Hofbauer, generální vikář kongregace Nejsv. Vykupitele, apoštol nové doby, Praha: nákladem vlastním, 1920, 143 s.....	117
7.2.2.3 Sv. Jan Nepomucký: k dvoustému výročí jeho svatořečení: (1729–1929), Hlučín ve Slezsku: Exerciční dům, 1929, 32 s.....	117
7.3 Další tvorba.....	117
8. Život a dílo Jana Jaroše CSsR.....	119
8.1 Život Jana Jaroše.....	119
8.2 Vzpomínky na profesora Jaroše.....	129
8.2.1 Vzpomínky z období jeho výuky na CMBF.....	129
8.2.2 Různé vzpomínky spolubratrů na P. Jana Jaroše.....	131
8.3 Hlavní vědecká tvorba.....	132
8.3.1 Impedimenta matrimonialia apud Bulgaros Unitos, Olomouci: Sumptibus Academia Velehradensis, 1939, 322 s.....	132
8.4 Další tvorba.....	135
Závěr.....	138
Seznam pramenů a literatury.....	140
Seznam příloh.....	156

ÚVOD

Církev vždy podporovala a oceňovala intelektuální činnost příslušníků řeholních řádů, kterou přispívali k blahu a rozvoji celé Církve. Papež Pius IX. v listu *Ubi primum* ze dne 17. června 1847, určeném řeholním představeným, povzbuzuje k dalšímu úsilí o správný způsob studia v souladu s pravidly řádu. Řeholníci se mají horlivě věnovat studiu zejména posvátných věd, aby poté, co jsou sami vzděláni v tom nejlepším učení, byli schopni plnit požadavky a výzvy odvíjející se od jejich poslání a posvátné služby.¹ Mezi místa, kde se tato intence ve značné míře uskutečnila, patřilo zázemí řádového teologického institutu Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele v Obořišti u Dobříše.

Během první poloviny dvacátého století se na území našeho státu podařilo některým řeholním řádům a kongregacím obnovit či nově vybudovat instituce, které poskytovaly spirituální formaci a filosoficko-teologické vzdělání kandidátům kněžství v rámci vlastního řeholního společenství. Jednalo se o řádové teologické instituty,² ze strany státu soukromé vzdělávací ústavy vysokoškolského rázu, které měly vychovávat vlastní klérus podle církevních předpisů včetně instrukcí představených, prakticky se však na ně vztahovaly také zákony státní.

O činnosti těchto teologických institutů víme málo, podrobnější odborné pojednání chybí, což se jeví jako pochopitelné vzhledem ke zlomkovitosti dochovaných informací a skutečnosti, že neexistuje ani neochvějná jistota o přesném počtu těchto ústavů.³ Zlomkovitost dochovaných údajů velmi pravděpodobně souvisí s náhlou a násilnou likvidací řeholních domů v rámci „akce K“, která proběhla ve dvou etapách měsíce dubna roku 1950.⁴

¹ Srov. BIZZARRI, Andreas: *Collectanea in usum secretariae Sacrae congregationis episcoporum, et regularium*, Roma: Ex Tipographia Rev. Camerae apostolicae, 1863, s. 868.

² Vzhledem k dobovým zvyklostem jsou v textu synonymně používány názvy jako (řádové či řeholní) teologické učiliště, teologický ústav, teologické bohovědné učiliště nebo (teologický) studentát.

³ Autor V. Novotný poukazuje na rozpor mezi údaji, které předkládají ve svých publikacích K. Kaplan a V. Vaško a navrhuje vlastní výčet řádových teologických učilišť před jejich zrušením: Teologický ústav redemptoristů v Obořišti, Generální filosofické a teologické učiliště dominikánů v Olomouci, Filosofické studium kapucínské v Olomouci a Teologické studium kapucínské v Praze, Teologicko-filosofické studium františkánské (existovalo pouze formálně), Salesiánský filosofický studentát v Přestavlkách s prvním ročníkem ve Fryštáku a teologický studentát v Oseku u Duchcova, Filosofický institut Tovaryšstva Ježíšova v Děčíně (pro české i slovenské scholastiky) a teologické studium jezuitských scholastiků českých a slovenských, které probíhalo od roku 1949–1950 na řádové Vysoké škole teologické v Trnavě. Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta 1939–1990. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, s. 49–50.

⁴ První etapa se uskutečnila v noci ze 13. na 14. dubna 1950. Postihla především nejpočetnější řehole. Zabrány byly mj. kláštery redemptoristů, salesiánů a jezuitů i s jejich učilišti. V rámci druhé vlny, která proběhla o čtrnáct dní později, ve dnech 27. a 28. dubna 1950, byly obsazeny zbylé kláštery, mezi nimi klášter dominikánů v Olomouci, kde sídlilo *studium generale*, a klášter kapucínů v Olomouci a v Praze s filosofickým a teologickým studiem. Srov. VLČEK, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 69–75, ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC,

Disertační práce chce reagovat na tento nedostatek informací a věnovat se dosud nezpracovanému tématu výuky kanonického práva na těchto řeholních teologických učilištích. Teologickému studentátu kongregace redemptoristů v Obořišti u Dobříše, který je uveden v titulu této práce, je věnována pozornost širšího rázu, stejně jako zdejším vyučujícím kanonického práva P. Josefu Pejškovi CSsR (1870–1946) a P. Janu Jarošovi CSsR (1909–1985). Oba jmenovaní patřili mezi význačné kanonisty své doby a s prostředím studentátu byli těsně spojeni. P. Pejška zde jako profesor působil téměř 35 let. P. Jaroš zde absolvoval svoje bohoslovecká studia a později zde i sám vyučoval, a to až do záboru kláštera v roce 1950.

Cílem disertační práce je prozkoumat způsob a úroveň výuky kanonického práva na tomto učilišti, předložit širší informace o tom, jak byla praktikována, a o těch, jimž byla tato výuka svěřena. Ukazuje se jako vhodné hovořit o výuce práva v Obořišti ve srovnání se situací a stavem výuky tohoto předmětu na dalších řádových učilištích, a proto je také o nich v disertaci dosti obsírně pojednáno.

Redemptoristé jsou především misionáři, jejich spiritualita je christocentrická a jsou také mariánským společenstvím se zvláštní úctou k Panně Marii Ustavičné pomoci. V jejich řeholních domech panuje život rozjímavý, v apoštolské službě pak život aktivní.⁵ Spirituální a intelektuální formace kleriků tedy nemohla být striktně oddělena jedna od druhé, obě se prolínaly a tvořily určitou jednotu. I to je obsaženo v hesle, jímž se mladí redemptoristé ve studijní koleji měli řídit: „*Soli Deo et studiis*“. V této práci však bude v drtivé většině zohledněna pouze ona intelektuální formace se zřetelem na výuku kanonického práva a strukturu i proměnu studijního kurikula.

Obořišťský studentát redemptoristů byl pozoruhodný právě tím, že ač jej založila kongregace působící v našich zemích poměrně krátce, ústav dosáhl vysoké úrovně a získal věhlas,⁶ který si podržel až do svého zániku. Proto disertační práce dále sleduje, jaký měly na organizaci studia v Obořišti dopad různé dobové právní předpisy o intelektuální formaci kleriků, a to jak církevní, tak státní.

Autorka vnímala jako mimořádně naléhavou potřebu věnovat zvláštní pozornost řádovým teologickým ústavům jako takovým. Zkoumat stav studia či výuky libovolné

Damián: *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha: Krystal OP, 2001, s. 183–184, MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky. 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*, Velehrad: Refugium, 1999, s. 63.

⁵ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek. Kongregace a řeholní společnosti*, Praha: Libri, 2016, s. 129.

⁶ Srov. HORÁK, Záboj: *Církev a české školství. Právní zajištění působení církve a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, Praha: Grada Publishing, 2011, s. 197.

disciplíny bez alespoň rámcového poznání intelektuálního zázemí, které tyto ústavy vytvářely, se zdálo být nedostačující a jaksi „neukotvené“. Jak již bylo řečeno, informací o teologických institutech není k dispozici mnoho.

Vojtěch Novotný na několika místech své již zmíněné publikace⁷ podává zatím nejobsáhlejší informace o tuzemských řádových teologických studiích, ale soustřeďuje se hlavně na jejich stav před zrušením. O řádových teologických institutech se zmiňuje ve své knize⁸ také Zábaj Horák. Další informace poskytují díla českých řeholníků, kteří zpracovali dějiny vlastní řeholní rodiny ve 20. století. Základní informace o studiu svých řádových kleriků v první polovině 20. století podávají knihy dominikánů,⁹ kapucínů¹⁰ a salesiánů.¹¹ V nich je ale řádovým institutům věnován spíše okrajový zájem v rámci mnohem širší látky. Stručné zmínky o nich najdeme také v pracích M. M. Bubna.¹² Většina z těchto údajů se omezuje na vznik a lokalizaci teologických učilišť v jednotlivých obdobích první poloviny 20. století. Některé údaje jsou ne zcela přesné nebo se různí. Přesto jde o informace velmi cenné.

Pamětníků (absolventů) řádových učilišť závratně ubývá. Přitom v následujícím roce uplyne již dlouhých sedmdesát let od násilné likvidace těchto institutů. Tato skutečnost náhlého ukončení jejich činnosti zapříčinila to, že se mnohé důležité dokumenty ztratily. Autorka tak byla při psaní této práce mnohdy velmi limitována nekompletností dostupných pramenů. Přesto vyjadřuje naději, že svou prací aspoň částečně toto „bílé místo“ zaplní.

Disertace je vypracována v podstatné míře na základě archivních zdrojů za užití metody historicko-právní. Archiválie byly získávány jak z archivů státních, tak z archivů spravovaných řádovými provinciemi. Některé texty pochází od soukromých osob. Několik pamětníků poskytlo své vzpomínky v písemné formě. Zvukově zaznamenaná svědectví dalších osob představují orální prameny této práce. Podklady a materiály byly zajišťovány a shromažďovány několik let díky pomoci archivářů a historiků dotčených řádů a kongregací, ale také objevovány na základě vlastního pátrání a bádání autorky.

⁷ Autor se věnuje řádovým učilištím na několika místech. Citace odkazuje na úseky, k tématu nejúžeji vztahené. Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 49 – 57, 86–86.

⁸ Srov. HORÁK, Zábaj: *Církev a české školství: Právní zajištění působení církví*, 197–198.

⁹ O řádovém učilišti dominikánů jsou zmínky na několika místech knihy. Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 123, 149, 156.

¹⁰ Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 33–39.

¹¹ O filosoficko-teologickém studiu salesiánů v českých zemích se průběžně zmiňuje ve svých knihách O. Med. Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 2.*, nedatováno, MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, nedatováno.

¹² Jde o knihy ze série *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, která má několik dílů a svazků.

Práce je strukturována do osmi kapitol. První kapitola se věnuje vymezení a objasnění pojmů „kanonické právo“, „církevní právo“, „konfesní právo“. Definiuje předmět obou disciplín, jejich rozdělení i vzájemnou relaci.

Druhá kapitola předkládá nejprve církevní předpisy, vztahující se obecně k intelektuální formaci katolického kléru ve zkoumaném období: zabývá se směrnicemi o bohovědném studiu a o jeho vyučujících a dále se věnuje zavedení těchto předpisů v českém prostředí. Poté se soustřeďuje na státní předpisy o teologickém studiu. Závěr kapitoly pojednává o právních předpisech církevního i státního zákonodárství, které jsou vztaženy konkrétně k výuce kanonického a konfesního práva. Druhá kapitola se tematicky částečně shoduje s obsahem 1. a části 2. kapitoly disertační práce P. Nohela o vysokoškolské výuce církevního práva.¹³ Hlavní rozdíl mezi Nohelovou disertací a touto prací představuje předmětové a časové ohraničení tématu. P. Nohel pojednává o výuce církevního práva na teologických a právnických fakultách v českých zemích v rozmezí let 1918–1989 a těmto vymezením odpovídá také přehled právních předpisů. Oproti tomu tato překládaná práce se zaměřuje velmi podrobně na právní předpisy užšího období let 1918–1950 se zvláštním zřetelem k řádovým (a diecézním) teologickým institutům.

Ve třetí kapitole práce je popsána komplikovaná právní situace řeholních a diecézních filosofických a teologických institutů v daném období. Nejprve je vyloženo jejich právní postavení podle mírně upravené rakouské legislativy, dále je popsán průběh přípravy právního řešení od konce 20. let dvacátého století, jehož součástí byl také boj představených diecézních seminářů za přiznání vysokoškolského statutu pro tyto ústavy. Následuje pojednání o nových vládních nařízeních z roku 1937 a o následném vývoji.

Čtvrtá kapitola chce na základě dochovaných pramenů přiblížit výuku kanonického práva na řeholních studijních ústavech v období 1. poloviny 20. století. Kapitola obsahuje stručné představení jednotlivých řádů, které působily v českých zemích a v daném období zde měly své ústavy určené ke kněžské formaci členů, a zachycuje aspoň orientačně studijní poměry na konkrétních teologických učilištích, nakolik se je podařilo zjistit. Pro kompletnost je v kapitole stručně uvedeno i umístění filosofických učilišť těchto řádů, pokud u nich byla filosofická a teologická studia oddělena (případ kapucínů, salesiánů, jezuitů). Text se též velmi stručně zmiňuje o historii vlastního domácího klášterního řádového studia v minulých staletích, pokud takové existovalo. Hlavní zájem je však soustředěn na výuku právních předmětů v rámci

¹³ NOHEL, Petr: *Výuka církevního práva na teologických a právnických fakultách v Českých zemích v letech 1918–1950. Disertační práce*, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2016, s. 13 – 31.

studijních plánů a na jejich vyučující. Jedná se o výuku církevního práva u těchto řádů a kongregací: dominikáni, kapucíni, salesiáni, jezuité. Některé cenné skutečnosti o výuce práva a jeho vyučujících pochází od pamětníků, bývalých absolventů těchto institutů, jejichž řady řídnu. Zvláštní podkapitola, respektive jakýsi exkurs mimo vytyčené časové období, představuje pojednání o teologickém učilišti premonstrátů v Teplé u Mariánských Lázní, které ukončilo činnost již na podzim roku 1916.

V páté kapitole jsou na základě dostupných archivních pramenů načrtnuty organizace a proměny studijního kurikula teologického studia českých redemptoristů ve světle dobových právních předpisů církevních i státních. Kapitola de facto zahrnuje článek, který byl publikován v odborném recenzovaném časopise *Studia theologica*,¹⁴ jehož původní text byl rozšířen zejména o předpisy práva kongregace redemptoristů o studiu a formaci. Je také doplněn životopisnými medailony slavných osobností této významné studijní koleje v poznámkách pod čarou a dalšími novými informacemi.

Šestá kapitola se zabývá studijními předpisy kongregace redemptoristů se zaměřením na výuku kanonického práva a také reálnou podobou výuky kanonického práva v jednotlivých obdobích. Období jsou rozdělena podle konkrétních osob vyučujících: období výuky P. Pejšky 1902/3–1937; období výuky suplentů 1937–1945; období výuky P. Jaroše (od roku 1945 do roku 1950).

V sedmé kapitole je nastíněn život P. Josefa Pejšky CSsR spolu se soupisem a stručným představením jeho vědecké tvorby, která měla zvláštní význam pro obor nejen tuzemské, ale také světové kanonistiky.

Poslední kapitola je věnována životním osudům a dílu v pořadí druhého a také posledního významného obořišťského kanonisty P. Jana Jaroše CSsR, někdejšího universitního profesora papežského ústavu v Římě a provinciála redemptoristů, který byl navíc perzekuován komunistickým režimem.

Ve své práci jsem mohla částečně vycházet z již publikovaných pojednání. O životě a odborné práci P. Pejšky pojednává Z. Horák ve svém příspěvku v *Antologii Československé právní vědy*.¹⁵ Osoby Josefa Pejšky a Jana Jaroše jsou zmíněny také ve studii *Česká kanonistika*.¹⁶ Životopisné údaje a soupis děl Jana Jaroše uvádí V. Novotný ve zmiňované

¹⁴ ZAVADILOVÁ, Eva: Intelektuální formace kleriků kongregace redemptoristů v Obořišti vzhledem k dobovým právním předpisům, *Studia theologica* 19, č. 1 (2017), s. 183–198.

¹⁵ Srov. HORÁK, Záboj: „Josef Pejška“, in SKŘEJPKOVÁ, Petra: *Antologie Československé právní vědy v letech 1918–1939*, Praha: Linde, 2009, s. 688–689.

¹⁶ Srov. HORÁK, Záboj – TRETERA, Rajmund Jiří: „Česká kanonistika“, in SCHELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír (eds.): *Encyklopedie českých právních dějin*. I. svazek A-Č, Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 561.

knize věnované pražské katolické teologické fakultě¹⁷ a v *Biografickém slovníku katolických teologických fakult.*¹⁸ Zmínky o osobě profesora a kanonisty Jaroše obsahuje také další Novotného kniha *Teologie ve stínu.*¹⁹ Biografické údaje Jarošovy lze nalézt i v Hanušově *Malém slovníku osobností*²⁰ a Vlčkově knize *Perzekuce mužských řádů.*²¹ V disertaci P. Nohela se nachází výčet profesorem Jarošem přednášených právních předmětů na bohoslovecké fakultě v Litoměřicích v letech 1973–1976.²²

¹⁷ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 347 – 348.

¹⁸ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch – VAŇÁČ, Martin – KUNŠTÁT, Miroslav: *Biografický slovník katolických teologických fakult v Praze 1891–1990*, Praha: Karolinum, 2013, s. 164 – 165.

¹⁹ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Teologie ve stínu. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, s. 68, 154, 156, 158, 161, 164, 165.

²⁰ Srov. HANUŠ, Jirí: *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 60.

²¹ Srov. VLČEK, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů*, s. 318–319.

²² Srov. NOHEL, Petr: *Výuka církevního práva*, s. 221–222.

1. VYMEZENÍ POJMŮ: KANONICKÉ PRÁVO, CÍRKEVNÍ PRÁVO A KONFESNÍ PRÁVO

1.1 Kanonické právo

Kanonické právo (*ius canonicum*) představuje právní systém církve, který církev jakožto společnost vytváří vlastním zákonodárstvím. Přívlastek „kanonické“ byl v češtině vytvořen od slova kánon, které etymologicky odkazuje k latinskému „*canon*“, které latina převzala ze starořeckého „*kanón*“. Původně znamenalo tesařskou šňůru, používanou při stavbách budov. Později nabylo významu pravidla, vzoru, normy. Katolická církev tento výraz převzala a užívá jej již od konce 3. století na označení vlastních norem, které vydává.²³ Termín kanonické právo označuje jak kanonické právo katolické církve západní (latinské), tak kanonické právo katolických církví východních.²⁴

Můžeme se setkat s rozdělením kanonického práva na subjektivní a objektivní. V subjektivním smyslu je kanonické právo souhrnem práv (oprávnění) fyzických a právnických osob v katolické církvi, vyplývající z objektivního práva. Pojem objektivního práva nejčastěji označuje soubor norem, obsažený v určitých předpisech, které vydala katolická církev a které upravují obsáhlý soubor institutů a vztahů. Normy objektivního kanonického práva lze dále dělit na základě vícera kritérií.²⁵

Vlastní právní řád církev utvářela již od počátku své existence.²⁶ Obecně lze konstatovat, že předmětem kanonického práva jsou vztahy, které vznikají v souvislosti s existencí a působením církve jako společnosti.²⁷

Z hlediska zúčastněných subjektů jde v katolickém kanonickém právu o vztahy mezi jednotlivými správními jednotkami nebo orgány církve; o vztahy mezi církví, kterou reprezentuje kompetentní představený a jednotliví křesťané; o vztahy mezi jednotlivými křesťany navzájem; a také o relaci mezi církví a jednotlivými státy či jinými politickými uskupeními, upravené dohodami.

Konkrétně můžeme za předmět kanonického práva označit alespoň základní relace, jako jsou osobnostní vztahy mezi křesťany i s jejich právy a povinnostmi; vztahy organizačního rázu na rovině církve všeobecné i církví partikulárních; vztahy mezi manžely; vztahy majetkové,

²³ Srov. HRDINA, Antonín: *Kanonické právo*, Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 67.

²⁴ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, Praha: Leges, 2015, s. 30.

²⁵ Srov. VLADÁR, Vojtěch: *Pramene práva Katolické církvi v historickom vývoji*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 23.

²⁶ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – PŘIBYL, Stanislav: *Konfesní právo a církevní právo*, s. 25.

²⁷ Srov. VLADÁR, Vojtěch: *Pramene práva Katolické církvi v historickom vývoji*, s. 23.

vznikající v souvislosti se správou církevního majetku; vztahy vznikající v souvislosti se spácháním trestných činů; či vztahy procesní, které vznikají při realizaci nebo autoritativním zjišťování subjektivních práv a povinností (při aplikaci kanonicko-právních norem) a další.²⁸

Výraz kanonické právo se uplatňuje i mimo oblast katolické církve. Pro svůj právní systém jej dosud využívají i po rozdělení v 11. století církve pravoslavné a dále také církve anglikánské.²⁹ Pro vyjádření právních systémů ostatních církví se používá výlučně pojem právo církevní.³⁰

1.2 Církevní právo

Termín církevní právo může být užit nejen k označení práva jednotlivých církví, ale stejně tak pro souhrn právních systémů všech církví.³¹ Pojem „církevní právo“ (*ius ecclesiasticum*) se však v právní literatuře běžně užívá také ve smyslu termínu „kanonické právo“, který byl vysvětlen výše. Zejména v minulosti se vedly spory o přesné pojmové vyměření obou těchto termínů.³² Kodexy kanonického práva katolické církve z 20. století (CIC/1917, CIC/1983, CICO, CCEO) však již užívají oba výrazy jako synonymní, a to promiscue.³³

1.3 Konfesní právo

„Pod pojem konfesní právo bývá tradičně právní disciplína, zabývající se státními předpisy o církvích.“³⁴ Slovo „konfesní“ pochází z latinského „*confessio*“, které označuje náboženské vyznání, přesvědčení, vyznání víry. Předmětem konfesního práva je soubor norem upravujících právní postavení příslušníků náboženských vyznání (individuální náboženská práva) a postavení církví a náboženských společností (kolektivní náboženská práva).³⁵ Konfesně právní předpisy vydával a vydává takřka výlučně stát (proto je konfesní právo historicky označováno jako státní právo církevní³⁶). Participace církví a náboženských

²⁸ Srov. *tamtéž*, s. 23–24.

²⁹ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – PŘIBYL, Stanislav: *Konfesní právo a církevní právo*, s. 26.

³⁰ Srov. *tamtéž* s. 29.

³¹ Srov. *tamtéž*.

³² Srov. *tamtéž*, s. 25.

³³ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, s. 28.

³⁴ TRETERA, Jiří Rajmund – PŘIBYL, Stanislav: *Konfesní právo a církevní právo*, s. 34.

³⁵ Srov. VALEŠ, Václav: *Konfesní právo-průvodce studiem*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 12.

³⁶ Proti termínu státní církevní právo (německy *Staatskirchensrecht*) jsou vznášeny mnohé námitky. Odborníci v oblasti konfesního práva argumentují tím, že se ani nejedná o právo vydávané církevními institucemi, ani jím nejsou dotčeny pouze církve. Daný výraz nadto implikuje pojetí, kdy pouze stát by měl regulovat církevní záležitosti. Naproti tomu soudobé pojetí konfesního práva pokládá důraz na zajištění individuální náboženské svobody a uplatňování principů základních lidských práv, která vyplývá z mezinárodního práva a ze smluvních

společností na výsledné podobě konfesněprávních předpisů je možná pouze tehdy, pokud to stát umožní³⁷ – např. mezinárodní smlouvy se Svatým stolcem, smlouvy orgánů státu s jednotlivými církvemi, náboženskými společnostmi, svazy církví nebo orgány církví (sem patří problematika duchovní a pastorační služby v armádě, policii, vězeních, hasičském záchranném sboru, v sociálních službách atp.).³⁸

Konfesní právo se dělí na vnitrostátní konfesní právo a mezinárodní konfesní právo. Součástí vnitrostátního konfesního práva jsou právní předpisy státu, přijaté závazky z mezinárodního konfesního práva, závazky z mezinárodních smluv uzavřených se Svatým stolcem, stejně jako závazky z mezinárodních smluv, uzavřených na vnitrostátní úrovni se svazy církví, jednotlivými církvemi a náboženskými společnostmi a s místními orgány církví.³⁹ Každý stát má své vlastní konfesní právo, tj. vydává své vlastní předpisy, které se týkají záležitostí náboženských společenství a mezinárodněprávních předpisů a smluvních závazků státem převzatých. Proto lze hovořit o českém, slovenském, německém, rakouském, britském a jiném konfesním právu.⁴⁰

Mezinárodní právo konfesní zahrnuje právní normy obsažené v multilaterálních mezinárodních dohodách mezi různými státy (nebo mezi různými státy a Svatým stolcem jako subjektem mezinárodněprávních vztahů).⁴¹ Tak mezinárodní společenství, tj. společenství většího počtu jednotlivých států (a Svatého stolce jako subjektu mezinárodního práva), vytváří multilaterálními mezinárodními smlouvami právo, které upravuje právní postavení náboženských společenství a zajištění výkonu svobody víry a náboženství. Jako příklad uveďme Helsinský závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě z roku 1975.⁴²

Pokud jde o dvoustranné mezinárodní smlouvy mezi Svatým stolcem a jednotlivými státy, ty vytvářejí právo konkordátní. A to bez ohledu na to, zda se pro tyto smlouvy používá

závazků státu. Navíc součástí konfesního práva je i mezinárodní konfesní právo, které není právem státním. Výraz státní církevní právo se již neužívá. Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, s. 32.

³⁷ „Je však žádoucí, aby návrhy těchto zákonů byly předem konzultovány s církvemi i náboženskými společnostmi a byly tedy výsledkem jednání. Stát má povinnost chránit zájmy nevěřících i věřících. Obě tyto skupiny občanů jsou jeho rovnoprávnými spoluvůrci. Tato povinnost vyplývá z práva přirozeného, ze závazků v mezinárodním právu veřejném i ze zásad spravedlnosti a moudrosti.“ TRETERA, Jiří Rajmund – PŘIBYL, Stanislav: *Konfesní právo a církevní právo*, s. 34.

³⁸ Srov. VALEŠ, Václav: *Konfesní právo-průvodce studiem*, s. 12

³⁹ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 58.

⁴⁰ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, s. 34.

⁴¹ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – PŘIBYL, Stanislav: *Konfesní právo a církevní právo*, s. 35.

⁴² Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, s. 35.

název konkordát (což je dnes spíše výjimkou) nebo se nazývají jinak (smlouva, úmluva, konvence), jak je dnes obvyklé.⁴³

Náboženská společenství mohou být i stranami smluvního vztahu se státem respektive jeho jednotlivými orgány, a to i tehdy, nepůjde-li o mezinárodní smlouvu. Může se jednat o konkrétní náboženská společenství či jejich organizační složky na území státu (např. o biskupskou konferenci katolické církve v určité zemi) nebo o svazy náboženských společenství (např. ekumenickou radu církví v určité zemi).

U smluv mezi státem a jednotlivými náboženskými společenstvími respektive jejich složkami bez mezinárodněprávní subjektivity, případně mezi státem a svazy náboženských společenství bez mezinárodněprávní subjektivity, hovoříme o konfesním právu smluvním.⁴⁴

Konfesní právo obsahuje část, jež je vlastní jen jemu (předpisy o náboženských společenstvích) a část, ve které se stýká nebo překrývá s jinými právními odvětvími. Konfesní právo zkoumá pod zorným úhlem svého hlediska právní předpisy týkající se církví a náboženské svobody a rovněž takové, které patří i do předmětu jiných právních oborů, zařazuje je do společné soustavy a zkoumá souvislosti, jdoucí napříč jednotlivými obory.⁴⁵ Je tak ve vztahu zejména k těmto odvětvím: ústavní právo, správní právo, trestní právo hmotné a procesní, občanské právo hmotné a procesní, právní předpisy týkající se rodiny, pracovní právo, finanční právo, právo sociálního zabezpečení a církevní právo (právo náboženského společenství).⁴⁶

1.4 Vztah církevního a konfesního práva

Církevní právo (popř. právo náboženských společností) dodává konfesnímu právu část pojmoslovného materiálu. S právem konfesním se překrývá tam, kde jsou do právního řádu náboženských společností přejímány instituty světského práva (v kanonickém právu katolické církve jde o předpisy zvané *leges canonizatae*). Pojmoslovný materiál zahrnuje výrazy z církevního života, které nejsou ve světském (konfesním) právu definovány. Často jde o výrazy vycházející z právního řádu několika náboženských společenství.⁴⁷

Kanonické právo i právo konfesní disponují stejnou materií, zejména pokud jde o oblasti jako je školství, manželství nebo správa církevního obročí. Vedle stěžejní znalosti kanonického

⁴³ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*, s. 58.

⁴⁴ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, s. 34–35.

⁴⁵ Srov. TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*, s. 59.

⁴⁶ Pro podrobnější přehled průřezu konfesního práva a ostatních právních oborů v publikaci autorů TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, s. 37–40.

⁴⁷ TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*, s. 59.

práva, které figurovalo v kurikulu teologického studia mezi hlavními předměty, tak byla pro kandidáty kněžství a především pro kněze již činné v duchovní správě, nutná také znalost státních církevních předpisů. Tato potřeba byla, ve zkoumaném období na teologických fakultách a jednotlivých vzdělávacích ústavech pro klérus, nezbytná.

2. CÍRKEVNÍ A STÁTNÍ PRÁVNÍ PŘEDPISY O VZDĚLÁVÁNÍ KATOLICKÉHO KLÉRU ÚČINNÉ V LETECH 1918–1950

2.1 Církevní předpisy o bohovědném studiu

2.1.1 Směrnice o bohovědném studiu

O Letnicích dne 19. května 1918 vstoupil v účinnost nový *Codex iuris canonici 1917*, který nově upravoval také oblast vzdělávání duchovních.

Kodex v oblasti vzdělávání kléru zohledňuje zákonodárství tridentského koncilu a přihlíží k ustanovením Karla Boromejského a Řehoře Barbariga⁴⁸, dále pak k encyklikám dřívějších papežů, zejména k encyklice *Aeterni patris Lva XII.* ze 4. srpna 1879, v níž byl uznán tomismus za oficiální filosofii katolické církve,⁴⁹ což bylo 29. června 1914 potvrzeno v motu proprio papeže Pia X. *Doctoris angelici*⁵⁰ a téhož roku opětovně potvrzeno jeho nástupcem Benediktem XV. v motu proprio *Sacrae theologiae* z 3. prosince 1914.⁵¹

Duch a cíl zákoníku jsou obsaženy jednak v encyklikách posledních tří papežů a jednak v ustanovení římských kongregací – především Kongregace pro semináře a univerzitní studia (*Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus*).⁵²

„Kodex nemluví zvlášť o bohosloveckých fakultách a jejich učebním řádu, předpokládá, že všechny fakulty bohoslovecké a vůbec i katolické fakulty světské jsou ústavy papežskými nebo aspoň od Svaté stolice schválenými. A jenom s dovolením Apoštolské stolice mohou fakulty nebo i semináře udělovati akademické stupně, které by měly kanonickou platnost.“⁵³

Církevní předpisy o právu katolické církve zřizovat vlastní katolické školy všech stupňů – mezi nimi také fakulty a univerzity, jsou v kodexu kanonického práva obsaženy v knize III. *De rebus*, části IV. *De magisterio ecclesiastico* v titulu XXII. *De scholis* v kán. 1372–1383.

O seminářích a vzdělávání duchovních pojednávají kánony 1352–1371 opět ve III. knize kodexu, v části IV., titulu XXI. *De Seminariis*. O vlastním teologickém studiu však pojednávají pouze kánony 1365 a 1366. Zbytek pojednává o dalších ustanoveních, zřízení seminářů

⁴⁸ Srov. *Ordinamento dei Seminarii*, Roma: Tipographia Poliglotta Vaticana 1920, s. 15.

⁴⁹ Srov. Encyklika *Aeterni patris*, *Acta Sanctae Sedis* XXII (1879) s. 97–115.

⁵⁰ Srov. Motu proprio *Doctoris Angelici*, *Acta Apostolicae Sedis* VI (1914) s. 336–341.

⁵¹ Srov. Motu proprio *Sacrae theologiae*, *Acta Apostolicae Sedis*, VI (1914) s. 690–691.

⁵² Srov. ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium katolické teologie, Díl 1.: Organisaace katolického studia bohosloveckého*, Praha 1927, s. 35.

⁵³ ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium*, s. 51.

a mravní výchově seminaristů. Dalším bohovědným studiem a jeho účinky se zabývají ještě jiné kánony, které se nacházejí v různých částech zákoníku.

Stěžejní normou pro úpravu vlastního teologického studia kandidátů kněžství je kánon 1365 CIC/1917, tento v § 1 požaduje, aby se alumni věnovali alespoň celé dva roky rozumové filosofii a jí příbuzným oborům, § 2 stanovuje, že bohovědný kurz bude trvat alespoň čtyři roky a musí kromě věrouky a mravouky zahrnovat zejména studium Písma svatého, církevních dějin, kanonického práva, liturgie, posvátného řečnictví a církevního zpěvu. Dále § 3 určuje, aby byly konány přednášky o pastýřském bohosloví s praktickými cvičeními, zejména o způsobu, jak vyučovat děti nebo jiné osoby katechismu, jak zpovídat, navštěvovat nemocné a přistupovat k umírajícím.

Kongregace pro semináře a univerzitní studia vypracovala na základě kodexu pro semináře konkrétní pokyny a doporučení v dokumentu *Ordinamento dei Seminari* z roku 1920. O studijním kurikulu kleriků *Ordinamento* pojednává v kapitole VIII. (program filosofického kurzu) a kapitole IX. (program teologického kurzu).⁵⁴

Ve výkladu ke kánonu 1365 CIC/1917 je v *Ordinamentu* popsán určitý rozdíl mezi předměty, který vyplývá ze znění samotného kánonu. Předměty jsou děleny na hlavní a doplňující. Základní pojednání z dogmatické a morální teologie, úvod k Písmu svatému, kanonickému právu a církevním dějinám by měly být řazeny do prvního roku studia. Pomocné disciplíny jsou biblická řečtina, hebrejšтина, archeologie, patristika, sakrální umění.⁵⁵

Kongregace si byla vědoma toho, že výuku všech vyjmenovaných předmětů nebudou schopny realizovat všechny semináře. Také bylo počítáno s tím, že všechny uvedené teologické nauky nebude možno během čtyřletého teologického kurzu probrat jinak než elementárně. V dokumentu je též požadováno konání přednášek o sociologii, asketice a mystice v rámci morální teologie. V oblasti křesťanské sociologie byl kladen důraz na to, aby profesori vyvraceli komunistické teorie a upozorňovali na jejich škodlivost.⁵⁶

Speciálně ke studiím řeholních kleriků se kodex vyjadřuje v kán. 587–591. Kodex upravuje zejména organizaci těchto studií. Kterákoli kněžská řehole má mít studijní ústavy, schválené generální kapitulou nebo představenými při zachování kán. 554 § 3, které požaduje, aby v takovémto domě byly přítomni pouze řeholníci, kteří jsou vzorem úsilí po řeholní kázni. Ve studijním domě má vládnout dokonalý společný život. Nemají-li řehole nebo provincie řádně zařízené studijní domy nebo jsou tyto domy obtížně přístupné, mají být řeholní

⁵⁴ Srov. *Ordinamento dei Seminarii*, s. 22–35.

⁵⁵ Srov. *tamtéž*, s. 28–29.

⁵⁶ Srov. ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium*, s. 48.

bohoslovci posláni na náležitě zřízený studijní ústav jiné provincie nebo řehole, na školy biskupské nebo na veřejnou katolickou vysokou školu (kán. 587). Kodex má důrazně na zřeteli řeholní formaci kleriků. Požaduje, aby v těchto studijních domech panovala příkladná atmosféra a ty nejlepší podmínky pro duchovní formaci,⁵⁷ o kterou pečují příslušní řeholní představení.

Intelektuální formaci řeholních kleriků upravuje kán. 589, který v § 1 stanovuje, aby se řeholníci v nižších naukách řádně vyučení věnovali pilně podle pokynů Svatého stolce alespoň dva roky studiu filosofie a alespoň čtyři roky studiu bohosloví, držíce se nauky sv. Tomáše podle zásady kán. 1366 § 2. Po dobu studií nesmějí být bohoslovci (ani vyučující) pověřováni úkoly, které je zdržují od studia nebo mu překážejí (kán. 589 § 2). Dále kodex v kán. 591 požaduje, aby se v kterémkoli domě řádně obsazeném (domus formata) konalo minimálně jednou v měsíci řešení mravoučného a liturgického případu, k němuž může být připojena i přednáška z věrouky nebo příbuzných nauk. Všichni klerici-profesové, kteří konají bohovědné studium anebo je dokončili a pobývají v domě, jsou povinni se jich zúčastňovat, leda by stanovy určovaly jinak. Řádové konstituce pak poskytovaly další nařízení ohledně studia, stejně jako rozhodnutí generálních kapitul a vyšších představených.

Kněžská formace velmi ležela na srdci zvláště papeži Piu XI. Názor svých předchůdců o nauce Tomáše Akvinského potvrzuje a nově akcentuje v encyklice o tomto světcí *Studiorum ducem* z června 1923⁵⁸ a ještě o rok dříve ve svém apoštolském listu *Officiorum omnium o seminářích a studiích kleriků*, adresované kardinálu Bisletimu, prefektu Kongregace seminářů, ze srpna roku 1922. V tomto listu je dále vyzdvižen význam latiny pro univerzální církev a nutnost jejího pečlivého studia pro budoucí kandidáty kněžství již na středních školách. Pius XI. se v tomto dokumentu opakovaně odvolává na CIC/1917, vybízí k uskutečnění příslušných norem ohledně formace kněžského dorostu a v témže listě také žádá na základě Kristových slov v Mt 9, 37–38 a v závislosti na kánonu 1353 CIC/1917 po biskupech zřízení *Opus vocationum ecclesiarum*, Dílo kněžských povolání.⁵⁹

Téměř o dvacet let později zřizuje papež Pius XII. Papežské dílo kněžských povolání (*Pontificium Opus Vocationum Sacerdotalium*) jakožto ústředí všech institucí pro podporu povolání, na základě výnosu motu proprio z listopadu 1941. Osoby k tomuto Dílu přidružené a přihlášené měly být účastny odpuštěk a duchovních milostí Dílu papežem propůjčených.⁶⁰

⁵⁷ Podrobněji v kán. 595 CIC/1917.

⁵⁸ Srov. Encyklika *Studiorum ducem*, *Acta Apostolicae Sedis* XV (1923) s. 309–326.

⁵⁹ Srov. Apoštolský list *Officiorum omnium*, *Acta Apostolicae Sedis* XIV (1922) s. 451–453.

⁶⁰ O Papežském Díle kněžských povolání informuje článek (bez uvedení autora) v ČKD. Srov. *Časopis katolického duchovenstva* 82, č. 1 (1942), s. 41.

Další pokyny k výuce a podněty k rozvoji konkrétních teologických oborů nacházíme v nařízeních Kongregace seminářů a v samozřejmě v papežských listech a encyklikách, zejména v těch, jejichž autorem byl právě Pius XI. v encyklice *Ad catholici sacerdotii* z 20. prosince 1935 nacházíme jakýsi souhrn myšlenek a nařízení určených biskupům a řeholním představeným, kněžím i bohoslovcům, které zmiňují kněžskou formaci duchovní i intelektuální.⁶¹

Nejvýznamnější změny v bohovědném studiu však přinesla jeho apoštolská konstituce *Deus scientiarum Dominus*⁶² z 24. května 1931, která upravuje studia na církevních fakultách či univerzitách, k níž byla vydána *Prováděcí nařízení* ze dne 12. června 1931, která podávají podrobnější výklad k jednotlivým článkům konstituce. Následně budou zmíněny pouze některé části konstituce i *Prováděcích nařízeních* k této konstituci, týkající se bohovědného studia, které přinesly největší změny pro tuzemské vzdělávací instituce kněžského dorostu.

Konstituce stanovuje jednotný plán studia v celé Církvi a činí tak v části I, v čl. 11, kde nařizuje podle nových norem upravit řád církevních fakult, zřízených při světských univerzitách. V části II., která je věnována osobám a jejich právům, v čl. 23 konstituce dělí posluchače na ty, kdo se ucházejí o akademické stupně, a na ty, kteří o ně neusilují. V čl. 25 odst. 1 určuje podmínky, které uchazeči o akademické hodnosti musí splnit, aby mohli na příslušnou fakultu být zapsáni. Těmi jsou výkazy dokládající, že uchazeč řádně dokončil klasická studia⁶³ a že po dokončení těchto studií studoval ještě alespoň dva roky scholastickou filosofií a složil předepsané zkoušky.⁶⁴

Prováděcí nařízení k apoštolské konstituci *Deus scientiarum Dominus* ve svém čl. 16, rozvíjejícím čl. 25 odst. 2 písm. a) konstituce, upřesňuje tuto poslední podmínku: Aby se kdo mohl ucházet o akademickou hodnost, musí absolvovat dvouletý kurz scholastické filosofie, který by zahrnoval studium jednotlivých filosofických oborů jako je logika, kosmologie, psychologie, kritika, ontologie, přirozené náboženství, etika, přirozené právo a dějiny filosofie.⁶⁵

⁶¹ Srov. VAŠEK, Bedřich: *Encyklika Pia XI. Ad catholici sacerdotii. O katolickém kněžství*, Olomouc: Velehrad 1941, s. 9–59.

⁶² Apoštolská konstituce *Deus scientiarum Dominus. De universitatibus et facultatibus studiorum ecclesiasticorum, Acta Apostolicae Sedis XXIII* (1931), s. 241–262.

⁶³ „*Střední klasické studium, o němž jedná čl. 25 bod 1 Apoštol. Konstituce, musí obsahovat mimo náležitou přípravu z náboženství, jazyka a písemnictví latinského, řeckého a mateřského (tj. hlavní předměty) – také přírodopis, matematiku, fyziku, chemii, dějepis, občanské dějiny a to v té míře, pokud se vyžaduje od kandidáta akademických studií podle předpisů Posvátné kongregace seminářů a universit.*“ *Prováděcí nařízení* k apoštolské konstituci „*Deus scientiarum Dominus*“, *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 2 (1936), s. 114. (Zde v ČKD je otištěn překlad celých *Prováděcích nařízeních* k apoštolské konstituci *Deus scientiarum Dominus*.)

⁶⁴ Srov. *Acta Apostolicae Sedis XXIII* (1931), s. 245–247.

⁶⁵ Srov. *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 2 (1936), s. 114.

Deus scientiarum Dominus ve své III. části upravuje také náležitosti studijního kurikula na bohosloveckých fakultách. Na bohoslovecké fakultě má být na první místo kladeno bohosloví. Jako metoda tohoto oboru je určena metoda pozitivní a scholastická (čl. 29).⁶⁶

Na jednotlivých fakultách mají být konány kromě přednášek také praktická cvičení (čl. 30 § 1). Na fakultě bohoslovecké a filosofické byla povinnost konat scholastické disputace (čl. 30 § 2). Doba studií na bohoslovecké fakultě činí pět let⁶⁷ (čl. 31). Přednáškové obory se rozlišují na hlavní, pomocné a zvláštní (čl. 33 § 1). Posluchači, kteří chtějí dosáhnout akademických hodností, musí úspěšně absolvovat všechny obory hlavní a pomocné a některé z oborů zvláštních nebo několik odborných kurzů podle směrnic univerzity (čl. 33 § 3).⁶⁸

Obory pro teologické fakulty jsou konkrétně vyjmenovány v Prováděcích nařízeních v čl. 27.⁶⁹ Na teologické fakultě či na fakultě církevního práva mají být podle čl. 20 tohoto nařízení hlavní obory přednášeny úplně. Dále Prováděcí nařízení v čl. 21 požadují, aby většina hlavních předmětů byla vyučována latinsky.⁷⁰

K otázce přestupů se vyjadřují podrobněji Prováděcí nařízení k apoštolské konstituci v čl. 26, podle kterého řádní absolventi středoškolského klasického studia a dvouletého kurzu scholastické filosofie (ve smyslu čl. 16 těchto nařízení) po řádném vykonání čtyřletého teologického studia (na jiném teologickém ústavu) mohou být připuštěni do čtvrtého roku.⁷¹

Apoštolská konstituce *Deus scientiarum Dominus* má na zřeteli výslovně pouze fakulty, nikoli teologická (diecézní či řeholní) učiliště. Ta si mohou upravit studia podle svého. Pokud však budou studenti či absolventi těchto učilišť usilovat o uznání jejich domácích studií při přestupech na fakulty či při aspiraci na akademické hodnosti, musí se přizpůsobit normám, které stanovila církevní autorita v apoštolské konstituci.

2.1.2 Církevní předpisy o vyučujících bohovědného studia

Úřad profesora filosofických, bohovědných a právních oborů měli dle úsudku biskupa a seminárních zástupců zastávat přednostně ti, kteří splňovali odborné předpoklady, upravené v kánonu 1366 CIC/1917. K těmto předpokladům patřila u světského kléru doktorská hodnost, získaná na fakultě uznané Svatým stolcem nebo podobné osvědčení od vyšších řeholních

⁶⁶ „Ve spekulativních otázkách ať theologických či filosofických budiž zachována metoda scholastická, při důkazech pak a při kladení, řešení a vyvracené námitek metoda sylogistická.“ *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 2 (1936), s. 116.

⁶⁷ Po absolvování předepsaného dvouletého kurzu scholastické filosofie.

⁶⁸ Srov. *Acta Apostolicae Sedis* XXIII (1931) s. 245–247.

⁶⁹ Srov. *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 2 (1936), s. 118–128.

⁷⁰ Srov. *tamtéž*, s. 116.

⁷¹ Srov. *tamtéž*, s. 117.

představených u řeholníků. Podle kánonu 642 § 1 se ovšem nesmělo jednat o bývalé řeholníky. V paragrafu § 2 se předpisuje konat studia ve filosofickém i bohovědném studiu zcela v duchu nauky a metody sv. Tomáše Akvinského, § 3 téhož kánonu požaduje pro obor Písma svatého, dogmatickou a morální teologii a církevní dějiny samostatného vyučujícího.

Podle listu Benedikta XV. *Saepe Nobis* z listopadu 1921 měli být ideálními profesory vybraní mužové, v nichž se snoubí přesnost vědy a mravní bezúhonnost.⁷² Profesori byli povinni osobně před každým jmenováním vyznat víru Tridentským vyznáním víry. Papež Pius X. v motu proprio *Sacrorum antistitum* ze dne 1. září 1910 k němu připojil ještě antimodernistickou přísahu.⁷³ V ní mimo jiné profesori vyjadřovali souhlas s obsahem dekretu *Lamentabili* (z 3. července 1907) a s obsahem encykliky *Pascendi dominici gregis* z 8. září 1907.⁷⁴

Nový církevní zákoník zdůrazňuje neustálé vzdělávání duchovních, pokud jde o další akademické studium již ordinovaných kněží, pojednává o něm kánon 1380 CIC/1917, který vybízí ordináře, aby posílali nadané a zbožné duchovní na univerzity či fakulty Církví založené či schválené, aby zde studovali a dosáhli akademických hodností.

Motu proprio Pia XI. *Bibliorum scientiam* ze dne 27. května 1924 stanovuje vědecká kritéria, která by měl splňovat profesor biblických věd, mezi něž patřilo absolutorium z Biblického ústavu v Římě. Profesor archeologie a církevních dějin by měl být vzdělán na Archeologickém ústavu v Římě. Profesori filosofie a dogmatiky by měli nejdříve absolvovat dvouletý kurz na Gregoriánské univerzitě nebo při Angeliku.⁷⁵

Apoštolská konstituce *Deus scientiarum Dominus* se vyjadřuje k profesorům bohovědného studia obecně v člancích 19–22. Prováděcí nařízení k apoštolské konstituci v čl. 10 klade důraz na to, aby vyučující nebyli zatíženi úkoly na úkor jejich vědecké a pedagogické činnosti na fakultě: „*Ti, kdož jsou v čele university nebo fakulty, necht' nepověřují profesory přednášením různých předmětů a neurčují žádnému takový počet hodin, jaký by jim byl překážkou řádné přípravy na přednášky a vědecké práce.*“⁷⁶

⁷² Srov. List *Saepe nobis*, *Acta Apostolicae Sedis XIII* (1921), s. 556.

⁷³ Srov. VŘEŠTÁL, Antonín: *Katolická mravouka. Díl II. podrobný. Část první*, Praha: Nákladem Cyrillo-methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1912, s. 28–30.

⁷⁴ V této encyklice Pius X. zmiňuje mimo jiné také nutnost studia scholastické filosofie před teologickým studiem. Srov. Encyklika *Pascendi dominici gregis*, *Acta Sanctae Sedis XL* (1907), s. 593–650.

⁷⁵ Srov. ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium*, s. 40.

⁷⁶ Srov. *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 2 (1936), s. 113–114.

2.1.3 Aplikace církevních předpisů v českém prostředí

Realizace výše zmíněných požadavků v oblasti vzdělávání kléru, byla různá v různých prostředích. V českých zemích přizpůsobení studia podle kanonických předpisů CIC/1917 vázlo. Následování příslušných směrnic urgoval sám papež Benedikt XV. ve svém listu *Saepe nobis* z 30. listopadu 1921, určenému československému episkopátu, ale ve výsledku k úpravě studia na fakultách a učilištích ani bezprostředně poté nedošlo. Československo a v rámci Československa zejména české země se potýkaly po první světové válce s nedostatkem kněžského dorostu, takže se zvažovala smysluplnost dalšího vydržování diecézních seminářů vzhledem k nepatrnému počtu chovanců. Biskupská konference v lednu 1926 se však rozhodla pro jejich zachování. Toto její rozhodnutí potvrdil také Svätý stolec v listě publikovaném v *Ordinariátním listě* pražské arcidiecéze v témže roce. Svätý stolec v témže listě opětovně požadoval zavedení pátého roku filosoficko-teologických studií, které bylo dosud čtyřleté nejen v diecézních seminářích, ale také na teologických fakultách.⁷⁷

Skutečný popud k reformě dala teprve zmíněná konstituce *Deus scientiarum Dominus*, ale její provedení v českých zemích narazilo na velká úskalí: „*Byla tu totiž dlouholetá vysokoškolská tradice z dob Rakouska-Uherska, podle níž byly katolické fakulty ústavy církevními a zároveň státními. Dále tu převažoval systém biskupských učilišť nad fakultami. Nemalé byly i obtíže rázu psychologického, výchovného, sociálního a skoro neřešitelná otázka peněžního vydržování bohoslovců a fakult, jejich profesorů a vědeckých seminářů.*“⁷⁸

Také bylo třeba vzít ohled na dlouholeté snahy o vědecké povznesení bohovědných studií, které se projevily hned po pádu josefinismu a byly zakotveny v celé řadě rakouských zákonů a nařízení.⁷⁹ Roku 1932 se vyjednávání o jejím provedení ujal děkan olomoucké teologické fakulty Josef Matocha, ale nebyl úspěšný. Návrh, který po návštěvě v Římě předložil roku 1935 dvěma českým a jedné německé teologické fakultě, zahrnující de facto všechna ustanovení této konstituce, nebyl přijat. Po Matochovi v jednáních pokračoval profesor pražské fakulty Josef Cibulka, kterému se mimo jiné podařilo vypracovat studijní a zkušební řád, jímž uvedl v soulad otázku dvouletého studia křesťanské filosofie (*biennium philosophicum*), které bylo zařazeno do přípravných oborů (*biennium propaedeuticum*).⁸⁰ V tomto řádu Cibulka

⁷⁷ Srov. ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium*, s. 38.

⁷⁸ ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin VII. Doba československého katolicismu (1918–1949)*, Matice cyrilometodějská, 2010, s. 248–249.

⁷⁹ Srov. *tamtéž*, s. 249.

⁸⁰ Srov. *tamtéž*, s. 250.

„organicky zapojil důležitá a řádová učiliště, o nichž konstituce *Deus scientiarum Dominus* nemluví...“⁸¹

Alois Kudrnovský výslednou aplikaci a modifikaci nařízení *Deus scientiarum Dominus* shrnuje takto:

Apoštol. konstituce [...] stanoví dobu studií na fakultě bohoslovecké pět let po dvouletí filosofickém, při čemž možno po čtvrtém roce theologie dosáhnouti licenciátu a po pátém doktorátu. Než u nás studium sedmi let naráželo na obtíže dlouhého studia i na nesnáze finanční. Proto při jednání se sv. Stolicí [...] upraveno dvouleté studium předběžné filosofické a pětileté theologické u nás na normální studium pěti let a šestým rokem pro licenciát a sedmým pro doktorát.“⁸²

2.2 Státní předpisy

Po vzniku Republiky československé v rámci prozatímního ústavního provizoria byly v platnosti dále ponechány příslušné předpisy z doby rakouské, a to generálním usnesením článku 2 tzv. recepčního zákona č. 11/1918 Sb. z 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého, pokud ovšem nebyly přímo v rozporu s existencí nového státu a s republikánskou formou zřízení.⁸³

Studium na teologických fakultách a diecézních učilištích tak upravovala císařská a ministerská nařízení z období Rakouska-Uherska.⁸⁴ Byla vydávána i taková nařízení, která lze parciálně zařadit mezi předpisy kultové, ale protože některými odstavci upravovala některou konkrétní oblast pouze v rámci teologických fakult (např. ustanovení profesorů bohosloveckých fakult), tedy určité jejich části patří již mezi předpisy o vysokých školách.⁸⁵ která si svou platnost podržela i v období první republiky. Ve sbírce Předpisy pro vysoké školy je tato skutečnost zdůvodněna: „§ 30 zákona ze dne 7. května 1874, č. 50 ř. z., jímžto se vydávají ustanovení, kterými se upravují zevnitřní a právní poměry církve katolické, stanovil, že zvláštním zákonem se ustanoví, jak mají býti zařízeny fakulty katolicko-theologické. Zákon takový vydán nebyl. Nedošlo také k vydání zákona, jímž podle vydání druhého odstavce cit.

⁸¹ *Tamtéž.*

⁸² KUDRNOVSKÝ, Alois: *Bohověda a její studium*, Praha: Nakladatelství Rupp, 1947, s. 47.

⁸³ Srov. HOBZA, Antonín: *Poměr mezi státem a církví. Jeho vývoj a přítomný stav*, Praha: Nákladem vlastním 1919, s. 120.

⁸⁴ Byla vydávána i taková nařízení, která lze parciálně zařadit mezi předpisy kultové, ale protože některými odstavci upravovala některou konkrétní oblast pouze v rámci teologických fakult (např. ustanovení profesorů bohosloveckých fakult), tedy určité jejich části patří již mezi předpisy o vysokých školách. Srov. HORÁK, Zábaj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012, s. 102.

⁸⁵ Srov. HORÁK, Zábaj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 102.

zákona mělo být ustanoveno, pokud stát předpisuje v příčině kandidátů stavu duchovního zvláštní způsob vzdělání.“⁸⁶ V důsledku tohoto zůstaly v platnosti starší předpisy, které byly svého času vydány pro celý rozsah říše. Jejich platnost se tak v době první republiky vztahovala nejen na zemi Českou a Moravskoslezskou, ale také na Slovensko a Podkarpatskou Rus.⁸⁷

Máme na mysli zejména ministerské nařízení ze dne 30. června 1850 č. 319 ř. z.,⁸⁸ dále císařské nařízení z 23. dubna 1850 č. 157/1850 ř. z., o poměru katolické církve k veřejnému vyučování.⁸⁹ Prvně zmíněné prováděcí nařízení ministra kultu a vyučování z 30. června 1850 č. 319 významně upravovalo poměry nejen na fakultách, ale také na diecézních a klášterních učilištích. Nařízení se odvolává na usnesení biskupů, kteří se sešli roku 1849 ve Vídni a ujednali se na tom, jak má být uspořádána výuka na diecézních a řádových teologických ústavech.⁹⁰ Bohoslovecká klášterní učiliště podléhala stejným způsobem jako ostatní učiliště vedení a dohledu ze strany biskupů. Platila pro ně stejná ustanovení o vyučovacích předmětech, počtu ročníků a profesorů. Profesori na řádových učilištích byli navrhováni příslušnými řádovými představenými biskupovi, který vědeckou způsobilost kandidáta podrobil zkoušce, podobné konkurzní. Pokud kandidát této zkoušce vyhověl, předložil návrh státní správě spolu s důvody svého dobrozdání. Byl-li postoj státní správy kladný, kandidát obdržel od biskupa zmocnění k bohosloveckým přednáškám.⁹¹

Dále je třeba zmínit ministerské nařízení ze dne 29. března 1858 č. 50 ř. z.⁹², týkající se provedení č. VI. a XVII. konkordátu ohledně teologického studia: „*Podle sedmnáctého článku konkordátu jest biskupům volno, aby zcela svobodně řídili vyučování chovanců svých seminářů podle směrnice církevního zákona. Avšak biskupové na shromáždění konaném roku 1856 ve Vídni znali za důležité a prospěšné postupovati při zařízení svých diecézních učilišť společně a shodli se proto, pro ně s výjimkou lombardsko-benátských diecesí na těchto ustanoveních, která zamýšlejí při opatření provinčních koncilií podržeti v patrnosti.*“⁹³ V tomto ministerské nařízení je na základě konsensu biskupů, v časové posloupnosti po ročnicích, uveden seznam řádných učebních oborů, které mají být alumnům přednášeny.⁹⁴ Podle § 14 tohoto nařízení mají

⁸⁶ PLACHT, Otto – HAVELKA, František: *Předpisy pro vysoké školy Republiky československé*, Praha: Nákladem vlastním, 1932, s. 1714.

⁸⁷ Srov. *tamtéž*.

⁸⁸ BUŠEK, Vratislav – HENDRYCH, Jiří – LAŠTOVKA, Karel – MÜLLER, Václav: *Československé církevní zákony I.*, Praha: Československý kompas, 1931, s. 296–308.

⁸⁹ Srov. *tamtéž* s. 1714–1719.

⁹⁰ Srov. HORÁK, Záboj: *Církev a školství*, s. 195.

⁹¹ Srov. ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium*, s. 92.

⁹² Srov. PLACHT, Otto – HAVELKA, František: *Předpisy pro vysoké školy Republiky československé*, s. 1723–1728.

⁹³ Srov. *tamtéž*, s. 1724.

⁹⁴ Srov. *tamtéž*, s. 1724–1725.

biskupové zasílat prostřednictvím politického zemského úřadu u teologických diecézních a řádových učilišť jim podřízených, vždy počátkem každého studijního roku tabulku personálního stavu pedagogického sboru, seznam vyučovacích předmětů s udáním počtu hodin, stejně jako seznam žáků podle ročníků s udáním jejich věku a u žáků prvního ročníku s průkazem o jejich předběžných studiích.⁹⁵

Podle ministerského nařízení z 12. prosince 1909 č. 49.645 mohou být v zemi České a Moravskoslezské k teologickému studiu na teologických fakultách a diecézních bohosloveckých učilištích připuštěni pouze absolventi klasických gymnázií.⁹⁶

Fakultní teologická studia upravovalo vynesení ministra záležitostí duchovních o vyučování ze dne 16. září 1851 č. 216 ř. z.;⁹⁷ výnos ministra kultu a vyučování z 21. března 1902 č. 35. 944, jímž se oznamují usnesení generálního shromáždění rakouského episkopátu ritu katolického o reformě teologického studijního a zkušebního řádu a s tímto související nařízení ministra věcí duchovních a vyučování ze dne 8. dubna 1903 č. 97 ř. z. v příčině dosažení teologického doktorátu.⁹⁸

Během několika dalších let bylo vydáno nařízení téhož ministra ze dne 26. prosince 1909 č. 4 ř. z., jímž se vydávají prozatímní zásadní ustanovení o konání teologických odborných zkoušek na katolických teologických fakultách.⁹⁹

Československý stát měl dočasně recipovat z původního rakouského právního řádu, tato dočasná recepce pro oblast školství nakonec trvala téměř dvacet let, aniž by byly provedeny změny podstatnějšího rázu.

V roce 1937 byla vydána dlouho dopředu avizovaná vládní nařízení č. 151/1937 Sb. z. a n. z 18. června 1937, o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých, a vládní nařízení z 28. června 1937 č. 152/1937 Sb. z. a n., kterými se provádějí základní ustanovení o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých. Učinila tak na základě zákona ze dne 21. června 1934, č. 109/1934 Sb. z. a n.

Podle čl. I. tohoto zákona má toto vládní nařízení č. 151/1937 Sb. z. a n. z 18. června 1937, o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých platnost zákona a tedy je

⁹⁵ Srov. *tamtéž*, s. 1726.

⁹⁶ Srov. BUŠEK, Vratislav – HENDRYCH, Jiří – LAŠTOVKA, Karel – MÜLLER, Václav: *Československé církevní zákony I*, s. 303.

⁹⁷ Srov. PLACHT, Otto – HAVELKA, František: *Předpisy pro vysoké školy Republiky československé* s. 1719–1723.

⁹⁸ Srov. *tamtéž*, s. 1728–1739.

⁹⁹ Srov. *tamtéž*, s. 1731–1734.

nová úprava bohosloveckého studia, byť i byla stanovena vládním nařízením, v Československé republice zákonem.

Tím se ruší všechny dosavadní zákony o bohosloveckém studiu, z nichž hlavní jsou uvedeny v Prováděcích nařízeních, stanovených druhým vládním nařízením z 28. června 1937 č. 152/1937 Sb. z. a n., kterými se provádějí základní ustanovení o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých.¹⁰⁰

V části II. Normální studium § 14 vládního nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. je stanovena běžná délka studia na katolických teologických fakultách deset semestrů neboli pět let. Následující § 15 rozlišuje nauky propedeutické; hlavní nauky theologické; pomocné nauky theologické; zvláštní nauky theologické. Paragrafy 16 až 18 podrobně rozepisují konkrétní předměty, rozřazujíc je do příslušných oddílů. Paragraf 22 odst. 1 rozvrhuje jednotlivé nauky do studijní osnovy a přiděluje jednotlivým předmětům požadované hodinové dotace (týden/semestr). Dále § 22 odst. 2 ustanovuje, které přednášky, jež tvoří propedeutické dvouletí (*propedeuticum biennium*), mají být v prvních čtyřech semestrech vykonány a ukončeny.

Ačkoli výše uvedená vládní nařízení mají opět na zřeteli pouze fakulty a nikoli bohoslovecká theologická učiliště, zvláště požadavky § 22 a § 67 nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. vyvolaly bezprostřední nutnost konformovat vlastní studia také u všech theologických učilišť.

Stěžejní ustanovení obsahují § 66 až 68, upravující přestupy z theologických diecézních (i řeholních) učilišť na theologické fakulty a nacházejí se v části IV. Uznání studií a zkoušek vykonaných na jiném ústavu.

V § 66 odst. 1 je stanoveno, že studia a zkoušky vykonaná na tuzemském bohosloveckém učilišti mohou být při přestupu na theologickou fakultu uznána a započítána do doby standardního fakultního studia pouze tehdy, byla-li vykonána na učilišti, jež se přizpůsobilo studijní osnově normálního studia podle § 22 rozsahem alespoň hlavních nauk. Profesorský sbor současně určí, které z pomocných nauk má posluchač případně ještě navštěvovat. V opačném případě studium na bohosloveckém učilišti, které požadované změny nezavedlo, lze jen omezeně započítat do doby studií na fakultě strávené a náležitě doplnit studiem na fakultě.

V § 67 odst. 1 písm. b) jsou rozlišena taková učiliště, která se alespoň v rozsahu hlavních nauk přizpůsobila osnově normálního studia podle § 22 tohoto nařízení, kde bylo minimálně

¹⁰⁰ Srov. KUDRNOVSKÝ, Alois: *Bohověda a její studium*, s. 70.

šest profesorů pro různé obory a tito měli být doktory nebo licenciáty teologie, od učilišť těmto podmínkám nevyhovujících.¹⁰¹

Podle § 68 studující diecézních a řádových učilišť, která se nepřizpůsobila studijní osnově normálního studia, obsažené v § 22, nebo která nevyhovují podmínce stanovené v § 67 odst. 1 písm. b), nemohou být během takového studia vůbec připuštěni k státním zkouškám. Odst. 2 tohoto paragrafu požaduje pro absolventy takových ústavů, kteří chtějí dosáhnout akademických stupňů, vykonat dodatečná studia na fakultě, která určí profesorský sbor, aby mohli být přijati do průpravného roku k licenciátu.

Zmíněné vládní nařízení bylo vydáno dne 28. června 1937, tedy v době kdy českým bohosloveckým fakultám zbývaly dva celistvé akademické roky existence, než bylo nacisty v listopadu 1940 vynuceno jejich uzavření spolu se všemi fakultami českých univerzit a vysokých škol. Poválečné období ve znamení obnovy bylo bohužel příliš krátké.

Po únorovém puči roku 1948 se politické poměry v Československu zostřily. Katolická církev byla řazena mezi nepřátele nového režimu. Svoboda teologických fakult a učilišť však byla omezována postupně, ačkoli již po roce 1945 probíhalo na všech fakultách šetření o politické spolehlivosti profesorských sborů. Tvrdšího kurzu nabral postup státní moci na jaře 1949 ve spojitosti s tzv. novou vlnou církevní politiky.¹⁰² V dubnu 1949 bylo rozhodnuto, že na všech teologických fakultách a učilištích proběhnou politické prověrky všech profesorů, jejichž výsledkem bude dosazení režimu poplatných profesorů (respektive takového kněze přednášejícího společenské nauky). Pro teologické fakulty, diecézní a řeholní učiliště byly zřízeny inspekční komise, jejichž výsledek byl naplánován dopředu. V květnu 1949 bylo přijato usnesení, aby na všech bohosloveckých učilištích a fakultách byli jmenováni lektoři občanské výchovy, kteří měli mj. prověřit politicky jak profesory, tak i bohoslovce. Účast na přednáškách z daného předmětu měla být povinná, stejně jako skládání zkoušek z něj. Proti tomuto postupu podala protestní nótu apoštolská internunciatura a protestovali také českoslovenští biskupové. Výnosem ministerstva školství čj. 122 076/49-III/1 z 15. září 1949 bylo rozhodnuto o zavedení přijímacích pohovorů na bohosloveckých učilištích. Před zahájením akademického roku 1949–1950 byl z rozhodnutí stejného ministerstva na každé teologické fakultě a diecézních i řádových učilištích uspořádán týden politického školení.¹⁰³

¹⁰¹ Srov. HORÁK, Záboj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 111–121.

¹⁰² Ohledně postupu státní moci proti teologickým fakultám a diecézním a řádovým učilištím odkazujeme na třetí kapitolu knihy Vojtěcha Novotného, který se zde touto problematikou zabývá podrobně. Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 65–91.

¹⁰³ Srov. *tamtéž*, s. 67–80.

V říjnu 1949 byly vydány tzv. církevní zákony, které se dotkly i teologických fakult a učilišť. Je třeba vzpomenout také právní předpis, který byl vydán následně o několik dní později po vydání „církevních zákonů“. Jde o vládní nařízení č. 228/1949 Sb., o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní,¹⁰⁴ ze dne 25. října 1949. Podle § 2 tohoto nařízení jsou mj. teologické fakulty a učiliště podrobeny dozoru a kontrole ze strany SÚC.¹⁰⁵

Vůbec poslední právní předpis, vztahující se jak k teologickým fakultám, tak i teologickým diecézním a řádovým institutům, bylo neblahé vládní nařízení č. 112/1950 Sb., o bohosloveckých fakultách, jehož § 1 odst. 1 a 2 praví, že veškeré římskokatolické bohoslovecké studium v českých krajích se soustřeďuje v „Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze“ a současně se jím ruší Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Olomouci a veškerá ostatní římskokatolická učiliště.¹⁰⁶

Toto vládní nařízení je datováno ze dne 14. července 1950. Přitom řádová teologická učiliště už v této době de facto čtvrt roku neexistovala. Již na přelomu března a dubna 1950 byl uspořádán monstrproces s čelnými představiteli významných mužských řeholí, jehož cílem bylo připravit veřejné mínění na připravovanou likvidaci klášterů.¹⁰⁷ Jednalo se o politický proces „Machalka a spol.“ Dne 15. března 1950 došlo k zatýkání, 31. března bylo započato soudní líčení a již 4. dubna byl vynesena rozsudek. Mezi deseti obviněnými byli i Ivan Jan Chrys. Mastiliak CSsR, profesor filosofie, dogmatiky a východní teologie na teologickém ústavu redemptoristů v Obořišti a Silvestr Josef Braitto OP, profesor na dominikánském filosoficko-teologickém učilišti v Olomouci. Braitto byl odsouzen k patnácti letům vězení (odseděl deset let) a Mastiliak na doživotí (odseděl patnáct let). Rétorika prokuratury byla nesmyslná. Samotný počátek likvidace řeholí se tak zásadně dotkl dvou řádových teologických učilišť. Když byla v průběhu dubna 1950 provedena akce K, všechna tato učiliště fakticky zanikla.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Dále jen SÚC.

¹⁰⁵ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 81.

¹⁰⁶ Srov. HORÁK, Záboj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 121.

¹⁰⁷ Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš –PROKOP, Augustin– NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, Olomouc: Krystal, 2001, s. 174.

¹⁰⁸ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, Praha: Karolinum, 2007, s. 86.

2.3 Předpisy o kanonickém a konfesním právu v teologickém studiu

2.3.1 Církevní předpisy

CIC/1917 stanoví v kán. 1365 § 2, že bohovědný kurz potrvá alespoň celé čtyři roky a musí kromě věrouky a mravouky zahrnovat zejména studium Písma svatého, církevních dějin, kanonického práva, liturgie, posvátné výmluvnosti a církevního zpěvu.

Ve výkladu ke kán. 1365 § 2 CIC/1917 rozlišuje *Ordinamento dei Seminari* z roku 1920 předměty hlavní a vedlejší (sekundární). Kanonické právo (spolu s dogmatickou teologií, morální teologií, Písmem svatým a církevními dějinami) je považováno za předmět hlavní. Proto je stanoveno, aby prolegomeny k těmto disciplínám byly řazeny již do první etapy studia.¹⁰⁹

Vydání nového kodexu mělo za následek také změnu ve výuce práva. Dosavadní knihy a skripta pro *Corpus iuris canonici* ztratila stěžejní váhu. Posvátná kongregace seminářů a univerzit v dokumentu *Ordinamento* udala základní pokyny k výuce jednotlivých teologických oborů a mezi nimi i kanonického práva.

Výše zmíněný dokument kongregace seminářů akcentuje důležitost tohoto oboru slovy papeže Lva XIII. užitých v encyklice *Depuis le jour* z 8. září 1899 o vzdělávání duchovních ve Francii: „*Studium kanonického práva přivádí k dokonalosti teologii, které právo ukazuje praktickou aplikaci všeho toho, co se týká vedení Církve, správy posvátných věcí, práv a povinností k její službě, užívání časných dober k jejímu poslání.*“¹¹⁰

Kanonické právo má být přednášeno *in forma Institutionum*. Výklad má být výstižný, zahrnovat předpisy obsažené v Kodexu. Je třeba při výkladu užívat vhodné pojmy a poskytovat znalosti obecně přijímané v této právní vědě. Výuka má probíhat takovým způsobem, aby studenti při zakončení teologického kurzu byli dostatečně znalí jednotlivých částí Kodexu, zejména těch, které mají zásadní spojitost s kněžskou službou.

Ve výuce nemá být opomenuto potřebné srovnání mezi zákonodárstvím církevním a občanským; jemu má předcházet výstižné pojednání o konfesním právu veřejném, kde se projevují jasně pravomoci Církve a její právní pozice. Tam kde existuje fakulta právní, která je

¹⁰⁹ Srov. *Ordinamento dei Seminari*, s. 34.

¹¹⁰ *Ordinamento dei Seminari*, s. 34.

obdařena výsadou udělovat akademické stupně, je nezbytné řídit se předpisy Kongregace seminářů a univerzit podle dvou dekretů ze 7. srpna 1917¹¹¹ a 31. října 1918^{112, 113}

Prováděcí nařízení k apoštolské konstituci *Deus scientiarum Dominus* z roku 1931 v čl. 27 potvrzují kanonického právo jako předmět hlavní pro fakulty bohoslovecké.¹¹⁴ V čl. 20 těchto nařízení se požaduje, aby hlavní obory byly přednášeny úplně. V čl. 21 je ustanoveno, že Kodex kanonického práva a právo římské (vedle Písma svatého, věrouky, morálky a scholastické filosofie) má být přednášeno v latinském jazyce. Profesori mají být dbalí toho, aby posluchači plně a přesně chápali význam technických výrazů.¹¹⁵ Apoštolská konstituce i Prováděcí nařízení dále upravují také studia na fakultách církevního práva, které u nás neexistovaly a dosud neexistují.

2.3.2 Státní předpisy

Podle ministerského nařízení ode dne 30. června 1850 č. 319 ř. z. stran katolicko-bohoslovních diecesánských učilišť a fakult bylo církevní právo řazeno mezi „*předměty učební, jež vůbec každý slyšeti musí*“.¹¹⁶ Ministerské nařízení z 29. března 1858 č. 50 ř. z., o provedení článku VI. a XVII. konkordátu, pokud jde o studia theologická, stanovuje, že církevní právo má být vyučováno ve čtvrtém (posledním) ročníku teologie.¹¹⁷ O podmínkách dosažení theologického doktorátu pojednává ministerské nařízení ze dne 8. dubna 1903 č. 97 ř. z. O církevním právu nařízení mluví v § 1 o rigorózních zkouškách, církevní právo a církevní dějiny představují jednu z odborných skupin, které se zkoušky týkají.¹¹⁸

V dalším ministerském nařízení z 26. prosince 1909 č. 4 ř. z., jímž se vydávají prozatímní zásadní ustanovení o konání theologických odborných zkoušek na katolických theologických fakultách, hovoří § 3 o církevním právu jako jednom z deseti hlavních oborů, u nichž mají být zavedeny odborné zkoušky na místo pololetních a výročních zkoušek. Tyto odborné zkoušky se vztahují k veškeré látce příslušného oboru a konají se na konci toho pololetí, kdy přednášky o tomto oboru byly skončeny.¹¹⁹

¹¹¹ Dekret *Cum novum* požaduje analytickou metodu jako hlavní metodu při výuce, ne pouze syntetickou. Vyučující, pokud uznají za vhodné, mohou přibrat jednu knihu, ale přednášet mají nikoli podle této knihy, ale podle uspořádání Kodexu. Srov. *Acta Apostolicae Sedis IX* (1917), s. 439.

¹¹² Dekret *Legum canonicarum* se zabývá způsobem výuky kanonického práva na papežských atheneích k dosažení akademických stupňů. Srov. *Acta Apostolicae Sedis XI* (1919), s. 19.

¹¹³ Srov. *Ordinamento dei Seminari*, s. 34.

¹¹⁴ Srov. *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 2 (1936) s. 118.

¹¹⁵ Srov. *tamtéž*, s. 116.

¹¹⁶ PLACHT, Otto – HAVELKA, František: *Předpisy pro vysoké školy Republiky československé*, s. 1716.

¹¹⁷ Srov. *tamtéž*, s. 1725.

¹¹⁸ Srov. *tamtéž*, s. 1734.

¹¹⁹ Srov. *tamtéž*, s. 1731.

Prvorepublikové vládní nařízení č. 152/1937 Sb. (v souladu s výkladem *Ordinamenta* ke kán. 1365 a především s ohledem na apoštolskou konstituci *Deus scientiarum Dominus*) v části I. Studijní řád, §17 odst. 6 řadí církevní právo k „*hlavním naukám theologickým*“. V § 22 odst. 2 písm. a) vládní nařízení stanoví do konce osmého semestru ukončit z nauk hlavních církevní právo v rozsahu čtrnácti semestrálních hodin.¹²⁰

Povinnost přednášet konfesní právo jako samostatný obor není obsažena v žádném předpisu, znalost státních zákonů o církvi však byla vyžadována. Klerici s nimi měli být seznamováni alespoň v rámci předmětu *ius canonicum*.

¹²⁰ Srov. HORÁK, Záboj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 114–117.

3. PRÁVNÍ POSTAVENÍ ŘEHOLNÍCH TEOLOGICKÝCH UČILIŠŤ V ČESKOSLOVENSKU V LETECH 1918–1950

Právní situace teologických učilišť¹²¹ byla komplikovaná zejména proto, že neměly status státem uznané vysoké školy. Považujeme za vhodné zabývat se současně oběma typy teologických učilišť. Právní postavení řeholních i diecézních učilišť totiž bylo charakterizováno jistou „dvoukolejností.“¹²² Byly zřizovány a spravovány v souladu s právní úpravou římskokatolické církve (CIC/1917) biskupy nebo představenými příslušných řádů.¹²³ Zároveň se na ně vztahovaly také světské právní předpisy, které jak již bylo zmíněno, pocházely z druhé poloviny 19. století, tedy ještě z období Rakouska, resp. Rakouska-Uherska.

3.1 Právní postavení podle mírně upravené rakouské legislativy

Semináře a diecézní bohoslovecká učiliště podle církevního zákonodárství spadaly do kompetence diecézního biskupa a Svatého stolce, což potvrdilo rozhodnutí Nejvyššího správního soudu z 31. října 1883 č. 2497, které uznávalo i československé zákonodárství.¹²⁴ Postupně byly vydávány ze strany státu právní předpisy, které upravovaly především náležitosti týkající se platů a penze, zejména zákon č. 189/1920 Sb. z. a n., jímž se upravují platy profesorů při teologických učilištích diecézních a představených při biskupských kněžských seminářích.¹²⁵ Profesori byli chápáni jako „veřejní zaměstnanci“, přičemž profesorský plat odpovídal platu profesora vyšší třídy státních středních škol.

V této oblasti následovala další právní doplnění. Stát také upravoval maximální výměru učebních povinností profesorů diecézních bohosloveckých učilišť a výši odměn za hodiny ji převyšující¹²⁶ a to v §193 vládního nařízení č. 124/1928 Sb. z. a n. ze dne 17. července 1928. Toto ustanovení bylo v období Protektorátu (výnos Ministerstva školství a národní osvěty č. 82.154-1942-VI/1 z 9. září 1942) zrušeno, ale po skončení války znovu vešlo v platnost.¹²⁷

¹²¹ V textu jsou na základě dobových zvyklostí synonymně používána pro tyto diecézní ústavy následující označení: teologické (bohoslovecké) učiliště; teologický (bohoslovecký) ústav, teologický institut.

¹²² NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 63.

¹²³ Srov. *tamtéž*.

¹²⁴ ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium*, s. 39.

¹²⁵ Srov. HORÁK, Záboj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 109–111.

¹²⁶ Za tímto účelem zaslala Zemská politická správa příslušným biskupským konzistořím žádosti, aby teologická učiliště obratem zaslala výkazy profesorů bohosloví s přesným výměrem jejich učebních povinností vzhledem k platovým předpisům. Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Přípis Zemské správy politické v Praze biskupské konsistoři v Českých Budějovicích ze dne 24. listopadu 1928, f. 138.

¹²⁷ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 64.

Představení teologických učilišť se v období první republiky odvolávali na autentický výklad c. k. ministerstva kultu a vyučování, podle kterého platila rovnocennost mezi vysvědčeními z teologických fakult a bohosloveckých ústavů.¹²⁸

*„Až do roku 1912 byla vedena v úřední Ročence vysokých škol v seznamu škol vysokých. Dne 13. října 1920 č. 9289/20 rozhodl nejvyšší správní dvůr, že nelze stavěti teologické ústavy na roveň středních škol, byť i měli profesori těchto ústavů dle paritního zákona tentýž plat jako profesori státních středních škol“, argumentovali profesori své stanovisko.*¹²⁹

Aniž by se vyjadřovali o vysokoškolské povaze těchto ústavů, ve sbírce *Československých církevních zákonů* zdůrazňují autoři knihy soukromou povahu diecézních bohosloveckých učilišť s poukazem na fakt, že na ně nelze vztáhnout císařské nařízení o soukromém vyučování: *„Diecézní bohoslovecká učiliště nejsou ústavy veřejnými, nýbrž soukromá učiliště biskupa [...] biskupská diecézní učiliště nespádají pod předpisy císařského nařízení ze dne 27. června 1850 č. 309 ř. z., o soukromém vyučování.*“¹³⁰

Státní správa nepovolovala zřízení diecézních bohosloveckých učilišť, pouze vůči nim vykonávala vrchní dozor. Nemohla diecézní učiliště zrušit, ledaže by se prokázalo, že nařízení a jeho správa nevyhovují platným předpisům. Nedoplatky na požitky učitelů a zvláštní dotace na jednotlivé posluchače však byly hrazeny z prostředků náboženské matice.¹³¹

3.2 Příprava nového právního řešení od konce 20. let 20. století

Problematické postavení těchto učilišť se stalo více zřetelným díky záležitostem spojeným s přípravou reformy teologického studia. Na sklonku roku 1928 vypracovalo Ministerstvo školství a národní osvěty návrh o úpravě některých právních poměrů na československých státních vysokých školách a samostatných vědeckých ústavech a knihovnách. Tomuto návrhu předcházely tři „schůze ankety“ pro reformu studia katolického bohosloví. Ze strany církve se jich zúčastnili zástupci z obou teologických fakult a zástupci obou arcibiskupských ordinariátů.¹³² Tento postup však vyvolal obavy u biskupských

¹²⁸Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Opis listu adresovanému Ministerstvu školství a národní osvěty od Theologického ústavu v Hradci Králové ze dne 7. dubna 1936, f. 197.

¹²⁹ *Tamtéž.*

¹³⁰ BUŠEK, Vratislav – HENDRYCH, Jiří – LAŠTOVKA, Karel – MÜLLER, Václav: *Československé církevní zákony I.*, s. 303.

¹³¹ Srov. *tamtéž.*

¹³² Z protokolu vyplývá, že zúčastnění se dohodli na tom, aby se jednalo pouze o reformě na bohosloveckých fakultách, jejíž uskutečnění je prioritní též proto, aby mohla sloužit za vzor pro reformu na učilištích diecézních. Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Protokol sepsaný o schůzi ankety, f. 181.

ordinariátů, které si přály mít v anketě též své zastoupení.¹³³ Na třetí schůzi ankety, kdy se jednalo o minimální počet vyučovacích hodin pro jednotlivé předměty, se dostal ke slovu prof. J. Čihák¹³⁴ z české bohoslovecké fakulty Karlovy univerzity, který zdůrazňoval, že diecézní učiliště nejsou vysokými školami ani nejsou rovnocenná s fakultami, tudíž musí být tento rozdíl promítnut do stanovení počtu hodin konkrétních předmětů.¹³⁵

Představení seminářů a teologických institutů bedlivě a s obavami sledovali vývoj situace. Na podzim roku 1935 rozesílalo ministerstvo další návrh zmíněného zákona biskupským ordinariátům a seminářům k vyjádření a to nejpozději do konce studijního roku 1935/1936.¹³⁶ Představení diecézních seminářů a učilišť mezi sebou obecně udržovali čilý korespondenční kontakt. V záležitostech konfesně-právních se snažili na základě předchozího názorového sdílení volit jednotný postup.¹³⁷

Pro českobudějovický ordinariát byl pověřen tuto odpověď vypracovat vyučující místního diecézního učiliště profesor církevního práva a biblického studia Nového zákona, významný kanonista Ludvík Matoušů.

V rámci výše popsaného úsilí o právní úpravu studia na diecézních teologických institutech v letech 1935–1937, se intenzivně angažoval právě profesor Matoušů. Podrobil kritice vyjádření kolegů z Hradce Králové i Litoměřic. V roce 1936 vypracoval na základě žádosti někdejšího rektora K. Rebana koncept stanoviska ve věci plánovaného zákona o teologických fakultách pro biskupa Šimona Bártu (českobudějovickým biskupem v letech 1920–1940). Ten jej měl předat kardinálovi Kašparovi (českým primasem v letech 1931–1941, kardinálem od 16. prosince 1935) a také jej přednést na biskupské konferenci v Praze v témže roce 1936.¹³⁸ Texty vyjadřují přesvědčení, že snahy teologických fakult „nezbytně vedou

¹³³Nicméně předběžný návrh nového zkušebního řádu pro katolické bohoslovecké fakulty předpokládal zavedení státních zkoušek, pročež ten mohl být zaveden pouze na bohosloveckých fakultách a nikoli na bohosloveckých učilištích. Zejména v této věci vyvstal pochopitelný nesoulad mezi zástupci biskupských ordinariátů a arcibiskupských ordinariátů. Biskupské ordinariáty se obávaly snížení významu diecézních teologických učilišť a dalšího prohloubení rozdílu mezi učilišti a fakultami (v důsledku nového zkušebního řádu). Arcibiskupské ordinariáty a zástupci fakult se zase dovolávali nutnosti zavedení nového zkušebního řádu z důvodu povznesení úrovně katolických bohosloveckých fakult. Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Protokol sepsaný o schůzi ankety, f. 181-189.

¹³⁴ Josef Čihák (1880–1960) toho času byl docentem pastorální teologie na české teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

¹³⁵ Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Protokol sepsaný o schůzi ankety, f. 184.

¹³⁶ Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Osnova zákona o úpravě některých právních poměrů ze dne 4. listopadu 1935, f. 213–230.

¹³⁷ Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1075, sign. I-G-11-a, Text Potřeby diecézních kněžských seminářů a bohosloveckých učilišť.

¹³⁸ Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Opis konceptu Msgre Dra Matoušů ze dne 10. července 1936, f. 188–190.

k diskriminaci mezi klérem z fakult a ze seminářů. Semináře si toho nezasluhují, aby byly sníženy na soukromou odbornou školu teologickou.“¹³⁹

Základními body, které představení a profesori diecézních teologických ústavů jednohlasně požadovali, bylo výslovné přiznání vysokoškolského charakteru pro tyto instituty v případě, že mají při pětiletém studiu shodný studijní řád s bohosloveckými fakultami a alespoň šest graduovaných profesorů.¹⁴⁰

Nemáme žádné informace o tom, že by se do těchto aktivit zapojovala také řádová bohoslovecká učiliště, jejich představení nebo členové profesorského sboru. Ostatně neměli ani důvod, protože řádová učiliště byla soukromými ústavy v užším smyslu a jejich profesori se nepovažovali za „veřejné zaměstnance“. Vývoj a změny studia na tuzemských bohosloveckých fakultách však měli představení řádových učilišť na zřeteli. To bylo zřejmé zvláště na konci třicátých let 20. století, kdy byly právně stanoveny podmínky přestupu studentů z řádových a diecézních učilišť na teologické fakulty.¹⁴¹

3.3 Nová vládní nařízení z roku 1937

Když byla roku 1937 schválena zmíněná a dlouho očekávaná vládní nařízení č. 151/1937 Sb. z. a n. a č. 152/1937 Sb. z. a n., nebyla přijata od diecézních teologických ústavů s úplnou spokojeností, neboť tyto nepovažovaly ještě svoji otázku za definitivně dořešenou. Proto se smluvily vypracovat během školního roku 1937/1938 společně nový studijní plán a usilovat o jeho uskutečnění. A to oběma cestami. Jednak cestou církevní: obrátit se na Posvátnou kongregaci seminářů a na nunciaturu. A také cestou státní: skrze parlamentní kruhy a příslušné ministerstvo vyžadovat právní zakotvení příslušné studijní reformy, která by se opírala o vládní nařízení, jako tomu bylo u reformy studia a zkoušek na teologických fakultách.¹⁴² Svými požadavky se tak snažily zabránit další případné degradaci studií na diecézních učilištích a znevýhodnění vlastních studentů.

Tendence nahlížet na diecézní učiliště jako na instituty nikoli vysokoškolské povahy byly před druhou světovou válkou více patrné.¹⁴³ Když byly po tragických událostech v Praze vyhláškou Říšského protektora ze dne 17. listopadu 1939¹⁴⁴ uzavřeny české vysoké školy, byly

¹³⁹ *Tamtéž.*

¹⁴⁰ Srov. *tamtéž.*

¹⁴¹ Koncem třicátých a čtyřicátých let se vyskytují četnější případy studia řeholních kleriků na domácích teologických fakultách za účelem přípravy na budoucí úlohu profesorů pro vlastní teologická učiliště.

¹⁴² Srov. *Státní oblastní archiv v Třeboni*, fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1075, sign. I-G-11-a, Text Potřeby diecézních kněžských seminářů a bohosloveckých učilišť.

¹⁴³ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 63.

¹⁴⁴ HORÁK, Zábaj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 121.

na nějaký čas diecézní teologické ústavy a řeholní teologické ústavy vůbec jedinými institucemi, kde probíhalo studium kandidátů kněžství.

4. VÝUKA PRÁVA NA OSTATNÍCH ŘEHOLNÍCH TEOLOGICKÝCH UČILIŠTÍCH V LETECH 1918–1950

Před josefínskými reformami v 80. letech 18. století měla většina řádů na našem území své vlastní noviciáty a školy. Ze změn, které toto období přineslo (*de facto* šlo spíše o tvrdé zásahy do chodu a existence řeholí), se většina řádů vzpamatovala těžce. Teprve na samém počátku 20. století se českým řeholníkům podařilo uskutečnit záměr zřízení řádového filosoficko-teologického studia za účelem vzdělávání vlastního kněžského dorostu v domácím prostředí. Doposud totiž kandidáti kněžství z řad řeholníků byli nuceni studovat na místních teologických fakultách či na diecézních učilištích, což nebylo vždy optimální pro jejich řeholní a spirituální formaci, nebo byli posíláni na učiliště svého řádu v zahraničí, což zase představovalo velkou finanční zátěž pro celou provincii. Proto byla u většiny našich početněji zastoupených řeholí činěna opatření a konány přípravy pro vybudování vlastních vzdělávacích ústavů pro přípravu kněžského dorostu.

Jako první roku 1902 založili vlastní filosoficko-teologické učiliště redemptoristé v Obořišti u Dobříše. Roku 1905 došlo spolu s obnovením české provincie také k obnově zatím pouze provinčního studia bratří dominikánů v Olomouci.

V akademickém roce 1934/1935 mělo Československo řádových kleriků celkem 310, z toho bylo nejvíce kapucínů v počtu 62, což je rovná pětina. Následovali je redemptoristé (42 kleriků) a salesiáni (40 kleriků), z nichž posledně jmenovaní kompletně všichni studovali mimo ČSR.¹⁴⁵ Právě salesiáni, ale také jezuité a františkáni pocítovali palčivě potřebu vlastních vzdělávacích institutů pro své kleriky. A v průběhu 30. let 20. století to byli kapucíni a salesiáni, kteří postupně realizovali vlastní filosoficko-teologické studium, přičemž jezuitům se podařilo založit v rámci českých zemí Filosofický teologický institut pro řádové scholastiky. Františkánský řád měl sice dlouhodobě schválené stanovy¹⁴⁶, ale vlastní Theologicko-filosofické studium se podařilo realizovat pouze formálně. Podle bádání V. Novotného bylo situováno v klášteře v Hájku, přičemž na faktické zřízení domácího učiliště se bratři připravovali na studiích v tyrolské provincii.¹⁴⁷ Z těchto důvodů se jím nebudeme dále zabývat.¹⁴⁸

¹⁴⁵ Srov. Přes 2000 bohoslovců v ČSR ve školním roce 1934–35, *Kvatembrový věstník* 7, č. 4 (1934), s. 4–5.

¹⁴⁶ Plánované filosoficko-teologické studium františkánů, které mělo být v brzké době v Československé republice otevřeno, zmiňuje již roku 1927 Josef Čihák. Srov. ČIHÁK, Josef: *Katolická teologická fakulta*, s. 56.

¹⁴⁷ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 49–50.

¹⁴⁸ Je třeba zmínit jiný františkánský projekt nemalého významu, který byl realizován zejména díky úsilí P. Jana Evangelisty Urbana OFM. Roku 1937 při konventu Panny Marie Sněžné v Praze bylo založeno tzv. Studium catholicum, které se sice primárně zaměřovalo na teologické vzdělávání laiků, ale po uzavření českých vysokých

Zvláštní podkapitolu této části práce představuje pojednání o teologickém učilišti premonstrátů v Teplé u Mariánských Lázní, které ukončilo činnost již na podzim roku 1916. V průběhu 20. století se zde pravděpodobně již nevyučovalo církevní právo, nicméně tento institut existoval s obdivuhodnou životaschopností od třicátých let devatenáctého století až do první světové války. Byl jakousi výjimkou na české půdě a jako jediný ústav tohoto typu v Čechách byl na počátku devadesátých let 19. století organizován v souladu se státními předpisy.

O studiu kleriků z řádů, které měli v českých zemích v minulých staletích vlastní filosoficko-teologická učiliště, ale ve zkoumaném období 1918–1950 již nedošlo k jejich formální i faktické obnově, tato kapitola nepojednává.

4.1 Dominikáni

Dominikánský řád byl založen sv. Dominikem (1173–1221), Španělem z kastilské Caleruegy, původně řeholním kanovníkem a profesorem v Osmě. Zásadní životní zlom, velkou horlivost a touhu po spáse duší vyvolalo jeho setkání se sektou albigenských ve Francii v rámci jeho diplomatické cesty do tehdejšího severního Německa. Nejprve působil jako samostatný kazatel, brzy však se oklopil podobně smýšlejícími druhy. První komunita bratří okolo Dominika vznikla roku 1215 v Toulouse pod záštitou místního biskupa Fulka. Papež Innocenc III. je podpořil, avšak nemohl vyhovět Dominikově žádosti o založení nového řádu. Bratři se proto rozhodli pro řeholi sv. Augustina, doplněné o vlastní stanovy. Již roku 1216 potvrdil papež Honorius III. komunitu u sv. Romana z Toulouse a dal jejím členům jméno „Kazatelé“.¹⁴⁹

Do Čech přišli dominikáni po roce 1225 pod vedením polských kanovníků bl. Česlava a sv. Hyacinta. Se svolením krále Přemyslava Otakara I. založil bl. Česlav první klášter v Praze Na Poříčí (založen cca roku 1226, který se okolo roku 1232 přestěhoval na Staré Město pražské)¹⁵⁰ a odtud vycházel kázat do celých Čech.¹⁵¹ Svatý Hyacint založil klášter v Olomouci

škol v listopadu 1939 sehrály tyto prostory a zvláště osoby z jeho okruhu důležitou roli při vzdělávání řeholních (i diecézních) kleriků z Prahy a okolí. Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 34.

¹⁴⁹ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří: karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 59–60.

¹⁵⁰ Odtud se roku 1556 dominikáni přestěhovali do kláštera sv. Anežky Na Františku na Starém městě Pražském, protože museli uvolnit místo jezuitům. Později v Praze získali ještě bývalý klášter magdalenitek, takže vznikl konvent u sv. Máří Magdaleny na Újezdě (1604) a roku 1625 přibyl chrám sv. Jiljí, k němuž byl posléze přistavěn konvent u sv. Jiljí. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích III. 1 sv.: Žebravé řády*, Praha: Libri, 2006, s. 70–75.

¹⁵¹ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život*, s. 59–60.

(cca 1227)¹⁵² a pravděpodobně i ve Znojmě. Zprvu Čechy a Morava spadaly do polské provincie, přičemž roku 1301 se osamostatnila provincie česká.¹⁵³ V druhé polovině 19. století patřily kláštery do tzv. provincie říšské, až roku 1905 byla zásluhou magistra řádu bl. Hyacinta Cormiera obnovena Česká provincie.¹⁵⁴

Již v roce 1366 byl v rámci českých zemí zřízen řádový typ vysokého učení. Dne 8. prosince 1383 podepsal magistr řádu Rajmund z Capuy v Praze dohodu o spojení pražské univerzity s dominikánským studium generale.¹⁵⁵ V pohusitském období se těžiště činnosti řádu přesunulo na Moravu. Roku 1493 zřídil magistr řádu Joachim Turrianus v Olomouci hlavní řádové studium pro celou provincii s právem udílet akademické hodnosti bakaláře a magistra, přičemž prvním jeho představeným se stal Valentin Uherský z Brna. Pohromu pro klášter i město znamenala švédská okupace během třicetileté války. Řeholníci se mohli vrátit do Olomouce až po roce 1650, záhy po jejich návratu mohlo dojít k znovuotevření studia.¹⁵⁶ Podle výzkumů M. M. Bubna bylo teologické řádové učiliště také v Brně (k jeho obnovení došlo roku 1686).¹⁵⁷ Řádové studium se na počátku 17. století nacházelo také v prostorách pražského konventu Na Františku.¹⁵⁸ Když bratři obdrželi r. 1604 klášter sv. Marie Magdaleny na Malé Straně, přenesli tam i své studium.¹⁵⁹ Od roku 1628 bylo otevřeno filosofické a teologické studium v konventu u sv. Jiljí, sem přenesené od sv. Máří Magdaleny. Po ustanovení provinciála Bohumíra Marcquise (1652) a jeho příchodu do Čech bylo generální studium v Praze u sv. Jiljí a filosofický kurs u sv. Marie Magdaleny v Praze, v Plzni a v Brně. Filosofické studium nebylo vázáno na stálé místo a běžně probíhalo více kursů zároveň.¹⁶⁰ Podle M. Bubna bylo studium u sv. Jiljí povýšeno na generální v roce 1656. Zaniklo až za vlády Josefa II.¹⁶¹

Starobylá česká provincie byla obnovena dekretem generálního magistra řádu Hyacinta Cormiera ze dne 14. září 1905. Obnovená provincie zřídila vlastní řádové studium skrze rozhodnutí prvního provinciála Václava M. Bubeníka. Studium ovšem zatím bylo pouze

¹⁵² Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů*, s. 70.

¹⁵³ Při svém vzniku měla již 22 klášterů (také v Brně, Hradci Králové, Plzni, Kolíně, Turnově, Nymburku, Klatovech, Nymburku a jinde). Řada z nich zanikla za husitských válek nebo za císaře Josefa II. Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život*, s. 60.

¹⁵⁴ Srov. *tamtéž*.

¹⁵⁵ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů*, s. 71.

¹⁵⁶ Srov. *tamtéž*, s. 79–80.

¹⁵⁷ Srov. *tamtéž*, s. 83.

¹⁵⁸ Srov. *tamtéž*, s. 73.

¹⁵⁹ Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha: Krystal OP, 2001, s. 105.

¹⁶⁰ Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 110–111.

¹⁶¹ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů*, s. 75, 77.

materiální – bez potřebných formálních náležitostí.¹⁶² Za místo studijní koleje byl určen klášter v moravské Olomouci.¹⁶³ Prvních osm studentů přišlo do olomouckého kláštera ze studijního domu říšské provincie ve Štýrském Hradci vybaveno *litteras testimoniales* a studijními dokumenty z předchozího školního roku 1904/1905. Vyučující pro nové učiliště zvolil provinciál rakousko-uherské provincie P. Sadok Szabó. Jmenováni byli tři bratři: Benedikt Kundrát, Bertrand Žižlavský a Vilhelm Schlössinger. Tito obdrželi 2. října 1905 ustanovení do lektorského úřadu od provinciála Václava Bubeníka.¹⁶⁴ Studium bylo fakticky započato hned ve školním roce 1905/1906, aniž byly vyřízeny potřebné formalities.¹⁶⁵

Provinciál Václav Bubeník spolu s lektory sestavili studijní plán, v němž celé studium bylo rozvrženo na šest let, z nich dva roky byly věnovány filosofii s přidruženými předměty jako hebrejšтина a apologie a čtyři léta zabíral kurz teologie. Studijní plán byl navržen tak, aby se co nejvíce přiblížil tomu, který měli právě příchozí studenti původně ve Štýrském Hradci. K hlavním svátkům a slavnostem, které slavili bratři olomoucké koleje, také přibyly další svátky důležitý významu – pro každý studijní obor byl určen patron – světec. Pro církevní právo a pro morální teologii se jím stal sv. Rajmund z Peňafortu.¹⁶⁶ Z nařízení provinciála byly pro pět studentů teologie čtyřikrát v týdnu prosincem 1905 počínaje předepsány přednášky

¹⁶² Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 1.

¹⁶³ Olomoucký klášter, který ve 20. století hostil teologická studia, nebyl tentýž jako v minulých staletích. Když přišli dominikáni ve 13. století na Moravu do Olomouce, obdrželi od krále Václava I. kostel sv. Michala a několik domů. Dominikáni kostel rozšířili v gotickém slohu a roku 1493 zřídili vzdělávací ústav pro bratry české provincie, bývalo zde až 160 řeholníků. V sedmdesátých letech 17. století vybudovali kostel nový, který byl dokončen až roku 1703, o několik roků později vyhořel, byl však brzy obnoven. Za císaře Josefa II. v roce 1784 museli dominikáni kostel sv. Michala i klášter opustit a přesídlili do bývalého bernardinského kláštera. Klášter bernardinů i s kostelem Neposkvrněného Početí P. Marie pochází z poloviny 15. století a byl vystavěn na popud italského kazatele sv. Jana Kapistrána, který pobýval v Olomouci r. 1451. Za krátký čas zde obrátil na 4000 husitů, kteří na jeho památku vystavěli v letech 1453–1460 kostel s klášterem a darovali jej bernardinům (františkánům observantní větve), k nimž Kapistrán náležel. Dominikáni zde sídlí dodnes. Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, kart. 1, inv. č. 59, sign. I-17, Relace o klášteřu podaná na gestapo 1940.

¹⁶⁴ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 1.

¹⁶⁵ Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 123.

¹⁶⁶ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 4.

z kanonického práva. Jejich vedení se ujal P. Vilém Schlössinger¹⁶⁷.¹⁶⁸ Zkouška z práva¹⁶⁹ proběhla na začátku července 1906 z předem určených 20 tezí podle knihy Simona Aichnera a byla určena pro posluchače druhého ročníku teologického kurzu¹⁷⁰.¹⁷¹

Kanonické právo bylo přednášeno ve studijním roce 1906/1907¹⁷² a poté v roce 1908/1909. V září 1908 byl do čela olomouckého studijního domu generálním magistrem řádu jmenován nový regens studií, P. Mannes Rollmann¹⁷³, emeritní profesor morální teologie na univerzitě ve švýcarském Fribourgu a bývalý provinciál říšské provincie. Vedle úřadu ředitele převzal přednášky z morální teologie i kanonického práva, které bylo vyučováno tři hodiny týdně a zakončeno „anuální“ zkouškou v červnu.¹⁷⁴ Znovu bylo kanonické právo u dominikánů

¹⁶⁷ P. Lect. Vilém Schlössinger se narodil 22. října 1880 v Podmoklech v Čechách. Vystudoval gymnázium u jezuitů v Bohosudově, poté vstoupil do řádu. Sliby složil 25. září 1898 v Olomouci. Studoval ve Štýrském Hradci a zde přijal 19. července 1903 kněžské svěcení. A pak ještě pokračoval ve studiu ve Štýrském Hradci kvůli získání lektorátu teologie. Po obnovení české provincie a provinčního studia v Olomouci působil jako profesor novozákonní exegeze, církevního práva, církevních dějin a hebrejštiny. Některé roky přednášel rovněž dogmatickou teologii a arabštinu. Od roku 1919 působil deset let jako novicmistr. Na olomouckém studiu působil do roku 1933. V letech 1933–1936 byl představeným v Ústí nad Labem a v období let 1936–1939 převorem v Litoměřicích. Byl vynikajícím hudebníkem a širitelém úcty ke sv. Zdislavě. Napsal knihu *O kněžských svěceních* (vydána u Mariettiho v Itálii). Během svého působení v Litoměřicích využíval svých lékařských schopností a snažil se pomáhat nemocným, obzvláště těm nemajetným. Byl zatčen gestapem a vězněn v Litoměřicích. Ve vězení onemocněl a po propuštění zemřel v litoměřickém klášteře. Pohřben je v Litoměřicích dne 27. září 1941. Srov. *Nekrologium České dominikánské provincie vedené od jejího obnovení v roce 1905*, Praha: Česká dominikánská provincie, 2015, Životopisné údaje lektorů dominikánského řádového učiliště poskytnuté P. Augustinem Prokopem OP.

¹⁶⁸ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 4.

¹⁶⁹ Zkouška byla písemná a pak také ústní. Známkování bylo nejprve založeno na systému „černých“ a „bílých“ hlasů v závislosti na správných a nesprávných odpovědích. Na základě přidělovaných bodů, u nichž bylo stanoveno určité maximum, byl později zaznamenáván vývoj studenta v každém jednotlivém oboru. Bodovalo se také chování studentů během výuky opět pro každý předmět zvlášť.

¹⁷⁰ Později je problematické zařadit studenty, navštěvující přednášky z církevního práva, do konkrétního ročníku studia teologie, protože jej autor dále u studentů neuvádí. Někdy jsou jako posluchači předmětu uvedeni všichni posluchači teologického kurzu napříč ročníky, protože na řádových studiích velmi často nebyla výuka organizována po ročnících, ale po skupinách studentů: filosofie a teologie. V těchto skupinách všichni studenti v daném roce procházeli stejnou látku, takže pro jednotlivé bratry probíhalo probírání látky v různém pořadí podle toho, do kterého roku cyklu filosofických nebo teologických studií zrovna nastoupili.

¹⁷¹ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 6–7.

¹⁷² Srov. *tamtéž*, s. 14–15.

¹⁷³ P. Mag. Mannes Rollmann se narodil 9. července 1863 ve Velemyšlevsi u Žatce. Po gymnaziálních studiích v Litoměřicích pokračoval ve studiu na právnické fakultě v Praze. V roce 1883 vstoupil v Olomouci do noviciátu a 4. srpna 1884 složil sliby. Poté studoval na řádovém učilišti ve Vídni, kde 29. ledna 1888 přijal kněžskou ordinaci. O rok později dosáhl titulu lektora teologie a vyučoval poté ve Vídni filosofii. Stal se převorem ve Vídni a dne 26. září 1893 byl zvolen provinciálem říšské provincie. Od roku 1898 přednášel morální teologii a církevní dějiny na řádovém studiu v Düsseldorfu a roku 1902 byl poslán na univerzitu do Fribourgu jako profesor morální teologie. V roce 1908 se profesury ve Fribourgu ze zdravotních důvodů vzdal a několik měsíců pobýval na zotavené ve Znojmě. Roku 1909 jej magistr řádu Hyacint Cormier jmenoval regentem řádového studia v Olomouci. Vyučoval zde rovněž morální teologii a církevní dějiny a zastával officium podpřevora olomouckého kláštera. Zemřel dne 9. ledna 1918 v Olomouci a je pohřben do hrobu terciářů, ačkoli je jeho jméno uvedeno na řádové hrobce. Srov. *Nekrologium české dominikánské provincie*.

¹⁷⁴ *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 29–30.

přednášeno až ve školním roce 1912/13 opět lektorem Schlössingerem po tři hodiny týdně a stejně tomu bylo i další studijní rok 1915/1916, kdy bylo právo zařazeno na seznamu přednášek.¹⁷⁵

Opětovně byly přednášky z kanonického práva vypsány až v prvním poválečném školním roce 1918/1919 také s tříhodinovou týdenní dotací a svěřeny již stabilně V. Schlössingerovi.¹⁷⁶ V roce 1921/1922 na bohovědném učilišti neprobíhala výuka žádného předmětu. Záznam v kronice studia zmiňuje, že z pověření generálního magistra mají být všichni studenti posláni na pokračování studií do Říma na kolej Angelicum.¹⁷⁷

V následujícím roce 1922/1923 bylo provinciální studium v Olomouci obnoveno a hodinová dotace přednášek z kanonického práva se navýšila na čtyři hodiny týdně. Právo bylo přednášeno také v roce 1928/29 opět v počtu čtyř hodin týdně.¹⁷⁸

Třicátá léta přinesla větší množství změn v rozsahu hodin, v celkovém harmonogramu studia a pozměnilo se také hodnocení při zkouškách.¹⁷⁹

V akademickém roce 1931/32 hodinová dotace pro *ius canonicum* činila pouze 2 hodiny týdně¹⁸⁰ a stejně tak i v dalším roce jeho výuky. Přednášky v tomto roce 1934/1935 měl vést P. Emilián Soukup¹⁸¹. Výuka byla zahájena již 1. října, konec školního roku měl nově připadat

¹⁷⁵ Srov. *tamtéž*, s. 46, 56.

¹⁷⁶ Srov. *tamtéž*, s. 70.

¹⁷⁷ Podle nařízení generální kapituly slavené v roce 1920 v Asturii, které v článku 98. požaduje, aby provincie, kde počet studentů klesne pod patnáct a které nemají alespoň pět lektorů, jestliže neobdrží zvláštní dispens generálního magistra, nemají mít vlastní studium, ale má své studenty posílat do jiných provincií. Od generálního magistra bude rozvrh formace upraven podle určitých pravidel a podle daností provinčních studijních kolegií. Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 81; *Acta Capituli Generalis Diffinitorum Sacri Ordinis Praedicatorum Caurii in Asturia in conventu Sancti Joannis Baptistae celebrati a die XXIV ad diem XXIX Maii anno Domini MCMXX*, s. 48.

¹⁷⁸ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 82, 101.

¹⁷⁹ Každý student mohl získat určitý maximální počet bodů, skutečný bodový zisk představoval „*votiva relativa*“, další úroveň hodnocení představovaly body členů zkušební komise „*votiva absolutiva*“, kterým vyjadřoval každý člen sám za sebe jakési schválení toho, že student skutečně prospěl. Vedle toho se dále sledovalo, zda se student v daném oboru zlepšuje či zhoršuje a jaké jsou jeho „*mravy*“ během výuky v každém konkrétním předmětu.

¹⁸⁰ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 11.

¹⁸¹ P. ThDr. Emilián František Soukup se narodil 9. května 1886 v Malešicích v jižních Čechách. Po studiu na gymnáziu v Českých Budějovicích vstoupil v Olomouci do řádu a 12. září 1904 složil sliby. Studoval poté ve Štýrském Hradci, v Olomouci a Düsseldorfu, kde byl 1. srpna 1909 vysvěcen na kněze. Do provincie se vrátil s teologickým doktorátem. Přes třicet let (až do roku 1946) vyučoval na řádovém učilišti v Olomouci morální a dogmatickou teologii, filosofii, církevní právo a homiletiku. Patřil mezi nejlepší vykladatele tomistické filosofie a teologie v Čechách. Byl výborným kazatelem a vyhledávaným zpovědníkem. P. Soukup silně ovlivnil mladší generaci kněží i laiků. Pracoval jako redaktor dětského eucharistického časopisu Pán přichází, homiletického časopisu Kazatel a stál u zrodu časopisu Na hlubinu. Zastával řadu funkcí – působil jako superior kongregace sester dominikánek, jako ředitel třetího řádu sv. Dominika, byl regentem řádového učiliště v Olomouci a mnohokrát zastával úřad olomouckého převora. Byl předsedou spolku Cyrillská jednota a zasazoval se o obnovu liturgie. Je autorem a překladatelem mnoha článků a více než třiceti knih. Jeho životním dílem je překlad Akvinského Teologické summy do češtiny, které vzniklo ve spolupráci s dalšími profesory olomouckého řádového

na 30. června podle vzoru olomoucké teologické fakulty. Akademická rada lektorů také přijala ustanovení, aby dosavadní šedesátiminutová vyučovací hodina byla zkrácena na 50 minut podobně jako na ostatních veřejných školách. Dále bylo z rozhodnutí provinční kapituly započato s novým členěním studijního roku na dva semestry a byly také nově rozvrženy dny volna a prázdnin.¹⁸²

V červnu 1935 byl magistrem řádu promulgován nový studijní řád¹⁸³ a v témže měsíci akademická rada olomouckého studijního domu v čele s provinciálem přijala studijní statuta, podle kterých mělo být kanonické právo vyučováno dvě hodiny týdně po tři následující roky a jako jeho lektor byl ustanoven P. Antonín Čala.¹⁸⁴ Nicméně podle studijního rozvrhu a výsledků zkoušek v akademickém roce 1935/1936 právo přednášeno nebylo a stejně tak ani v následujícím školním roce.

Po návratu z generální kapituly dne 11. října 1935 nařídil provinciál Tomáš Dittl, aby veškerá školní látka byla uspořádána podle nového studijního řádu. Přesto v olomouckých poměrech nebylo možno cele naplnit všechna požadovaná určení ohledně nového rozvrhu studií. V záležitosti nového *Ratio studiorum* byl provinciál Dittl nucen žádat generálního magistra řádu o schválení přizpůsobeného studijního plánu olomouckého studia, který byl adaptován na komplikované české poměry. Odpověď generála řádu ze dne 13. ledna 1937 zněla kladně. Nejvyšší představený povolil, aby filosoficko-teologické studium, které mělo být podle nově promulgovaného studijního řádu rozvrženo na sedm let, bylo v české provincii pro období

učiliště. V roce 1946 byl stížen mozkovou mrtvicí a roku 1950 mu musela být amputována noha. Po zrušení klášterů se po mnoha bolestných oklikách dostal do kněžského domova na Moravci. Životní těžkosti snášel trpělivě a přinášel jako oběť spolu s Kristovou obětí, kterou vždy s velkou láskou sloužil. P. Emilián Soukup zemřel dne 5. ledna 1962 na Moravci, kde byl také pohřben. Roku 1984 byly jeho ostatky přeneseny do řádové hrobky. Srov. *Nekrologium české dominikánské provincie*.

¹⁸² Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci.

¹⁸³ Srov. *Acta Capituli Generalis Provincialium Sacri Ordinis Praedicatorum Romae in Conventu SS. Dominici et Xysti celebrati a die XXIX Sept. ad diem III. Oct. anno Domini MCMXXXV*, s. 118.

¹⁸⁴ P. ThDr. Antonín František Čala se narodil dne 4. července 1907 ve Všemině u Valašských Klobouk. Po absolvování gymnázia v Praze – Bubenči. Vstoupil do řádu a dne 29. září 1928 složil v Olomouci řeholní sliby. V Olomouci započal filosofická studia, poté pokračoval studiem teologie v Saulchoir v Belgii a dokončil je v Římě, kde také přijal 2. července 1933 kněžské svěcení. Dne 17. srpna 1935 získal na římském Angelicu teologický doktorát. Po návratu ze studií vyučoval na řádovém učilišti etiku, sociologii a dějiny filosofie. Během druhé světové války vyučoval teologii také v arcibiskupském semináři v Olomouci. V letech 1937–1943 byl olomouckým převorem. Po záboru klášterů byl internován v Želivě. Po propuštění v roce 1954 pracoval v Lesním závodě v Zábřehu na Moravě a v roce 1971 se stal duchovním správcem u sester dominikánek ve Víceměřicích. Když musely sestry klášter ve Víceměřicích roku 1982 opustit, odešel k příbuzným do Všeminy. Spolupracoval na překládání dokumentů 2. vatikánského koncilu a jejich publikování. Zasloužil se také o zavedení a zvelebení nových liturgických zpěvů. P. Antonín Čala zemřel v nemocnici v Olomouci dne 26. května 1984 a pochován je v rodné Všemině. Srov. *Nekrologium české dominikánské provincie*.

příštích pěti let dočasně šestileté¹⁸⁵.¹⁸⁶ Kronika¹⁸⁷ blíže nespecifikuje obtíže a okolnosti, které k tomuto kroku vedly. Pro rok 1937/1938 byly vypsány přednášky z kanonického práva s tříhodinovou týdenní dotací a stejně tomu bylo i v roce 1939/1940. Lektorem práva byl (rokem 1937 počínaje) ustanoven mladý doktor P. Prokop Švach.¹⁸⁸ Ovšem s tou výjimkou, že v akademickém roce 1937/1938 přednášel vedle Švacha, ale odděleně od něj, právní látku také P. Emilián Soukup. Konkrétně šlo o jednu samostatnou hodinu týdně manželského práva (*De matrimonio*).¹⁸⁹

Mimo domácí studium byli podobně jako v minulosti někteří nadaní studenti posíláni na studia do ciziny. Stále složitější zahraniční i vnitropolitická situace na konci třicátých let nakonec přiměla provinciála Metoděje Habáně, aby zažádal o zřízení generálního studia

¹⁸⁵ Sedmileté studium zavazovalo všechny studenty dominikánského řádu ve všech studijních ústavech. Studia na úrovni provincie měla následovat tentýž studijní pořádek, jaký byl ustanoven pro generální studia. V případě, že jej nebylo možno dodržet, bylo nezbytné žádat písemně magistra řádu o udělení dispense. Srov. *Acta Capituli Generalis Provincialium Sacri Ordinis Praedicatorum Romae in Conventu SS. Dominici et Xysti celebrati a die XXIX Sept. ad diem III. Oct. anno Domini MCMXXXV*, s. 118,163.

¹⁸⁶ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších záznamů na provinciálním učilišti.

¹⁸⁷ Od roku 1932 ustává v kronice číslování stran.

¹⁸⁸ P. Lect. ThDr. Prokop Karel Švach se narodil dne 25. října 1907 v Žaboskřekách u Valašských Klobouk do chudých poměrů. Po absolvování gymnázia u jezuitů v Praze-Bubenči. V roce 1927 vstoupil do řádu a 29. září 1928 složil řeholní sliby v Olomouci, kde zahájil filosofická studia. Tehdejší provinční představení usilovali o zajištění nových profesorských kádrů a Švach byl nadějným studentem, roku 1931 byl proto vyslán na generální studium do Le Saulchoir v Belgii a poté přestoupil na papežskou univerzitu sv. Tomáše Akvinského. Na kněze byl vysvěcen 2. července 1933 v Římě. V červnu 1936 získal na Angelicu doktorát teologie. Hned po promoci se vrátil do Československa a začal vyučovat na řádovém učilišti v Olomouci exegezi Starého a Nového zákona a působil jako redaktor měsíčníku Vítězové. Na olomouckém bohovědném učilišti působil do konce roku 1946 s výjimkou půldruhého roku v letech 1943–1945, kdy byl odsouzen vojenským soudem a vězněn v Olomouci, Brně, ve Vídni a nakonec v bavorském Bernau. Během druhé světové války, kdy byly uzavřeny české vysoké školy, vyučovali dominikánští profesori rovněž v diecézním semináři. Po válce, když byli odsunuti němečtí kněží, požádal litoměřický biskup Trochta o pomoc dominikány. V roce 1947 tak byl P. Švach ustanoven představeným v Litoměřicích a v únoru 1947 nastoupil jako vyučující exegeze Nového zákona do litoměřického diecézního semináře. Stal se převorem a členem provinční rady. Vyučoval také v ústavu „Zdislava“ pro výchovu laických katechetek. Biskupská komise jej také jmenovala členem zkušební komise pro katechety a kandidáty učitelství náboženství na středních školách. Mimo vyučování na školách kázal, přednášel na akademických týdnech v různých místech republiky a o prázdninách jezdil na misie. V roce 1950 byl internován v Broumově, ještě v témže roce byl z internace propuštěn a donucen přijmout místo administrátora v České Třebové. Předtím byl převezen do České Kamenice, kde byl psychicky trýzněn. V České Třebové působil aktivně několik let, za něj začala také oprava kostela. Podle pamětníků vlastnil bílou dominikánskou kleriku, kterou oblékal vždy jednou za rok na svátek sv. Dominika. Pro neuposlechnutí příkazu státní správy, aby kvůli brigádě přesunul nedělní mši svatou z dopoledne na večer, mu byl odebrán státní souhlas. Podle některých zpráv místních pamětníků se Prokop Švach setkával s P. Jakubem Zemánkem, s nímž překládali spis o papeži Janu XXIII., což mělo být údajně oním důvodem, proč zakročila StB. Po zbavení státního souhlasu pracoval jako dělník v továrně na textil v Moravské Třebové. Dne 15. listopadu 1967 se stal duchovní správcem u křížových sester v Lukově u Zlína. Sestry zde pracovaly v místním domově důchodců a P. Švach tak měl možnost sloužit nejen sestřím, ale i starým a nemocným. V době politického uvolnění po roce 1968 také obětavě vypomáhal v lukovské farnosti. P. Prokop Švach zemřel dne 15. ledna 1975 v Lukově. Pohřben je v dominikánské hrobce v Olomouci. Srov. *Nekrologium české dominikánské provincie*; KRATOCHVÍL, Jakub: *Příběhy mužů s kolárkem. Medailony zemřelých duchovních správců a kněží – rodáků valašskokloboucké farnosti*, Valašské Klobouky, 2005, s. 11–15; Životopisné údaje lektorů dominikánského řádového učiliště poskytnuté P. Augustinem Prokopem OP.

¹⁸⁹ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších záznamů na provinciálním učilišti.

v Olomouci, neboť bylo stále zřejmější, že studium se v příštích letech omezí pouze na Olomouc. Po řadě složitých jednání bylo této žádosti vyhověno.¹⁹⁰ Dne 18. října 1939 bylo olomouckému konventu oznámeno, že provinciální studium v Olomouci bude povýšeno na *studium generale*.¹⁹¹ Tímto záznamem kronika končí včetně příslibu nového *Liber Studii generalis*, který se však přes veškeré úsilí nepodařilo objevit. Generální studium v Olomouci bylo zřízeno dekretem magistra řádu Martina Stanislava Gilleta ze dne 23. října 1939.¹⁹² Po uzavření českých vysokých škol v listopadu 1939 přednášeli olomoučtí dominikáni také na nouzově zřízeném diecézním kněžském učilišti.¹⁹³ V souvislosti s těmito změnami zůstal nerealizován původní plán přesunout studium do Brna, kde měl být založen nový klášter.¹⁹⁴

Vzhledem k absenci některých katalogů členů provincie je obtížné pro válečná a poválečná léta zcela bezpečně určit také tamní lektory kanonického práva a frekvenci jeho výuky. Realitu výuky v průběhu posledního desetiletí existence olomouckého generálního studia lze sledovat jen na základě zlomkovitých informací. Podle zprávy z konce poválečného akademického roku 1945/1946 církevní právo nebylo zařazeno do rozvrhu aktuálního studia.¹⁹⁵ V tomto roce však získal na Cyrillo-Methodějské teologické fakultě licenciát a posléze roku 1947 také doktorát dominikán P. Ondřej Petrů. V roce 1947 byl Petrů zároveň pověřen přednášet kanonické právo svým spolubratrům na bohovědném učilišti v Olomouci.¹⁹⁶ Pro následná a též i poslední léta existence bohovědného studia bratří kazatelů v Olomouci bohužel nedisponujeme žádnými informacemi o výuce práva.¹⁹⁷

P. ThDr., JUDr. a Mag.S.Th. Ondřej Josef Petrů se narodil 14. března 1915 v Klátovci na Moravě, řeholní sliby složil 27. září 1936 v Olomouci a zde také dne 5. července 1941 přijal kněžskou ordinaci. Svá teologická studia ukončil též roku 1941 v Olomouci a krátce zde působil jako lektor, ale v roce 1943 byl poslán jako prefekt juvenátu do Řevnic do Prahy. Po

¹⁹⁰ Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 149.

¹⁹¹ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci.

¹⁹² Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 156.

¹⁹³ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, kart. 7, inv. č. 108, sign. V-4, Renumerace pro vyučující dominikány.

¹⁹⁴ Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 149.

¹⁹⁵ Srov. *Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc*, fond Dominikáni Olomouc, kart. 7, inv. č. 105, sign. V-1, Relace o dominikánském bohovědném učilišti v Olomouci za školní rok 1945–1946.

¹⁹⁶ Srov. *Catalogus Conventuum et Fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum Provinciae Bohemiae A. D. 1947, Pragae*, 1947, s. 10–11.

¹⁹⁷ Pro rok 1948/49 nebyl ustanoven žádný lektor práva. Lektorský sbor tvořili: P. Pavel Škrabal OP (exegese Starého a Nového zákona), P. Silvestr Braitó OP (fundamentální teologie), P. Antonín Čala OP (morální teologie a sociologie), P. Reginald Dacík OP (dogmatická teologie), P. Augustin Pavlovič OP (dějiny filosofie a interpretace textů Aristotela a sv. Tomáše), P. Atanáš Šnobl OP (individuální etika). Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 54.

válce se vrátil zpět do Olomouce. Pokračoval ve studiu na olomoucké univerzitě a 16. ledna 1947 promoval na doktora teologie. Poté vyučoval na olomouckém generálním studiu církevní právo, církevní dějiny, patrologii a archeologii a zároveň zastával úřad magistra kleriků. Petřů publikoval v různých časopisech řadu článků, tiskem vyšla i jeho doktorská práce o Matěji z Janova.¹⁹⁸ Poté byl poslán na studia do Říma. V dubnu 1949 zamítlo ministerstvo školství, věd a umění provinciálovu žádost o doporučení prodloužení platnosti pasů pro Petřů a jeho studujícího spolubratra.¹⁹⁹ Petřů se stal emigrantem. Působil poté v Římě, kde často spolupracoval na překladech různých knih do jazyka českého. Jeho nejznámějším dílem se stal překlad Nového zákona, který vydala Křesťanská akademie v Římě.²⁰⁰ Na římské Univerzitě sv. Tomáše přednášel obor církevní právo.²⁰¹ V roce 1957 získal další doktorát.²⁰² Podle pamětníků byl P. Petřů široce oblíben pro svoji srdečnou a milou povahu. P. Ondřej Petřů zemřel dne 6. prosince 1970 ve Vídni a pochován je v Římě.²⁰³

4.2 Kapucíni

Řád menších bratří kapucínů²⁰⁴ vznikl uvnitř tzv. františkánské observance v Itálii jako reformní hnutí usilující o obnovení původní přísnosti. Na jeho počátku stojí tři františkánští bratři P. Matouš z Bascia, P. Rafael z Fossombrone a bratr Ludvík z Fossombrone. Schválení dosáhli papežskou bulou „Religionis zelus“ z 3. července 1528. Hnutí bylo povýšeno na řád s vlastním generálním ministrem papežem Pavlem V. dne 23. ledna 1619.²⁰⁵

Do českých zemí byli kapucíni uvedeni díky přičinění pražského arcibiskupa Zdeňka Berky z Lipé po rozhodnutí generální kapituly řádu. Dvanáctičlenná výprava, vedená misionářem sv. Vavřincem z Brindisi, z Benátek dorazila dne 13. listopadu 1599 do Prahy.

¹⁹⁸ Srov. *Nekrologium české dominikánské provincie*; Životopisné údaje lektorů dominikánského řádového učiliště poskytnuté P. Augustinem Prokopem OP.

¹⁹⁹ Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 176.

²⁰⁰ Je třeba popravdě uvést, že se nejedná o kompletní nový překlad z ruky Ondřeje Petřů, ale o jím jazykově upravený překlad Pavla Škrabala OP, vydaný poprvé v nakladatelství Krystal v Olomouci v roce 1948. Tato skutečnost je ještě uvedena v prvním římském vydání překladu evangelií upraveného Ondřejem Petřů. Pokud šlo o bohemistické hledisko překladu, lze Ondřeje Petřů považovat především za hlavního Škrabalova poradce. Podrobněji o problematice vzniku tohoto překladu a jeho autorovi v článku Pavla Černušky. Srov. ČERNUŠKA, Pavel: ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno, *Studia theologica* 7, č. 4 (2005), s. 26–31.

²⁰¹ Srov. TICHÝ, Ladislav: Ondřej Maria Petřů a jeho překlad Nového zákona, *Studia theologica* 7, č. 1 (2005), s. 64.

²⁰² Srov. ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů*, s. 196.

²⁰³ Srov. *Nekrologium české dominikánské provincie*; Životopisné údaje lektorů dominikánského řádového učiliště poskytnuté P. Augustinem Prokopem OP.

²⁰⁴ Podle kapuce na hábitu byli poprvé úředně nazváni „kapucíny“ v papežském breve ze dne 12. ledna 1535. Do roku 1619 kapucíni podléhali pravomoci generálního ministra konventuálů – minoritů. Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život*, s. 71–72.

²⁰⁵ Srov. *tamtéž*.

Základní kámen k prvnímu klášteru byl položen již v květnu roku 1600 v Praze na Hradčanech. Pražský klášter se později stal základem budoucí Česko-rakouské provincie datované od roku 1618.²⁰⁶ Ta se roku 1673 rozdělila na Česko-moravskou provincii a Rakouskou provincii.²⁰⁷

Klerici Česko-moravské provincie byli posléze vzděláváni na domácí půdě: „*Řádové učiliště teologie bylo umístěno částečně v Praze na Hradčanech a částečně v Praze na Novém Městě. Filosofie se přednášela v Olomouci a v Nise.*“²⁰⁸ Filosofie a posléze i teologie byla přednášena v klášteře v Olomouci²⁰⁹ od padesátých let 17. století.²¹⁰ M. M. Buben uvádí, že také v brněnském klášteře probíhalo řádové studium filosofie, od konce 17. století i studium teologie.²¹¹ I v klášteře v Mikulově bylo studium filosofické (od roku 1688) a teologické studium (od roku 1698).²¹² Samostatná filosofie se vyučovala ještě v klášteře ve Vyškově (od 30.–40. let 18. století),²¹³ ve Znojmě (od roku 1734)²¹⁴ a dočasně v Třebíči,²¹⁵ odkud bylo studium roku 1760 přeloženo do Kyjova.²¹⁶

²⁰⁶ Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 15–16.

²⁰⁷ Srov. *tamtéž*, s. 25.

²⁰⁸ *Tamtéž*.

²⁰⁹ Olomoucký klášter musel být od základů zbudován hned třikrát. První budova byla postavena roku 1615 blízko města za branou zvanou Mittertor, stavba však byla stržena roku 1619 za českého povstání. Klášter byl opětovně vystavěn na stejném místě, ale budova byla znovu stržena během třicetileté války na rozkaz švédského generála Torstensonova, který roku 1642 obsadil Olomouc. Roku 1650 získali kapucíni domek při kostele sv. Blažeje a ostatní domky přikoupili. Trvalo několik let, než byl dobudován kostel i konvent. V roce 1661 byl konsekrován hlavní oltář kostela. Roku 1737 byl rozšířen objekt kláštera o další stavbu, na jejímž místě bylo ve 20. století zbudováno učiliště. Srov. *Památník svěcení bohoslovného učiliště řádu kapucínského*, Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci: Olomouc, 1935, s. 9–12.

²¹⁰ Bývali dva lektoři. Klerikové bývali zkoušeni od lektorů z jiných klášterů a byla prováděna veřejná „exercitia scholaria“, ke kterým byli zváni jezuité, augustiniáni od Všech svatých, premonstráti z Hradiska a jiní. Roku 1759 byly vydány generálem řádu Serafinem z Hlucholaz nové studijní předpisy. Byly pěstovány orientální řeči a řečtina a kapucínský lektor vyučoval těmto řečem také u hradiských premonstrátů a šternberských augustiniánů. Srov. *Památník svěcení*, s. 16–17.

²¹¹ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů*, Praha: Libri, 2006, s. 406.

²¹² Srov. *tamtéž*, s. 409.

²¹³ Srov. *tamtéž*, s. 416.

²¹⁴ Srov. *tamtéž*, s. 417.

²¹⁵ Srov. *tamtéž*, s. 437.

²¹⁶ Srov. *tamtéž*, s. 441.

Nová provincie, jakožto celek stabilní a soudržný, prožívala období rozkvětu, které ukončily až likvidační zásahy²¹⁷ císaře Josefa II.²¹⁸ Na přání téhož císaře byla roku 1783 svolána do Brna provinciální kapitula, která na jeho nátlak rozdělila provincii na dvě: Českou a Moravskou.²¹⁹ Přestože postoj státní moci vůči řeholnímu životu i církvi jako takové se v následujících desetiletích podstatně změnil k lepšímu, roku 1827 opět došlo ke spojení provincií české a moravské provincie v jednu jedinou, státní správou zdecimovaný kapucínský řád navzdory četným pokusům o obnovu prakticky celé 19. století pouze živořil.²²⁰ Na opětovné zřízení vlastních teologických učilišť nezbývalo prostředků a sil.

Situace se změnila až ve 20. století a k této změně významně přispělo zakládání ústavů pro výchovu a vzdělání dospívající mládeže (tzv. serafínské školy), které došly rychle masového rozšíření. První serafínská škola na našem území vznikla roku 1894 v Olomouci a existovala až do roku 1936.²²¹ Tyto školy sehrály důležitou úlohu v dějinách Česko-moravské provincie.²²² Díky serafínským školám se značně rozmnožily řady řádového dorostu, takže představení byli nuceni postarat se o zařízení některého kláštera, kde by klerici mohli vykonávat teologická studia. Žádný klášter v rámci Česko-moravské provincie však kapacitně nevyhovoval takovému počtu chovanců. Zprvu kapucínští klerikové studovali na učilištích biskupských, později podle nařízení generála řádu, byli posíláni do řádových učilišť v zahraničí.²²³

²¹⁷ Zvláště zajímavé jsou předpisy z tohoto období a doby bezprostředně předcházející, vztahující se k výuce práva, a jejich konkrétní uplatnění v olomouckém prostředí. Ještě za Marie Terezie bylo nařízeno učit jen podle autorů univerzitních a aspoň dva klerikové museli být posíláni poslouchat kanonické právo k laickému profesoru univerzity. Když byli kapucíni a františkáni této povinnosti zbaveni, muselo se právo učit doma podle učebnice P. J. Rieggera. Sotva to plnili, když byl k 5. říjnu 1776 poslán do kláštera olomoucký děkan a hněvotský farář Jan Josef Kilián, aby oficiálně jako studijní komisař o 10. hodině dopolední ohlásil celému klášteru shromážděnému v refektáři, že právo církevní smí být studováno podle institucí Pavla Rieggera. Dva roky na to bylo uloženo, že v klášteře musí být tolik exemplářů jeho knihy, kolik je v klášteře studentů. Tamní lektori museli získat aprobaci na univerzitě a provinciál byl povinen jejich seznam předkládat každoročně kancléři univerzity. V roce 1781 bylo zakázáno přidělovat klerikům laické právo. Roku 1783 pak bylo veškeré domácí studium odstraněno. Řeholní dorost musel vstoupit do generálního semináře. Zde se nenosil řeholní šat. Studium mělo trvat čtyři roky s pátým rokem navíc, kdy se konaly přednášky o přírodě, hospodářství, katechetice, homiletice a jiných oborech, které měl osvícenský duchovní ovládat. Když Leopold II. roku 1791 opět povolil klášterní studia, právo nebylo považováno za teologický předmět, ale bylo řazeno k jurisprudenci, proto muselo být přednášeno na univerzitě. Srov. *Památník svěcení*, s. 21–23.

²¹⁸ V období rušení klášterů měl řád 23 klášterů a 7 hospiců. Zůstaly kláštery v Praze na Hradčanech, Brně, Olomouci, Roudnici nad Labem, Mostu, Znojmě, Litoměřicích, Horšovském Týně, Sušici, Chrudimi, Sokolově, Kolíně nad Labem, Fulneku, Opočně, Žatci, Zákupch, Rumburku v Mnichově Hradišti a Třebíči spolu s hospici v Mělníku a v Mariánské u Jáchymova. Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 27.

²¹⁹ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů*, s. 387.

²²⁰ Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 27.

²²¹ A poté ještě v letech 1946–48. Srov. *tamtéž*, s. 31.

²²² Za dobu jejich existence vstoupilo do řádu 168 kandidátů kněžství, z nichž 112 přijali kněžskou ordinaci. Srov. *tamtéž*, s. 32.

²²³ Srov. *Památník svěcení*, s. 25.

Počínaje rokem 1922 tak studovali kapucínští kandidáti kněžství na biskupských seminářích v Brně, Olomouci a Litoměřicích, kde studium filosofie a teologie nebylo odděleno. Od roku 1922 však byli v souvislosti s řádovou reformou kapucínští kandidáti kněžství (až na jednu výjimku) posíláni na studia filosofie do studijních domů v belgickém Aalstu či v holandském Breust-Eysdenu, které roku 1910 vybudovala pařížská provincie. Kromě toho byli v letech 1930–32 posíláni vybraní jedinci po dokončení kvinty v serafínské škole do noviciátu ve švýcarském Luzernu, kde dokončili gymnázium a vystudovali první dva ročníky filosofie v řádovém učilišti ve Stans, kterou pak dokončovali v Sitten. Počínaje rokem 1933 odcházeli studenti do Stansu až po noviciátu v Praze. Řádové předpisy vyžadovaly tříleté studium filosofie, proto po dvouletém studiu ve Stansu absolvovali studenti poslední rok filosofického studia v Sitten a poté zde skládali závěrečnou zkoušku z filosofie. Na začátku roku 1938 nebyl již ve švýcarské provincii žádný český bratr. V tomto roce také odešlo do holandského Breust-Eysdenu posledních deset studentů, neboť v následujícím roce vypukla válka. Již v roce 1938 však studovali dva němečtí klerikové filosofii v Olomouci. V roce 1939 bylo studium přechodně v pražském klášteře u Lorety.²²⁴

Od roku 1940/41 probíhala filosofická studia v olomouckém klášteře. Již v roce 1942 byl tento trakt zabrán a přeměněn na nemocnici.²²⁵ Z Olomouce se filosofie přestěhovala do Opočna.²²⁶ Po válce se filosofická studia do Olomouce vrátila a setrvala zde až do roku 1950.²²⁷

Teologii od roku 1922 studovali kapucíni ze začátku v Aalstu, Římě a v Innsbrucku. Počínaje novici roku 1926 byli všichni klerikové posíláni po studiu filosofie na teologická studia do francouzského Tours a Nantes. V letech 1929–1934 jich tam bylo odesláno 25.²²⁸

Roku 1935 bylo otevřeno vlastní řádové učiliště teologie v Olomouci,²²⁹ do něhož prvních 14 studentů přišlo z Francie a z Holandska (jednalo se o ročníky 1929–1932). Prvním ředitelem byl jmenován P. Appolinaire Quinqvis ze vzorové pařížské provincie, po jeho

²²⁴ Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 34–35.

²²⁵ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů*, s. 412.

²²⁶ Odešli tam však pouze mladší bratři. Sedm studentů filosofie a čtyři studenti teologie z Olomouce bylo totálně nasazeno na práce pro Říši do Vídně, Essenu a Zella Mehli. Tito dokončovali svá studia koncem války a po válce. Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 36.

²²⁷ Srov. *tamtéž*, s. 36.

²²⁸ S výjimkou těch, kteří se pro nemoc museli vrátit do vlasti nebo základní kurz teologie absolvovali v Římě. Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 36.

²²⁹ Představení provincie rozhodli již roku 1931, aby v olomouckém klášteře byla postavena nová část konventu, která by tomuto účelu plně vyhovovala. Stavět se začalo 15. května 1935. Tento podnik měl značnou publicitu. Katolický i světský tisk v době světové hospodářské krize veskrze pozitivně oceňovaly, že stavba učiliště přináší pracovní příležitosti mnoha nezaměstnaným v regionu. Stavební práce byly do podzimu 1934 hotovy, budova byla kolaudována v únoru 1935 a dne 23. července 1935 byla slavnostně vysvěcena. Dvoupatrová novostavba poskytovala v prvním a druhém patře pokoje (cely) pro celkem 54 osob. Se starou částí kláštera budovu spojovala chodbou v prvním patře. Srov. *Památník otevření*, s. 25–30.

odchodu P. Jan Bubeník OFM Cap. Od tohoto roku odcházeli budoucí lektoři a profesori na studium do Říma až po kněžské ordinaci a po absolvování základního studia. Období druhé světové války znamenalo pro teologická studia období stěhování a nejistoty: „V roce 1939 byla teologie přeložena do Prahy. Třináct studentů německé národnosti, kteří se stali členy Sudetského komisariátu²³⁰, odešlo z řádového učiliště v Olomouci do Eichstättu nebo Freiburgu. Studenti, kteří pocházeli ze Slovenska, zůstali na našem území až do kněžského svěcení. V dubnu 1944 byla budova kláštera v Praze zabrána velením SS, které zde zřídilo trestní tábor pro dezertéry z ruské fronty. [...] Osazenstvo kláštera se v několika vlnách přestěhovalo do Opočna. Již na podzim 1945 po skončení války se teologie stěhovala zpět do Prahy.“²³¹

Proti umístění kompletního osazenstva filosofického studentátu v Opočně od roku 1942 až do konce války a podobně i teologického studentátu v Praze od roku 1939 do dubna 1944, hovoří záznamy z katalogu provincie pro rok 1944. Tyto uvádějí přítomnost osmi studentů filosofie spolu se šesti studenty teologie a čtyřmi studujícími kněžími právě v olomouckém konventu. V klášteře v Opočně pak mělo pobývat v témže roce osm studentů filosofie, přičemž teologové byli všichni v Olomouci.²³²

V katalogu pro rok 1944 není uvedeno přesné datum jeho sepsání. Přítomnost teologického studentátu v Olomouci však naznačují také dokumenty z června roku 1943, opatřené kulatým razítkem s nápisem „*Studium theologicum Olomutii*“.²³³ Tyto skutečnosti dobře ilustrují zmatečnost a dramatičnost válečného období, které vyžadovalo náhlé nebo dočasné přesuny osob, což bylo značně komplikované u osazenstev studijních ústavů. A v případě kapucínů to bylo ještě spojeno s těžkostmi, které v míře podobné řešili hlavně salesiáni, a totiž jak vhodně umístit studující i učitele po konfiskaci objektů okupanty. Nicméně po skončení války se teologie stěhovala zpět do Prahy, kde zůstala až do dubna 1950. Studenti bydleli v pražském klášteře od listopadu roku 1945.²³⁴

²³⁰ Německým studentům teologie, kteří dříve studovali v Olomouci, bylo umožněno pokračovat v německém Eichstättu do doby, než bude adaptován klášter v Litoměřicích. V létě roku 1939 se studenti mohli přestěhovat do Litoměřic a navštěvovali tamější biskupský seminář. Srov. MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem*, s. 46–48.

²³¹ *Tamtéž*, s. 37.

²³² Srov. *Catalogus Ordinis Fratrum Minorum S. P. Francisci Capuccinorum Provinciae Bohemo-moravae pro Anno Christo nato 1944*, Třebiči.

²³³ Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Examen semestrale in fine anni 1942/1943.

²³⁴ Studenti nejprve bydleli v adaptovaných místnostech v 1. patře, protože ještě po odchodu SS budova sloužila půl roku jako kasárna pro německé vojáky, kterým se nepodařilo uprchnout do amerického zajetí, a kteří měli pomáhat s uvedením kláštera do původního stavu. Bylo třeba odstranit navážku zeminy, která chránila sklepení, v němž byl protiletický kryt aj. Zvláště nebezpečná byla kulometná hnízda v prostředí zahrady. V havarijním stavu bylo hygienické zázemí. Navzdory tomu zde byl v listopadu 1945 zřízen internační tábor pro navrátilce z koncentračních táborů a další repatrianty a krátkodobě zde bylo umístěno až 1500 lidí, pro které se kapucíni

V Olomouci teologická studia fungovala zcela jednoznačně od roku 1935, a to tak, že v letech 1935 až 1938²³⁵ (a pravděpodobně až do uzavření českých vysokých škol) výuka probíhala částečně v klášteře a částečně ji zajišťovala Cyrilo-methodějská bohoslovecká fakulta. V klášteře pak působili tři, ve školním roce 1937/1938 dokonce čtyři bratři jako lektoři.²³⁶ Povinnost vzdělávat se v oboru kanonického práva a řádových regulí pro kleriky stanovily mimo kodex řádové konstituce.²³⁷

Přednášky z církevního práva absolvovali kapucínští kandidáti kněžství na olomoucké teologické fakultě, kde byl od zimního semestru 1934/1935 suplentem církevního práva ThDr. Josef Matzke. Profesor Matzke byl Němec, ale národnostně snášenlivý a smířlivý. Jeho přednášky však dle pamětníků spočívaly v suchém přednášení.²³⁸ Kapucíni navštěvovali Matzkeho přednášky, které obsahovaly veškerou látku rozdělenou podle knih kodexu, a doma v klášteře pak měli ještě další přednášky speciálně z řeholního práva („*De religiosis*“) a z církevního práva veřejného („*Ius publicum ecclesiasticum*“), které vedl spolubratr P. Kalist Birke.²³⁹ Prokazatelně tomu tak bylo ve studijním roce 1937/38.²⁴⁰ Z období prvních čtyř válečných let nemáme žádné ucelené zprávy. Co se církevního práva týče, tak se alespoň dochoval zápis o semestrální zkoušce na konci studijního roku 1942/43 z června 1943, kterou vykonalo sedm studentů. Zkoušejícím byl ThDr. Matzke a zkušební látka pocházela

snažili vyžebrot jídlo ve vesnicích v okolí Prahy. Následná dezinfekce a sanace objektu byla velmi náročnou záležitostí. S rekonstrukcí budovy se pokračovalo přinejmenším až do roku 1947, pravděpodobně avšak až do zabrání kláštera komunisty. Srov. *Ne mečem a měšcem*, s. 37–38.

²³⁵ Toto konkrétní období dokumentuje kopie „*Relatio quinquenalis circa statum Provinciae Cechoslovacae*“ o stavu provincie v letech 1934–1938 ze dne 19. května 1939, jejíž originál se zaslal do Říma na generalát řádu. Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, kart. č. 125, inv. č. 26, *Relatio quinquenalis circa statum Provinciae Cechoslovacae*.

²³⁶ Srov. *tamtéž*.

²³⁷ Srov. *Regula et Testamentum Seraphici Patris S. Francisci et Constitutiones Fratrum Minorum Capuccinorum*, Romae: Typis Polyglotis Vaticanis, 1926, s. 423.

²³⁸ Studenti se museli učit nazpaměť velkým celkům, u zkoušek se očekávaly odpovědi nejlépe latinsky, včetně toho, co bylo napsáno v závorkách. Dle svědectví diecézních bohoslovců toto většině studentů nevyhovovalo, navíc neovládali dostatečně latinu. Teorie pak neměla příliš vztahu k praxi. Takto však hodnotili soudobí studenti nejen Matzkeho výuku, ale povšechně styl výuky, jaký byl na fakultě v této době obvyklý. Matzke ukončil pedagogickou činnost roku 1940, po válce opustil Československo, ačkoli nemusel. Srov. TETĚHAL, Vladimír: *Kanonické právo na teologické fakultě v Olomouci v letech 1850–1950*. Historicko-právní pojednání. Licenciátní práce, Wydział Prawa, Prawa kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet, Lublin, 2000, s. 65–67.

²³⁹ P. Kalist Josef Birke se narodil 10. června 1911 v Hrádku nad Nisou. Ke kapucínům vstoupil v roce 1928 v Praze-Hradčanech, první sliby složil 12. srpna 1929, poté studoval filosofii v Breust-Eysden, zde složil 8. září 1932 trvalé sliby. Po studiích teologie v Tours a Nantes byl dne 25. listopadu 1934 vysvěcen na kněze. Poté odchází na studia do Říma a následně učí Písmo svaté na řádovém učilišti v Olomouci. Roku 1939 přechází po záboru Sudet do Sudetského generálního komisariátu, byl kvardiánem ve Fulneku. Zemřel v polním lazaretu dne 20. března 1943 na následky válečného zranění, které utrpěl na ruské frontě Sereďina Buda (Ukrajina) dne 19. března 1943. Jako sanitář byl při záchraně zraněného postřelen do žaludku. Srov. Životopisné údaje lektorů poskytnuté P. Pacifikem Matějkou OFM Cap.; *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 141, inv. č. 31, Birke Kalist Josef.

²⁴⁰ Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 125, inv. č. 26, *Relatio quinquenalis circa statum Provinciae Cechoslovacae*.

z jednotlivých částí kodexu, konkrétně zahrnovala příslušné kánony manželského práva a právo procesní.²⁴¹

Teprve zprávy o stavu provincie pro roky 1943–1948 poskytují komplexnější informace o realitě výuky. První poválečný rok 1945/46 probíhala zcela jistě již v pražském konventu. Teologii v tomto pětiletém období vyučovali tři lektoři. Kanonické právo (a také morální teologii a liturgiku)²⁴² přednášel P. Arnošt Jurášek OFMCap.²⁴³ Kromě kodexu byly při výuce užívány knihy od italského kapucína Mattheuse Conte A Coronaty.²⁴⁴

Právo bylo přednášeno dvě hodiny týdně (1 vyučovací hodina = 50 minut). Obsah výuky opět částečně ilustruje dokumentace k semestrálním zkouškám, které byly (z jednotlivých teologických oborů včetně kanonického práva) písemné i ústní. Zkoušelo se z právní látky jednoho nebo více tematických celků.

V roce 1948/49 bylo v teologickém studentátu 15 posluchačů. Hodinová dotace u církevního práva činila stále 2 hodiny týdně a dále je přednášel P. Jurášek.²⁴⁵ Přednášky probíhaly pro všechny ročníky současně. Následující a současně poslední rok existence řádového studia byl již výrazněji poznamenán zásahy státní moci.²⁴⁶

²⁴¹ Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Examen semestrale in fine anni 1942/1943.

²⁴² V roce 1948/49 vedle církevního práva a morální teologie ještě katechetiku a církevní zpěv. Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Statistický výkaz teologického studia kapucínského řádu.

²⁴³ Arnošt František Jurášek se narodil 1. února 1917 v Kašavě u Holešova, do kapucínského řádu vstoupil v roce 1934 v Praze-Hradčanech, první sliby složil také zde 2. srpna 1935, v letech 1935–37 studoval filosofii v Breust-Eysden a teologii v Olomouci (1938–1941). Na kněze byl vysvěcen 6. dubna 1941 v Olomouci. Od 15. listopadu 1942 působil jako katecheta obecných a měšťanských škol v Sušici. Od 1. září 1943 působil jako lektor teologie na řádovém studiu v Opočně, učil též na řádovém učilišti v Olomouci. Od 5. září 1946 do r. 1950 byl lektorem teologie na řádovém učilišti v Praze (v Loretě). Roky 1950–1953 strávil u PTP. Po propuštění pracoval jako automontér, pak v inzertním oddělení Lidové Demokracie. Od 22. 5. 1969 obdržel státní souhlas u P. Marie Andělské v Praze a zůstal zde až do smrti. Od 15. 4. 1973 zajišťoval duchovní správu u sester ÚSP PALATA na Smíchově. Zemřel dne 13. února 1993 v Praze a pochován byl 19. února 1993 v Praze na Břevnově. Srov. Životopisné údaje poskytnuté P. Pacifikem Matějkou OFMCap., *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. č. 347, inv. č. 333, Statistický výkaz teologického studia kapucínského řádu.

²⁴⁴ Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 125, inv. č. 26, Relatio quinquenalis 1943–1948.

²⁴⁵ Profesorský sbor byl tříčlenný: P. Jakub Mayer (Písmo sv., asketika – mystika, liturgika, řečtina, hebrejšтина a řehole), P. František Jurášek (vedle církevního práva a morální teologie, katechetika a zpěv), P. Antonín Valíček (dogmatická teologie, patrologie, dějiny dogmat a náboženství, třetí řád). Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Statistický výkaz teologického studia kapucínského řádu.

²⁴⁶ Srov. *Národní archiv*, fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Přípis Ministerstva školství, věd a umění z 15. září 1949.

K výše uvedeným informacím o realitě výuky a vyučujících kanonistiky na učilišti Řádu menších bratří je třeba poznamenat, že církevní právo zde vyučoval také P. Jan Nepomuk Bubeník OFM^{Cap.},²⁴⁷ bohužel nelze přesně vymezit, v kterých letech se tak dělo.²⁴⁸

4.3 Salesiáni

Kongregaci sv. Františka Saleského založil roku 1841 v Turíně italský kněz sv. Jan Bosco (1815–1888). Jeho životním posláním se stala práce mezi chudými a opuštěnými chlapci, které učil číst a psát, staral se jim o vhodné zaměstnání a poté, když získal dům na turínském předměstí dům, jim poskytl i domov. Bosco později zřizoval také učňovské a střední školy, vystavěl kostel, hřiště i divadlo. Se svými spolupracovníky, které si takto z mládeže vchoval, založil roku 1859 řeholní společnost, jejíž stanovy byly schváleny roku 1874. Salesiáni se brzy rozšířili po celém světě. Prvním českým salesiánem se stal P. Ignác Stuchlý, který do kongregace vstoupil v Itálii koncem 19. století.²⁴⁹

V průběhu roku 1923 začali odcházet do italské Perosy Argentiny a do Fogglizza první čeští chlapci, kteří byli zpočátku přiřazeni ke slovenské komunitě, které v Perose zakotvila již o dva roky dříve.²⁵⁰ Slováci odtud odešli v říjnu 1924 a již v prosinci téhož roku přijelo do Perosy 31 chlapců, kteří utvořili první českou salesiánskou komunitu,²⁵¹ jejíhož vedení se ujal P. Ignác Stuchlý, povoláný z Lublaně. První ústav v českých zemích otevřeli salesiáni na Moravě v roce 1927 ve Fryštáku u Holešova. Opět pod vedením Ignáce Stuchlého se zde připravovali chlapci na úrovni tříd gymnaziálních.²⁵² V březnu 1932 se konala inspektoriální kapitula v Šaštíně, která se mimo jiné dotkla i otázky společného filosofického studentátu českých a slovenských studentů, který měl nyní trvat plné tři roky. Brzy poté bylo rozhodnuto,

²⁴⁷ P. Jan Nepomuk František Bubeník se narodil 13. září 1907 v Domaželicích u Přerova. Do řádu vstoupil v roce 1925 v Praze-Hradčanech, první sliby složil 15. srpna 1926, doživotní sliby 15. srpna 1929 v Breyst-Eysden. V roce 1927 studoval 1. ročník filosofie v Aalstu, v roce 1930 započal druhý ročník teologie již v Římě. Získal licenciát z morální teologie (?). Dne 17. 8. 1933 obdržel jurisdikci v Praze u P. Marie Andělské. Od 1. 9. 1935 byl jmenován vikářem kooperátorem v Třebíči-Jejkově. Stál včele Serafínské školy v Třebíči. Asi již od roku 1936, jistě však od roku 1939–1942 ředitelem řádového učiliště v Olomouci. Učil zde morální a pastorální teologii, církevní právo a liturgiku. V roce 1944 byl kvardiánem v Opočně, v letech 1945–1950 kvardiánem v Liberci. Zemřel dne 22. března 1990 jako arciděkan v Sokolově. Srov. Životopisné údaje lektorů poskytnuté P. Pacifikem Matějkou OFM^{Cap.}

²⁴⁸ Tato informace je čerpána z materiálu „*Učitelé a ředitelé Serafínských škol a řádových učilišť*“, který byl poskytnut P. Pacifikem Matějkou OFM^{Cap.}

²⁴⁹ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život*, s. 87.

²⁵⁰ Srov. KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút: *Knihy víry, naděje a lásky. 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*, Praha: Portál, 1996, s. 17.

²⁵¹ Srov. *tamtéž*, s. 19.

²⁵² Srov. *30 let českého salesiánského díla*, Turín: Vydali čeští salesiáni v exilu, 1957, s. 32.

že jeho provizorním sídlem se pro příští rok stane opět Fryšták, přestože s místem zde byla velká potíž.²⁵³

Zvyšoval se také počet posluchačů bohosloví, kteří studovali v Lublani, v Římě a v Turíně.²⁵⁴ V roce 1934 byl otevřen druhý dům v Moravské Ostravě. Klerici filosofové se sem přestěhovali v listopadu 1934 a v Ostravě se opožděně rozběhl nový školní rok. Boscovo dílo se rozrůstalo. V roce 1936 se začal budovat další ústav v Praze-Kobylisích, v roce 1939 v Brně a v Pardubicích.²⁵⁵ V lednu 1936 dosáhli salesiáni v ČSR státního schválení²⁵⁶ a již o rok dříve v září 1935 byla v Československu zřízena nová inspektorie. Z Ostravy se stal inspektoriální dům, do jehož čela byl dosazen zkušený P. Josef Lepářík.²⁵⁷

Teologové zatím studovali v zahraničí, což představovalo nemalou finanční zátěž. Nadto se začala vyostřovat politická situace doma i ve světě. „Československá inspektorie tedy žádala, aby směla na zkoušku zřídit vlastní teologické studium, také proto, že v budoucích letech to bude nezbytné pro značné množství kleriků. Představení dali souhlas. Pokud šlo o umístění teologie, i tuto kategorii musela přijmout Ostrava. V prvním ročníku bylo osm teologů.“²⁵⁸

Teologie v Ostravě se ale neosvědčila. Ve studijním roce 1938/39 tak na přání představených mladí salesiánští klerici-teologové studovali opět za hranicemi Československa. Ti, kteří měli za sebou první kurs v Ostravě,²⁵⁹ odešli v počtu pěti osob na studia do Lublaně a noví bohoslovci nastoupili do teologického studentátu v Monteortone poblíž Padovy v Itálii.²⁶⁰

Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava byla situace opět jiná. V následujícím roce 1939/40 byl 1 kurs teologického studentátu umístěn opět do Ostravy, protože v protektorátních podmínkách nebylo možné posílat bohoslovce za hranice. V Ostravě tak bylo pět studentů teologie, zbytek zůstal v Jugoslávii a Itálii, přičemž Ostrava nadto přijala ještě deset nastávajících noviců.²⁶¹ Spolu s novým školním rokem začala také druhá světová válka. V prosinci 1939 byla rozdělena inspektorie na česko-moravskou a slovenskou.²⁶²

²⁵³ Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 2.*, s. 170.

²⁵⁴ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 36.

²⁵⁵ Srov. *30 let českého salesiánského díla*, s. 40-44.

²⁵⁶ Srov. MED, Oldřich: *Český Don Bosco. Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, s. 47.

²⁵⁷ Srov. KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút: *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 46.

²⁵⁸ *Tamtéž*, s. 50.

²⁵⁹ Ve školním roce 1937/38. Srov. MED, Oldřich: *Český Don Bosco*, s. 121.

²⁶⁰ Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, s. 142.

²⁶¹ Srov. *tamtéž*, s. 152.

²⁶² Srov. *tamtéž*, s. 163.

O rok později bylo jasné, že Ostrava je z kapacitních i dalších důvodů nevhodná pro společnou formaci noviců i kleriků. V listopadu 1940 se tak noviciát přestěhoval do budovy bývalého zámku v Ořechově.²⁶³ Ostrava přijala další obyvatele: „Z bezpečnostních důvodů byli odvoláni z Lublaně do Ostravy zbylí bohoslovci, takže teologie v Ostravě měla nyní 1., 2. ročník a 4. ročník. 3. ročník zůstával nadále v Itálii.“²⁶⁴

V roce 1940/41 měl teologický studentát v Ostravě 21 bohoslovců.²⁶⁵ Počátkem února 1942 však došlo k záboru ostravského domu, bylo nutno se během několika dní vystěhovat: filosofové do Ořechova a bohoslovci do Fryštáku. Později bylo rozhodnuto všechny filosofy umístit do Fryštáku, kde bude také celý teologický studentát. Filosofů bylo 22 a teologů hned 32. Poměry byly neutěšené a přesto školní rok 1942/43 přinesl další nesnáze, kterými byly odvody studentů na nucené práce do Říše. Postiženi byli nejvíce právě teologové: z 32 jich zůstalo ve Fryštáku pouze 9, přičemž bohoslovci posledního ročníku byli uchráněni od totálního nasazení tím, že byli uspíšeně vysvěceni na kněze.

Pro nový školní rok se dělaly plány jak reorganizovat již tak narušený řád. Teologický studentát měl opět fungovat, přestože pro následující rok v něm měli setrávat pouze čtyři bohoslovci. Před začátkem školního roku 1943/44 byl však úředně zabrán i Fryšták. Němci vydali rozkaz zcela uvolnit ústav pro účely německé říše, a to již od poloviny září. Představení rozhodli, že využijí velkorysé nabídky fryštáckého faráře Kubína a část bohoslovců se nastěhuje k němu na faru a druhá část bohoslovců se usadí v Brně. Klerici filosofové se měli přesunout opět za novici do Ořechova a desítky mladších chlapců z fryštáckého ústavu našly útočiště ve Dvorku u Příbyslavi ve východních Čechách.²⁶⁶

V tomto tísnivém čase nabídl salesiánům starosta z Hodoňovic u Místku pozemek za vsí, stranou od lidí. Do Hodoňovic se hned v září rozjeli klerici z Fryštáku, aby začali budovat základy domku podle plánu jen dřevěného, tak aby byl na jaře k dispozici. Ten podzim 1943 se nestudovalo.²⁶⁷ Až na podzim 1944 vše bylo již hotovo. Obyvatelé nového domu zde pak šťastně přežili frontu.²⁶⁸ Zato bohoslovci, kteří byli doposud umístěni v Brně, museli po osvobození Ostravy 24. dubna 1945, kdy se boje přesunuly také na jih Moravy, moravskou

²⁶³ Srov. 30 let českého salesiánského díla, s. 47.

²⁶⁴ MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, s. 172.

²⁶⁵ Srov. KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút: *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 59.

²⁶⁶ Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, s. 186–190.

²⁶⁷ Srov. *tamtéž*, s. 192.

²⁶⁸ Srov. 30 let českého salesiánského díla, s. 47–48.

metropoli narychlo opustit a utekli se za chlapci do Dvorku.²⁶⁹ O měsíc později však již bohoslovci byli zpět v Brně a pokračovali ve studiu.²⁷⁰

Po válce se Hodoňovice staly sídlem noviciátu a filosofický studentát se přesunul do Ořechova. Pouze teologický studentát neměl kam jít a po měsíci provizorního pobytu ve Dvorku se přesunul do Mníšku pod Brdy, kde manželé Karlovy podstoupili salesiánům svou vilu „Ave Maria“. Funkci ředitele zde zastával opět P. Josef Lepařík.²⁷¹ Mníšek byl předposledním útlukem posluchačů teologického studia.

Roku 1946 salesiáni přijali nabídku správy bývalého cisterciáckého kláštera v Oseku u Duchcova a do jeho prostor se přesunul i teologický studentát. K opatství náleželo i několik farností a proto bylo nutné, aby se profesori ujali duchovní správy a vyučování, do těchto aktivit byli zapojeni i osečtí bohoslovci.²⁷²

Teologická studia v Oseku prospívala. V květnu 1948 čítal studentát 25 teologů, z nichž 7 mělo přijmout kněžské svěcení. V srpnu téhož roku jich bylo 26.²⁷³ Od počátku školního roku 1947/48 se naposledy přestěhoval také filosofický studentát z Ořechova do Přestavlk u Přerova do domu po sestřích voršílkách. V posledním studijním roce 1949/50 byl 1. kurs filosofického studentátu umístěn do Fryštáku.²⁷⁴

Salesiánské dílo v poválečném Československu dále vzkvétalo. Jen ve filosofickém studentátu se v té době nacházelo na sedmdesát kleriků.²⁷⁵ Mimo výše zmíněné domy pak přijali salesiáni do správy také faru ve Vinoři u Prahy a v Trmicích u Ústí nad Labem zřídili ústav pro pozdní povolání.²⁷⁶

V osudnou noc ze 13. a 14. dubna byly všechny salesiánské domy přepadeny a obklíčeny, řeholníci byli odvezeni. Z Oseku se stal „koncentrační“ tábor pro salesiány i další řehole.²⁷⁷

Vyčerpávající popis destinací, které od svého nuceného vzniku v září 1939 musel teologický (ale i filosofický) studentát vystřídat, částečně osvětluje fakt, proč se aktuálně v provinčním archivu k tomuto období nevyskytuje téměř žádný materiál. Z tohoto důvodu

²⁶⁹ Srov. MED, Oldřich: *Pod modrým nebem. Kronika První české salesiánské kolonie v Příbyslavi-Dvorku*, místo vydání neuvedeno, 1990, nakladatelství neuvedeno, s. 52.

²⁷⁰ Srov. *tamtéž*, s. 64.

²⁷¹ Srov. *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, s. 204.

²⁷² Srov. *30 let českého salesiánského díla*, s. 50.

²⁷³ Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, Dokument Studentato Teologico in Boemia, datovaný 29. dubna 1992.

²⁷⁴ Srov. *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, s. 219.

²⁷⁵ Srov. *tamtéž*, s. 220.

²⁷⁶ Srov. *30 let českého salesiánského díla*, s. 51.

²⁷⁷ Srov. MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, s. 235.

bylo velmi obtížné zjistit o teologickém studiu včetně výuky kanonického práva jakékoli podrobnější informace.

Z poválečného období se zachovalo pouze několik listin, které se vztahují k domácímu studiu salesiánského kněžského dorostu. Patří mezi ně souhlas se zřízením nového domu v Mníšku pod Brdy z ledna 1946 od kancléře pražského arcibiskupství s doporučením, aby studijní plány tamního bohosloveckého učiliště odpovídaly konstituci *Deus scientiarum Dominus* a vládnímu nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n., pročež by pak eventuálně v budoucnu mohla být studia z tohoto bohosloveckého učiliště započtena na některé bohoslovecké fakultě bez komplikací.²⁷⁸

Z hlediska personálního obsazení domu a profesorského sboru je důležitý list určený arcibiskupské konzistoři z března 1946. Teologický studentát v této době tvořilo 27 bohoslovců – posluchačů, a to šest v I. ročníku, šest ve II. ročníku, pět ve III. ročníku a 10 ve IV. ročníku. Profesorský sbor tvořilo sedm kněží – profesorů. Patřil mezi ně ředitel domu P. Josef Lepařík, dále P. PhLic. Vojtěch Basovník, mladší bratr Josefa Lepaříka P. František Lepařík, P. ThLic. František Míša, P. ThLic. Josef Novosad a P. ThDr. Štěpán Trochta. Za zmínku stojí fakt, že pět ze sedmi vyučujících „vlastní“ akademický titul, Štěpán Trochta dokonce teologický doktorát.²⁷⁹

Zpráva bohužel neuvádí pedagogickou specializaci jednotlivých profesorů, ale lze předpokládat, že přednášeli stejné obory jako později v Oseku, jak je uvádí v přehledu ve své publikaci V. Novotný.²⁸⁰

V roce 1949 v oseckém klášteře žilo patnáct kněží a dvacet osm bohoslovců. První kněžské svěcení vykonal litoměřický biskup Weber v roce 1947.²⁸¹

Veškeré dostupné podklady však nikterak neobjasňují otázku výuky oboru církevního práva od roku 1938/39 do roku 1950 včetně osob, které jí byly pověřeny. P. Emil Škurka ve svém vlastním životopise uvádí, že vyučoval na řádovém bohosloveckém učilišti právo od roku 1946 až do r. 1950.²⁸²

²⁷⁸ Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, Přípis Kapitulní konsistoře v Praze o zřízení domu v Mníšku pod Brdy ze dne 16. ledna 1946.

²⁷⁹ Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, List o zřízení učiliště adresovaný Kapitulní konzistoři v Praze ze dne 11. března 1946.

²⁸⁰ Stav na počátku akademického roku 1949/50: František Míša SDB (ředitel), Vojtěch Basovník SDB (morální teologie), František Míša SDB (Písmo svaté), Jakub Navrátil SDB (pastorální teologie) (?), Josef Novosad SDB (dogmatika, patrologie), Emil Škurka SDB (kanonické právo), Štěpán Vandík SDB (liturgika, katechetika). NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 55–56.

²⁸¹ Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdislava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 12.

²⁸² Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, Životopis Emila Škurky datovaný 26. 10. 1984.

Podle informace od posledního pamětníka tohoto období, někdejšího bohoslovce, P. Jana Roba SDB,²⁸³ vyučoval salesiánské kleriky před Škurkou církevní právo dlouholetý ředitel studentátu P. Josef Lepařík²⁸⁴.²⁸⁵

Jde o informaci cennou, ač ojedinělou. P. Rob si s tak velkým časovým odstupem již nevybavil přesně období a destinaci (popř. destinace), ve které takto pedagogicky P. Lepařík působil. Profesor Škurka nadto v Oseku vyučoval pouze do svého zatčení, ke kterému došlo v lednu roku 1950. Jeho předmět musel být následně suplován. O necelé tři měsíce později byl klášter zabrán.

Považujeme za užitečné uvést zde podrobný životopis otce Škurky, jenž bude obohacen o zajímavé střípky z jeho osobní korespondence, které byly získány bádáním v archivech, stejně jako o vzpomínky P. Jana Roba, jak si je uchoval na svého profesora i spolubratra.

²⁸³ P. Ing. Jan Rob se narodil 17. prosince 1914 v Příbrami. Mládí prožil v Bratislavě, po gymnáziu odešel studovat na Vysokou školu elektrotechnickou do Prahy, kterou ukončil s inženýrským titulem. Poté působil jako učitel na průmyslové škole v Bratislavě a v Brně, kde poznal salesiány, zvláště Františka Lepaříka, mladšího bratra Josefa Lepaříka, který se mnoho zasloužil o brněnskou oratoř. V roce 1944 vstoupil k salesiánům. Absolvoval bohoslovecká studia ve Fryštáku, Dvorku u Příbyslavi, Mníšku pod Brdy a ukončil je v Oseku, kde byl v červnu roku 1948 vysvěcen na kněze biskupem Štěpánem Trochou. P. Rob velmi rád vzpomínal na období teologických studií, přestože to bylo období nelehké, poznamenané častým stěhováním studentátu. Podle P. Roba nedošlo ke snížení úrovně studií. Studiu se tehdy mohli věnovat naplno, protože neměli jiná zaměstnání. P. Rob si dokázal i po letech vybavit texty, podle nichž vyučovali P. Novosad (Tanqueray) a P. Basovník morální teologii (Noldin). Nejživější vzpomínka je na pobyt ve Dvorku, což bylo stavení uprostřed lesa. Odpolední přestávku studenti trávili v lese, kde honili veverka. Po vysvěcení působil v brněnské oratoři v Žabovřeskách, během akce K byl spolu s ostatními salesiány odvezen do koncentračního tábora v Oseku. Poté nastoupil k PTP, od roku 1954 pracoval u elektromontážních závodů a tajně vedl mladé salesiány. Byl zatčen a odsouzen ke třem letům vězení, které trávil v Ostravě a na Pankráci. Po propuštění pracoval jako dělník ve výrobě léků v roztokách u Prahy. Koncem šedesátých let dostává státní souhlas k duchovní službě a nastupuje na faru v Teplicích. Zde začal budovat spolu s ostatními salesiánskou komunitu. Během normalizace byl každý ze salesiánů poslán na jinou faru a komunita se musela rozejít. Po převratu se P. Jan Rob vrací opět na teplickou faru, kde je založena nová komunita a též se houževnatě zapojuje do pastorační činnosti. Na teplické fáře také P. Jan Rob dne 3. ledna 2018, jako nejstarší salesián v historii salesiánského díla u nás, ve svých úctyhodných 103 letech zemřel. Nekrolog P. Jana Roba, E-mail s odpověďmi P. Jana Roba SDB zaslaný P. Janem Blahou SDB, představeným komunity v Teplicích, ze dne 11. října 2017.

Emil Škurka se narodil v Žerotíně na Moravě dne 25. července 1911 jako syn malého řemeslníka, obuvníka Jakuba Škurky a jeho manželky Štěpánky roz. Smékalové.²⁸⁶ Otec pocházel z Mezic a matka z Olešnice u Bouzova. Matka byla v domácnosti a pracovala jako dělnice u různých rolníků. Otec pro nedostatek zaměstnání v řemesle přešel do stavebnictví jako stavební dělník. Rodiče měli celkem šest dětí, z nichž tři zemřeli ještě v dětském věku. Zbylí bratři a sestra, která byla ze všech nejstarší, později založili vlastní rodiny a po r. 1945 se odstěhovali do pohraničí. Hospodářské poměry u Škurků nebyly právě růžové, ale vždy se

²⁸⁴ P. Josef Lepařík, narozený 20. března 1901, patří spolu s otcem Štěpánem kardinálem Trochou mezi prvními, kteří přišli v roce 1923 do Itálie s úmyslem stát se salesiány. Jelikož v Perose Argentíně, kde se v tomto roce připravovali ještě slovenští hoši, bylo plno, poslali je do Foglizza, kde byl zároveň noviciát. Začal ho zde v roce 1924 a první sliby složil 24. září v roce 1925. Než odešel do Perosy, byl už zaměstnaný jako úředník v bance v Olomouci. Měl tedy příslušné vzdělání. Po slibech odešel spolu s ostatními do Turína-Valsalicy do filosofického studentátu. Po roce ho poslali do Perosy na asistenci. Zůstal zde ještě rok s poslední třídou i ve školním roce 1927 – 1928, když se ostatní hoši spolu s Donem Stuchlým a s asistenty přestěhovali do Fryštáku. V následujícím roce zůstal v Itálii a představení ho poslali do Turína na Crocettu studovat teologii. Poslední rok teologie studoval v Lublani, kde byl v roce 1932 vysvěcen na kněze. Po vysvěcení byl poslán do Fryštáku. Byl zповědňikem hochů. V roce 1934 se otevřel druhý dům v Ostravě a Don Stuchlý se stal jeho ředitelem. P. Josef se stal jeho nástupcem ve Fryštáku. Řediteloval zde jen něco déle než rok, do doby než byl Don Stuchlý jmenován prvním inspektorem. P. Josef byl povolán za ředitele ostravského domu a jeho nástupcem ve Fryštáku se stal P. Mrtvý. Stal se rovněž s Don Coggiolou a dvěma spolubratry ze Slovenska rádcem inspektoriální rady. V Ostravě řediteloval až do zabrání ústavu v roce 1942. I potom zde zůstal ve funkci ředitele, i když zůstal jen kostel a zmenšená oratoř. Teprve v roce 1944 ho vystřídal P. Mrtvý a P. Josef odešel za bohoslovci na fryštáckou faru. P. Josef byl proslulý klidás, nikdy ho nebylo vidět rozčileného. Svým klidem dovedl zvládat i různé nepřijemné výbušné situace, o které mezi mladými kleriky a teology nebylo nouze. Typické byly pro něj některé výroky, které se tradovaly. Kdysi v Ostravě po úspěšném divadelním představení ho komentoval na večerním slůvku: ‚Pěkné to bylo, lidé rádi odcházeli...‘ Proto zůstal u bohoslovců. Byl s nimi nějaký čas ve Dvorku a pak v Mníšku pod Brdy. Po roce se přestěhovali do Oseku. V roce 1948 byl povolán zpátky za ředitele do Ostravy, kde byl po válce učňovský domov a po komunistickém puči v roce 1948 se ostravští soudruzi pokusili ústav zdiskreditovat záměrně zosnovanou provokací, ke které zneužili některé učně. Vyřešilo se to tím, že ředitel P. Václav Hynek odešel do Brna a situaci uklidnil osvědčený P. Josef. V Ostravě ho zastihla osudná noc v dubnu roku 1950. Putoval do internace do Želiva. Propustili ho někdy v roce 1954. Byl po Staříčkově smrti nejstarším rádcem inspektoriální rady, a tak podle stanov zastupoval inspektora, který byl v té době ve vězení. Usídlil se v Olomouci. Při zatýkání spolubratřích v roce 1957 byl zatčen a odsouzen na 3 roky. Jelikož nebyl odsouzen podle § 79. podvracení republiky, vztahovala se na něj některá z předcházejících amnestií a byl po roce propuštěn. Vrátil se opět do rodné Olomouce a byl zaměstnán v Zoo na Sv. Kopečku. V roce 1963 získal místo duchovního v domově důchodců v Mlázovicích u Jičína, který vedly řeholní sestry. V době po propuštění a době svého pobytu v Mlázovicích se příležitostně věnoval dívkám, které se chtěly ještě před rokem 1950 stát Dcerami Panny Marie Pomocnice. Nemohl jim sice nic konkrétního slíbit, ale navštěvoval je a povzbuzoval k vytrvalosti, že se snad jednou přece dočkají. Získával i další. Některým dovolil, jako zповědňik, složit soukromě slib čistoty. V době uvolnění v roce 1968 při známém „Pražském jaru“ odešel opět do Ostravy a získal souhlas jako výpomocný duchovní u kostela sv. Josefa při našem zabraném domě. V postupující normalizaci byl nucen odejít. Někakou dobu byl bez možnosti se veřejně jako kněz projevit. V roce 1975 se dostal do ústavu sociální péče k sestrám v Nové Horce. Zde se ještě dověděl, že Dcery Panny Marie Pomocnice u nás už skutečně začaly. Některé ho byly navštívit, i když skutečnost, že jsou už Dcerami, musely z bezpečnostních důvodů zatajit. Zde v Nové Horce 9. prosince v roce 1988 zemřel. Byl převezzen a pochován do společného hrobu spolubratřích v Brně. P. Josef byl skromný, tichý, pokorný člověk. Neucházel se nikdy o nějaké funkce a tituly, ale právě svou skromností a pověstným klidem vykonal pro rodící se Don Boskovo dílo v naší zemi kus poctivé práce. Jeho zásluhy mnohem povolaněji zhodnotí Bůh a snad i dějiny českého salesiánského díla, až budou sepsány. Nekrolog P. Josefa Lepaříka, poskytnutý P. Josefem Kopeckým SDB, sekretářem salesiánské provincie.

²⁸⁵ E-mail s odpověďmi P. Jana Roba SDB zaslaný P. Janem Blahou SDB, představeným komunity v Teplicích, ze dne 11. října 2017.

²⁸⁶ Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, Zdislava – časopis litoměřické diecéze 21, č. 7 (2015), s. 12.

hospodářská situace přiměřeně počestně řešila. Po absolvování šesté třídy obecné školy v Nákle navštěvoval v letech 1923–1926 měšťanskou školu v Litovli. Po skončení měšťanské školy jevil mladý Emil Škurka zájem o kněžský stav, a když se mu naskytla možnost vstoupit jako budoucí kandidát do Společnosti sv. Františka Saleského, odjel v roce 1926 do Itálie. Po roce se vrátil do Československa a pokračoval ve studiích na nově otevřeném fryštáckém ústavu.²⁸⁷ V letech 1931–1932 absolvoval ve slovenském Sv. Beňadiku noviciát a roku 1932 vstoupil k salesiánům.²⁸⁸ Roku 1936 složil maturitní zkoušku na klasickém arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži.²⁸⁹ Po maturitě byl poslán na studia do Říma, kde absolvoval teologickou fakultu Gregoriánské univerzity a 23. září 1939 byl vysvěcen arcibiskupem Luigim Tragliou na kněze. Protože v době Protektorátu Čechy a Morava platil zákaz o návratu domů, pokračoval otec Škurka ve studiích v oboru práva. Kanonické právo studoval na Salesiánské univerzitě v Turíně v letech 1940–1943 a následně pokračoval ve studiích civilního práva na Institutu obojího práva Lateránské univerzity v Římě (1943–1946).²⁹⁰ V letech války byl zahraničním dopisovatelem ředitele Salesiánského ústavu v Praze Štěpána Trochty, kterému, dokud to bylo možné, pravidelně zasílal informace z Říma a současně udržoval kontakty s příslušníky dalších okupovaných států, zdržujících se v Itálii. Po osvobození Říma se Emil Škurka spolu s dalšími deseti kněžími přihlásil do zahraniční armády, odjel do Velké Británie, kde byl v březnu 1945 přidělen do střediska Southed on Sea u Londýna, kde byl v hodnosti vojína včleněn do pěší výcvikové roty, v květnu absolvoval kurz pomocného zdravotnictva s velmi dobrým prospěchem.²⁹¹ V období služby byl nadřízenými hodnocen jako „*tichý, inteligentní, svědomitý, ukázněný, velmi dobrého vojenského vystupování. Kromě osvětové činnosti byl písařem.*“²⁹² V listopadu 1945 byl vojín Škurka povýšen na nadporučíka duchovní služby.²⁹³

Při demobilizaci se vrátil do Říma, aby se podrobil zkouškám odloženým nástupem do armády.²⁹⁴ Dosáhl posléze doktorátu práv a stal se členem Římské roty.²⁹⁵ Po návratu do Československa se Škurka zapsal jako řádný posluchač na právnické fakultě Univerzity

²⁸⁷ Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, Životopis Emila Škurky datovaný 26. 10. 1984.

²⁸⁸ Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdislava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 12.

²⁸⁹ Fryštáctí studenti byli vzděláváni ve svém domácím ústavu. Na pololetní a závěrečné zkoušky jezdili do Kroměříže, kde byli přezkoušeni kroměřížskými profesory a před nimi také skládali maturitní zkoušky.

²⁹⁰ Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, Životopis Emila Škurky datovaný 26. 10. 1984.

²⁹¹ Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdislava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 12.

²⁹² *Tamtéž.*

²⁹³ Srov. *tamtéž.*

²⁹⁴ *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, Životopis Emila Škurky datovaný 26. 10. 1984.

²⁹⁵ Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdislava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 12.

Karlovy. Únor roku 1948 pochopitelně znamenal ukončení těchto jeho studií. K dokončení studia mu zbýval pouhý semestr.²⁹⁶ Od roku 1946²⁹⁷ přednášel kanonické právo v Oseku až do ledna roku 1950. Jeho řádová činnost v tomto období byla především povahy pedagogické.²⁹⁸ P. Jan Rob navštěvoval přednášky z církevního práva v Oseku v posledním ročníku bohosloví. Otce Škurku charakterizoval jako pokorného člověka. Profesora Škurku charakterizuje po sedmdesáti letech jako profesora, který na rozdíl od svého předchůdce P. Josefa Lepaříka, který vyučoval právo česky, mluvil při přednáškách latinsky.²⁹⁹ Jak otec Rob vzpomínal, pro studenty to bylo neobvyklé: „*Mluvil latinsky při přednášce. Bylo to pro nás zvláštní a pro někoho obtížné.*“³⁰⁰ Současně P. Škurka dojížděl přednášet právo bohoslovcům litoměřického kněžského semináře, byl členem diecézního litoměřického soudu a zůstal korespondentem posvátné Roty. Vypomáhal též v duchovní správě dle potřeby, ale vlastním titulářem nebyl.³⁰¹

V červnu 1949 přečetl při ranní bohoslužbě pastýřský list. Přes zákaz, který mu byl důrazně zopakován předsedou ONV v Duchcově, P. Škurka list znovu přečetl, načež byl zatčen a dne 13. ledna 1950 byl odsouzen.³⁰² Jeho dopis z vězení z ledna 1950 prozrazuje odevzdanost a klidnou mysl, v něm prosí spolubratry o zaslání pouze nejnutnějších věcí včetně breviáře a projevuje starost a zájem o další výuku svého předmětu: „*Doufám, že doma si také vše zařídíte a někdo mne zastoupí ve vyučování. Jen ať se právo dobře učí, aby věděli všichni a vždycky, co mají ve svém životě dělat. Právo je dobré, jen zneužití je zlá věc a toho ať se vystříhá každý.*“³⁰³

P. Škurka byl vězněn až do prosince 1951.³⁰⁴ až do února roku 1952, kdy byl umístěn do soustředného pracovního tábora v Želivi a v Oseku. Po propuštění v srpnu roku 1955 byl zaměstnán jako pomocná zámečnická síla u Okresního průmyslového kombinátu v Olomouci.

²⁹⁶ Srov. *tamtéž*.

²⁹⁷ Zde se Škurkovy osobní záznamy liší. Ve svém životopise uvádí rok 1946, zatímco v žádosti o starobní důchod je k počátku jeho profesorského působení v Oseku uvedeno datum 15. 2. 1948, tedy stejné datum, kdy bylo ukončeno jeho vysokoškolské studium na právnické fakultě. Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, Formulář žádosti o důchod.

²⁹⁸ Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, Životopis Emila Škurky datovaný 26. 10. 1984.

²⁹⁹ Srov. E-mail s odpověďmi P. Jana Roba SDB zaslaný P. Janem Blahou SDB, představeným komunity v Teplicích ze dne 11. října 2017.

³⁰⁰ Srov. *tamtéž*.

³⁰¹ Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdislava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 12

³⁰² Srov. *tamtéž*.

³⁰³ Srov. *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, *Dopis z vězení ze dne 24. ledna 1950*.

³⁰⁴ „*Někteří z kněží odsouzených po únoru 1948 k mnohaletým trestům byli vybráni k provedení tzv. Akce M. Tento nápad vznikl ve skupině kolem Alexeje Čepičky na podzim 1949 a jeho cíle bylo omilostnit drobné přestupky, čehož by bylo náležitě propagandisticky využito jako důkazu o vstřícnosti režimu vůči církvi. [...] Mezi duchovními, kteří byli vybráni k omilostnění, avšak podání takové žádosti výslovně odmítli, byl i prof. Emil Škurka z Oseka.*“ FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdislava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 12

Roku 1956 byl zatčen spolu s dalšími členy olomoucké salesiánské skupiny a roku 1957 souzen v procesu s Karlem Polákem a dalšími spolubratry. Hlavní líčení se konalo ve dnech 24.–27. 4. 1957 u Krajského soudu v Olomouci. Emil Škurka byl odsouzen pro trestný čin maření dozoru nad církvemi a náboženskými společnostmi podle § 173 trestního zákona a dále pro trestný čin ohrožení zájmu republiky v cizině podle § 7/2 96 trestního zákona k odnětí svobody ve výši tří let.³⁰⁵ Po odsouzení pobýval v nápravném zařízení v Olomouci a posléze v táboře „Vojna“ na Příbramsku. V prosinci 1957 byl amnestován a zaměstnán u Městského stavebního podniku Olomouc, v oddělení Elektro, kde se také vyučil elektromontérem. Na počátku roku 1969 přešel do litoměřické diecéze a začal oficiálně pracovat pro biskupský ordinariát jako elektromontér, ale ve skutečnosti byl povolán kardinálem Trochou, který se vrátil do svého úřadu, aby se stal znovu jeho blízkým spolupracovníkem. E. Škurka připravoval různé materiály a jako odborný poradce spolubratru a ordináře pomáhal v právních záležitostech diecéze.³⁰⁶ V tomto období provázival kardinála také na jeho zahraničních cestách do Itálie.³⁰⁷ V roce 1973 odešel do důchodu a po smrti Trochty se vrátil do rodného kraje. Později získal povolení k duchovní správě. I jako důchodce byl profesor vyhledáván jako advokát a konzultant věcí problematiky církevně-právní (zvláště pokud šlo o manželské právo nebo o pokoncilní úpravu řeholních stanov), jak dosvědčuje jeho osobní korespondence.³⁰⁸ Ve svém domku v Nákle se dále věnoval svému oboru, studoval, psal a překládal, zatímco mu italští přátelé zaslali poštou nové publikace z oblasti kanonistiky.³⁰⁹ Ani v pozdějším věku neztratil ze zřetele zájem o dobro a rozvoj své kongregace, ačkoli byla zatím v ilegalitě: „*Stále obcházel antikvariáty, kde*

³⁰⁵ Ze soudního spisu se dozvídáme, že se „provinil“ např. tím, že „*vykonal pro členy olomoucké skupiny čtyřikrát cvičení šťastné smrti, kdy k přítomným členům skupiny pronášel výzvy, aby zachovali věrnost řádu. Při těchto náboženských úkonech Škurka přítomné jako kněz zpovídal. V polovině září 1956 přijal řeholní slib od salesiána Fremla. Dále po celou dobu své činnosti přijímal zpovědi od poláka a sám se mu zpovídal. Jako profesor theologie prováděl zkoušky u salesiánů kleriků olomoucké skupiny, kteří tajně studovali bohosloví. Tyto zkoušky prováděl vždy po předchozí domluvě se jmenovanými na svém pracovišti a v olomouckém parku. Od svého návratu z Želiva a konal doma tajné mše v přítomnosti své matky. Po celou dobu činnosti prováděl tajné mše i na žádost občanů, od nichž za konané mše přijímal peněžní částky. Zjišťoval zprávy o situaci v bohosloveckém semináři v Litoměřicích s vědomím, že tyto zprávy jsou určeny pro Vatikán prostřednictvím rakouského salesiána Murise, který byl v té době na návštěvě v ČSR. [...] Škurka mu řekl, že z litoměřického semináře vycházejí kněží nedokonale vyškolení po stránce bohovědné.[...] Jednalo se o zprávy proti republice tendenčně zaměřené, skreslené a nepravdivé se snahou podati do Říma zprávy o špatném chodu litoměřického semináře. [...] U hlavního líčení neprojevil žádnou snahu po nápravě, neboť dal soudu zřetelně najevo, že na prvním místě bude respektovat církevní zákony a teprve zákony státní.“ Archiv Salesiánské provincie Praha, kart. Emil Škurka, Dokumentace k procesu Emila Škurky ve skupině Karel Polák a spol.*

³⁰⁶ Přesto zde E. Škurka hojně využil i své zkušenosti z civilního zaměstnání a pomáhal s novou elektroinstalací v biskupské rezidenci. Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdслава – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 13.

³⁰⁷ Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdслава – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 13.

³⁰⁸ Srov. Archiv Salesiánské provincie Praha, kart. Emil Škurka, Osobní korespondence.

³⁰⁹ Srov. Archiv Salesiánské provincie Praha, kart. Emil Škurka, Dopis od Vítězslava Taťáka ze dne 16. dubna 1987.

nakupoval teologické knihy z různých pozůstalostí a buduje z nich rozsáhlou soukromou knihovnu teologické literatury, protože věřil, že jednou budou opět potřeba pro budoucí salesiánskou knihovnu.“³¹⁰

Jeho poslední roky života byly poznamenány také těžkostmi, které působilo stáří a absence společenství. I proto chtěl být svým spolubratrům v kněžské službě užitečný. „*P. Emil plánoval dům pro přestárlé kněze za totality, kteří nebyli na farách, neměli státní souhlas, a Cekteři by neměli kde prožít své stáří.*“³¹¹ Po pádu komunismu se však poměry změnilly a tedy tento záměr nebyl realizován. P. Emil Škurka zemřel v olomoucké nemocnici 18. prosince 1990. Byl pochován 28. prosince do salesiánského hrobu v Olomouci-Holici za účasti arcibiskupa Františka Vaňáka, který byl také kanonistou a spolupráce se Škurkou si velmi cenil.³¹² Posmrtně vyšlo jeho dílo: *Manželské právo: Právně-teologicko-pastorační výklad nového Kodexu*, Matice cyrilometodějská, 1992, 108 s.³¹³

4.4 Jezuité

Když se zakladatel Tovaryšstva Ježíšova sv. Ignác z Loyoly (1491–1556) ve svých třiceti letech zotavoval ze zranění, které utrpěl v bitvě u Pamplony, prodělal hlubokou duchovní krizi. Při následných studiích na kněze kolem sebe shromažďoval univerzitní studenty, spolu pak složili slib, že po skončení studií odejdou do Jeruzaléma, kde se budou věnovat duším a jestliže to nebude možné, dají se zcela do služeb papeži. Výprava do Svaté země se díky politickým okolnostem neuskutečnila. V roce 1539 si však byla tato družina vědoma, že se má semknout v řád, jehož cílem bude z Boží milosti úsilí o spásu a dokonalost nejen vlastních duší, ale také duší svých bližních. Proto mají být ochotní jít kdekoli. Tovaryšstvo Ježíšovo jako řád potvrdil papež dne 27. září 1540. Ještě za Ignácova života se rozšířili do Portugalska, Německa a dokonce i do Indie.

Pro příchod do Čech vytvořil potřebné podmínky německý provinciál Petr Canisius. První jezuité dorazili do Prahy v dubnu roku 1556 a usadili se v bývalém dominikánském klášteře

³¹⁰ FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdílava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 13.

³¹¹ *Archiv Salesiánské provincie Praha*, kart. Emil Škurka, Dopis M. Franka pro Jana Škurku z roku 1992.

³¹² Srov. FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdílava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 13.

³¹³ P. Škurka také vypracoval skripta k manželskému právu pro studenty bohosloví.

u sv. Klimenta, kde založili první kolej,³¹⁴ a postupně přibývaly další.³¹⁵ Mezi důležité koleje³¹⁶ patřila zejména studijní kolej v Brně (vznik roku 1578), kde byla od roku 1635 zavedena výuka logiky a o dva roky později také fyziky,³¹⁷ nebo kolej v Jindřichově Hradci (od roku 1594), kde v letech 1634–1637 probíhala filosofická studia.³¹⁸ Nejvýznamnějšími kolejemi z hlediska vzdělávání však byla bezesporu pražská klementinská kolej a olomoucká kolej. Klementinum obdrželo již roku 1562 od Ferdinanda I. základní práva vysokého učení a vznikla tak Ferdinandova (Klementinská) akademie,³¹⁹ kterou roku 1616 povýšil císař Matyáš I. na univerzitu.³²⁰ Olomoucká kolej byla zřízena roku 1566³²¹ a již v roce 1573 jí bylo císařem Maxmiliánem II. uděleno právo promovat posluchače ke všem hodnostem zdarma a způsobem řádu obvyklým a ke všem hodnostem, jejichž platnost měla být stejná jako na kterékoli univerzitě v západní Evropě.³²² Mimo Prahu a Olomouc spravovali jezuité v rámci „staré“ České provincie (do zrušení řádu roku 1773) také univerzitu ve Vratislavi. Po obnovení řádu (roku 1814) se jezuité vrátili do Čech nejprve roku 1853 do Bohosudova a roku 1866 otevřeli rezidenci u sv. Ignáce na Malé Straně, roku 1900 pak také v Hradci Králové.³²³ O rozvoj Tovaryšstva na Moravě se významně zasloužil pozdější olomoucký arcibiskup Antonín Cyril Stojan. Díky jeho úsilí byli členové Tovaryšstva povoláni arcibiskupem Bedřichem kardinálem Fürstenbergem na poutní místa Svatý Hostýn (1887) a Velehrad (1890).³²⁴

Tovaryšstvo podobně jako většina ostatních řádů v Československu posílalo své bohoslovce na studia do zahraničí. Cílových studijních destinací bylo vícero, filosofii a teologii

³¹⁴ Kdysi se jednalo o nejrozšířenější typ řádového domu, jehož pravzorem bylo Collegium Romanorum, založené v Římě roku 1551. Velké koleje zajišťovaly nižší studia (studia inferiora), později přejmenovaná na gymnázia a často spojená s chlapeckým seminářem. Byly určeny především pro scholastiky, kde se zpravidla dva roky přednášely humanitní obory a tři roky filosofie. Koleje byly materiálně zabezpečovány nemovitým majetkem i finančními dotacemi ze strany fundátorů a mecenášů. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, 4. svazek: Řeholní klerikové (jezuité)*, Praha: Libri, 2012, s. 28–29.

³¹⁵ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život*, s. 83–84.

³¹⁶ Přičemž výčet uvedený zde není úplný.

³¹⁷ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, 4. svazek*, s. 275.

³¹⁸ Srov. *tamtéž*, s. 307.

³¹⁹ Vyšší studia (academia, studia superiora) byla rozdělena na studium filosofie (tři roky) a na studium teologie (čtyři roky). Srov. *tamtéž*, s. 33.

³²⁰ Srov. *tamtéž*, s. 203–206.

³²¹ Srov. *tamtéž*, s. 258.

³²² Srov. NEŠPOR, Václav: *Dějiny university olomoucké*, Olomouc: Nákladem Národního výboru hlavního města Olomouce, 1947, s. 19.

³²³ Spolu s moravskými domy náležely k rakouské provincii. Jezuité haličské provincie zakládaly další domy v Těšíně, Zuckmantlu, v Karvině a Opavě. Všechny domy později přešly po vzniku ČSR do nově vzniklé československé provincie. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, 4. svazek*, s. 186.

³²⁴ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, 4. svazek*, s. 185–186.

většinou absolvovali odděleně na různých řádových učilištích jiných provincií. Ve dvacátých letech 20. století studovali jezuitští klerici filosofii a teologii v Innsbrucku, dále v Pullachu u Mnichova, v Belgii ve francouzském domě v Enghien, v Krakově a Sączu v Polsku.³²⁵ To ale není konečný výčet, v roce 1927 absolvují filosofická studia mimo Pullach a Krakov někteří scholastici také v Eegenhoven u Lovaně a v Oudenbosch v Holandsku. Současně další klerikové pokračují v teologických studiích včetně Lublina, Innsbrucku a Enghien také v belgické Lovani a holandském Maastrichtu.³²⁶ Počátkem třicátých let (roku 1932) studovali klerikové filosofii v Eegenhoven, Krakově a Pullachu a teologii v Maastrichtu, Lublině a Innsbrucku.³²⁷

V průběhu třicátých let 20. století se podařilo provincii zřídit filosofický řádový ústav na domácí půdě. Literatura a další zdroje poskytují k jeho předválečné existenci v letech třicátých spíše útržkovité a někdy rozporuplné údaje.³²⁸ Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova,³²⁹ věnované dobrodincům a příznivcům této provincie, jakožto dobová tiskovina poskytují k danému tématu informace ucelenější.

Právě výše zmiňované Zprávy v roce 1937 podrobně líčí plány provincie vybudovat vysoké filosofické učiliště, které mělo být zařízeno tak, „*aby podávalo nejen tříleté filosofické vzdělání řádovému dorostu před studiem theologie, ale též aby se mohlo rozvinout v instituci, jež nám dosud chybí a jež je všude jinde za hranicemi dovršením obrany i výbojů víry: Institut křesťanské filosofie a sociologie.*“³³⁰ Jevilo se jako potřebné, aby tento ústav sídlil v Praze. Soustavné přednášky měly začít hned na podzim roku 1938.³³¹ S touto intencí dokonce Tovaryšstvo zakoupilo v Praze v blízkosti vyšehradského nádraží dům. Z důvodů ekonomických a také z důvodu blížící se války byl ústav provizorně přeložen do Benešova

³²⁵ Srov. Československá provincie, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1*, čís. 1 (1926), s. 4.

³²⁶ Srov. Kde jsou naši klerikové na vysokých studiích?, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 2*, čís. 2 (1927), s. 1.

³²⁷ Srov. Kde sídlí naši klerici na studiích?, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova*, 1932, s. 3.

³²⁸ Na webových stránkách České provincie Tovaryšstva Ježíšova je v úseku věnovaném historii řádu uvedeno, že filosofický ústav vznikl v roce 1933 v Děčíně a později byl přemístěn do koleje v Benešově. Srov. *Historie české provincie*, [online]: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova. [cit. 23. 10. 2018], Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/historie.php> Podle inventáře k archivnímu fondu Jezuité Děčín, byl filosofický institut do roku 1938 v Praze, odkud se roku 1938 přestěhoval do Benešova. Srov. *Státní oblastní archiv Litoměřice*, DUŠEK, L. – KUBIŠTA, A.: *Jezuité Děčín (1779) 1933–1950*. Litoměřice, 2002, s. 1. P. František Brázdil SJ ve své publikaci uvádí, že byl tento filosofický institut od roku 1937 v Benešově u Prahy. Srov. BRÁZDIL, František: *Jezuité na Velehradě*, Trinitas: Svitavy, 2005, s. 105. M. M. Buben na několika místech knihy uvádí následující údaje: Filosofický ústav situuje v roce 1933 do Děčína, udává také, že odtud byl institut roku 1935 přesunut do Benešova u Prahy. Dále zmiňuje vznik řádového učiliště v roce 1935 v Benešově u Prahy. Na jiném místě hovoří o otevření filosofického ústavu v Benešově u Prahy v roce 1938. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, 4. svazek*, s. 186, 187, 462.

³²⁹ Od roku 1939 šlo o *Zprávy z České provincie Tovaryšstva Ježíšova*.

³³⁰ Další krok kupředu, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 12*, č. 15 (1937), s. 1.

³³¹ Srov. *tamtéž*, s. 2–3.

u Prahy.³³² Filosofický ústav měl být v brzké době (a přes mnohé obtíže) teprve uveden do provozu, o nějakém konkrétním zamýšleném či dosavadním sídle ústavu ve „zpravodaji“ z roku 1937 není zmínka: „*Předběžné práce už byly zahájeny, přípravy jsou vykonány. Brzy vyložíme bližší podrobnosti o umístění, programu a jiných věcech. Nemáme však domu ani zařízení, nemáme knihoven ani laboratoří. Máme dorost, ale nemáme prostředků; máme profesory, ale nemáme kde učit.*“³³³

Složité peripetie, které nakonec vedly k realizaci domácích vyšších studií včetně aktuální situace, popisuje také příspěvek v lednovém čísle Zpráv z roku 1940: „*Pomýšlelo se již dlouho na vlastní vyšší učiliště. Již od r. 1926 byli připravováni profesori, hledaly se vhodné domy pro ústav, ale stále se plány hatily pro nové a nové překážky. Až konečně r. 1938 se přece začalo s novými silami, ale ve starém domě v Benešově. Zatím se tam směstnají obě komunity, noviciát i filosofie a jakmile poměry dovolí, musíme najít vhodný dům pro filosofii. To budou úkoly dalších let.*“³³⁴

V březnu 1942 byla kolej v Benešově obsazena německými okupačními úřady a scholastici (spolu s noviciátem) našli útočiště na Velehradě.³³⁵

V poválečných letech 1945–1947 bylo filosofické učiliště umístěno v Brně. V roce 1947 se institut přestěhoval do Děčína, kde již zůstal až do jeho zrušení v roce 1950.³³⁶

Teologii a specializovaná studia absolvovali studenti Tovaryšstva nadále v zahraničí. Pouze během druhé světové války bylo zřízeno provizorní řádové teologické učiliště. Toto učiliště fungovalo v pražské rezidenci u sv. Ignáce. V dubnu 1943 byla rezidence zabrána okupanty. Studenti i s profesory přesídlili k premonstrátům na Strahov,³³⁷ kde jim opat Bohuslav Jarolímek nabídl k obývání pokoje na opatství a k užívání strahovskou zahradu, výuka ve školním roce 1943/1944 začala v září 1943.³³⁸ Některé předměty byly vyučovány jezuitskými profesory,³³⁹ na církevní právo, hebrejštinu, exegezi Starého zákona a katechetiku

³³² Srov. AMBROS, Pavel: Dědici i tvůrci. Jezuité v českých zemích v letech 1851–2005, *Teologické texty: časopis pro teoretické a praktické otázky teologie* 17, č. 3 (2006), s. 125.

³³³ Srov. Další krok kupředu, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova* 12, č. 15 (1937), s. 1, 3.

³³⁴ Za dvacet let, *Zprávy z České provincie Tovaryšstva Ježíšova* 2, č. 2 (1940), s. 6.

³³⁵ Srov. *Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova svým přátelům a dobrodincům*, 18. července 1945, tištěno jako rukopis.

³³⁶ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, 4. svazek*, s. 462–463.

³³⁷ Srov. *Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova svým přátelům a dobrodincům*, 18. července 1945.

³³⁸ Srov. *Archiv České provincie Tovaryšstva Ježíšova*, Dopis provinciála přátelům provincie, prosinec 1943.

³³⁹ Ve školním roce 1943/1944 vyučoval P. Vladimír Dreiseitel traktát o milosti, P. Antonín Lepka (De incarnatione), P. František Tietze morálku, P. František Vlk posvátné obřady, P. Blažej Ráček církevní dějiny a P. Bohumil Spáčil patrologii. Srov. *Archiv České provincie Tovaryšstva Ježíšova v Praze*, Dopis provinciála přátelům provincie, prosinec 1943.

studenti dojížděli na učiliště k Panně Marii Sněžné.³⁴⁰ I v průběhu válečných let setrvali někteří klerikové na teologických studiích v Chieri v Itálii, v Lovani, Maastrichtu a v Římě.³⁴¹

Po válce byli studenti posíláni studovat teologii opět do zahraničí. Koncem roku 1945 vyslala provincie své mladé lidi na teologická studia na Heythrop College v Anglii.³⁴² Koncem čtyřicátých let byli mimo Anglii studenti určitě také v holandském Maastrichtu.³⁴³ V roce 1949/1950 probíhalo teologické studium českých i slovenských scholastiků na řádové Vysoké škole teologické v Trnavě³⁴⁴ na Slovensku.³⁴⁵

4.5 Premonstráti – Historický exkurz: Klášter Teplá u Mariánských Lázní

Řád premonstrátských řeholních kanovníků založil sv. Norbert z Xantinu, který se roku 1120 usadil v údolí Premontre nedaleko francouzského města Coucy s cílem uskutečnit myšlenku samostatného řádu, který by spojil klášterní život s apoštolskou prací. Papežské potvrzení řád získal od papeže Honoria II. již roku 1126 a záhy se rozšířil po celé Evropě.³⁴⁶

Domy na českém území vznikaly přes kanonii Steinfeld u Kolína nad Rýnem.³⁴⁷ V roce 1140 byl zásluhou olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka a za podpory krále Vladislava II. založen první klášter v Čechách v Praze na Strahově. Roku 1149 vznikla kanonie Želiv, roku 1193 byl založen klášter Teplá a v roce 1596 vznikla kanonie Nová Říše^{348, 349}.

Oblast řádových dějin, týkající se domácího teologického studia, nebyla dosud komplexně zpracována. Výuka řeholních kleriků zpravidla probíhala v jednotlivých kanoniích. V Teplé se existence prvního vzdělávacího ústavu pro řádový klérus datuje už od roku 1550.³⁵⁰ Existují doklady, že teologické a filosofické učiliště fungovalo od roku 1667 v klášteře

³⁴⁰ Před válkou zde fungovalo františkány vybudované Studium catholicum. Během válečných let zde působil v rámci pobočky Arcidiecézního učiliště okruh profesorů, jehož členem byl i Josef Konůpek, který po uzavření české teologické fakulty přednášel církevní právo bohoslovcům pražské arcidiecéze. Je možné, že zde vyučoval církevní právo také řádové kandidáty kněžství. Pro tuto domněnku ovšem nemáme doklady.

³⁴¹ Srov. Kde studují naši scholastici, *Zprávy z České provincie Tovaryšstva Ježíšova* 3, únor (1941), s. 17.

³⁴² Srov. *Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova svým přátelům a dobrodincům*, 24. prosince 1945, tištěno jako rukopis.

³⁴³ Srov. *Nuntii Pragenses*, čís. 1, 30. března 1947, s. 6.

³⁴⁴ Jednalo se o Teologický institut sv. Aloise Tovaryšstva Ježíšova na Slovensku (od r. 1941 v Banské Štiavnici, poté v Ružomberku, roku 1949–1950 v Trnavě). Srov. *História TFTU*, [online]: Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave. [cit. 5. 4. 2019], Dostupné z: <http://www.tftu.sk/sk/node/1>.

³⁴⁵ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 50.

³⁴⁶ Srov. JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha: Fénix, 1991, s. 41.

³⁴⁷ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život*, s. 31.

³⁴⁸ Srov. *tamtéž*.

³⁴⁹ Dalšími významnými konventy byla Litomyšl, Milevsko, Klášterní Hradisko, Louka u Znojma, Zábrdovice, Sv. Kopeček u Olomouce, Svitavy, Jihlava, Křtiny a další. Většinu klášterů premonstráti ztratili během husitských válek. Část kanonií obnovila svou činnost až během rekatolizace v 16. století. Srov. JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace*, s. 42.

³⁵⁰ Srov. DIETL, Hroznata Josef: *Die theologische Hauslehranstalt im Prämonstratenserstifte Tepl in Böhmen*.

v Želivě.³⁵¹ Ještě dříve fungovalo filosofické studium (od roku 1652) a teologické studium (od roku 1655) v zábrdovickém klášteře, ze kterého byl osídlen původně ženský klášter v Nové Říši. Teologické studium v Zábrdovicích bylo sice roku 1670 zrušeno, ale filosofické studium zůstalo.³⁵²

Pěstování teologie mělo v 17. a 18. století dvě střediska: Strahov a Hradisko. Od 17. století bylo v hradiské kanonii teologické studium, které jednak spolupracovalo, jednak soupeřilo s olomouckou jezuitskou univerzitou.³⁵³ Roku 1639 potvrdil papež Urban VIII. založení koleje pro filosofické a teologické vzdělávání alumnů *Collegium Norbertinum*. Kolej, kde působili strahovští profesori, hrála významnou roli ve vzdělávání nejen premonstrátských kleriků až do svého zrušení roku 1785 za vlády Josefa II.³⁵⁴ Všechna ostatní klášterní teologická učiliště byla zrušena již roku 1783. „*Ihned jak situace dovolila, zavedl Strahov vlastní teologické studium, které však trvalo jen 1804–1816. Na něm v reakci na osvícenství byli mladí bratři formováni v duchu katolické restaurace.*“³⁵⁵

V 19. století se podařilo obnovit teologické studium v klášteře Teplá.³⁵⁶ Nešlo jen o pouhý „pokus“ studium zavést, ale studium fungovalo od třicátých let až do konce 19. století a krátce také ve 20. století. Zdejší studium, přestože zahrnovalo jen I. a II. ročník, bylo zřejmě na dostatečně dobré úrovni, protože jej text výnosu ministerstva kultu a vyučování z roku 1892³⁵⁷ výslovně zmiňuje jako jediné klášterní teologické učiliště na území Čech, které je

³⁵¹ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích II. díl/I. svazek*, Praha: Libri, 2003, s. 94.

³⁵² Srov. *tamtéž*, s. 133.

³⁵³ Údaje čerpány ze strojopisného textu Tadeáše Zdeňka Řeháka O.Praem. s názvem *Premonstráti a teologie*, který byl součástí pozůstalosti jmenovaného. Kopii spisku vlastní autorka.

³⁵⁴ Srov. *tamtéž*.

³⁵⁵ *Tamtéž*.

³⁵⁶ Nenarazili jsme na žádný doklad toho, že by české a moravské kanonie premonstrátů v období let 1918–1950 měly vlastní teologická učiliště, proto v této podkapitole píšeme pouze o studiu v klášteře Teplá.

³⁵⁷ Konkrétně jde o výnos ministerstva kultu a vyučování ze dne 14. září 1892, č. 16.008, jímž se vydává seznam klášterních teologických učilišť, která ve smyslu 1. odst. min. nař. z 30. června 1850, č. 319 ř. z. jsou organisována. Podle ustanovení upravujících teologická studia fakultní, zvláště podle § 14 min. nař. z 16. září 1851, č. 216 ř. z., závisí připuštění k přísným zkouškám a k dosažení teologické hodnosti doktorské u kandidátů, kteří nevykazují žádná teologická studia fakultní, mezi jiným od toho, zda absolvovali teologii na některém zákonně organisovaném diecézním nebo klášterním učilišti. Podobným způsobem lze pokračovati v teologických studiích, která byla vykonána na ústavech označených v odst. 1. zd. nař. z 30. června 1850, č. 319 ř. z. na teologické fakultě ve smyslu § 13 shora citovaného min. nař. z 16. září 1851 jen tehdy, jestliže příslušné ústavy jsou organisovány ve smyslu zmíněného odstavce I. Poněvadž odpověď na předběžný dotaz z toho se podávající u jednotlivých teologických klášterních učilišť dala podnět k obtížím a rozsáhlým šetřením, považoval jsem za nutné zjistiti autentickým způsobem rozhodující data slyšením kompetentních biskupských ordinariátů. Podle toho lze považovati za klášterní teologická učiliště, která jsou organisována ve smyslu častěji vzpomenutého odst. 1 min. nař. z 30. června 1850, č. 319 ř. z. Pro Čechy: IX. Ústav v klášteře premonstrátů v Teplé, první a druhý teologický ročník. Srov. PLACHT, Otto – HAVELKA, František: *Předpisy pro vysoké školy Republiky československé*, s. 1739.

organizováno v souladu s 1. odstavcem min. nařízení z 30. června 1850, č. 319 ř. z. Protože tato skutečnost nebyla dosud veřejně známa, zaměříme se na studium v Teplé detailněji.

Tepelská kanonie byla podle tradice založena roku 1193 blah. Hroznatou z Ovence.³⁵⁸ Do kláštera bylo uvedeno 12 premonstrátů ze Strahova v čele s opatem Janem.³⁵⁹ Klášter relativně bez úhony přežil všechna běsnění následujících tří století. Až roku 1549 jej zachvátil mor do té míry, že mu podlehl celý konvent s výjimkou opata a jednoho kněze, takže kanonie byla blízko zániku. Velmi schopný opat Johann Kurz (opatem tepelským v letech 1535–1559) však dokázal v poměrně krátké době opatřit klášteru potřebný dorost a již roku 1550 založil klášterní školu k výchově kleriků, která svým prvním dvaceti čtyřem žákům zprostředkovávala humanitní a teologické vzdělání.³⁶⁰ Výuku svěřil Kurz do rukou řádovým spolubratrům, které povolal z Würzburgu a z kláštera sv. Vincence ve Vratislavi.³⁶¹ V době vzrůstající se reformace vedl klášter opat Johann Mausköning (1559–1585), který z místní teologické školy odstranil učitele nerespektující katolickou dogmatiku, zakázal styky s protestantskými pastory a mladší bratry posílal na studia k pražským jezuitům. Současně povznesl úroveň tepelského učiliště povoláním dobrých a katolicky pravověrných učitelů.³⁶² I další opat Ondřej Ebersbach (1599–1629) pečoval náležitě o klášterní dorost a dbal také o jeho výchovu u jezuitů. Roku 1680 za opata Raymunda II. Wilferta byla k domácímu teologickému studiu přidána ještě filosofie. Podobně opat Raymund III. Schimanovsky (1724–1741) rozšířil teologická studia, zavedl veřejné zkoušky a do kláštera zval jako hosty významné učence své doby.³⁶³ Vysoká duchovní prestiž Teplou zavazovala, aby do budoucna disponovala náležitě kvalifikovanými pedagogy, což se jí dlouho dařilo plnit. Profesori z řad tepelských premonstrátů pomáhali mimo Norbertina zajistit výuku teologie, filosofie a církevního práva také na arcibiskupském semináři v Praze³⁶⁴ nebo na Bernardinu.³⁶⁵

Rozkvět teologického studia podporoval také výborný profesor opat Jeroným Ambros (1741–1766), který požíval důvěry Marie Terezie a jejího manžela. Důkazem přízně panovnického páru vůči J. Ambrosovi bylo mimo jiné udělení doktorátu z teologie a církevního

³⁵⁸ Hroznatova závěť, sepsaná v březnu 1190, zmiňuje již založený klášter. Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter premonstrátů Teplá. Přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, s. 9.

³⁵⁹ Srov. TYL, Heřman Josef: *Klášter Teplá u Mariánských Lázní*, Klášter Teplá u Mariánských Lázní: Plzeň, 1947, s. 10.

³⁶⁰ Srov. DIETL, Hroznata Josef: *Die theologische Hauslehranstalt*.

³⁶¹ Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter premonstrátů Teplá*, s. 46.

³⁶² Srov. *tamtéž*, s. 47.

³⁶³ Srov. DIETL, Hroznata Josef: *Die theologische Hauslehranstalt*.

³⁶⁴ Srov. *tamtéž*, s. 65.

³⁶⁵ Cisterciácká kolej v Praze. Srov. *tamtéž*, s. 203.

práva.³⁶⁶ Za vlády osvícenského opata Heřmana Kryštofa hraběte Trautmannsdorfa (1767–1789) se konaly v klášteře přednášky ze spekulativní teologie i z kanonického práva a dalších věd.³⁶⁷ Opat dbal na co možná nejvyšší vzdělání bratří při pražských studiích, a to i ve vědách neteologických. Přes rozporuplnost jeho osobnosti lze říci, že právě díky jeho vysokým společenským konexím nebyl tepelský klášter zrušen.³⁶⁸ Na základě rozhodnutí císaře Josefa II. z 30. března 1783 však bylo zrušeno domácí klášterní učiliště a stejný osud postihl i ostatní teologická a filosofická učiliště v říši.

Příhodná doba pro obnovení dřívější domácí formace a studia v Teplé nastala až za císaře Františka II. Po vydání dvorního dekretu z 2. dubna 1802 bylo možno opětovně zavést domácí teologická studia, která dříve byla při seminářích či klášterech řeholníků.³⁶⁹ Opat Chrysostom Pfrogner (1801–1812), profesor církevních dějin a v předchozím čase vůbec první premonstrátský rektor Univerzity Karlovy,³⁷⁰ se významně angažoval ve věci znovuzavedení studia v Teplé, ale přes veškeré přípravy se studium ještě obnovit nepodařilo.³⁷¹ V roce 1805 byl nadto klášteru přidělen filosofický ústav³⁷² v Plzni a roku 1809 i tamní gymnázium.³⁷³

V opatově dokumentaci jsou založeny instrukce k organizaci studia ze září 1805, obsahující část textu z dekretu arcibiskupské konzistoře, v němž je upřesněno, kterak kombinovat specializace teologických disciplín a podle nich rozšiřovat či redukovat počet profesorských míst. Z textu vyplývá, že profesor církevních dějin měl přidělen také výuku církevního práva.³⁷⁴ S touto kombinací oborů se v praxi běžně setkáváme na teologických institutech diecézních a řádových a také na teologických fakultách i v první polovině 20. století.

Obnovit domácí teologické učiliště v Teplé se podařilo až opatu Adolfu Koppmannovi (1828–1835).³⁷⁵ Koppmann³⁷⁶ zahájil jednání s arcibiskupem, podařilo se mu získat souhlas zemské vlády, v souladu s platnými směrnici navrhl domácí řád a podařilo se mu zajistit také vhodné vyučující. Výuka v Teplé byla slavnostně zahájena v akademickém roce 1832/33. Učiliště mělo tehdy čtyři ročníky se třinácti posluchači. V roce 1835 však Adolf Koppmann

³⁶⁶ Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter Teplá*, s. 68.

³⁶⁷ Srov. DIETL, Josef Hroznata: *Die theologische Hauslehranstalt*.

³⁶⁸ Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter Teplá*, s. 70–71.

³⁶⁹ Srov. DIETL, Josef Heřman: *Die theologische Hauslehranstalt*.

³⁷⁰ Srov. *Státní okresní archiv Cheb*, FIALA, Jaroslav: *Klášter premonstrátů Teplá 1197–1950. Inventář. I. svazek*, 1967, s. 9.

³⁷¹ Srov. DIETL, Hroznata Josef: *Die theologische Hauslehranstalt*.

³⁷² Filosofický ústav (obdoba dnešní filosofické fakulty) plnil funkci přípravného studia pro další univerzitní obory a trval až do roku 1850. Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter Teplá*, s. 204.

³⁷³ Srov. HLINOMAZ, Milan, *Klášter Teplá*, s. 72.

³⁷⁴ Srov. *Státní okresní archiv Cheb*, fond Premonstráti Teplá, kart. 64, inv. č. 586, Domácí teologické učiliště, f. 210.

³⁷⁵ Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter Teplá*, s. 74.

³⁷⁶ Dříve profesor Nového zákona na vídeňské univerzitě. Srov. DIETL, Josef: *Die theologische Hauslehranstalt*.

zemřel, klesl potřebný počet aprobovaných profesorů, a proto bylo dosud čtyřleté teologické studium v roce 1837 na základě císařského rozhodnutí redukováno na první dva nižší ročníky se třemi profesory. V období 1847–1850 ještě přechodně působili na učilišti čtyři profesori. V roce 1853 na základě rozhodnutí strahovského opata a rektora pražské Univerzity Karlovy Hieronyma Ziedlera byli posíláni do Teplé ke studiu I. a II. ročníku teologie také klerici ze Strahova, zatímco tepelští studenti odcházeli dokončit poslední dva ročníky teologie do Prahy. Podobně tomu bylo v Želivě, kde od studijního roku 1858/59 studovali také klerici z dceřiného kláštera v dolnorakouském Gerasu. V tomto studijním roce 1858/59 byl v Teplé uveden v platnost inovovaný studijní řád v souladu s ministerským nařízením z 30. července 1858. Ve školním roce 1863/64 studovali na tepelském ústavu pouze posluchači tepelské kanonie. Učiliště bylo, stejně jako v letech předchozích, v úzkém spojení s teologickou fakultou Univerzity Karlovy.³⁷⁷

Výuku církevního práva (a také církevních dějin) zastával již ve studijním roce 1833/34 tepelský řeholník P. Hugo Karlík³⁷⁸ jako suplent. V roce 1838 byl pro katedru církevního práva ustanoven klášterní kněz Christian Würll (roku 1840 získal příslušnou aprobaci). V roce 1850 však Ch. Würll odešel do duchovní správy a přednáškami z církevního práva (a církevních dějin po H. Karlíkovi) byl pověřen další tepelský premonstrát Ludolf Staab.³⁷⁹

Činnost tepelského klášterního učiliště lze doložit až do roku 1900. Kde studium tepelských kleriků probíhalo v následujících letech, není zcela jasné. Biografické údaje tepelských osobností naznačují, že studenti v tomto období byli vysíláni na studia do zahraničí (kolej Canisianum v Innsbrucku) nebo na pražskou teologickou fakultu Univerzity Karlo-Ferdinandovy. V roce 1900 však převzal úřad opata v Teplé Gilbert Helmer a během několika prvních let jeho funkčního období byly podniknuty kroky k obnovení domácího teologického studia, které spočívaly hlavně v získání souhlasu patřičných orgánů a zajištění vhodných vyučujících. S dovolením pražského ordinariátu zahájilo klášterní učiliště v Teplé opětovně svoji činnost v akademickém roce 1907/1908. Studium bylo stejně jako dříve omezeno na první dva ročníky teologického studia a studijní plán měl být organizován v souladu s právními předpisy ministerstva kultu a vyučování. Prvními jmenovanými profesory

³⁷⁷ Srov. *tamtéž*.

³⁷⁸ P. Hugo Jan Nepomuk Karlík (1807–1894) byl tepelský převor a podpřevor a významný klášterní historik. Působil také jako učitel češtiny, neboť byl sám původem Čech. Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter Teplá*, s. 210–213.

³⁷⁹ Ludolf Staab (1819–1890), profesor církevních dějin a církevního práva, inspektor pramenů v Mariánských Lázních a autor Dějin Mariánských Lázní. Srov. DIETL, Josef: *Die theologische Hauslehranstalt*.

byli Dr. Candidus Renner a Wolfgang Kraus,³⁸⁰ kteří přednášeli nejprve třem a v následujícím roce již šesti studentům, z nichž dva byli klerikové ze Strahova, přičemž příjmení „Benýšek“ a „Bláha“ poukazují na jejich český původ.³⁸¹

V Teplé tvořili drtivou většinu konventu tradičně bratři německého původu a nejinak tomu bylo s vyučujícími. Od roku 1909/10 se objevuje mezi nimi také Dr. Meinhard Langhammer, který na učilišti působil až do vypuknutí první světové války. Bezprostředně poté byl povolán jako polní kurát do Srbska. Studijní rok 1914/15 probíhal v Teplé ještě bez výraznějších změn. Zbylí profesori Dr. Candidus a Dr. Maurus Schopf převzali Langhammerovy přednášky a ani počet studentů nijak výrazně nepoklesl.³⁸² V prvním roce světové války tak studovalo v Teplé v obou ročnících studia devět kleriků. Nadto zde prožívali svůj noviciát ještě tři novici. V zimním semestru školního roku 1915/16 to byli dva novicové a dokonce deset kleriků, z nichž jeden, opět Čech Adrian Zajíc, náležel strahovské kanonii.³⁸³ Tato praxe výměny studentů mezi Teplou a Strahovem, která byla uplatňována ve 20. století během celé krátké existence obnoveného klášterního studia, je známa již z 19. století a jistě odráží záměr představených, aby se klerikové německé a české národnosti přiučili druhému zemskému jazyku a získali zkušenost života v odlišném jazykovém prostředí.

Navzdory pozitivnímu počtu posluchačů ústavu na podzim roku 1915 muselo být po ukončení letního semestru 1916 teologické učiliště v Teplé uzavřeno. Stalo se tak k 11. září 1916.³⁸⁴ Zpráva z pražské arcibiskupské konzistoře z října 1916 bere tuto skutečnost na vědomí, avšak uzavření učiliště považuje pouze za „provizorní“ stav.³⁸⁵ K obnově studia však již nedošlo. Můžeme se jen domnívat, že to bylo z důvodu změny politických poměrů na konci roku 1918.

Pro období existence obnoveného domácího studia v Teplé, tj. pro léta 1907–1916, se nedochovaly žádné doklady o tom, že by zde bylo vyučováno také církevní právo. Přednášené kurzy tematicky odpovídají studijnímu kurikulu prvních dvou ročníků teologického studia, jak

³⁸⁰ Srov. *Státní okresní archiv Cheb*, fond Premonstráti Teplá, kart. 65, inv. č. 591, Znovuotevření domácího teologického učiliště v Teplé r. 1907, f. 2.

³⁸¹ Srov. *Státní okresní archiv Cheb*, fond Premonstráti Teplá, č. knihy 49, inv. č. 417, Úřední protokol teologického domácího studia v tepelském klášteře.

³⁸² Srov. *Státní okresní archiv Cheb*, fond Premonstráti Teplá, Znovuotevření domácího teologického učiliště v Teplé r. 1907, č. kart. 65, inv. č. 591, f. 1.

³⁸³ Srov. *Státní okresní archiv Cheb*, fond Premonstráti Teplá, č. knihy 49, inv. č. 417, Úřední protokol teologického domácího studia v tepelském klášteře.

³⁸⁴ Srov. *tamtéž*.

³⁸⁵ Srov. *Státní okresní archiv Cheb*, fond Premonstráti Teplá, kart. 65, inv. č. 591, Znovuotevření domácího teologického učiliště v Teplé r. 1907, f. 33.

bylo pro toto období stanoveno. Z čistě teologických předmětů se v rozvrzích objevuje pouze fundamentální teologie a speciální dogmatika.

V období první republiky studovali tepelští klerici převážně na teologické fakultě německé univerzity v Praze. Po 2. světové válce byl v důsledku odsunu Němců personálně nedostatečný konvent blízky zániku. Na jaře roku 1946 byl proto řádovým vedením do Teplé povolán novoříšský profes Heřman Josef Tyl, aby vytvořil podmínky pro další správu farností. Tepelský klášter se měl stát také útočištěm ústavu, který by „v době co nejkratší“ připravil hochy k uschopnění teologického studia. Probošt a novicmistr Tyl byl ve svém úkolu nadmíru úspěšný, dokázal opatřit potřebný český dorost³⁸⁶ a již v červenci se konala obláčka prvních českých noviců.³⁸⁷ O přípravných teologických studiích tepelských kleriků z těchto několika poválečných let nevíme téměř nic. Heřman Tyl byl již v únoru 1950 zatčen StB³⁸⁸ a o několik měsíců později byl na dlouho uzavřen klášter samotný a jeho budovy během využívání Československou armádou plundrovány. Trvalo několik desetiletí, než mohl znovu začít sloužit svému poslání.

V minulosti byl klášter v Teplé významným centrem vzdělání a kultury v kraji. A jeho klášterní učiliště na samém konci 19. století a zejména ve 20. století³⁸⁹ bylo velmi pravděpodobně ojedinělým vzdělávacím ústavem tohoto typu pro premonstráty v českých zemích.

³⁸⁶ Srov. TYL, Heřman Josef: *Psancem*, Třebíč: Arca Jimfa, 1995, s. 72.

³⁸⁷ Srov. HLINOMAZ, Milan: *Klášter Teplá*, s. 82.

³⁸⁸ Srov. TYL, Heřman Josef: *Psancem*, s. 90.

³⁸⁹ Pro zkoumané období 1918–1950 nebyly nalezeny žádné doklady ani zmínky o tom, že by premonstráti v českých zemích měli vlastní teologické učiliště. Přikláníme se proto ke stanovisku Tadeáše Zdeňka Řeháka O.Praem. (1923–1997), který pro období počínající rokem 1850 s platností až do jeho vlastní současnosti uvádí tyto informace: „V Belgii, Holandsku, Francii, Uhrách a ve Wiltenu měly a většinou dodnes mají vlastní teologická učiliště, v Teplé byl pokus je zavést. Ostatní kanonie zastávaly názor, že jejich síly na kvalitní vyučování nestačí, a posílaly a posílají své kleriky na fakulty a jiná učiliště na vysoké školy v Římě, jak to ostatně dělaly a dělají pro některé kleriky i kanonie s vlastními učilišti.“ Text Tadeáše Zdeňka Řeháka O.Praem. s názvem *Premonstráti a teologie*, který byl součástí pozůstalosti jmenovaného. Kopii spisku vlastní autorka.

Pokud jde o 19. století, je třeba poukázat na kvalifikační práci Lenky Jeřábkové o strahovském opatu Metoději Jan Zavoralovi. L. Jeřábková zde zmiňuje existenci domácího učiliště na Strahově, které počátkem 80. let 19. století poskytovalo novicům potřebné pensum teologických znalostí, jež by jinak byly obsahem prvního ročníku teologických studií. Nepřímé svědectví o tomto „institutio domestica“ podává katalog vyučujícího Justina Koblasy, který na něm od roku 1862 vyučoval. Srov. JEŘÁBKOVÁ, Lenka: *Strahovský opat Metoděj Jano Nepomuk Zavoral. Diplomová práce*, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2008, s. 16. Nařízení ministerstva výchovy a kultu z roku 1892 strahovské učiliště a žádné jiné mimo tepelské nezmiňuje. V tomto roce buď již neexistovalo, anebo v opačném případě šlo opravdu a spíše o přípravná studia, nikoli o teologický ústav, splňující podmínky státních předpisů o vzdělávání kandidátů kněžství. Viz výše v pozn. č. 357 na s. 70: výnos ministerstva kultu a vyučování ze dne 14. září 1892, č. 16.008, jímž se vydává seznam klášterních teologických učilišť, která ve smyslu 1. odst. min. nař. z 30. června 1850, č. 319 ř. z. jsou organisována.

5. INTELEKTUÁLNÍ FORMACE KLERIKŮ KONGREGACE REDEMPTORISTŮ V OBOŘIŠTI VZHLEDEM K DOBOVÝM PRÁVNÍM PŘEDPISŮM

5.1 Vznik vlastního teologického ústavu v Obořišti

Kongregaci Nejsvětějšího Vykupitele (CSsR)³⁹⁰ založil sv. Alfons Maria z Liguori, neapolský šlechtic a advokát, v italské Scale u Amalfy.³⁹¹ Stalo se tak dne 9. listopadu 1732. Kongregace, jejíž hlavní náplní byla misionářská činnost mezi chudým (materiálně i duchovně zaostalým) venkovským lidem, se posléze rozšířila v jižní Itálii, ale přes Alpy ji přenesl až rozený Moravan Klement Maria Hofbauer,³⁹² nejprve do polské Varšavy, poté do metropole rakouské monarchie Vídně.³⁹³

Do českých zemí přišli redemptoristé z vídeňské provincie v padesátých letech 19. století, přičemž vůbec první řeholní dům vznikl roku 1855 v Koclířově u Svitav. Zde byl v roce 1884 zřízen juvenát, v němž studovali mnozí čeští redemptoristé, mezi nimi i Josef Pejška.³⁹⁴ Již v lednu roku 1856 však dorazili redemptoristé do Prahy na Karlov,³⁹⁵ kde se ujali duchovní správy (včetně působení v c. k. zemské trestnici u sv. Václava) a koncem roku 1856 se objevují také na Svaté Hoře u Příbrami³⁹⁶, která jim byla úředně předána roku 1861.³⁹⁷ V roce 1860 redemptoristé převzali upravenou kolej v Července u Litovle na Moravě.³⁹⁸

³⁹⁰ Congregatio Sanctissimi Redemptoris představuje klerickou kongregaci papežského práva, která se řídí vlastními statuty, sestavenými Alfonsem z Liguori a konstitucemi, které byly vytvořeny generálními kapitulami. V čele kongregace stojí generální superior (rector maior) se sídlem v Římě. Dále se kongregace dělí na provincie, řízené provinciály. Jednotlivé domy v rámci provincie se nazývají koleje (pod vedením rektora) a menší hospice (pod vedením superiora). Redemptoristé skládají mimo tří slibů chudoby, čistoty a poslušnosti ještě tzv. čtvrtý slib doživotního setrvání v kongregaci. Členy kongregace jsou jak kněží (sacerdotes), tak bratři laikové (fratres laici professi), posluchači teologie (clerici studentes) a novicové. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek (Kongregace a řeholní společnosti)*, Praha: Libri, 2016, s. 129–131.

³⁹¹ Srov. HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 101.

³⁹² Srov. KOPAL, Petr: *Působení kongregace Redemptoristů. Za příčinou 150letého jubilea jejího založení*, Praha: Cyrillo-methodějská knihtiskárna, 1883, s. 8–16.

³⁹³ Po předchozím úspěšném působení ve Varšavě byli vlivem politických zvratů redemptoristé z Polska roku 1808 vyhnáni, Hofbauer proto směřoval do Vídně, aby se pokusil vymoci úřední povolení pro působení kongregace v Rakousku, což se mu na samém sklonku života splnilo. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek*, s. 141.

³⁹⁴ Činnost domu v Koclířově ustala v roce 1896, kdy se řeholníci přestěhovali do nového kláštera ve Svitavách. Srov. ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, Svatá Hora: Alfí, 2001, s. 4.

³⁹⁵ Roku 1869 obdrželi na přímluvu císaře Ferdinanda redemptoristé kostel u sv. Kajetána na malé Straně s přílehlým klášterem. Srov. *tamtéž*.

³⁹⁶ Srov. KOPAL, Petr: *Působení redemptoristů*, s. 30–34.

³⁹⁷ Srov. ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 5.

³⁹⁸ Kolej vznikla v budově přestavěného záměčku, který redemptoristům věnoval velmistr řádu Německých rytířů arcivévoda Maxmilian d'Este. Srov. *tamtéž*, s. 5.

Postupně přibývala další místa v rámci zemí Koruny české, kde zakládali redemptoristé koleje či hospice.³⁹⁹ Současně narůstal zájem o vstup do kongregace z řad místních obyvatel. Proto byl zřízen juvenát v Července, který zahájil činnost roku 1896. O dva roky později při volbě představených řeholních domů bylo ustanoveno generálním představeným kongregace P. M. Rausem, aby představení domů na Července, Svaté Hoře a v Praze povinně uměli česky. Na podzim roku 1899 byla zorganizována společná žádost o zřízení samostatné provincie mezi českými redemptoristy. Tuto žádost podepsalo tajně⁴⁰⁰ 39 českých kněží rakouské provincie a též se zvláštním podpisem připojili P. Josef Pejška a P. Jan Hudeček, toho času lektoři v řádovém studentátu v Mautern. Žádost, která nesla datum 8. prosince 1899, nakonec došla schválení, ale ještě dříve než došlo k oficiálnímu vzniku české provincie, bylo roku 1900 generálním představeným povoleno zřídit český noviciát v Praze, neboť dříve jej všichni museli absolvovat v Egenburgu. Pražská provincie byla založena dekretem ze dne 26. dubna 1901 a vznikla vyčleněním pěti domů z provincie vídeňské (dva domy byly na území Polska a tvořily tak viceprovincii). Novým provinciálem byl jmenován P. František Sal. Němec⁴⁰¹, dříve rektor pražské koleje.⁴⁰²

K pražské provincii také náleželi čtyři bohoslovci studující ve štyrské Mautravě (Mautern) František Mečír, Lev Slanina a v Lubně (Leoben) František Mezírka a František Vošahlík.⁴⁰³ Nově jmenovaný provinciální představený se však zabýval myšlenkou vybudovat na území provincie vlastní teologický institut, na kterém by studovali domácí klerici kongregace. Za tímto účelem byl díky tipu P. Josefa Nedbala vybrán kostel sv. Josefa a bývalý klášter paulánů v Obořišti u Dobříše.⁴⁰⁴ Jednalo se o jednopatrovou budovu se dvorem, k jejíž

³⁹⁹ V rámci vídeňské provincie vznikl také klášter v Králíkách (od roku 1883), klášter v Českých Budějovicích (1885) s převážně německou komunitou, který zůstal podřízen vídeňskému provinciálovi a až v prvních letech existence ČSR byl převeden pod správu provincie pražské. A vznikly klášter ve Filipově (od roku 1885) a klášter ve Svitavách (od roku 1896), který byl pokračováním Koclířova. Srov. tamtéž s. 6–7.

⁴⁰⁰ T. j. tak, aby se o tom nedozvěděli kněží německé národnosti, kteří by mohli záležitost ve výsledku zmařit. Srov. ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 8.

⁴⁰¹ P. František Němec se narodil roku 1850 v Chořelicích u Litovle, profes roku 1870 a kněžskou ordinaci přijal roku 1873. Zastával úřad rektora na Svaté Hoře, ve Vídni na Nábřeží, v Praze. Zasedal na dvou generálních kapitulách v Římě v roce 1894 a 1907. Z nařízení generála M. Rausa jeho jménem vizitoval v roce 1894 celou Rakouskou provincii. Byl prvním provinciálem pražské provincie a také jejím zakladatelem. V Praze byl po složení provincialátu ještě rektorem a nakonec ministrem. P. František Němec zemřel dne 24. dubna 1922 v Praze. Srov. DAŇHA, Ladislav: *Paměti o českých redemptoristech*, Obořiště, 1947, s. 110.

⁴⁰² Srov. ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 8–9.

⁴⁰³ Srov. DAŇHA, Ladislav: *Paměti o českých redemptoristech*, s. 260.

⁴⁰⁴ Mimo Obořiště byly zakládány další řeholní domy. Hospic ve Světcí (1901) a v Bílsku u Litovle (1903). V roce 1905 přišli redemptoristé do Brna a v roce 1907 také do Plzně. Po roce 1918 vznikly kláštery: Plané u Mariánských Lázní (1921), Karlovy Vary (1923), Svatý Kámen a Libějovice (1924), Moravská Ostrava (1927), Stará Boleslav a Tasovice (1929), Hlučín (před rokem 1938), Frýdek a Jablonec nad Nisou (1939). Přechodně působili redemptoristé v roce 1922 také ve Staré Vodě. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek*, s. 163.

jižní straně přiléhal kostel sv. Josefa. Klášterní budova však byla ve značně zchátralém stavu.⁴⁰⁵ Majitel hrabě Josef Colloredo Mansfeld nakonec po obtížných jednáních s někdejší svatohorským ministrem P. Josefem Rollerem podepsal kupní smlouvu v prosinci roku 1901 a již koncem ledna 1902 byla zakoupená nemovitost odevzdána do vlastnictví kongregace.

Počátkem března se do Obořiště odebral superior P. Josef Roller s několika bratry, truhláři, aby řídil opravy kostela i kláštera. Již 13. srpna 1902 byla oficiálně obsazena kolej a promulgování oficiálové. Dne 1. září 1902 proběhlo slavné vysvěcení domu. Po slavném Veni Sancte Spiritus započal první školní rok v nové studijní koleji.⁴⁰⁶

P. Roller s ostatními kněžími obořišťského domu, mezi něž patřil P. Martin Janů, P. Václav Smolík, a osvědčení profesori z Mauternu P. Josef Pejška a P. Jan Hudeček, se zapsali výrazně do paměti bohovědného učiliště i pražské provincie.

Dne 17. března 1903 uznalo c. k. místodržitelství v království českém oficiálně existenční právo koleje redemptoristů v Obořišti a 10. června téhož roku došlo ke schválení též od arcibiskupského ordinariátu v Praze.⁴⁰⁷ V nové studijní koleji se záhy začal naplňovat záměr a cíl kongregace, jak jej redemptoristé ohlásili laické i klerické veřejnosti národnostně nejednotné: „*Pražská provincie Redemptoristů bude v klášteře obořišťském vychovávatí svůj dorost v jazyku českém, aby dílo svatých missií ke spáse nesmrtelných duší a ke slávě Boží v krajinách českých konali kněží řeči české dokonale mocní [...] Německých krajanů nebudou z činnosti své vylučovati [...] budou znalí i druhého jazyka zemského [...] aby každému svým kněžským úřadem posloužiti mohli.*“⁴⁰⁸

5.2 Předpisy práva redemptoristů o řízení formace a studia ve studijním domě

V řeholním domě, který byl také domem studijním, měl představený neboli rektor domu (*Rector domus*) studiím věnovat co nejvíce péče a dohledu, jak zdůrazňují konstituce kongregace redemptoristů z roku 1895 v č. 1083.⁴⁰⁹ Toto ustanovení bylo později doplněno a rozšířeno o další povinnosti rektora studijního domu. Rektor dohlížel na prospěch ve studiu i v řeholním životě, od něhož závisela budoucnost kongregace. Jako nadřízený měl dbát

⁴⁰⁵ Srov. SCHROLLER, František: *Pět listů z Obořiště*, Příbram, 1902, s. 5.

⁴⁰⁶ Srov. *Litterae annales de rebus gestis provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1902*, Pragae: Sumptibus Provinciae Pragensis C. Ss. R., 1902, s. 35–36.

⁴⁰⁷ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, inv. č. 82, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učiliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení theologického studia ze dne 8. 11. 1937.

⁴⁰⁸ SCHROLLER, *Pět listů z Obořiště*, s. 60.

⁴⁰⁹ „*Si in ea domo, cui praeest, Studia habentur, quam plurimum hoc opus ipsi curae sit ac sollicitudini.*“ *Constitutiones et regulae Congregationis sacerdotum sub titulo Sanctissimi Redemptoris*, Romae: Ex Typographia Pacis Ph. Cuggiani, 1895, s. 390.

o zachovávání konstitucí, instrukcí generálního i provinciálního představeného, a to nejen ze strany studentů, ale také lektorů či prefekta.⁴¹⁰

Prefekt studentů byl podle konstitucí z roku 1895 řádným a téměř výhradním zpovědníkem studentů a jejich duchovním vůdcem po celé období studia (č. 1292),⁴¹¹ byl mu však svěřen také dozor nad záležitostmi zachovávání disciplíny vnější, měl např. dohlížet na to, aby mladí řeholníci nevedli zbytečně hovory se světskými lidmi (č. 1357).⁴¹² Prefekt mohl studenty usměřňovat, ukládat jim pokání, ne však v přítomnosti rektora (č. 1284).⁴¹³ K úřadu prefekta studentů se připojoval úřad jeho socia s povinnostmi a oprávněními, která definovala provinciální statuta.⁴¹⁴ V pražské provincii mezi povinnosti socia patřilo alespoň občasné konání duchovních cvičení studentům a také pečlivý dohled na pořádek a vnější řád studentátu. V nepřítomnosti prefekta měl socius některá práva prefektova,⁴¹⁵ nesměl však zavádět žádné nové věci nebo se vměšovat do duchovního vedení studentů.⁴¹⁶

V průběhu času to byl právě úřad prefekta studentů, který doznal nejvýraznější změny. Konstituce z roku 1936 již zachycují tyto změny, kdy prefekt sice zůstává řádným duchovním usměřňovatelem a zpovědníkem studentů, ti však mimo prefekta mají možnost využít jednoho určeného nebo i více určených stálých zpovědníků (č. 1223).⁴¹⁷ Úloha prefekta odpovídala § 1 kán. 588 CIC/1917.⁴¹⁸ Prefekt nově již nezastává péči o vnější disciplínu kleriků (č. 1282),⁴¹⁹ neboť toto spadá k povinnostem rektora. Rektorovi je od provinciálního představeného přidělen socius, jehož kvality mají být takové, jako má podle církevního zákoníku socius magistra noviců.⁴²⁰ Socius se účastní procházek a rekreací studentů. Jeho další povinnosti a pověření opět určují provinciální statuta (č. 1025).⁴²¹ Ke studiím řeholních kleriků kongregace

⁴¹⁰ Srov. *Statuta Capituli generalis Congregationis SS. Redemptoris celebrati A. MDCCCXCIX*, Romae Typis Cuggiani, 1909, s. 13.

⁴¹¹ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 453.

⁴¹² Srov. *tamtéž*, s. 469.

⁴¹³ Srov. *tamtéž*, s. 451.

⁴¹⁴ Srov. *Statuta Capituli generalis*, s. 14.

⁴¹⁵ Socius zastupoval prefekta, když byl prefekt nepřítomen z důvodu konání exercicií a rekolekcí. Socius také mohl udělovat dovolení v drobných záležitostech v případě, že studenti nemohli hned nalézt prefekta. Srov. *Statuta Provincialia Congr. SS. Red. Pragensis*, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R., 1925, s. 22.

⁴¹⁶ Srov. *Statuta Provincialia Congr.*, s. 21–22.

⁴¹⁷ Srov. *Constitutiones et Regulae sub Titulo Sanctissimi Redemptoris*, Romae: Sumptibus Domus Generalitae, 1936, s. 545.

⁴¹⁸ „*Toto studiorum curriculo religiosi committantur specialit curae Praefecti seu Magistri spiritus qui eorum animos ad vitam religiosam informet opportunis monitis, instructionibus atque exhortationibus.*“

⁴¹⁹ Srov. *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 562.

⁴²⁰ CIC/1917 v kán. 559 § 2 požaduje, aby pomocník magistra noviců byl alespoň třicet let starý a měl alespoň pět let po první profesi, kromě ostatních nutných a vhodných vlastností.

⁴²¹ Srov. *tamtéž*, s. 469.

Nejsvětějšího Vykupitele se konstituce z roku 1895 vyjadřují především v č. 1281–1320. Pozdější konstituce z roku 1936 se řádovým studiím věnují zejména v č. 1213–1271.

Průběh studia podle obojích konstitucí určují provinciální statuta. Starší i novější konstituce dále zdůrazňují, že má být co nejvíce využívána metoda sylogistická. Doporučuje se střízlivost k čistě profánním vědám podle napomenutí sv. Alfonse. Je též třeba se vyhýbat tomu, aby byl věnován přílišný prostor kontroverzím mezi diskutovanými autory neboli výkladům přílišných detailů (č. 1311, č. 1240).⁴²²

Konstituce z roku 1936 nadto požadují, aby v hlavních disciplínách byl zpravidla užíván latinský jazyk jak lektory, tak i studenty (č. 1240).⁴²³ Studijní příručky jsou vybírány provinciálním představeným a schvalovány generálním představeným (č. 1242).⁴²⁴

Množství přednášek ze všech teologických a filosofických disciplín (podle konstitucí z roku 1895 a také z roku 1936) stanoví provinciální představení, současně však musí dbát na to, aby jejich počet nebyl na úkor zdraví lektorů i studentů (č. 1312, č. 1241).⁴²⁵ Lektorům je ukládáno vzdělávat studenty ve smyslu konstitucí a dávat jim k dispozici pouze takové knihy, které jsou předepsány provinciálním představeným a schváleny generálním představeným (č. 1365, č. 1292).⁴²⁶ Lektor také nemá své žáky zatěžovat diktováním nebo popisováním ucelených traktátů, ale má užívat předepsaných knih, nicméně může jim předat krátké písemné poznámky (č. 1365, č. 1293).⁴²⁷ Také lektor nemá dopustit, aby studenty poučoval novými a rozporupnými názory, nýbrž má následovat společné a slavnější názory v kongregaci. Obzvláště mu má ležet na mysli ve věcech teologických, aby byl oddaný řádové naukové tradici, tedy podávat náležité mínění jako svatý Alfons (č. 1367, č. 1295).⁴²⁸

Studenti, ale také kněží, měli po celou dobu studia usilovat o život v duchu hesla „*solī Deo et Studiis, solī Deo et Studiis*“ (č. 1339, č. 1267).⁴²⁹

Souhrnně lze říci, že studium kleriků bylo zaměřeno velmi prakticky, v souladu s misijním zaměřením této řeholní kongregace. Obsah filosofických a teologických studií, jak je požadují konstituce redemptoristů, odráží požadavky obecných církevních zákonů o vzdělávání kléru, přičemž zvláštní důraz je kladen na odkaz a učení zakladatele sv. Alfonsa

⁴²² „*Vitetur nimia prolixitas in controversiis inter auctores discutiendis, vel ut verbis utamur S. Alphonsi, in subtilitatibus inanibus explanandis.*“ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 459, *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 550.

⁴²³ Srov. *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 550.

⁴²⁴ Srov. *tamtéž*, s. 551.

⁴²⁵ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 459, *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 550 – 551.

⁴²⁶ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 470 – 471, *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 563.

⁴²⁷ Srov. *tamtéž*.

⁴²⁸ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 471, *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 564.

⁴²⁹ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 465, *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 556.

z Liguori. Nadto mají řeholníci zachovávat nauku sv. Tomáše Akvinského, povzbuzování příkladem sv. Alfonsa, který byl častěji oslavován, že sám následuje tohoto vůdce (č. 1310, č. 1238).⁴³⁰ Další předpisy partikulárního práva Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, obecného práva církevního a také práva sekulárního, jsou uvedeny na následujících stranách této práce, jak byly reflektovány v konkrétním prostředí studijní koleje redemptoristů v Obořišti.

5.3 Organizace studia do roku 1918

Výuka filosofických i teologických disciplín ve všech studentátech kongregace Nejsvětějšího Vykupitele měla probíhat v souladu s církevní legislativou, opírat se o nauku Tomáše Akvinského a zohledňovat také požadavky dané řádovými konstitucemi. Proto měl být kladen zvláštní důraz zejména na výuku morální, dogmatické teologie a asketiky.⁴³¹ V duchu zakladatele⁴³² kongregace Alfonse z Liguori požadovaly konstituce z roku 1895 v č. 1309 výuku teologie dogmatické a morální teologie (jejíž součástí byla také pastorální teologie a liturgika). Celé studijní kurikulum mělo být sedmileté, avšak konstituce v č. 1307 připouštěly i nižší počet let.⁴³³ Organizace studia v nové studijní koleji v Obořišti odpovídala poměrům na církevně i státně schváleném učilišti téže kongregace v Mauternu. Filosoficko-teologické studium v Obořišti mělo od počátku tutéž vyučovací osnovu, rozvrženou na pět let.⁴³⁴

Jak již bylo řečeno, ze strany státu studium na teologických řádových institutech upravovala císařská a ministerská nařízení z padesátých let 19. století, která si svou platnost podržela i v období první republiky. Máme na mysli zejména ministerské nařízení č. 319 ř. z. z 30. června 1850 a ministerské nařízení č. 50 ř. z. z 20. března 1858.⁴³⁵ Na učiliště měli být přijímáni pouze adepti, kteří s dostatečným prospěchem absolvovali nižší a vyšší gymnázium. Pro všechna teologická učiliště byly stanoveny povinné hlavní předměty: teologie dogmatická, morální a pastorální, biblistika Starého a Nového zákona, církevní dějiny, církevní právo

⁴³⁰ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 459, *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 550.

⁴³¹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 17, inv. č. 21, Dekret generálního představeného M. Rause z 15. února 1897.

⁴³² Sv. Alfons z Liguori byl jedním z největších morálních teologů všech dob. Dne 26. dubna 1950 byl papežem Piem XII. prohlášen za patrona moralistů, morálních teologů a zpovědníků. Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek*, s. 137.

⁴³³ Srov. *Constitutiones et regulae Congregationis*, s. 458–459.

⁴³⁴ Srov. *Národní archiv*, Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, inv. č. 82, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učiliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení theologického studia ze dne 8. 11. 1937.

⁴³⁵ BUŠEK, Vratislav – HENDRYCH, Jaroslav – LAŠTOVKA, Karel – MÜLLER, Václav: *Československé církevní zákony I.*, Praha: Československý kompas, 1931, s. 296–308.

a hebrejščina. Minimální počet vyučujících profesorů se měl rovnat čtyřem.⁴³⁶ Profesory teologického učiliště navrhoval představený řádu příslušnému biskupovi, který měl formou konkurzu prověřovat vědeckou způsobilost navržených kandidátů.⁴³⁷

Když koncem listopadu 1902 P. Němec jednal v této věci s arcibiskupem Lvem Skrbenským, vyjádřil se arcibiskup v tom smyslu, že nežádá po profesorech nutně konkurzní zkoušku, ale celou věc ponechává na vůli provinciála.⁴³⁸ Dále bylo arcibiskupem ustanoveno: „*Aby předpisům říšského zákona se vyhovělo v komisaři zkušebním, stanovuje jím jednou provždy rektora obořištského.*“⁴³⁹

V čele studijního domu stál rektor, který bděl nad růstem studentů v ctnosti i vědě, byl pověřen řízením celé koleje. Vlastním vychovatelem studentů pak byl prefekt.⁴⁴⁰ Úplně prvním prefektem obořištských studentů se stal P. Hudeček. Studenti zde prefekta někdy důvěrně nazývali svým „tatickem“. Vyučování a vzdělávání kleriků bylo hlavní náplní úlohy lektorů, a přestože dotyční vyučující zastávali i jiné funkce v komunitě, tento závazek patřil k jejich nejdůležitější službě v rámci koleje. Stěžejní úloha lektorů nespočívala pouze v přednášení látky, ale tito měli být také k dispozici studentům ke konzultacím a rozhovorům.⁴⁴¹

⁴³⁶ Srov. *tamtéž*, s. 300.

⁴³⁷ Srov. *tamtéž*, s. 297.

⁴³⁸ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 16, Kronika pražské provincie, s. 22.

⁴³⁹ *Tamtéž*.

⁴⁴⁰ K úřadům rektora, prefekta a lektorů viz výše v podkapitole 5.2, s. 78.

⁴⁴¹ Srov. *tamtéž*, s. 16.

Na počátku studijního roku 1902/1903 lektorský sbor tvořili superior P. Josef Roller⁴⁴², Martin Janů⁴⁴³, Václav Smolík⁴⁴⁴, Josef Pejška a Jan Hudeček⁴⁴⁵, k nimž ve druhém pololetí přibyl z Červenky ještě František Reindl, lektor řečtiny a dějepisu, neboť v prvních dvaceti letech existence koleje zde studovali vedle kleriků-teologů také klerikové-gymnazisté.⁴⁴⁶ Zatímco gymnazistů byla v prvním roce naprostá většina, klerikové teologové⁴⁴⁷ byli pouze dva (I. ročník).

První lektoři v Obořišti tak vyučovali zejména filosofii, živé a mrtvé jazyky. V dalších letech, kdy bohoslovců přibývalo, mohly být vyučovány tzv. hlavní předměty v plném rozsahu. V rámci hlavních předmětů byly dále tematicky obsaženy i některé další předměty⁴⁴⁸, které byly potřebné pro kněžskou službu.⁴⁴⁹ Mimo disciplíny, které byly součástí morální teologie, to byla

⁴⁴² P. Josef Roller se narodil 4. ledna 1840 v Ústí nad Orlicí, sliby složil v roce 1861 a kněžské svěcení přijal v roce 1864. Byl výborný rubricista, sestavoval direktář pro rakouskou provincii. Byl rektorem na Svaté Hoře a v Českých Budějovicích. Mimo Obořiště byl činný také při zakládání řeholního domu v Plzni (1906). Závěr života strávil na Svaté Hoře, kde roku 1914 zemřel. Srov. DAŇHA, Ladislav: *Paměti o českých redemptoristech*, s. 127, ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 15.

⁴⁴³ P. Martin Janů se narodil 23. srpna 1865 v Buřenicích u Pelhřimova. Po gymnazijních studiích vstoupil do noviciátu v Eggenburgu, kde složil roku 1882 řeholní sliby a po studiu bohosloví byl roku 1888 v Mauternu vysvěcen na kněze. Po vysvěcení vyučoval v juvenátu v Ketzendorfu gymnaziálními předměty. Po zřízení českého juvenátu na Července roku 1896 byl jmenován jeho ředitelem. Po založení české provincie mu byla svěřena výchova kleriků rovněž na Července, zde však zůstal pouze rok a roku 1902 byl poslán do Obořiště. V Obořišti působil 16 let. Na konci 1. světové války byl přeložen do Prahy, kde setrval pouhý rok. Roku 1919 se stal direktorem juvenátu na Července v letech 1919–1922. V letech 1922–1924 řídil část juvenátu, která byla umístěná v Hlučíně. Roku 1924 byl založen český juvenát v Libějovicích u Netolic, P. Janů byl jmenován jeho prvním představeným a tento úřad zastával až do roku 1930. Věnoval se také překladům děl zahraničních spolubratrů do mateřštiny. Přeložil životopis sv. Alfonsa (od A. Berthe) a knihu *Božský přítel* (od J. Schryverse). Po převratu (r. 1918) vydal knížku *Zpět k Bohu a Církvi*. Přispíval také do různých časopisů a podílel se i na příspěvcích do *Bohovědného slovníku*. Zemřel 12. února 1937 v Libějovicích. Srov. Za P. Martinem Janů, *Věstník Sdružení svatého Josefa* 7, č. 3 (1937), s. 55–57.

⁴⁴⁴ P. Václav Smolík se narodil 22. září 1866 v Třeboni. V roce 1882 vstoupil do kongregace redemptoristů a studoval v Mauternu. Roku 1889 vysvěcen na kněze. V letech 1896–1901 se účastnil misí v českých zemích, žil v komunitách v Koclířově, Č. Budějovicích, na Července, vyučoval řečtinu, matematiku, fyziku, přírodopyt. Psal četné recenze. V Obořišti přednášel jako lektor 15 let filosofii, odtud odešel na odpočinek na Svatou Horu. Zemřel v Praze 3. května 1920. Srov. OVEČKA, Libor: „*Člověče bylo ti oznámeno, co je dobré...*“. *Česká katolická morální teologie 1884–1948*, Praha: Karolinum, 2011, s. 98.

⁴⁴⁵ P. ThDr. Jan Hudeček se narodil roku 1870 v Kostelci, kněžskou ordinaci přijal v roce 1895. Studoval také v Římě. Byl velmi vzdělaný a vážený i mimo pražskou provincii, stal se generálním konsultorem v Římě (ještě v roce 1938). Poslední léta pobýval na Svaté Hoře a po roce 1950 na Moravci. Zemřel v roce 1958. Srov. ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 31., ADÁMEK, Jarolím – VYSLOUŽIL, Oldřich: *Collegium maius v Římě, Věstník Sdružení svatého Josefa* 13, č. 4 (1947), s. 56.

⁴⁴⁶ Šlo o žáky septimy a oktávy, kteří zpočátku skládali zkoušky na příbramském gymnáziu. Srov. *Litterae annales de rebus gestis provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1902*, Pragae: Sumptibus Provinciae Pragensis C. Ss. R., 1902, s. 32–36.

⁴⁴⁷ Prvním zdejšími studentem byl dle kroniky František Mezírka, který se stal prvním knězem vysvěceným v pražské provincii. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště V., s. 139.

⁴⁴⁸ Patřila k nim křesťanská archeologie, apologetika, historie zjevení, synodologie, historie dogmatická a symbolika. Srov. BUŠEK, Vratislav – HENDRYCH, Jaroslav – LAŠTOVKA, Karel – MÜLLER, Václav: *Československé církevní zákony*, s. 296.

⁴⁴⁹ Jejich výuka byla doporučována, pokud to dovolí poměry. Srov. *tamtéž*, s. 296.

např. synodologie, jež se přednášela v rámci církevních dějin, a další byly součástí gymnaziálního kurikula juvenistů.

Každý lektor přednášel obvykle dvě disciplíny, to však nebylo podmínkou. Některé předměty se nevyučovaly každoročně, ale dle potřeby, podle přítomnosti či absence studentů daného ročníku. Také lektorský sbor se obměňoval. Z těch prvních důstojných otců, kteří stáli u zrodu studentátu, P. Smolík a P. Pejška působili v Obořišti téměř do konce života a vyučovali ustálené kombinace předmětů: P. Smolík scholastickou filosofii a později i pastorální teologii a P. Pejška církevní právo a církevní dějiny. Protože se často stávalo, že ustanovený lektor byl nepředvídaně přeložen z jedné katedry na druhou, bylo povinností provinciálního představeného zabezpečit, že výuku obtížnější disciplíny budou zastávat lektoři opravdu schopní k této službě, kteří předem prošli dostatečnou přípravou.⁴⁵⁰

Výuka probíhala podle předpisů latinsky, a když to vyučující uznali za vhodné, pak z přednáškových místností zaznívala též některá ze zemských řečí. Vedle filosofických a teologických předmětů se vyučovaly tyto živé jazyky: němčina francouzština, italština. Od druhého pololetí studijního roku 1913/14 bylo teologům povoleno studovat pouze jednu živou řeč (mimo němčiny). Nepravidelně se k předmětům v období do počátku první světové války řadil také tělocvik.⁴⁵¹

Z hlavních předmětů se posléze vydělovaly a osamostatňovaly jako speciální části jejich subdisciplíny a vzrůstal počet vyučovaných předmětů. Roku 1914 byla rozdělena výuka Písma svatého mezi dva lektory na introdukci a exegezi, ale později byly předměty opět sloučeny v jeden. Také byla přijata zásada, aby hodiny hebrejštiny navštěvovali pokud možno všichni, vyjma nemocných, a to z důvodů cti a vážnosti kongregace, pro lepší porozumění Písmu sv. a pro (školské) „zákony rakouské.“⁴⁵²

Apologetika byla přednášena trvale roku 1915/16 jako samostatný předmět I. a II. ročníku (lektor P. Jan Haderka).⁴⁵³ Pro dogmatiku speciální byly vyhrazeny čtyři semestry.⁴⁵⁴ V následujícím roce 1916/1917 byly posíleny hodiny hebrejštiny, která byla rozvržena na dvě léta – v prvním roce studia měla být časová dotace navýšena na

⁴⁵⁰ Srov. *Statuta Capituli generalis*, s. 11.

⁴⁵¹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha inv. č. 17, Kronika studentátu, nečíslováno.

⁴⁵² Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště II., s. 29.

⁴⁵³ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1915*, Pragae: Sumptibus Provinciae Prag. C. Ss. R., 1915, s. 46.

⁴⁵⁴ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 17, Kronika studentátu, nečíslováno.

2 hodiny/týdně, ovšem na úkor filosofie.⁴⁵⁵ Minimálně každý měsíc se mezi studenty konaly disputace z hlavních předmětů (později také z vedlejších předmětů), jazykem disputací byla latina, disputace se konaly také česko-latinsky, přičemž někdy byla i sama „these“ formulována česky, pokud šlo o součást českých církevních dějin nebo jiných reálií.

Ke konci roku 1902 k obořišťskému domu náleželo 13 studentů kleriků se sliby, o pět let později ke konci zimního běhu v roce 1907 jich bylo dvakrát tolik, z toho bylo 17 teologů a tři studující *patres*.⁴⁵⁶ Ke konci roku 1915 v Obořišti studovalo dokonce 29 kleriků profesů, z toho bylo 20 teologů a současně k témuž domu náleželo 13 otců, z nich tři ještě studující.⁴⁵⁷ Vysoký počet kněží ve studijní koleji byl dán skutečností, že v Obořišti i jinde běžně přijímali kněžskou ordinaci klerici již po ukončení čtvrtého ročníku pětiletých studií. To odpovídalo požadavkům dekretu *Auctis admodum*, podle kterého biskupové nesměli udělovat kněžské svěcení těm řeholníkům, kteří neabsolvovali alespoň tři roky teologických studií.⁴⁵⁸

Studenti, přestože museli zachovávat poměrně striktní denní režim i přísnou řeholi, vedli v Obořišti ve volném čase aktivní společenský život,⁴⁵⁹ který upevňoval vztahy v celé komunitě. Klerikové v Obořišti vydávali také svůj vlastní časopis *Alfons* a přispívali svými články do *Musea, časopisu bohoslovců českoslovanských*.

První světová válka pro studentát sice znamenala mnoho zejména materiálního strádání, ovšem z řad lektorů a studentů kleriků nemusel nikdo narukovat. Vojenské služby naopak nebyli ušetřeni všichni mladší a zdraví bratři laici, mnozí kandidáti, juvenisté a 14 noviců.

⁴⁵⁵ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště II., s. 113.

⁴⁵⁶ Srov. *Litterae annales de rebus gestis provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1907*, Praga: Sumptibus Provinciae Pragensis C. Ss. R., 1907, s. 35.

⁴⁵⁶ Srov. *tamtéž*.

⁴⁵⁷ Srov. *Litterae annales de rebus Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1915*, Praga: Sumptibus Provinciae Prag. C. Ss. R., 1915, s. 47–48.

⁴⁵⁸ Dekret Papežské kongregace pro záležitosti biskupů a řeholníků ze dne 4. listopadu 1892 určuje biskupům, jaké studijní výkazy mají po řeholních kandidátech před různými stupni svěcení požadovat. Srov. LAURIN, František: *Nářízení papežské kongregace, Auctis admodum, ze dne 4. listop. 1892 v příčině členů mužských řeholních kongregací*, Praha: Nákl. České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1893, s. 23–24.

⁴⁵⁹ Studenti pořádali pravidelně různé besídky a oslavy. Několikrát do roka se konaly akademie liturgické a homiletické k počtě Božského Srdce Páně, Neposkvrněné Panny Marie, sv. Tomáše Akvinského, vždy v týdně, kdy se slavil příslušný svátek. Program tvořily zpěvy a hudební produkce, básně a tematicky zaměřené orace. Pořádání akademií a další shromáždění v komunitě upravovaly konstituce. Srov. *Konstituce a pravidla Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele. Díl první, druhý a pátý. Podle latinského vydání z r. 1895*, Praha: Nákladem téže kongregace, 1900, s. 171–175. Klerici dále hráli divadlo, sportovali (nějakou dobu dokonce ve studentátu fungovala pobočka „Orla“). Za účelem organizace těchto aktivit si alumni mezi sebou volili zástupce pro odbor komický, gratulační, divadelní, dekorační a hudební. Ve studentátu také fungoval náboženský spolek Liga Božského Srdce Ježíšova, jehož zakladatelem byl P. Josef Míklík. Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha inv. č. 17, Obořiště: Kronika studentátu III., nečíslováno.

V prvním mírovém semestru dorost přesto nechyběl, koncem roku 1918 patřilo k obořišťské koleji 23 kleriků profesů, z toho 17 teologů a 3 kněží v posledním V. ročníku studia.⁴⁶⁰

5.4 Adaptace studijního plánu podle nové legislativy

O Letnicích 19. května roku 1918 vstoupil v účinnost *Codex iuris canonici 1917*, který nově upravoval také oblast vzdělávání duchovních. Speciálně o studii řeholních kleriků kodex pojednává v kán. 587–591. Zásadní změnu však přinesl kán. 589 § 2 CIC/1917, který nově požadoval v intelektuální formaci alespoň dvouleté studium filosofie a alespoň čtyřleté studium bohosloví.

V Obořišti bylo v souladu s normou dosavadní pětileté studium rozšířeno na šest let⁴⁶¹ již v roce 1923.⁴⁶² Zároveň byl rozšířen studijní plán i o některé pomocné nauky.⁴⁶³ K tomu však docházelo pozvolna již po roce 1918, který přinesl také četné politické změny a nové uspořádání Evropy. V souladu s novou politickou situací byly po roce 1918 všechny redemptoristické domy na území ČSR zařazeny do pražské provincie,⁴⁶⁴ nazývané nyní provincií československou. V roce 1921–1925 v rámci pražské provincie existovala viceprovincie svitavská⁴⁶⁵ se silnou německou menšinou. Studentátu se národnostní konflikty vyhýbaly. V téže době v Obořišti studovalo dokonce několik kleriků z vídeňské provincie, aby se mezi rodilými mluvčími kvůli budoucí misijní činnosti naučili česky.⁴⁶⁶ K pražské provincii náležela i viceprovincie východního obřadu redemptoristů na Slovensku.⁴⁶⁷ Díky této skutečnosti se v období po roce 1919 v Obořišti vyskytovalo také několik řeckokatolických

⁴⁶⁰ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1918*, Praga: Sumptibus Provinciae Prag. C. SS. R., 1918, s. 33.

⁴⁶¹ K úpravě studijního plánu v Obořišti došlo dříve, než stačily adaptovat své studijní plány všechny teologické fakulty a diecézní biskupské semináře v Československu. Srov. *Státní okresní archiv Hradec Králové*, fond Biskupský seminář Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Memorandum za zřízení fakulty theologické v Hradci Králové.

⁴⁶² Dle kodexové normy bylo provinciálem potvrzeno dvouleté studium filosofie a čtyřleté studium teologie. Následně publikovaná provinciální statuta přesně stanovila, které předměty mají být v každém roce tohoto šestiletého studia vyučovány. Srov. *Statuta Provincialia Congr. SS. Red. Pragensis, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R.*, 1925, s. 20.

⁴⁶³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, inv. č. 82, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učeliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení theologického studia ze dne 8. 11. 1937.

⁴⁶⁴ Jejíž součástí již nebyla viceprovincie polská, která se roku 1908 osamostatnila. Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, inv. č. 16, Kronika pražské provincie.

⁴⁶⁵ Srov. JIRÁSKO, Ludvík: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha: Klášter premonstrátů na Strahově, 1991, s. 86.

⁴⁶⁶ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, inv. č. 16, Kronika pražské provincie, nečíslováno.

⁴⁶⁷ Srov. BUBEN, M. Milan.: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek*, s. 164.

kleriků⁴⁶⁸ ze Slovenska, mezi nejvýznamnější patří Ján Mastyliak,⁴⁶⁹ který zde později působil také jako lektor.

Hned první studijní rok 1918/1919 byly v Obořišti ve věcech školních v souvislosti s nově platným kodexem zavedeny některé změny. V návaznosti na požadavek CIC/1917, který v kán. 1365 explicitně zmiňuje zahrnutí liturgiky do bohovědného kursu (§ 2) a stanovuje konání katechetických cvičení (§ 3), byla hned ve studijním roce 1918/19 přednášena samostatně katechetika (P. Vojtěch Štěpán).⁴⁷⁰ V následujícím školním roce 1919/20 byla odděleně od pastorální teologie vyučována liturgika (P. Václav Dubský).⁴⁷¹ Součástí studijního plánu studentů kleriků se měla stát biblická archeologie nebo filosofické obory jako kritika, logika, dialektika, které doposud byly součástí gymnaziálního studia juvenistů.⁴⁷²

Tento vývoj přispěl k tomu, že povinné teologické nauky byly přednášeny „v rozsahu, jenž značně odpovídá intencím konstituce *Deus scientiarum Dominus*“,⁴⁷³ ještě před jejím vydáním.⁴⁷⁴ Nová apoštolská konstituce podnítila přípravy státního zákona o úpravě studia na teologických fakultách. Mezitím v Obořišti dále docházelo ke změnám ve studijních osnovách. Od školního roku 1930/1931 mělo dojít ke snížení hodinových dotací u hebrejštiny, která doposud byla v obou ročnících filosofie (v I. ročníku 1,5 hodiny a ve II. ročníku 1 hodina). Nově měla být hebrejšтина vyučována pouze ve II. ročníku filosofického studia, a to 1 hodinu týdně.⁴⁷⁵

⁴⁶⁸ A další přijali východní ritus, např. blah. Metoděj Dominik Trčka.

⁴⁶⁹ P. ThDr. Ján Mastyliak (též Mastiliak, Mastylák) se narodil 5. listopadu 1911 v Nižním Hrabovci na východním Slovensku. V roce 1929 vysvěcen na kněze. Roku 1937 poslán na studia do Říma na Papežský východní ústav, studoval též na Gregoriánské univerzitě. Od roku 1945 působil na řádovém bohovědném učilišti, kde přednášel křesťanskou filosofii a orientalistiku. V roce 1950 odsouzen ve vykonstruovaném monstrprocesu na doživotí. Na svobodu propuštěn v roce 1965. Po propuštění vystřídal několik civilních zaměstnání. V roce 1968–1981 byl tajným představeným viceprovincie redemptoristů východního obřadu. Překládal katolickou literaturu a také ruské filosofy (především Solovjeva), připravoval bohoslovce na kněžské svěcení. Zemřel 18. září 1989 v Prešově. Srov. VLČEK, Václav: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 303–304.

⁴⁷⁰ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1918*, Praga: Sumptibus Provinciae Prag. C. SS. R., 1918, s. 33.

⁴⁷¹ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1919*, Praga: Sumptibus Provinciae Prag. C. SS. R., 1919, s. 33.

⁴⁷² Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště II., s. 203.

⁴⁷³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, inv. č. 82, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učiliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení theologického studia ze dne 8. 11. 1937.

⁴⁷⁴ Apoštolská konstituce *Deus scientiarum Dominus* papeže Pia XI. z 24. května 1931, upravuje studia ecclesiastica v celé církvi. Zvláště se v ní požaduje přednášení filosofie v rámci dvouletého kursu, který by zahrnoval jednotlivé filosofické obory. Srov. *Acta Apostolicae Sedis XIII* (1931), s. 241–284.

⁴⁷⁵ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště V., s. 124.

Od akademického roku 1935/36 k povinným předmětům přibyl církevní zpěv s časovou dotací 2 hodiny/týdně (vyučující P. Karel Petrlíček).⁴⁷⁶ Školní rok měl přibližně 35 celistvých vyučovacích týdnů, začínal počátkem září a končil okolo 20. června.⁴⁷⁷

V roce 1937 byla vydána avizovaná vládní nařízení č. 151/1937 a č.152/1937 Sb. z. a n. o reformě studia.⁴⁷⁸ Zvláště požadavky § 22 a § 67 vládního nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. vyvolaly bezprostřední nutnost konformovat vlastní studia u všech teologických učilišť. Tak tomu bylo i v Obořišti: „Podle těchto nových norem bylo by nemožno v budoucnosti dosíci v republice doktorátu na základě našich obořištských studií tak, jak nyní se věci mají (není dostatečný počet lektorů s akademickým zdejším titulem, to je základní, i počet hodin snad nepostačí; ovšem máme šest let). Ani studie římské by nepomohly, jak se to dosud praktikovalo.“⁴⁷⁹

Nadto v téže době došlo k závažným zdravotním problémům u nejstaršího obyvatele studentátu, lektora dr. J. Pejšky, který se po více než pětatřiceti letech pedagogické i vědecké činnosti musel vzdát výuky a odešel na odpočinek na Svatou Horu.⁴⁸⁰ P. Stanislav Špůrek, toho času v úřadu socia, hledal cestu, jak získat šest lektorů se zdejším licenciátem či doktorátem. Proto navrhl, aby byli vybráni nadaní klerikové a zapsáni na teologickou fakultu v Praze. Generální představený v Římě se nejprve zdráhal, ale posléze k tomu dal souhlas a také fakulta vyšla vstříc.⁴⁸¹ Současně se obořištská studijní kolej deklarovala: „V nejbližší době bude učiněna nejbližší možná adaptace novému studijnímu řádu podle vládního nařízení z r. 1937 č. 152 Sb. z. a n.“⁴⁸²

V akademickém roce 1937/38 již studovali na pražské fakultě Jarolím Adámek, Oldřich Vysloužil a bratr německé národnosti Vilém Kottas, který po uzavření mnichovské dohody na

⁴⁷⁶ Církevní zpěv (podle norem Summorum Pontificum Pia. X a Pia XI.) v rámci čtyřletého teologického studia požadovaly nové konstituce z roku 1936 v č. 1237. Srov. *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 549.

⁴⁷⁷ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, inv. č. 82, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učiliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení teologického studia ze dne 8. 11. 1937.

⁴⁷⁸ Srov. HORÁK, Záboj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012, s. 111–121.

⁴⁷⁹ *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 116.

⁴⁸⁰ Srov. *tamtéž*, s. 157.

⁴⁸¹ Srov. *tamtéž*, s. 116–117.

⁴⁸² *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, inv. č. 82, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učiliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení teologického studia ze dne 8. 11. 1937.

nátlak rodiny vystoupil z kongregace.⁴⁸³ Posléze se k prvním dvěma posluchačům teologické fakulty v Praze připojili Bohumil Landsmann a Ladislav Pokorný.⁴⁸⁴

Politická situace v Evropě se však přioströvala, po anšlusu Rakouska v březnu 1938 se vrátili do Obořiště čeští klerikové studující v Mauternu. V důsledku mnichovského diktátu v září téhož roku vyčleněním sedmi domů z provincie pražské vznikla viceprovincie karlovarská⁴⁸⁵, která podléhala přímo generálnímu představenému v Římě. V září nově také zahájil činnost jejich studentát v Králíkách.⁴⁸⁶

Poslední předválečný školní rok 1938/39 započaly přednášky na teologickém učilišti v Obořišti podle nového studijního řádu, koncipovaného na pět let místo původních šesti.⁴⁸⁷ Stalo se tak s římským dovolením⁴⁸⁸ v situaci, kdy i kardinál Kašpar dospěl k rozhodnutí⁴⁸⁹ nikoho nesvětit, byť by měl privilegium,⁴⁹⁰ dokud nedokončí celá studia.⁴⁹¹ Pozornost obořišťských lektorů měla být i pro příště pozorně upřena na stav a proměny studijního systému na pražské teologické fakultě.⁴⁹² Nový školní pořádek skýtal i některé výhody. Lektoři, přestože přednášeli více hodin, měli více času než dříve a ročníky byly účelně propojovány.⁴⁹³

5.5 Situace během okupace a poválečný vývoj

Když byly po tragických událostech v Praze vyhláškou říšského protektora ze dne 17. listopadu 1939⁴⁹⁴ uzavřeny české vysoké školy, podnikl kardinál Kašpar kroky ke zřízení

⁴⁸³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 175.

⁴⁸⁴ Srov. *tamtéž*, s. 176.

⁴⁸⁵ Srov. BUBEN M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek*, s. 192.

⁴⁸⁶ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 166.

⁴⁸⁷ Srov. *tamtéž*, s. 167.

⁴⁸⁸ V červnu roku 1940 se však situace změnila, z Říma přišla odpověď, která neobsahovala explicitní povolení, avšak ani zákaz. Provincial Suchomel proto rozhodl, že se bude prozatímně pokračovat v započatém pětiletém plánu, dokud se poměry nezmění. Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VII.A, s. 23.

⁴⁸⁹ Kardinál Kašpar navštívil Obořiště v srpnu 1938, jak dokazují fotografie i zápis v kronice. Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 162.

⁴⁹⁰ CIC/1917 v kán. 976 § 2 stanovuje, že svátost kněžství se udělí až po uplynutí poloviny čtvrtého roku (bohovědného studia). Mocí partikulárního privilegia mohli být diakoni ke kněžství povýšeni po započatí čtvrtého roku teologického studia nebo vzápětí po podzimních duchovních cvičeních. Srov. PEJŠKA, Josef: *Jus sacrum Congregationis SS. Redemptoris. Editio altera, emendata et aucta*, Hranice: E Typographia Snaha F. Olšovský, 1923, s. 384.

⁴⁹¹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 167.

⁴⁹² Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VII.A, s. 23.

⁴⁹³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 168.

⁴⁹⁴ Srov. HORÁK, Zábaj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 121.

Arcidiecézního bohosloveckého učiliště pražského, jako vyučující měli být osloveni osoby z řad zdatných středoškolských učitelů, církevních hodnostářů a řeholních kněží.⁴⁹⁵ Z obořišťského teologického institutu byli povoláni dr. Josef Miklík⁴⁹⁶ jako profesor Písma sv. a dr. Stanislav Špůrek jako profesor dogmatiky. To vyvolalo potřebu přerozdělit předměty, protože P. Miklík pro velký podíl přednášek v Praze nemohl současně přednášet v Obořišti. V následujícím školním roce pak 1941/42 usedli na lektorskou stolicí někdejší studenti teologické fakulty novokněží P. Vysloužil (ius canonicum) a „vyvolený nástupce Josefa Miklíka“ P. Adámek (Písmo sv., hebrejščina a praktický zpěv).⁴⁹⁷ J. Miklík a S. Špůrek vyučovali v pražském semináři až do konce II. semestru roku 1941/42. Poté provinciál P. František Suchomel⁴⁹⁸ další spolupráci s ordinariátem vypověděl. Důvodem bylo přeložení semináře do Dolních Břežan, kam bylo cestovat obtížné.⁴⁹⁹

Na podzim 1942 počaly odvody studentů na nucené práce. V lednu 1943 náleželo k obořišťskému domu pouhých 8 studentů (včetně jednoho nemocného), přičemž 17 kleriků bylo v Liegnitz a Ascherleбену.⁵⁰⁰ Na návrh provinciála byla zvažována úprava studia v následujícím zimním běhu 1943/44. Stejný počet totálně nasazených byl zaznamenán i v roce 1944.⁵⁰¹ V říjnu téhož roku gestapo zatklo P. Josefa Miklíka,⁵⁰² který byl pak do konce války vězněn v Terezíně.⁵⁰³

⁴⁹⁵ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 28.

⁴⁹⁶ P. ThDr. Josef Miklík se narodil 1. března 1886 v Tlumačově, po roce studia na gymnáziu v Uherském Hradišti přešel do juvenátu v Července, dne 2. srpna 1903 složil řeholní sliby, kněžské svěcení přijal roku 16. srpna 1911 v Praze. Na pražské teologické fakultě získal roku 1915 doktorát z posvátné teologie v oboru Písma svatého, vyučoval v Obořišti a v letech 1925–26 studoval na Papežském biblickém ústavu v Římě. Ke konci války byl vězněn v Terezíně. Byl uznávaným biblistou u nás i ve světě. Je autorem celé řady publikací. Velmi rozšířena byla jeho *Biblická archeologie* vydaná v roce 1935, která se používala i na teologických fakultách a učilištích. Na teologickém ústavu v Obořišti působil jako profesor a věhlasný spisovatel 34 let. Na arcibiskupském teologickém učilišti přednášel v letech 1939–1942. Jako terezínský vězeň byl vyznamenán Čsl. válečným křížem 1939. Zemřel na Svaté Hoře 9. listopadu 1947. Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 68–76, *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, kart. 38, inv. č. 83, Parte Josefa Miklíka.

⁴⁹⁷ *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VII.A, s. 33.

⁴⁹⁸ P. ThDr. et PhDr. František Suchomel se narodil 17. listopadu 1893 ve Třech Dvorech u Litovle. Působil jako kazatel, exercitátor a profesor ve studentátu redemptoristů v Obořišti u Dobříše. Úřad provinciálního představeného pražské provincie zastával od roku 1939. V dubnu 1950 byl internován v Želivě, v roce 1952 byl zatčen a o rok později odsouzen ve vykonstruovaném procesu se zástupci řeholí na 24 let. Po amnestii v květnu 1960 byl propuštěn. Poté odešel na Moravec, kde žil až do konce života. Zemřel 10. ledna 1972 a je pohřben na Července. Je autorem díla *Příprava ke kněžství*. Srov. VLČEK, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů*, s. 309.

⁴⁹⁹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VII.A, s. 59.

⁵⁰⁰ Srov. *tamtéž*, s. 66.

⁵⁰¹ Srov. *tamtéž*, s. 86.

⁵⁰² Srov. *tamtéž*, s. 101.

⁵⁰³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 228.

Válku přečkali ve zdraví všichni klerici totálně nasazení v Říši, někteří z nich opustili kongregaci (mezi nimi i bývalý posluchač teologické fakulty L. Pokorný), ale většina z nich se vrátila do Obořiště.⁵⁰⁴ Po obnovení činnosti teologické fakulty v říjnu 1945 se odebrali do Prahy P. Adánek a P. Vysloužil, aby pokračovali ve svém úsilí o doktorát z teologie.⁵⁰⁵ K nim se připojil P. Václav Holakovský.⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ V červnu 1946 složili všichni tři úspěšně licenciátní zkoušku, v následujícím roce pak získali doktorát a byla z té příčiny v Obořišti velká radost.⁵⁰⁸

Po válce bylo studium opět rozvrženo na původních šest let.⁵⁰⁹ V I. běhu 1946/47 začínalo studium 53 kleriků a šlo o rekordní číslo v celých dějinách studentátu. Počínaje tímto rokem bylo také nově zavedeno půldenní vyučování, takže přednášky probíhaly pouze v dopoledních hodinách. Rozvrh tohoto školního roku ještě sloužil k překlenutí rozdílů, které vznikly odvodem kleriků do Říše v průběhu války.⁵¹⁰ Půldenní vyučování již zůstalo a studenti je kvitovali. Roku 1948/49 již přednášel studentům silný lektorský sbor v počtu devíti otců, z nichž sedm mělo doktorský titul.⁵¹¹

Z prozřetelných důvodů od zimního semestru 1948 byli opět zapsáni na pražské teologické fakultě klerici patřící k obořišťské koleji. Byli jimi Antonín Prager (určený pro skripturistiku) a budoucí českobudějovický biskup Antonín Liška (designovaný pro církevní dějiny).⁵¹² Fakulta jim předchozí studia v Obořišti bez větších okolků uznala.⁵¹³ Studijní plán v obořišťském teologickém ústavu byl v té době značně diferencovaný. Zajímavostí studijního kurikula byly už od první poloviny čtyřicátých let přednášky o parapsychologii, telekinezi a hypnóze v rámci psychologie.⁵¹⁴

Studenti se v době volna zabývali mnohými aktivitami, sportovními i kulturními. Z vlastní iniciativy založili vlastní besední klub, kde každý člen mohl referovat o tématu, které

⁵⁰⁴ Srov. *tamtéž*, s. 262.

⁵⁰⁵ Srov. *tamtéž*, s. 268.

⁵⁰⁶ Spolu s nimi byl i B. Landsman, který později (okolo roku 1948) z kongregace vystoupil při pobytu ve Staré Boleslavi. Několik let před smrtí se však do kongregace vrátil. Srov. ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 38.

⁵⁰⁷ Srov. *tamtéž* s. 270.

⁵⁰⁸ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 18.

⁵⁰⁹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 283.

⁵¹⁰ Srov. *tamtéž*, s. 342–343.

⁵¹¹ P. Ladislav Daňha (církevní dějiny), Stanislav Špůrek (dogmatika), Jan Jaroš (církevní právo a morálka), Ján Mastyliak (filosofie a dějiny filosofie), Václav Holakovský (rétorika, homiletika, asketika), Oldřich Vysloužil (pastorálka, katechetika, liturgika, kasuistika), Jarolím Adánek (Písmo sv., hebrejščina, teorie zpěvu). Dalšími lektory byli P. František Xav. Panuška (filosofie a sociologie) a rektor koleje Jan Haderka (apologetika). Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 194–195.

⁵¹² Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 132–133.

⁵¹³ Srov. *tamtéž*, s. 156.

⁵¹⁴ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Referát o bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti za školní rok 1939/40.

jej zajímalo, a diskutovat s ostatními. Volným dnem v týdnu byly čtvrtky, dny určené k návštěvám obrovské knihovny, ve které studenti hledali prameny pro přípravu svých odborných prací.⁵¹⁵ Redemptorista Jaroslav Saller atmosféru studia v oněch letech charakterizoval takto: „*Ta doba po druhé světové válce byla úžasná. Perspektivy byly nepředstavitelně jasné. My všichni bohoslovci jsme si byli vědomi toho, že se připravujeme na velkou misii: dobýt svět pro Krista.*“⁵¹⁶

Kronikář v zápisu z května 1947 zaznamenal údajný výrok profesora církevního práva teologické fakulty University Karlovy v Praze, Dr. Josefa Šímy, který „*se vyslovil při jedné oficiální příležitosti, že z řádových učilišť jen obořišťské je řádně zařízeno.*“⁵¹⁷

Slibný rozvoj zastavil politický vývoj v Československu. Po únorovém převratu roku 1948 se poměry změnilly a v Obořišti docházelo k častým policejním prohlídkám.⁵¹⁸ Koncem dubna 1949 Ministerstvo školství, věd a umění ustavilo inspekční komisi, která zde měla provádět bezprostřední dozor.⁵¹⁹ Komise se dostavila 9. 5. 1949.⁵²⁰ V červnu přišel přípis od ministerstva (pro všechny teologické ústavy stejný), který sděloval, že byly shledány závady ve vyučování, a proto se zavádí kurs společenských nauk.⁵²¹

V atmosféře očekávání a nejistoty v obořišťské koleji dále pokračovali v činnosti i přes šikanu a obtěžování státních úřadů⁵²² až do osudné noci ze 13. na 14. dubna 1950. Obyvatelé kláštera byli o půl druhé v noci vyhnáni z ložnic ozbrojenci se samopaly. Poté, co se všichni v čele s rektorem P. Janem Haderkou shromáždili v jídelně, jim byla přečtena listina s textem, že na rozkaz strany a vlády budou převezeni na tajné místo. Následně byli všichni redemptoristé včetně noviců a provinciála transportováni do jejich největšího kláštera v pohraničních Králíkách.⁵²³ Budovy konventu v Obořišti byly zabráný a odbor školství Středočeského

⁵¹⁵ Srov. SALLER, Jaroslav: *Boží dobrodruh. Hrst vzpomínek P. Jaroslava Sallera CSsR, faráře v Liběšicích u Žatce*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 15.

⁵¹⁶ *Tamtéž.*

⁵¹⁷ *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 3.

⁵¹⁸ Srov. *tamtéž.*

⁵¹⁹ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Listina Ministerstva školství, věd a umění o ustanovení inspekční komise ze dne 25. 4. 1949.

⁵²⁰ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 239.

⁵²¹ Srov. *tamtéž*, s. 254–255.

⁵²² Oproti ostatním teologickým ústavům, které sídlily ve městech, byl studentát redemptoristů v Obořišti nakrátko relativně ve výhodě. Státními úřady vnučením „lektorů“, vyslaní do Obořiště z daleka, ne vždy měli ponětí o poloze této destinace. Stalo se tak opakovaně, že na avizované přednášky přednášející dorazil se zpožděním nebo dokonce vůbec, protože zabloudil. Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 275.

⁵²³ Srov. SALLER, Jaroslav: *Boží dobrodruh*, s. 16.

krajského národního výboru v jeho prostorách zřídil výchovný ústav pro mravně narušenou mládež.⁵²⁴

Slavné dějiny studentátu se definitivně uzavřely, když byla na základě § 1 vládního nařízení č. 112/1950 Sb. ze dne 14. července 1950 zrušena všechna bohoslovecká učiliště v Československu.⁵²⁵

⁵²⁴ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek*, s. 190.

⁵²⁵ Srov. HORÁK, Zábaj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty*, s. 122.

6. VÝUKA KANONICKÉHO PRÁVA V OBOŘIŠTI

6.1 Předpisy řeholního práva redemptoristů o výuce kanonického práva

„*Jus canonicum nec non jus Regularium*“ náleželo k vyšším studijním disciplínám, které specifikují v č. 1309 již konstituce kongregace z roku 1895.⁵²⁶ Pro instituce kanonického práva mělo být ve studijním kurikulu vyhrazeno šest měsíců.⁵²⁷

Konstituce z roku 1936 v č. 1237 ve výčtu disciplín teologického kursu uvádějí výslovně právo kanonické, ve kterém má zaujímat právo řeholní význačné místo.⁵²⁸ Jak odůvodňuje ve své knize o právu kongregačním J. Pejška: „*Řeholníky vpravdě neobyčejně zdobí, že se učí důkladněji onu část svatého práva, která k jejich stavu nejbližze přihlíží.*“⁵²⁹

Statuta pražské provincie, publikovaná v roce 1925, vymezila pro výuku práva IV. ročník teologického kursu.⁵³⁰ Tím byla potvrzena dřívější dlouhodobá praxe, podle níž bylo právo obvykle přednášeno v posledním ročníku teologického studia jako předmět bezprostředně důležitý pro duchovní službu.

6.2 Období výuky Josefa Pejšky 1902 (1907?) – 1937

Od samého počátku byla výuka kanonického práva mladých redemptoristů svěřena Josefu Pejškovi,⁵³¹ doktoru církevního práva, někdejšímu lektorovi téže disciplíny v štýrském Mautern, jehož pedagogická činnost v Obořišti trvala bezmála čtyřicet let. Pod Pejškovým vedením výuka kanonického práva zde probíhala velmi fundovaně. O konkrétních pramenech práva a příručkách *Corpus iuris canonici*, které byly v Obořišti v období před vydáním Kodexu používány, nevíme. Je ale velmi pravděpodobné, že Pejška vytvářel vlastní skripta a příručky. Kniha o řeholním právu kongregačním „*Ius religiosorum Congregationis Redemptoris*“ z roku 1910 byla k dispozici jako užitečná studijní pomůcka pro kleriky i mladé pátery.

Roku 1917 byl promulgován Kodex církevního práva, ale změny jím zavedené měly vstoupit v účinnost až v roce následujícím. V období, které v řeči právní lze označit jako *annus vacationis iuris canonici*, bylo hlavní a palčivou starostí P. Pejšky obeznámit se s obsahem

⁵²⁶ *Constitutiones et Regulae Congregatio*, s. 458.

⁵²⁷ Srov. *Codex Regularum et Constitutionum Congregationis SS. Redemptoris necnon Statutorum a Capitulis Generalibus annis 1764, 1855, 1894*, Romae: Ex Typographia Pacis Philippi Cuggiani, 1896, s. 368.

⁵²⁸ Srov. *Constitutiones et Regulae sub Titulo*, s. 549.

⁵²⁹ Srov. PEJŠKA, Josef: *Ius sacrum Congregationis SS Redemptoris*, s. 223.

⁵³⁰ Srov. *Statuta Provincialia Congr.*, s. 20.

⁵³¹ Přestože P. Pejška působil v obořištské koleji od roku 1902, jako lektor církevního práva je v dostupných pramenech výslovně uveden až k roku 1907.

nového zákoníku a předat poznatky dále svým studentům. Již samotné pořízení Kodexu bylo v čase první světové války problémem. Jediný Kodex se tehdy nacházel na Svaté Hoře, odkud si jej P. Pejška na nějakou dobu vypůjčil a studenti si nejdůležitější látku ze zákoníku jednoduše opisovali.⁵³² V tomto roce se tedy „*studoval nový kodex namnoze bez kodexu.*“⁵³³ Až po ukončení války nastaly příznivé poměry pro realizaci změn ve výuce potřebných a s CIC/1917 spojených.

Sám Pejška uvádí, že co se metody výuky týče, ve studentátech Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele byla obezřetně aplikována ustanovení dekretu *Cum novum*,⁵³⁴ přičemž dekret podle dokumentu posvátné kongregace *Ordinamento dei seminarii* výslovně zavazoval právnické fakulty, které disponovaly výsadou udílet akademické tituly⁵³⁵.⁵³⁶

Před vydáním CIC/1917 byla převládající metodou výuky manualistika. Výklad nového Kodexu vyžadoval na prvním místě užití metody analytické. Na školách nižšího stupně se však mohli spokojit s příručkami, pokud by snad lektor kanonického práva nechtěl širěji probírat např. některý titul Kodexu podle normy výše zmíněného dekretu *Cum novum*.⁵³⁷ Jinými slovy, lektoři se mohli spokojit se skripty, aniž by museli rozebírat samotný text Kodexu. Pejška byl nejen informován o situaci na zahraničních učilištích redemptoristů, ale jako kanonista byl také dobře obeznámen s nejaktuálnějšími požadavky pro studium svojí specializace na školách vyššího typu. Jako erudovaný odborník se tyto požadavky snažil aplikovat v rámci možností také v Obořišti. Proto zde byla výuka církevního práva realizována nadstandardně, výše nad nároky, které byly na daný typ ústavu kladeny.

V análech provincie je jako „*lector iuris can.*“ uveden P. Pejška poprvé v roce 1907⁵³⁸ (v rámci studijního roku 1907/1908). Vedle církevního práva současně přednášel také církevní dějiny.⁵³⁹ V dalších letech Pejška coby lektor kanonického práva v análech a katalogích provincie absentuje pouze šestkrát.⁵⁴⁰

⁵³² Srov. DAŇHA, Ladislav: *Za P. Janem Petrlíčkem (1893–1939)*, Věstník Sdružení svatého Josefa 1940, roč. 10, č. 1, s. 10.

⁵³³ *Tamtéž.*

⁵³⁴ Srov. PEJŠKA, Josef: *Ius sacrum Congregationis SS Redemptoris*, s. 223.

⁵³⁵ Srov. *Ordinamento dei Seminarii*, s. 34.

⁵³⁶ Srov. dekret *Cum novum, Acta Apostolicae Sedis IX* (1917), s. 439.

⁵³⁷ Srov. *tamtéž.*

⁵³⁸ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1907*, Pragae: Sumptibus Provinciae Pragensis C. SS. R., 1907, s. 34.

⁵³⁹ *Tamtéž.*

⁵⁴⁰ Není takto uveden ve školních letech 1922/1923, 1924/1925, 1925/1926, 1927/1928, 1930/1931, 1936/1937. Pro rok 1931/1932 nebyly nalezeny žádné podklady, vztahující se ke studiu (včetně studia kanonického práva).

V roce 1922/1923 Pejška sice nevyučoval, ale více volného času využil k úpravě své již zmíněné knihy „*Jus sacrum CSSR*“ v souladu s novým zákoníkem CIC/1917.⁵⁴¹ Roku 1925/1926 nebyl přítomen v obořišťské koleji vůbec, ze studijních důvodů byl uvolněn, aby se mohl v Praze během tohoto školního roku plně věnovat přípravě knihy⁵⁴² z kanonického práva.⁵⁴³ V roce 1930/1931 byl opět uvolněn z vyučování, aby mohl dokončit českou knihu o kanonickém právu.⁵⁴⁴ V době letních prázdnin roku 1931 mu pomáhalo dvanáct studentů v opisování rukopisu.⁵⁴⁵ Podobně i v roce 1936/1937 byl Pejška zproštěn vyučování a v soupisu komunity k 1. lednu 1937 je uveden jako „*prefekt kostela a hostí a spisovatel*“.⁵⁴⁶

Bohužel přesně nevíme, jaká hodinová dotace v jednotlivých letech byla určena církevnímu právu. Podle knihy J. Čiháka z roku 1927 bylo v tom čase v Obořišti „*Právo kan. (právo manželské)*“ přednášeno v VI. ročníku 5 hodin týdně, tedy ve stejném rozsahu, jaký odpovídal v téže době navrhovanému studijnímu plánu pro teologickou fakultu v Olomouci.⁵⁴⁷

Podle existujících záznamů byla Pejškova výuka práva v Obořišti podle potřeby organizována také seminární formou, která lépe umožnila klerikům (a mladým paterům) pochopit a také prakticky procvičit probíranou látku. To bylo časté a důležité zejména v případě *ius matrimoniale*.⁵⁴⁸

Jan Jaroš později v článku na počest zemřelému P. Pejškovi vzpomínal, že studentům jmenovaný často vykládal a ke zkouškám ukládal právě ty statě, o nichž věděl, že jich nebudou potřebovat v běžné kněžské praxi. Např. zkoušel dějiny řeholní exempce a nikoliv aktuálně platné právo téže výsady.⁵⁴⁹ Sám to studentům zdůvodnil takto: „*To, čeho budete později potřebovat v životě, si nastudujete sami. Mým úkolem jest zdůrazňovat a pěstovat ve vás smysl pro vědecké studium.*“⁵⁵⁰ Podle Jaroše Pejška nemiloval kazuistiku, byl si vědom toho, že přílišná kazuistika vede k nesamostatnosti, úzkostlivosti a zkresluje i ty nejzákladnější pojmy.

⁵⁴¹ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1923*, Prae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R., 1923, s. 3.

⁵⁴² Pravděpodobně se jednalo o knihu obecného práva řeholního *Ius canonicum religiosorum*, vydanou roku 1927.

⁵⁴³ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis anno salutis 1925*, Prae: Sumptibus Prov. Pragensis, 1925, s. 63.

⁵⁴⁴ S největší pravděpodobností šlo o *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek první: Ústavní právo církevní*, publikováno roku 1932. Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora, Kronika koleje Obořiště V.*, s. 140.

⁵⁴⁵ Srov. *tamtéž*, s. 191.

⁵⁴⁶ *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, *Kronika koleje Obořiště VII.*, s. 76.

⁵⁴⁷ Srov. *tamtéž*, nečíslováno.

⁵⁴⁸ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha inv. č. 1, *Kronika studentátu III.*, nečíslováno.

⁵⁴⁹ Srov. JAROŠ, Jan: Za † P. Pejškou, *Dobry pastyř. Týdeník katolického duchovenstva* 2, č. 22 (1942), s. 347.

⁵⁵⁰ *Tamtéž*.

Účelem přednášek neměla být materiální informace, ale odborná formace. Kněz, který opouštěl seminář, měl být natolik vzdělán, aby si každý případ dokázal rozřešit sám na základě daných zásad.⁵⁵¹

V duchu těchto intencí byl Josef Pejška jako kantor důsledný a náročný, což mu rozhodně neubíralo na oblíbenosti. Když bylo potřeba, své studenty dokázal obratně usadit a vykázat do patřičných mezí. I to ovšem činil „žertem, dobrácky a ze skromnosti.“⁵⁵² O Pejškově oblíbenosti mezi kleriky svědčí i skutečnost, že si jej studenti žádali jako doprovod také v době rekreace. Právě Pejškova nepřítomnost u studentů v době volna byla někdy málem příčinou mrzutosti, kdy „klesla u nich nálada aspoň o 50 %.“⁵⁵³ Kronikář svatohorské koleje podává také svoji charakteristiku Pejšky – pedagoga: „Byl mírným, vlídným, přístupným, při tom však svědomitým a pečlivým. Jako profesora vyznačovala jej láska k šedé pravdě. Nemiloval superlativů. Přehnaná tvrzení uváděl hned na správnou míru. Přiznával každému a všemu, co jeho jest.“⁵⁵⁴

V Obořišti Pejška právo přednášel naposledy v akademickém roce 1937/1938. V tomto školním roce⁵⁵⁵ podle sdělení zasláném na děkanát pražské teologické fakulty zaujímala výuka církevního práva 10 semestrálních hodin.⁵⁵⁶ P. Pejškovi však nebylo dopřáno dokončit ani zimní semestr. Již počátkem listopadu 1937 (v noci z 8. na 9. listopad) prodělal záchvat mrtvice, jejíž následky nebyly sice fatální, nebyl však schopen prozatím dále pokračovat ve výuce. Z té příčiny se rozjel socius Stanislav Špůrek ještě téhož dne za provinciálem P. Janem Nep. Haderkou do Prahy v záležitosti jmenování Pejškova nástupce.⁵⁵⁷

6.3 Období výuky suplentů (1937–1945)

Vedením Pejškových přednášek z „ius“ byl dočasně pověřen P. Konstantin Miklík.⁵⁵⁸ Od listopadu 1937 zpravidla dvakrát týdně dojížděl jmenovaný z Prahy do Obořiště přednášet

⁵⁵¹ Srov. *tamtéž*.

⁵⁵² Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha inv. č. 17, Kronika studentátu III., nečíslováno.

⁵⁵³ *Tamtéž*.

⁵⁵⁴ Archiv redemptoristů Svatá Hora, Kronika koleje Svatá Hora IV., s. 351.

⁵⁵⁵ Tj. ještě v době, kdy ještě nebyl P. J. Pejška trvale zdravotně indisponován.

⁵⁵⁶ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učiliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení theologického studia ze dne 8. 11. 1937.

⁵⁵⁷ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 120–121.

⁵⁵⁸ P. PhDr. Josef Konstantin Miklík se narodil 21. března 1895 v Žopech u Holešova. Řeholní sliby složil roku 1914 a kněžskou ordinaci přijal roku 1920 po absolvování teologických studií na řádovém učilišti redemptoristů v Obořišti. Ve druhé polovině dvacátých let 20. století studoval dějiny, filosofii, historii a zeměpis pro učitelství středních škol na Univerzitě Karlově v Praze, Ukrajinské volné univerzitě a na Německé univerzitě v Praze.

studentům církevní právo.⁵⁵⁹ P. Pejška mezitím pobýval na Svaté Hoře, aby se zdravotně zotavil, a ještě v závěru letního semestru se účastnil v Obořišti zkoušek. V létě 1938 však již bylo jasné, že se do Obořiště nevrátí a provinciál proměnil Pejškovo hospitování na Svaté Hoře v trvalý pobyt.⁵⁶⁰ Pro obor církevního práva bylo třeba nalézt dlouhodobější řešení a také ulehčit externímu vyučujícímu Konstantinu Miklíkovi.

V akademickém roce 1938/1939 proto byla část přednášek z kanonického práva svěřena Stanislavu Špůrkovi,⁵⁶¹ jehož hlavním oborem byla dogmatika. Konstantin Miklík měl přednášet zbývající část právní látky a bylo ujednáno, že za tím účelem bude do Obořiště dojíždět jednou týdně (ve čtvrtek).⁵⁶²

Díky napjaté politické atmosféře v zemi, která vyvrcholila koncem září 1938 mobilizací, nebyl vydán cestovní pas do Říma P. Janu Jarošovi, který toho času pobýval v Československu. Tento absolvent obořišťské koleje, který byl do budoucna určen pro výuku církevního práva v mateřském obořišťském studentátu, působil zatím jako profesor na papežském právnickém ústavu u sv. Apolináře, kde dříve sám studoval.⁵⁶³ Vzniklé politické události zapříčinily, že po celý zimní semestr Jaroš setrval v Obořišti a kompletně převzal jak výuku P. Konstantina Miklíka, který tak nemusel v I. běhu vůbec do Obořiště vážit cestu, tak i výuku P. Špůrka.⁵⁶⁴

Navštěvoval i Státní archivní školu. V roce 1929 byl promován na doktora filosofie na Ukrajinské univerzitě. Působil jako kněz v pražské arcidiecézi a současně jako externista vyučoval v Obořišti. Byl zapojen v různých církevních institucích a přispíval do řady katolických periodik. Mezi lety 1931–1948 vydal více než dvacet knih různého žánru. Působil většinou v Praze, kde měl kontakty se vzdělanci a významnými církevními osobnostmi. Opakovaně se v roce 1948 pokusil o útěk za hranice, úspěšným se stal až druhý pokus na konci března 1948. Přes Německo a Francii se K. Miklík dostal do Španělska, kde zůstal dva roky a mj. zde usiloval o založení českého a slovenského vysílání madridského rozhlasu. Ze Španělska odcestoval do Brazílie, kde mimo několik kratších i delších pobytů v Severní Americe a Evropě žil až do své smrti. Zemřel 31. prosince 1966 a je pohřben nedaleko Rio de Janeira. Srov. OVEČKA, Libor: „Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré...“, s. 88. Podrobněji k osobě a dílu J. K. Miklíka v diplomové práci Víta Machka. Srov. MACHEK Vít: *Josef Konstantin Miklík CSsR (1895–1966): Život a dílo. Diplomová práce*, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2017, 90 s.

⁵⁵⁹ Srov. Národní archiv, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 122.

⁵⁶⁰ Srov. *tamtéž*, s. 153–158.

⁵⁶¹ P. ThDr. Stanislav Špůrek se narodil 1. dubna 1902 v Choryňské Lhotě na Moravě. Řeholní sliby složil v roce 1921 a kněžské svěcení přijal dne 2. 9. 1928. Roku 1931 získal doktorát z teologie na papežském institutu Angelicu v Římě, který byl nostrifikován roku 1935 na olomoucké teologické fakultě. V Obořišti přednášel zejména dogmatiku. Tento předmět přednášel také na arcibiskupském teologickém učilišti v období války v letech 1940–1942. Dokázal studenty pro dogmatiku nadchnout. Po návratu z internace v Želivi byl duchovním správcem ve Šternberku na Moravě a později ve Znojmě-Hradišti u sester boromejek. Zemřel v březnu 1988 a je pohřben v Brně na centrálním hřbitově. Srov. *Catalogus Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris, Referens Ejus Statum, qualis Exstitit Die 1. Januarii 1934*, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R., 1934, s. 28, *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 194, ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 43–44.

⁵⁶² Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 167–168.

⁵⁶³ Srov. *tamtéž*, s. 119.

⁵⁶⁴ Srov. *tamtéž*, s. 173.

Jednalo se o přednášky o právní materii „*de religiosis, jus corporativum, poenale*“⁵⁶⁵, kde J. Jaroš nahradil K. Miklíka. Za S. Špůrka přednášel „*jus fundamentale, de personis, de iurisdictione, de normis iuris*“.⁵⁶⁶

P. Jaroš zimní semestr v Obořišti strávil velmi pilně, a než byl počátkem prosince 1938 nucen (ač nerad) odcestovat do Říma, zpracoval písemně veškerou výše uvedenou právní látku. Ve spolupráci s P. Špůrkem sepsal také přednášky o introdukci, hierarchickému řádu církevním (*de s. hierarchia*) a *ius administrativum*. Studenti si tyto materiály litograficky zpracovali, výsledkem byl svazek velkého formátu. Po Jarošově odchodu se výuky práva ujal opět Stanislav Špůrek⁵⁶⁷ a Konstantin Miklík.⁵⁶⁸ Pro K. Miklíka byl letní semestr 1939 posledním semestrem výuky v Obořišti.⁵⁶⁹

Pro následující rok 1939/1940 jsou uvedeni dokonce tři vyučující církevního práva: Stanislav Špůrek (současně přednášel také dogmatiku), dále František Ass. Míka,⁵⁷⁰ vedle církevního práva také profesor pastorálky, a jako poslední je zmíněn Jan Jaroš, profesor církevního práva jakožto jediného předmětu.⁵⁷¹ Realita byla ovšem taková, že Jaroš již v polovině října 1939 musel odcestovat zpět do Říma.⁵⁷² Dle výkazu pro ordinariát mělo v tomto roce církevní právo pro sebe 6 semestrálních hodin a studovali je posluchači III. a IV. ročníku. V prvním běhu byla probírána materie řeholního a trestního práva, vyučovalo se podle Jarošových skript, které přednášející komentoval. Druhý semestr byl věnován manželskému právu a lektor postupoval podle tištěných přednášek P. Pejšky.⁵⁷³

⁵⁶⁵ *Tamtéž*, s. 181.

⁵⁶⁶ *Tamtéž*.

⁵⁶⁷ Srov. *tamtéž*.

⁵⁶⁸ Srov. *tamtéž*, s. 200.

⁵⁶⁹ Nešlo však o jeho definitivně poslední pedagogické působení v Obořišti. V listopadu 1947 po náhlé smrti svého jmenovce P. Josefa Miklíka, byl Konstantin Miklík pověřen výukou Písma sv. a v tom mu měli být nápomocni rektor P. J. Haderka (introdukce) a P. J. Mastyliak (dějiny exegeze). Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika Obořiště VIII., s. 77.

⁵⁷⁰ P. František Míka se narodil 3. září 1890 v Občově v Čechách. Řeholní sliby složil v roce 1909 a na kněze byl ordinován v roce 1915. Do Obořiště přišel v roce 1931 a vyučoval zde především pastorální teologii, katechetiku a liturgiku, nějaký čas kromě práva také morálku. V letech 1935–1939 byl i rektorem koleje. V roce 1946 byl ustanoven superiorem v Karlových Varech. Zemřel v lednu roku 1968 na Moravci. Srov. *Catalogus Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris, Referens Ejus Statum, qualis Exstitit Die 1. Januarii 1934*, s. 26, *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 310, ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 32.

⁵⁷¹ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Referát o bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti za školní rok 1939/40.

⁵⁷² Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VII.A, s. 6.

⁵⁷³ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Referát o bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti za školní rok 1939/40 ze dne 30. 10. 1940.

Školní rok 1940/1941 znamenal pro studentát a výuku právní vědy další změnu. Lektorský sbor mezi sebou vřele přivítal P. Vysloužil,⁵⁷⁴ jehož cestu k doktorátu oddálilo uzavření českých vysokých škol. Oldřich Vysloužil⁵⁷⁵ převzal v září 1940 přednášky z kanonického práva, které „*má býti jeho životním údělem*“.⁵⁷⁶ Držel se stejně jako předchozí suplenti skript Pejškových a Jarošových. Ve školním roce 1943/1944 v prvním semestru s kleriky probral řeholní a trestní právo, v letním semestru pak právo manželské. „*Žáci byli také cvičeni v praktickém řešení právních případů*“.⁵⁷⁷

Lektorát z kanonického práva zastával O. Vysloužil i v následujících školních letech jako jediný vyučující až do roku 1944/1945. V tomto roce byly církevnímu právu věnovány tři hodiny týdně a navštěvovali je posluchači III. a IV. ročníku. Výuka probíhala obdobně jako v letech bezprostředně předcházejících. Přednášející postupoval podle skripta Jarošova a probral jeho první polovinu. Vedle úvodních statí o povaze církevního práva a o církevním právu fundamentálním vyložil lektor materii obsaženou v I. a II. knize Kodexu vyjma oddíl o řeholnicích. V druhém semestru byly připojeny vybrané části z administrativního práva.⁵⁷⁸

6.4 Období výuky Jana Jaroše (1945 – 1950)

V zimním semestru akademického roku 1945/1946, kdy již byla obnovena činnost českých univerzit, mohl Oldřich Vysloužil (i jeho kolegové) znovu pokračovat v úsilí o dosažení akademických gradů. Lektorské místo pro obor církevního práva se tak opět uprázdnilo, a protože od července 1945 pobýval ve vlasti kanonista P. Jan Jaroš, který v tom

⁵⁷⁴ O. Vysloužil si brzy získal sympatie svých kolegů: „*Mile dojímá i zbožnost mladého spolubratra a je zajisté zvláštním příslibem zdárné životní dráhy mladého lektora.*“ *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VII.A, s. 17.

⁵⁷⁵ P. ThDr. Oldřich Vysloužil se narodil 23. března 1913 v Senici na Hané, teologii studoval nejprve v Obořišti, poté byl vybrán jako velmi nadaný spolu s dalšími studenty ke studiu na pražské teologické fakultě. Na kněze byl vysvěcen roku 1939. Roku 1947 získal na teologické fakultě Karlovy univerzity doktorát z teologie. Dále studoval v Římě, kde navštěvoval morální a pastorální přednášky na Gregoriáně, Angelicu, Propagandě, na Antonianu a v Kongregaci koncilu (1947/1948), třebaže byl původně určen pro kanonické právo. Po návratu do Obořiště zde vyučoval pastorální teologii, katechetiku, liturgiku a kasuistiku. Ve vesnici vyučoval náboženství a byl u dětí i rodin velmi oblíbený. Po zrušení studentátu se do Obořiště občas vracel, aby obnovil kontakty s rodinami. Když byl rozpuštěn internační klášter v Želivi, odešel do rodného kraje, kde si našel zaměstnání a po roce 1968 se stal duchovním správcem kostela sv. Alfonsa v Července. V kostele přebudoval presbytář a dal zhotovit nový obětní stůl, ambon a pořídil novou elektroinstalaci. Na Července zemřel v listopadu 1988 a je pohřben v řádové hrobce na červenském hřbitově. Srov. *Catalogus Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris, Referens Ejus Statum, qualis Exstitit Die 1. Januarii 1934*, s. 30, *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 195, ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, s. 40.

⁵⁷⁶ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VII.A, s. 17.

⁵⁷⁷ *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Referát o bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti za školní rok 1943/1944. Nelze však s jistotou určit, zda je tím míněna forma seminářů a cvičení z církevního práva nebo disputace z tohoto oboru.

⁵⁷⁸ *Tamtéž*.

čase churavěl a nezamýšlel se k vyučování do Říma zatím vrátit, bylo toto místo svěřeno právě jemu.⁵⁷⁹ Stalo se tak po velmi komplikovaném jednání s děkanem lateránské právnické fakulty,⁵⁸⁰ které zprostředkoval zejména generální představený P. Murray a do něhož se mocně vložil provinciál Suchomel.

Jaroš se v roce 1945/1946 ujal v Obořišti nejen výuky kanonického práva latinského, ale také práva východního, protože v koleji studovali i bohoslovci východního obřadu. K právním předmětům dostal nádavkem také část přednášek z teologie pastorální.⁵⁸¹

V roce 1946/1947 přednášel Jaroš toto dvojí právo a k tomu nově morálku (celkem 13 hodin).⁵⁸² Kombinaci práva a morální teologie přednášel jmenovaný i v roce 1947/1948⁵⁸³ a také v roce 1948/1949.⁵⁸⁴ V tomto roce byly též rozmnoženy specializovanou firmou z Prahy Jarošovy přednášky „*De matrimonio*“.⁵⁸⁵ Dosud se manželské právo učilo ze skript Pejškových. V Obořišti si byli dobře vědomi, že: „*Věda nestojí, archy zase zastarají.*“⁵⁸⁶

I ve studijním roce 1949/1950 P. Jarošovi zůstalo stejné rozdělení předmětů. Bylo však ustanoveno, že tímto rokem počínaje bude právo přednášeno ve dvou letech, a to posluchačům III. a IV. ročníku. V. ročník ale v tomto roce ještě navštěvoval trestní právo.⁵⁸⁷ Přednášející pro své studenty v průběhu roku 1949 sestavil další skripta, v nichž i tuto právní látku zpracoval.⁵⁸⁸

Jan Jaroš ctil Pejšku i jeho dílo, sám však byl také inovativní a tvůrčí. Bohužel jeho pedagogické úsilí v Obořišti trvalo podstatně kratší čas než působení váženého profesora, jehož byl dříve sám žákem a jemuž po jeho smrti věnoval tyto řádky: „*Snad všichni Tě nepochopili, drahý učiteli můj! Já však zůstávám Ti velice vděčen a zavázán.*“⁵⁸⁹

Nicméně v závěrečném čase existence studentátu, podobně jako na jeho počátku, byla výuka kanonického práva opět v rukou erudovaného odborníka. Mimo přednášky z kanonického práva bylo též bedlivě dbáno o to, aby z tohoto oboru byly také pořádány veřejné disputace.

⁵⁷⁹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 263.

⁵⁸⁰ Šlo o fakultu Lateránského atenea, původně „Institutum utriusque iuris“ (tzv. Apollinarium).

⁵⁸¹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 283.

⁵⁸² Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 342–343.

⁵⁸³ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 100.

⁵⁸⁴ *Tamtéž*, s. 150.

⁵⁸⁵ Spolu s přednáškami z morální teologie, jejichž autorem byl taktéž Jaroš. Srov. *tamtéž*, s. 193.

⁵⁸⁶ *Tamtéž*.

⁵⁸⁷ Srov. *tamtéž*, s. 272.

⁵⁸⁸ Srov. *tamtéž*, s. 306.

⁵⁸⁹ JAROŠ, Jan: Za † P. Pejškou, *Dobry pastyř. Týdeník katolického duchovenstva* 2, č. 22 (1942), s. 347.

V celé době existence teologického učiliště redemptoristů v Obořišti se zde konaly disputace z kanonického práva zpravidla minimálně jednou do roka. Probíhaly dokonce i v letech, kdy kanonické právo jako předmět nebylo vyučováno.

7. ŽIVOT A DÍLO JOSEFA PEJŠKY CSSR

7.1 Život Josefa Pejšky

Josef Pejška se narodil 11. března 1870 v Příbrami do rodiny manželů Václava a Josefy⁵⁹⁰ jako nejstarší syn. Rodiče měli v Příbrami obchod se sukrem, který však později začal vlivem konkurence upadat, proto mohli dát nejstaršího Josefa studovat, ale u mladších dětí už jim to nebylo možno. Oba rodiče byli velmi zbožní, stali se členy III. řádu sv. Františka na Svaté Hoře. Otec choval hlubokou úctu k Panně Marii Svatohorské, chodíval denně na Svatou Horu, kde se účastnil již první mše svaté. Také malý Josef si již v dětství osvojil úctu k P. Marii Svatohorské a již od útlého věku až do studentských let Svatou Horu horlivě navštěvoval. Povahou si byl otec s mladým Josefem podobní, oba charakterizovala jasná mysl, dobrosrdečnost a mírnost. Velký vliv na dítě měla také jeho teta z nedaleké Hluboše, na jejíž vlídnost, dobrosrdečnost a zbožnost Josef Pejška vzpomínal ještě v dospělosti.

Rodiče dali Josefa roku 1880 na studia na příbramském gymnáziu, zřejmě s přáním, aby se později stal knězem. Po nižším gymnáziu roku 1884 vstoupil do juvenátu v Koclířově u Svitav a roku 1886 do noviciátu v Eggenburgu v Dolních Rakousích.⁵⁹¹ Po složení řeholních slibů roku 1889 odešel na studia do Mauternu do Štýrska.⁵⁹² Kněžskou ordinaci přijal 21. července 1895 ve Štýrském Hradci.

V příštím roce 1896 byl poslán spolu s P. Janem Hudečkem do Říma na studium kanonického práva. Nejednalo se o běžnou praxi: *“Zaslужuje povšimnutí, že to byl první případ v kongregaci, že mladý kněz studoval dále v Římě.”*⁵⁹³ Pejška vzpomínal, že spolu s ním zde studoval také budoucí kardinál Karel Kašpar.⁵⁹⁴ V roce 1898 získal na papežském Ústavu obojího práva doktorát z kanonického práva. Mezi profesory jej zaujal zejména profesor

⁵⁹⁰ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 11, inv. č. 8, Křestní list Josefa Pejšky.

⁵⁹¹ Podle svatohorské kroniky Pejška v letech 1887–1889 dokončil v Katzelsdorfu gymnázium. P. Pejška tuto informaci ve svých písemných pamětech nezanechal. Zachovaly se však střípky jeho vzpomínek na studia v Koclířově, jehož německý název zněl Ketzelsdorf. Německý název Koclířova Ketzelsdorf zní velmi podobně jako Katzelsdorf, což je obec v Rakousku, kde měli v téže době redemptoristé kolej i s gymnáziem. Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Svatá Hora IV., s. 349, srov. DAŇHA, Ladislav: Za vdp. Josefem Pejškou, doktorem kanonického práva, *Mariánský věstník Ave Maria* 2, č. 5, 1946, s. 52, srov. DAŇHA, Ladislav: *Paměti o českých redemptoristech*, s. 284.

⁵⁹² Srov. DAŇHA, Ladislav: Za vdp. Josefem Pejškou, doktorem kanonického práva, *Mariánský věstník Ave Maria* 2, s. 52.

⁵⁹³ *Tamtéž*.

⁵⁹⁴ Srov. *tamtéž*.

Michael Lega, který se později stal členem komise pro kodifikaci kanonického práva.⁵⁹⁵ Ihned poté byl P. Pejška ustanoven profesorem kanonického práva a církevních dějin na bohosloveckém studijním ústavu v Mauternu, kde působil až do roku 1902. V roce 1902 se za týmž účelem přestěhoval do Obořiště, kde byl zřízen vlastní studentát pro pražskou provincii.

P. Pejška byl vědec, vyznačující se neobyčejnou pílí a pracovitostí. Jako kanonista byl uznávaným a vyhledávaným odborníkem, prospěch a růst kanonistické vědy v Československu mu ležely vždy na srdci. Se svými kolegy kanonisty udržoval přátelské styky. Do Obořiště jej jezdili navštěvovat ThDr. JUDr. Josef Šíma z Prahy a JUDr. František Kop. Mimo vlastní vědeckou tvorbu aktivně sledoval aktuální dění ve svém oboru. V lednu 1936 se účastnil protestní schůze proti vyloučení kanonického práva z právnické fakulty.⁵⁹⁶ Jako jurista se na sjezdu světských právníků zasloužil o uznání teorie koordinační v oblasti vztahů Církve a státu za jedinou správnou (ačkoli podle J. Jaroše není správnou, ale je správně nejbližší). Pejška byl inteligent, vyznačující se velkou svědomitostí. Jako právník vyškolený římskou tradicí nerad užíval kazuistiku. Jeho právnická díla se vyznačují úsečností a věcností. Při jejich zpracování P. Pejška užíval metody historicko-právní, zvláštní pozornost věnoval dějinnému vývoji právních zřízení.

Podle Jaroše v něm tento hluboký zájem o historii mohl vyvolat právě starobylý Řím a pobyt v něm během studií.⁵⁹⁷ Jiný spolubratr Ladislav Daňha, jenž si byl s P. Pejškou obzvlášť blízký, potvrzuje Pejškovu zálibu v dějinách: „*Historie byla vskutku láskou zesnulého, jistě měl k historickému bádání nadání, dar strážlivého soudu, jak se jeví v některých jeho pracích z oboru dějin a snad by byl v historii více ještě vynikl, než v spisovatelství právnickém, kdyby mu to životní okolnosti dovolily.*“⁵⁹⁸

P. Pejška tvrdil, že první léta v Obořišti se staral jen o studium.⁵⁹⁹ Přestože hlavním úkolem Pejškovým bylo vyučování a spisovatelská činnost, přece jen dostupné kroniky z pozdějších let dokládají i jeho četná zapojení v duchovní službě. Výstižně se k osobě dotyčného vyjádřil F. Kop: „*Pejškův formát učence, spisovatele a pedagoga harmonicky doplňuje jeho příkladné kněžství. Vedle badatelství literárních prací a přednášek byl*

⁵⁹⁵ P. Pejška se několikrát svěřil a na příkladech ukázal, jak některé Legovy teze byly téměř doslovně převzaty mezi kánony trestního práva. Srov. ŠÍMA: P. DR. J. PEJŠKA CSsR., *Časopis katolického duchovenstva* 86, č. 3, ročník 1946, s. 148.

⁵⁹⁶ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 47.

⁵⁹⁷ Srov. JAROŠ, Jan: Za † P. Pejškou, *Dobry pastyř. Týdeník katolického kněžstva* 2, č. 22, s. 346–347.

⁵⁹⁸ DAŇHA, Ladislav: Za vdp. Josefem Pejškou, doktorem kanonického práva, *Mariánský věstník Ave Maria* 2, s. 53.

⁵⁹⁹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 314.

prof. Pejška horlivě činný také v duchovní správě, a to již za své učitelské činnosti v Moutravě. V alpském kraji se zvláštními sociálními poměry sbíral své první zkušenosti pastorační. Ani po návratu do rodného kraje podbrdského nevzdaloval se vznešeným povinností úřadu kněžského.⁶⁰⁰ P. Pejška vypomáhal u oltáře, na kazatelně i ve zpovědnici a také výukou náboženství ve škole. Častá byla jeho pastorační výpomoc v okolních farnostech a na Svaté Hoře.⁶⁰¹ Také když se během první světové války v Obořišti přechodně usídlili Italové z oblasti Jižních Tyrolska, P. Pejška se jim obětavě věnoval.⁶⁰² Účastnil se i veřejného života v obci a okolí. Byl činný ve Sdružení katolické mládeže i v Československé straně lidové.⁶⁰³

V Obořišti zastával P. Pejška úlohu lektora mladých bohoslovců plných 35 let až do 9. listopadu 1937, kdy jej postihl záchvat mrtvice.⁶⁰⁴ Poté již nebyl schopen věnovat se namáhavější duševní činnosti, přestože měl rozpracovaný čtvrtý díl svého *Církevního práva* v mateřštině.⁶⁰⁵ Musel také přestat vyučovat a v červenci 1938 přesídlil na Svatou Horu, kde zůstal až do své smrti. Pokud mu síly stačily, vypomáhal i zde. Trvale zde zastával úřad prefekta hostů a duchovního rádce Sdružení katolické mládeže v Příbrami. Hostům se věnoval plný ochoty. Ačkoli byl sužován nemocí, dovedl se mezi mladými lidmi dobře bavit. Mládež jej měla v oblibě a nechala se jím ochotně vést.⁶⁰⁶ Ač penzionován na Svaté Hoře, přece zůstal duchem spojen s Obořištěm, jezdíval sem často na návštěvy a zpovídat studenty. Josef Pejška byl svou povahou „mírným, vlídným, přístupným“.⁶⁰⁷ P. Ladislav Daňha tento Pejškův harmonický obraz upřesňuje: „Míval také své mrzuté chvíle, ale celkem byl životní optimista a šířil kolem sebe duchovní pohodu.“⁶⁰⁸

Přestože ve výuce kladl na studenty nemalé nároky a přestože sám rád a důkladně studoval, „nepěstoval vědu pro vědu“ a nejednou si stěžoval na „vyrábění knih“.⁶⁰⁹ Preferoval kritérium užitečnosti a potřeby. V jeho knihách, které posloužily mnohým čtenářům odborným

⁶⁰⁰ KOP, František: Prof. J. Pejška slavil letos dvojí jubileum, *Časopis katolického duchovenstva* 85, s. 161.

⁶⁰¹ Zejména působil na Hluboší, v Pičíně, Starém Kníně, Hříměždících, Boroticích a Dušníkách. Srov. tamtéž.

⁶⁰² Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1915*, Pragae: Sumptibus Provinciae Prag. C. Ss. R., 1915, s. 11.

⁶⁰³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristů – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 46.

⁶⁰⁴ *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Svatá Hora IV., s. 351.

⁶⁰⁵ Toto trvalé zdravotní omezení přijal podle svědectví spolubratrů pokorně jako řízení Boží. Zdálo se mu téměř nemožné, aby rozpracované dílo dokončil. Byl až do posledních chvil svojí odevzdaností příkladem spolubratřím. Srov. DAŇHA, Ladislav: Za vdp. Josefem Pejškou, doktorem kanonického práva, *Mariánský věstník Ave Maria* 2, s. 53, *Národní archiv*, fond Redemptoristů – provincialát a koleje, Praha, Kronika koleje Obořiště VII., s. 314.

⁶⁰⁶ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Svatá Hora IV., s. 352.

⁶⁰⁷ *Tamtéž*.

⁶⁰⁸ DAŇHA, Ladislav: Za vdp. Josefem Pejškou, doktorem kanonického práva, *Mariánský věstník Ave Maria* 2, s. 53.

⁶⁰⁹ *Národní archiv*, fond Redemptoristů – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 314.

i laickým, je zvlášť patrná láska k Církvi i k národu. „*Skromný člověk a velký syn vlasti*“, jsou přívlastky, které Pejškovi ještě za jeho života jistě právem přisoudil F. Kop.⁶¹⁰

Od listopadového záchvatu roku 1937 se u P. Pejšky opakovaly záchvaty mrtvice. Přes postupující tělesnou slabost P. Pejška „*přece zapomínal na sebe, projevoval lásku k bližnímu a zůstal myslí veselý. Byl přístupným i žertu.*“⁶¹¹ Na počátku dubna roku 1946 se mu přitížilo. Dva týdny ležel v klášteře a pak 15 dní v příbramské nemocnici. Zemřel v den Ochrany sv. Josefa, dne 8. května 1946, na cévní mozkovou příhodu.⁶¹² Byl pohřben dne 11. května 1946 v Příbrami a na jeho pohřeb se dostavil téměř celý obořišťský studentát.⁶¹³

7.2 Hlavní vědecká tvorba

7.2.1 *Spisy z církevního práva*

7.2.1.1 Jus sacrum Congregationis SS Redemptoris. Editio altera, emendata et aucta, Hranice: E Typographia Snaha F. Olšovský, 1923, 430 s.

Kniha byla poprvé vydána v roce 1910 v Brně⁶¹⁴ a obsahovala právo kongregace redemptoristů, jak bylo vytvořeno podle norem obecného řeholního práva a podle tehdy platných konstitucí této kongregace.

Po vydání Kodexu kanonického práva bylo nutno dílo znovu upravit vzhledem ke kán. 489 CIC/197, podle něhož byla řeholní pravidla zrušena, jestliže byla v rozporu s pravidly, která udává nový církevní zákoník. Když byly také podle řeholního práva kodexového na generální kapitule upraveny konstituce redemptoristů, Pejška publikoval roku 1923 druhé přepracované vydání této knihy. Kniha pojednává o právu Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele na 416 stranách a je rozdělena na čtyři díly. První díl obsahuje obecné normy, díl druhý pojednává o právu osobním, třetí část o řízení kongregace a poslední o právu věcném.⁶¹⁵

Autor neopomněl dílo konzultovat, avšak, jak uvádí v předmluvě aktualizovaného vydání, jen zřídka jednotlivé názory připomněl, aby poznámkový aparát nezahlušil samotný text.⁶¹⁶ Přesto jde o dílo podložené četnou pramennou základnou.

⁶¹⁰ KOP, František: Prof. J. Pejška slavil letos dvojí jubileum, *Časopis katolického duchovenstva* 85, s. 161.

⁶¹¹ *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Svatá Hora IV., s. 352.

⁶¹² Srov. *tamtéž*, s. 353.

⁶¹³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 315.

⁶¹⁴ PEJŠKA, Josef: *Jus sacrum Congregationis SS. Redemptoris*, Brunae: typ. Pontif. typogr. Benedictinorum Rajhradensium, 1910, 521 s.

⁶¹⁵ Srov. Šíma: P. Dr. J. Pejška CSsR, *Časopis katolického duchovenstva* 86, č. 3, 1946, s. 148.

⁶¹⁶ PEJŠKA, Josef: *Jus sacrum Congregationis SS Redemptoris*, nečíslováno.

Primární pramen v rámci obecného práva k této knize představují Kodex práva kanonického, normy příslušné kongregace a elenchus s obsaženými odpověďmi na otázky, jenž byl povinen nejvyšší řeholní představený zasílat každých pět let Svatému stolci.⁶¹⁷ Dále to jsou různé dokumenty Svatého Stolce z periodika *Acta Sanctae Sedis* a z oficiálního úředního věstníku *Acta Apostolicae Sedis*. Jako prameny práva partikulárního byly užity regule, konstituce generální kapituly a privilegia udělená Svatým Stolcem. Pejška čerpal také z privátních děl různých autorů o řeholním právu, a to jak starších předkodexových, tak z nejnovějších, publikovaných v období účinnosti nového církevního zákoníku.⁶¹⁸

Dílo bylo užitečné zvláště pro kleriky studenty a také mladé patery při přípravě ke zkoušce a k jurisdikci.⁶¹⁹ Stalo se podkladem pro knihu následující o obecném právu řeholním.

7.2.1.2 *Ius canonicum religiosorum*, Friburgi Brisgoviae: Herder & Co., 1927, 365 s.

V nakladatelství Herder kniha vyšla roku 1927 již jako třetí vydání, zatímco první a druhá edice byla vydána privátně jako manuskript. Tato kniha obecného řeholního práva je zpracována na základě původní a výše zmíněné knihy o partikulárním řeholním právu Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele z roku 1923. Má také stejnou strukturu, je rozdělena do čtyř tematických dílů stejně jako kniha předchozí, navíc obsahuje přílohy.

Autor v předmluvě objasňuje, proč bylo před několika desetiletími velmi nesnadné napsat právo řeholní tak, aby přihlíželo ke všem druhům řeholí a podávalo jejich různý stav, protože staré předpisy obsažené v Dekretálech, nebo ty, které stanovil tridentský koncil, přihlížely pouze k řeholím se slavnými sliby, aniž by zavazovaly řeholní kongregace. S ohledem na to byli také kanonisté toho názoru, že kongregace podléhají spíše právu kleriků světských než řeholních. Tento nedostatek hleděl napravit až papež Lev XIII. apoštolskou konstitucí *Conditae a Christo* z 8. prosince 1900, v níž nastínil právní stav řeholních družin se sliby jednoduchými a vymezil přesné hranice mezi kompetencí diecézního biskupa a řeholních představených. Nový CIC/1917 obsahuje v oddílu *De religiosis* v kán. 487–672 již ucelený systém zákonů, v nichž zákonodárce přesně rozlišuje mezi laickými řeholními družinami exemptními a neexemptními, řády se slavnými sliby a kongregacemi a určuje práva jednotlivých institucí. Autor své dílo zpracoval na základě tohoto nového práva, přičemž přihlížel bedlivě i k dalším částem Kodexu, v nichž jsou obsažena ustanovení, které je nutno

⁶¹⁷ Srov. kán. 510 CIC/1917.

⁶¹⁸ Srov. PEJŠKA, Josef: *Jus sacrum Congregationis SS Redemptoris*, Hranice: E Typographia Snaha F. Olšovský, 1923, s. 4–8.

⁶¹⁹ Srov. *Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1923*, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R., 1923, s. 3.

aplikovat na řehole. Současně měl autor na zřeteli také starší prameny řeholního práva, pokud ustanovení práva nového objasňují, a podává tu historický vývoj řeholního práva od počátku až do současnosti.⁶²⁰

Kniha získala četné pozitivní recenze. Český kritik ji hodnotil takto: „*Zpracování obsáhlého materiálu jest vzorné; vyznamenává se jak přehledností, tak i přesností.*“⁶²¹ Publikace byla úspěšná také na trhu. V únoru 1929 obdržel J. Pejška od nakladatelství Herder zprávu, že již 1000 exemplářů je prodáno.⁶²² Toto dílo bylo hojně rozšířeno nejen na řeholních učilištích zahraničních, ale např. také na katolických univerzitách v Číně a Japonsku⁶²³ nebo na papežských ústavech v Římě. Tuto skutečnost dosvědčil i Jan Jaroš, jehož i kolegové profesori na papežské právnické fakultě v Římě u sv. Apolináře (poté na Lateráně) ji cenili nad příručky objemnější a rozšířenější jako např. dominikána Ludovica Fanfaniho⁶²⁴. Důvodem měla být nejen akademická forma Pejškových děl, ale také vhodný způsob podání.⁶²⁵ Pro Pejškovy knihy bylo podle Jaroše charakteristické, že se hodily „*spíše pro universitní studenty, vědce a specialisty nežli jako praktické pomůcky pro duchovní správu.*“⁶²⁶

7.2.1.3 Církevní právo se zřetelem k církevnímu právu československému

Tato publikace je vrcholným dílem autorovým. Jedná se o trilogii, kdy každá z knih je konkrétně tematicky zaměřená: *Ústavní právo církevní*, svazek I. (1932), *Manželské právo kanonické*, svazek III. (1934) a *Hiearchický řád církevní*, svazek II. (1937).

Toto dílo mělo být původně pětisvazkové. Zbývající dva svazky se měly věnovat trestnímu právu kanonickému a problematice majetkového církevního práva.⁶²⁷ Bezprostředně po vydání posledního dílu v roce 1937 začal Pejška s tvorbou čtvrtého dílu o právu trestním.⁶²⁸ Vinou záchvatu mrtvice v listopadu 1937 jej však už nedokončil. JUDr. František Kop ještě rok před Pejškovou smrtí vyjádřil naději, že se snad najde nějaký mladý teolog, který by pokračoval „*v intencích autorových a pod vrchním vedením autorovým dokončí první českou učebnici*

⁶²⁰ Srov. a: *Ius canonicum religiosorum*, *Časopis katolického duchovenstva* 59, č. 3, 1928, s. 400.

⁶²¹ *Tamtéž.*

⁶²² Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, *Kronika koleje Obořiště V.*, s. 8.

⁶²³ Srov. *Z Obořiště, Věstník Sdružení sv. Josefa* 9, č. 1, 1939, s. 23.

⁶²⁴ FANFANI, J. Ludovicus: *De iure religiosorum ad normam Codicis iuris canonici*, Taurini – Romae: Marietti, 1925, 599 p.

⁶²⁵ Srov. JAROŠ, Jan: *Za † P. Pejškou, Dobrý pastýř. Týdeník katolického kněžstva* 2, s. 347.

⁶²⁶ *Tamtéž.*

⁶²⁷ Srov. KOP, František: *Prof. P. J. Pejška slavil letos dvojí jubileum*, *Časopis katolického duchovenstva* 85, č. 3, 1945, s. 159.

⁶²⁸ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, *Kronika koleje Obořiště VII.*, s. 91.

církevního práva, koncipovanou na tak široké základně, že podle názoru Pejškova je k dokončení zapotřebí odborné síly mladší.“⁶²⁹

Přestože se tak nestalo, dílo rozhodně nelze považovat za torzo, neboť každý ze svazků představuje samostatný celek, opatřený vlastními rejstříky. F. Kop oceňuje, jak znamenitě autor zpracoval vývojový úvod jednotlivých církevně-právních institutů, což přičítá Pejškově praxi, již získal svými četnými pracemi z oblasti historie.⁶³⁰ Podobně J. Šíma uznává dílo i v dané podobě jako vědecky cenné.⁶³¹ Obdobně pozitivně hodnotí výše zmíněný aspekt díla i fundovanost Pejškova v oboru církevních dějin: „*Všude u každého u každého právního institutu předesílá historický vývoj, všímá si hlavně historickoprávního vývoje v zemích českých a z těchto zajímavých výkladů možno souditi, že byl také dobrým profesorem historie církevní, kterou několik roků vedle církevního práva vykládal.*“⁶³²

Zcela zásadní a zjevnou výhodou je mateřský jazyk, v kterém jsou tyto učebnice kanonického práva sepsány. Pejška v nich s plným úspěchem razil české překlady mnohých právnických termínů latinských. Dokázal tak, že čeština je jazyk bohatý a pružný, ve kterém lze vyjádřit i ty nejjemnější nuance, vyjádřené latinskými výrazy, z nichž některé mají původ v právu římském. Většina z nich však pochází z práva církevního a po recepci obojího práva, dovršené v našich zemích v 15. a 16. století, se udržely až do autorovy současnosti.

Rozsáhlé třísvazkové dílo bylo vyhledávanou příručkou nejen pro studenty bohosloví a sloužilo nejen kněžím v praxi, ale velké k radosti autora bylo objednáváno užíváno i světskými právníky.⁶³³ Vysoce oceňována byla Pejškova česká trilogie kanonického práva nejen ze strany juristů katolického vyznání, ale také od jinověrců.⁶³⁴

Z dnešního pohledu patří podle Záboje Horáka k přednostem těchto Pejškových učebnic jejich pěkná grafická úprava, která byla na svou dobu velmi moderní, a také právě rozsáhlejší použití češtiny k vysvětlení církevně-právních pojmů, než bylo v té době běžné. Karel Henner a Ludvík Matoušů užívali mnohem více latinské obraty i celé věty uprostřed českého textu. Didaktický charakter zpracování knih a živý sloh jsou pravděpodobně důvodem, proč jsou Pejškovy učebnice dosud oblíbené a používané. V této práci jsou spojeny autorovy hluboké znalosti platného práva církevního se zájmem o dějinný rozvoj jeho institutů. Při jejich

⁶²⁹ KOP, František: Prof. P. J. Pejška slavil letos dvojí jubileum, *Časopis katolického duchovenstva* 85, s. 160.

⁶³⁰ Srov. *tamtéž*.

⁶³¹ Srov. ŠÍMA: P. DR. J. Pejška CSsR, *Časopis katolického duchovenstva* 86, s. 149.

⁶³² *Tamtéž*.

⁶³³ Srov. *tamtéž*.

⁶³⁴ Srov. *Archiv redemptoristů v Obořišti, Kronika koleje Svatá Hora IV.*, s. 351.

zpracování Pejška vycházel také z římského práva.⁶³⁵ „Slabší stránkou díla je jeho apologetický a polemický ráz. Pochopíme ho však, uvědomíme-li si, že kniha byla psána v době, kdy církevní pojetí bylo až příliš zlehčováno mnohdy i jednostranně napadáno“, objasňuje Z. Horák.⁶³⁶

Přestože bylo směrem k autorovi vzneseno přání, aby dílo bylo přeloženo také do jiných jazyků (např. do němčiny), Pejška je odmítal s tvrzením, že chtěl psát pro tuzemské poměry. Na ty skutečně bere stále zřetel a všímá si také dějin. V překladu by pak podle mínění Pejškova ztratila tato stránka cenu a to hodnotné, co by v díle zůstalo, to už mají v oněch jazycích ve svých originálních právnických spisech.⁶³⁷ O Pejškově vlasteneckém cítění, které se v podstatné míře zrcadlí v těchto českých učebnicích církevního práva, není pochybností.

7.2.1.3.1 Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek první: Ústavní právo církevní, Semily: Nákladem vlastním, 1932, 255 s.

Kniha je členěna na dvě části. První část pojednává o pramenech kanonického práva, druhá pak o veřejném právu církevním. Každá část je dále ještě členěna na tři díly. V závěru knihy jsou řazeny přílohy: *Ústavní listiny republiky československé*; znění zákona č. 60/1925 Sb. z. a n. ze dne 23. dubna 1925 *O vzájemných poměrech náboženských vyznání*; text ujednání *Modus vivendi*. Následuje rejstřík jmenný a věcný.

První část se věnuje úvodním poznatkům z církevního práva, jeho pramenům a literatuře. Autor ve velmi hojné míře čerpal z domácích pramenů, se zřetelem na dějinný vývoj církevních právních institucí v českých zemích. (Ve jmenném rejstříku figuruje mnoho osobností českých dějin, jak duchovního, tak světského stavu.) Kniha si všímá východoslovanských sbírek kanonického práva, popisuje, jak se kanonické právo obtížně prosazovalo v zápase s domácím právem až k jeho vítězství, dokumentovanému sněmovními výnosy pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic z roku 1349 (*Statuta Arnesti*). Je zmiňována řada českých studentů, kteří ve středověku odešli do Paříže či do Itálie, kde studovali právo, z nichž většina byla doposud čtenáři neznámá. V knize je vysvětleno, proč Karel IV. nepodporoval studium dekretálek, ale nabádal pražské profesory, aby spíše vykládaly Gratiánovy dekry. Text ještě více oživují ukázky ze staršího práva domácího. Autor hovoří dále také o kanonistech české národnosti z novější dějinné epochy. Následuje přehled státního práva kultového. Zajímavou stať představuje pojednání o konkordátech pro země

⁶³⁵ Srov. HORÁK, Zábaj: „Josef Pejška“, in SKŘEJPKOVÁ, Petra (ed.): *Antologie Československé právní vědy v letech 1918–1939*, Praha: Linde, 2009, s. 688 – 689.

⁶³⁶ *Tamtéž*, s. 689.

⁶³⁷ *Archiv redemptoristů Svatá Hora, Kronika koleje Svatá Hora IV.*, s. 351.

československé. Pejška zde překvapivě hovoří o čtyřech konkordátech pro země československé.⁶³⁸ Radí sem úmluvu mezi papežským legátem Řehořem a králem Otakarem I. z roku 1221; „solní smlouvu“ mezi papežem Urbanem VIII. a králem Ferdinandem I. z roku 1630 o náhradě za statky v náboženských bouřích české církvi odcizené; konkordát z roku 1855 a *Modus vivendi*⁶³⁹ s platností od 2. února 1928.

Druhá část je věnována veřejnému právu církevnímu (*ius publicum*). Autor dokládá, že církve v sobě ve vysoké míře nese všechny vlastnosti lidské společnosti. Je takto společností svéprávnou, nezávislou, dokonalou a právně svrchovanou. Pejška tak reaguje na námitky světských právníků, v tomto směru vedených. Mezi těmito kritiky, jimž patří Pejškova odvetná slova, zaujímal přední místo profesor A. Hobza. Autor dále vystihuje monarchický vládní systém v církvi i jeho vztah k církevní autokracii a demokracii a podrobně pojednává o vládní moci v církvi.

Veškerá podstatná a veřejná práva církve, které je třeba hájit, obsahuje článek o základních a nezadatelných právech církve. V dalším oddíle je pojednáno o právním poměru církve k nekatolíkům, je udán návod jak postupovat při návratu nekatolíkům do církve podle různého stavu jejich křtu a zásady tolerance. Podrobně jsou nastíněna pravidla pro komunikaci s jinověrci. Autor neopomněl zařadit pojednání o dějinném vývoji státních zákonů mezikonfesijních. Poslední díl knihy se zabývá právním poměrem církve a státu. Pejška zde podává stručné, přesné a přehledné pojednání o původu a účelu státu, jeho autority a o mezích státní moci. Ve vzájemných stycích církve a státu předkládá Pejška koordinační systém, podle něhož za přísného zachování obojí suverenity mají obě svrchované moci shodně spolupracovat pro prospěch téhož lidu, každá ve svém vlastní sféře působnosti. Samostatná stať je věnována odluce státu od církve. Pejška vysvětluje pojem odluky, zabývá se jejími konkrétními typy, československé cestě k *Modu vivendi*. V závěru knihy se autor věnuje historickému vývoji právního poměru církve ke státu. I toto pojednání je hojně protkáno poznámkami z českých dějin (např. stinné stránky právního zřízení tzv. vlastnických kostelů, je zmíněn list papeže Inocence III. králi Přemyslu Otakaru I. z roku 1204, v němž papež velmi přátelsky líčí vzájemný poměr církev a státu).

⁶³⁸ Srov. Čk.: Josef Pejška...Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému, *Časopis katolického duchovenstva* 63, č. 9, 1932, s. 585–586.

⁶³⁹ *Modus vivendi* v přesném smyslu není konkordátem. Z kontextu lze usuzovat, že autor má na mysli spíše obecně vzájemná smluvní ujednání mezi římskou církví a českým státem. Srov. PEJŠKA, Josef: *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek první: Ústavní právo církevní*, Semily: Nákladem vlastním, 1932, s. 108.

Dobová recenze zejména poukazuje na celou řadu předností *Ústavního práva církevního*. Pozornost budila nejprve skutečnost, že dílo je napsané v mateřštině a již tímto vyniká.⁶⁴⁰ Český bohoslovec byl doposud odkázán na cizí práce, zejména latinské, které nezohledňovaly historický vývoj českého práva partikulárního.⁶⁴¹ Látková bohatost a poutavá forma, snadný a průzračný sloh činí knihu dobře čtivou a vhodnou pro začátečníky. Úmyslem autora bylo v české církvi vzbudit touto knihou nové nadšení pro studium církevního práva. Kniha je však doporučována i právníkům laikům. Ceněno je v díle, že autor uvádí na pravou míru názory některých universitních profesorů právníků s nepříznivým poměrem k církvi a církevnímu právu. Podle soudobého hodnocení kniha představovala dějinný mezník ve studiu kanonického práva v Československu a je hodna plné pozornosti domácích vědeckých kruhů.⁶⁴²

7.2.1.3.2 *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek třetí: manželské právo kanonické, Praha: Nákladem theolog. ústavu v Obořišti, 1934, 307 s.*

Kniha je rozdělena do dvou částí. Část první dle názvu pojednává o vědecké přípravě k manželskému právu a dělí se do čtyř dílů. Část druhá zabývá se platným právem manželským, stejně je i nazvána a je členěna na dalších pět dílů. Jako příloha je zařazen text novely manželského zákona ze dne 22. května 1919, č. 320/1919 Sb. z. a n., *Zákon, kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a o překážkách manželství, a formulář zápisu zasnubní smlouvy ze třicátých let dvacátého století*. Kniha je opatřena rejstříkem jmenným a věcným.

Autor v předmluvě vysvětluje, že vydání III. svazku před II. je reakcí na přání, které bylo projeveno z mnoha stran. Práce, vydaná v jubilejním právnickém roce 1934, je věnována památce dvou věhlasných zákonodárců – císaři Justiniánovi, který před 1400 lety roku 534 vydal dílo zvané *Codex iuris*, a papeži Řehoři IX., jenž vydal před sedmi stoletími roku 1234 promulgační bulu *Rex pacificus* a uvedl v život nejstarší kodifikaci kanonického práva, známou jako *Decretales D. Gregorii Papae IX.* či *Liber extra*, od Rajmunda z Peñafortu.

Autor čerpal z bohaté literatury o manželském právu. Literatura je roztríděna do tří skupin na díla úvodní a apologetická; na starší spisy o manželství; na spisy vydané po

⁶⁴⁰ Srov. Čk.: Josef Pejška...Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému, *Časopis katolického duchovenstva* 63, č. 9, 1932, s. 586–587.

⁶⁴¹ Cizí knihou do češtiny přeložené roku 1889 bylo Rittnerovo *Prawo kościelne katolickie*. Hennerovy *Základy práva kanonického* (1927) byly sice původní českou prací, ale podle recenze postrádaly hlubší teologickou koncepci. Hobzův a Turečkův *Úvod do církevního práva* (1929) je proti církvi zaujatý. *Tamtéž*.

⁶⁴² Srov. *tamtéž*, s. 587.

kodifikaci kanonického práva. V první části knihy jsou nejprve vyloženy základní pojmy manželského práva, jeho historie s příklady, jak různá právní zřízení (židovská, římská, germánská) měla vliv na utváření kanonických norem o manželství. V dalším článku je věnována pozornost mylným názorům o manželství. Autor si všímá evoluční teorie manželství, promiskuitě, únosu a koupi žen, gynekokracii, polygamií, útokům na svátost, manželství na zkoušku, názorům o škodlivosti celibátu, právu první noci i eugenické sterilizaci. Poznámky odkazují na příslušnou literaturu k těmto tématům. Zejména je citován (vedle knihy *Rodina dvacátého století* od Bedřicha Vaška) spis od Josefa Matzkeho *Manželství v pravěku*, který vyvrací chybné názory Josefa Vacka. Universitní profesori Josef Vacek a František Krejčí jsou v knize zmíněni jako přední stoupenci tzv. evoluční teorie manželství. Další oddíl knihy pojednává o zákonodárné a soudní moci ve věci manželství a poslední díl první části knihy se zabývá státním právem manželským. V stručném přehledu je nastíněno, jak již od konce 16. století zasahovaly některé státy do manželského zákonodárství a civilní sňatek zaváděly převážně ve formě obligatorní. Na příslušných místech je připojen stav v této věci z poslední doby. První část knihy je zakončena výkladem o manželském právu Československé republiky.

Ve druhé části se probírá platné manželské právo podle pořadí kánonů v CIC/1917. Nejdříve se hovoří o právních úkonech přípravných, o manželských překážkách obecně a o způsobu jejich odstranění. Následuje rozbor jednotlivých kanonických překážek. Tento oddíl je rozdělen na část nazvanou „zákonné záповědi“, jak autor přiléhavě překládá *impedimenta prohibentia*, a na část „překážky platnosti“, původně latinsky vyjádřené jako *impedimenta dirimentia*. Další oddíl se důkladně věnuje manželské smlouvě a jejím důsledkům, je pojednáno o rozluce, rozvodu, o řádné i mimořádné nápravě neplatného manželství a naposled o opětném manželství.

Autor zůstává věrný pojednání nejprve o historickém vývoji právních zřízení, což uplatňuje také v tomto svazku o právu manželském, teprve poté probírá platné právo. Zdánlivý nedostatek kasuistiky, jehož si je vědom, vyrovnává účelným příkladem právních norem, podle kterých lze bezpečně a snadno řešit potíže vzniklé v pastoraci. Na některém místě klade vedle sebe text staršího zákona a příslušný kánon, aby rozdíl o to zřetelněji vynikl. Kniha zaujme právními konstrukcemi, jimiž jsou doplněny zdánlivé mezery zákona. Právo mlčí např. o stáří žádaném k platnosti zásnub, autor usuzuje, že tímto stářím je dovršený 16. a 14. rok a užívá důvodu *per analogiam* (kán. 20 CIC/1917). Dále hovoří o rozdílu mezi manželskou překážkou veřejnou a tajnou. Zákon definuje veřejnou překážku krátce, v praxi bylo toto někdy dosti obtížné určit povahu překážky po této stránce. Pejška podotýká, že není podmínkou veřejnosti,

aby překážka byla již obecně známá a dokázaná, stačí pouhá její dokazatelnost. Na tomto místě vhodně poukazuje na rozdíl mezi veřejnou překážkou a veřejným zločinem (kán. 2197 CIC/1917). U zločinu jeho veřejnost nepůsobí pouhá jeho dokazatelnost, ale žádá se, aby známost o něm byla mezi lidmi rozšířena.⁶⁴³

Pejška v tomto podání manželského církevního práva přináší četné české překlady latinských termínů technických pro onu oblast. Jeho česká vyjádření latinských termínů jsou namnoze velmi výstižná, někde méně vhodná. Recenzent uvádí jako příklady vyjádření: „zákonná záповěď“ a „překážka platnosti“, „zákon zneschopňující (*inhabilitans*)“, „nouzový sňatek bez faráře“, „těsnost místa (*angustia loci*)“, „násobení pokrevnosti“. Na mnoha stránkách lze nalézt četné poznámky důležité pro praxi v duchovní správě a jsou připojena rozhodnutí církevních i světských úřadů z nejnovějšího období. Pozitivně je v recenzi hodnoceno, že autor opětovně přihlíží k pramenům církevním i profánním a předkládá podobu, jakou měla některá právní zřízení v minulosti. Pejška mnohokrát cituje *Statuta Ernesti*, *Synodus archiodiocesana pragensis* z roku 1605, *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* a další prameny. Recenzent shledal jako velmi vhodné, kdyby byly připojeny do příloh také formuláře žádostí o dispense a právních jednání v záležitostech manželských. Dále je v recenzi doporučeno upřesnění některých vyjádření, doplnit určitou látku a současně je poukázáno na několik menších nedopatření (záměna autora knihy) a tiskové chyby. Celé dílo je celkově hodnoceno velmi příznivě jako práce osvědčeného profesora kanonického práva, jenž je důstojnou oslavou jubilejního právního roku 1934.⁶⁴⁴

7.2.1.3.3 Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek druhý: Hierarchický řád církevní, Praha: Nákladem theologického ústavu CSsR. v Obořišti u Dobříše, 1937, 252 s.

Knihy je rozdělena do dvou částí. Část první se dále člení na tři díly a obsahuje obecnou část osobního práva. Část druhá pojednává o vykonavatelských vládních mocích v církvi a má tři díly: první díl je věnován papeži a jeho pomocným úřadům, druhý díl diecéznímu biskupovi (a jeho pomocníkům) a poslední díl faráři (a jeho pomocníkům). Doslov knihy je věnován problematice právního vztahu laiků v církvi a vystihuje právní vztahy mezi nimi a církevní hierarchií.

⁶⁴³ Srov. Šíma: Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému...Josef Pejška CSSR., *Časopis katolického duchovenstva* 76, č. 3, 1935, s. 313–315.

⁶⁴⁴ Srov. *tamtéž*.

Autor v předmluvě předesílá, že obsah tohoto svazku je věnován především první části druhé knihy zákoníku (*De clericis*, kán. 108–486).⁶⁴⁵ Pokud účel spisu dovolil, autor většinou ponechal pořadí látky jako v Kodexu.

Pejškův Hierarchický řád církevní primárně přináší výklad kánonů II. knihy CIC/1917, ale také jasnou a přehledně uspořádanou deskripci práv a povinností církevních osob v různých oborech jejich činnosti. Autorovi se vhodně podařilo spojit látku v plynulý celek. Platné právo je opatřeno stručným popisem dějinného vývoje a ve výkladu je *de facto* zachován postup kánonů v CIC/1917. Nauka o svěcení kleriků (kán. 948–1011) je logicky předeslána dříve než pojednání o právech a povinnostech duchovních. Z praktických důvodů jsou paralelně vykládány normy o církevních úřadech (kán. 145–195) a o církevních obrocích (kán. 1409–1494). Na jiných místech je právo osobní doplněno právem procesním (např. biskup je vyložen nejen jako kněz a zákonodárce, ale také jako soudce.)

Autor v první části hovoří nejprve o duchovním stavu jako takovém. Je vyložen pojem duchovní stav, pojednáno o světiteli kleriků, o osobní způsobilosti svěcení. Dále se věnuje titulu ordinačnímu. *Titulus ordinationis* (kán. 979–982) je přeložen jako „nárok duchovních na výživné“. Podobně jako v jiných člancích je předeslán historický vývoj a poté je probíráno právo platné. Stručně je pojednáno o titulu stolním (*titulus mensae*). Probrán je pojem překážky svěcení, jeho etymologický původ i druhy iregularit. Etymologický výklad pojmů se vyskytuje i na jiných místech a obohacuje samotný text. Je podán rozbor iregularit a impediment a je popsáno, jak se tyto přednášky odstraňují. Následuje pojednání o obřadu svěcení. Poté se autor vrací k začátku II. knihy CIC/1917 a hovoří o příslušnosti duchovních osob k diecézi (o inkardinaci, exkardinaci) a problematika návratu do laického stavu uzavírá první díl první části. V dalším oddílu se autor zabývá výsadami duchovního stavu. Je přihlíženo k formě, kterou obdržela privilegia duchovních v našich poměrech. Rozsah i obsah privilegií je závislý na poměru dotyčného státu k Církvi (jak označuje kán. 120 § 1 CIC/1917). Autor dále hovoří o povinnostech duchovních, které rozlišuje na kladné a na záporné (tj. ty, které se nesrovnávají s duchovním stavem). Následně je pojednáno o církevních úřadech a obrocích. Podrobně je probráno patronátní právo včetně jeho dějinných souvislostí.

Druhá část práce se v prvním dílu věnuje papeži a jeho pomocným úřadům. Tento oddíl je dosti rozsáhlý. Počínaje naukou o papežském primátu, přes výklad o výhradních právech papeže, obecném sněmu církevním, kardinálech a římské kurii autor probírá všechny důležité úřady, související s papežstvím. Druhý díl podrobně zpracovává materii o diecézním biskupovi

⁶⁴⁵ O normách řeholního práva bylo pojednáno v samostatné práci *Ius canonicum religiosorum* z roku 1927.

a jeho pomocnících. Autor vhodně připojuje normy liturgické a činí také zmínky o církevním umění (kán. 1164 a násl.), aby nebyly budovány kostely, které odporují tradičním křesťanským formám a předpisům o posvátném umění, a normy o hudbě a posvátném zpěvu (kán. 1264 § 1). Díl třetí o faráři o jeho pomocnících je zpracován velmi podrobně a na bohaté bibliografické základně. Recenzent velmi chválí, že autor užil také knihu *Pfarrei und Pfarrer* od německého universitního profesora Augusta Hagena. Vysoce je ceněno, že podobně jako v předchozích svazcích zohledňuje české právní dějiny a často uvádí staré prameny právní pražské arcidiecéze (zejména Statuta Ernesti, Synodus archiodioecesana Pragensis z roku 1605). Velmi zdárně si autor počínal při překladu některých termínů, jiné překlady jsou méně zdařilé (např. v doslovu zmíněné *associationes fidelium* je přeložen jako družstevní život křesťanský aj.). Kritice je podroben také Pejškův výklad „servata prioritare ordinis et promotionis“ v souvislosti s právem opčním.⁶⁴⁶ Pejška ztotožňuje ve svém výkladu „ordo“ se svěcením, zatímco slovo v daném kontextu označuje třídu kardinálskou. Autoru je vytčeno převzetí neaktuální informace o vynětí biskupa krakovského z moci metropolitovy, protože biskupství krakovské bylo roku 1925 povýšeno na arcibiskupství.⁶⁴⁷ Navzdory tomu, že v této práci Pejška hovoří celkem na osmi místech o konkordátu, recenzent v díle postrádá zmínku o knize Právo konkordátní a konkordáty po první světové válce.⁶⁴⁸ Kritika dále vytýká nepřesnost, příliš stručný výklad některých míst a také soudí, že u některých témat by bylo vhodné připojit odkazy na další dokumenty (např. v případě výkladu pohřebního práva). Všechny výtky v recenzi jsou však podružného rázu. Poslední a nejnovější svazek Pejškovy trilogie je vysoce ceněn, může se svou hodnotou řadit k předchozím právním spisům Josefa Pejšky a zabezpečuje mu čestné místo v historii české kanonistiky.⁶⁴⁹

⁶⁴⁶ Srov. kán. 236 § 1 CIC/1917.

⁶⁴⁷ Srov. ŠÍMA: Církevní právo. Hierarchický řád církevní...Josef Pejška, *Časopis katolického duchovenstva* 78, č. 5, 1937, s. 493–495.

⁶⁴⁸ Zde recenzent, který je označen pouze jako Šíma (ale s největší pravděpodobností jde o Josefa Šímu, profesora církevního práva na pražské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze), poukazuje na svoji vlastní habilitační práci, která vyšla roku 1934 také tiskem. To se pochopitelně jeví jako překvapivé, neboť Pejška musel být s touto prací nutně seznámen, protože na ni napsal o dva roky dříve kladnou recenzi do *Časopisu katol. duchovenstva*. Srov. PEJŠKA, Josef: Právo konkordátní a konkordáty po světové válce...Dr. Josef Šíma, *Časopis katolického duchovenstva* 76, č. 6, 1935, s. 620–622.

⁶⁴⁹ Srov. ŠÍMA: Církevní právo. Hierarchický řád církevní...Josef Pejška, *Časopis katolického duchovenstva* 78, č. 5, 1937, s. 495–496.

7.2.2 *Spisy historické*

7.2.2.1 Řád Pavlínů poustevníkův a jeho činnost mezi Slovany, Praha: nákl. vlast., 1914, 64 s.

Práce byla nejprve publikována na pokračování v Časopise katolických duchovních. Líčí dějiny Řádu sv. Pavla I. Poustevníka (OSPPE) od počátku jeho založení, rozšíření v Evropě až po příchod jeho členů do českých zemí a jejich činnost v Obořišti do období vlády Josefa II. Dílo se zvláště zaměřuje na působení původně uherského řádu mezi slovanskými národy.

7.2.2.2 Sv. Kliment Maria Hofbauer, generální vikář kongregace Nejsv. Vykupitele, apoštol nové doby, Praha: nákladem vlastním, 1920, 143 s.

Knížka je rozdělena do dvou částí. První část nastiňuje život světcův a druhá část je věnována jeho apoštolské činnosti. Účelem práce bylo zdůraznit, co bylo na K. Hofbauerovi slovanského, a upozornit na to, že hlavní působení světce bylo ve Varšavě, a nikoli až ve Vídni.⁶⁵⁰

7.2.2.3 Sv. Jan Nepomucký: k dvoustému výročí jeho svatořečení: (1729–1929), Hlučín ve Slezsku: Exerciční dům, 1929, 32 s.

Spis se dočkal také druhého vydání v roce 1939. Obsah práce byl původně po částech uveřejněn v časopise Svatá Hora. Ráz práce je spíše apologetický. Autor ale také objasňuje laickým čtenářům původ četných legend o životě světcově a projevuje znalost bohaté literatury jak starší, tak i současné, k danému tématu.

7.3 Další tvorba

Josef Pejška přispíval do teologických časopisů domácích i zahraničních, byl předním spolupracovníkem *Časopisu katolického duchovenstva* a je tak autorem řady rozsahově kratších, avšak cenných článků zejména z oboru historie a církevního práva. Z oblasti kanonistiky si zasluhuje pozornost příspěvek k novému zákoníku „*Codex Iuris Canonici a reformní předlohy sněmu Vatikánského*“ z roku 1918⁶⁵¹. Z jeho pera také vzešly četné

⁶⁵⁰ Srov. ŠÍMA: P. Dr. J. Pejška CSsR, *Časopis katolického duchovenstva* 86, č. 3, 1946, s. 149.

⁶⁵¹ Srov. PEJŠKA, Josef: *Codex Iuris Canonici a reformní předlohy sněmu Vatikánského 1918*, *Časopis katolického duchovenstva* 59, č. 1+2, s. 1–2, PEJŠKA, Josef: *Codex Iuris Canonici a reformní předlohy sněmu Vatikánského 1918*, *Časopis katolického duchovenstva* 59, č. 3+4, s. 136–144.

recenze knih kanonického práva. Podílel se také na tvorbě *Českého slovníku bohovědného* zahájené J. Tumpachem a A. Podlahou.⁶⁵²

⁶⁵² Čtyři svazky *Českého slovníku bohovědného* vznikly v letech 1912–1932, A který bohužel zůstal nedokončen. Srov. HANUŠ, Jiří: *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, s. 120–121.

8. ŽIVOT A DÍLO JANA JAROŠE CSSR

8.1 Život Jana Jaroše

Jan Chrys. Jaroš se narodil 18. ledna 1909 v Českých Budějovicích do rodiny Tomáše Jaroše a Kateřiny (roz. Johnové) jako jejich jediné dítě. Otec byl zedníkem a po návratu z první světové války jako ruský legionář dostal místo cestáře v Českých Budějovicích a v tomto zaměstnání zůstal až do penze. Otec zemřel roku 1951. Matka byla za svobodna zaměstnána jako služebná, po provdání byla v domácnosti, v době první světové války pak pracovala jako uklízečka na hejtmanství v Českých Budějovicích a zároveň jako služebná u hejtmána doma až do roku 1926. Přibližně v této době si postavili Jarošovi malý domek v Nemanicích u Českých Budějovic (dnes součást Českých Budějovic).

Jan Jaroš vychodil nejprve pět tříd obecné školy a poté s výborným prospěchem šest tříd gymnázia v Českých Budějovicích v letech 1920 až 1926. Rodiče i malý Jan byli velmi zbožní, mariánská úcta byla pro tuto rodinu charakteristická. Obraz Matky Ustavičné Pomoci, který chovají ve zvláštní vážnosti zejména redemptoristé, měl místo také v domácnosti Jarošových.⁶⁵³ Blíže mladý Jan poznal kongregaci redemptoristů poté, co se stal členem mariánské družiny pod titulem Matky Ustavičné Pomoci, kterou založil při tamním klášteře redemptoristů v první polovině dvacátých let P. Josef Kučera⁶⁵⁴.⁶⁵⁵ Gymnázium Jan Jaroš nedokončil, protože vstoupil do kláštera redemptoristů v Českých Budějovicích, kde absolvoval jednoletý noviciát do roku 1927. Po dokončení noviciátu odešel do teologického učiliště redemptoristů do Obořiště u Dobříše, kde studoval bohosloví v letech 1927 až 1933. Na kněze byl vysvěcen 29. června 1933 v pražském chrámu sv. Víta⁶⁵⁶ arcibiskupem Karlem Kašparem. V roce 1933 byl poslán provinciálem redemptoristů Janem Haderkou na studia církevního práva do Říma, aby po skončení studií mohl tento obor posléze vyučovat v Obořišti. Sám si ale vyžádal, aby

⁶⁵³ Právě přímluvě této světky podle Jarošových vzpomínek rodina připisovala šťastný návrat otce Tomáše Jaroše z války i záchranu života sotva tříletého Jana („Jeníka“), který se nebezpečně zranil při dětské hře a také jeho budoucí duchovní povolání. Jako novokněz v této souvislosti Jan Jaroš napsal: „*Bez úcty mariánské byl bych jistě ztroskotat v polovině své dráhy do přístavu královského kněžství.*“ JAROŠ, Jan: P. Jan Jaroš, *Věstník Sdružení sv. Josefa* 2, č. 3, 1932, s. 46.

⁶⁵⁴ P. Josef Kučera se narodil 14. července 1884 v Kostelci u Štípy. Na kněze byl vysvěcen roku 1908. V roce 1909 byl poslán do Říma na studia mravovědy. V roce 1911 se vrátil jako profesor do Obořiště. V roce 1912 se stal prefektem bohoslovců. Roku 1918 byl jmenován novicmistrem v Bílsku u Litovle, v roce 1921 se stal představeným kláštera. Roku 1922 se noviciát přestěhoval do Českých Budějovic, kde se P. Kučera věnoval výchově noviců. Léta v Českých Budějovicích byla zřejmě nejšťastnějším obdobím jeho kněžského působení. V roce 1927 byl ustanoven rektorem studijního domu v Obořišti. V obořišťském klášteře i kostele mnoho zvelebil a zrekonstruoval. Zemřel 15. srpna 1933 ve věku 49 let jako direktor juvenátu v Libějovicích. Srov. DAŇHA, Ladislav: Nad hrobem vld. P. Josefa Kučery, *Věstník Sdružení sv. Josefa* 3, č. 6 (1933), s. 86–90.

⁶⁵⁵ Srov. JAROŠ, Jan: P. Jan Jaroš, *Věstník Sdružení sv. Josefa* 2, s. 46.

⁶⁵⁶ Srov. *tamtéž*, s. 44.

v Římě mohl studovat obojí právo, jak kanonické, tak i světské, což znamenalo o rok delší studium, k čemuž provinciál svolil. V letech 1933 až 1937 Jaroš studoval na tzv. Apollinare, úředním názvem *Institutum utriusque iuris*. Tato studia práv dokončil v roce 1937 s výborným výsledkem, diplom však obdržel až o rok později po vydání jeho disertační práce.⁶⁵⁷ Disertaci vypracoval z oboru manželského práva řeckokatolických Bulharů.⁶⁵⁸ Doktorát byl platný pouze před církví, nikoli před státem. Aby mohl tento doktorát nostrifikovat v Československu, potřeboval získat maturitní vysvědčení z gymnázia, které ovšem neměl, protože gymnázium předčasně ukončil. Za účelem získání maturitní zkoušky se proto přihlásil na Jirsíkovo gymnázium v Českých Budějovicích, kde složil maturitu v září 1938 během své prázdninové návštěvy Československa. K nostrifikaci však již nedošlo, neboť byla právnická fakulta v Praze uzavřena. Před dokončením svých římských studií byl dotázán děkanem tamní teologické fakulty Mons. Francescem Robertim, zda by nechtěl v Římě zůstat a vyučovat jako profesor tam, kde sám ještě studoval. Jaroš neodmítl, protože nepředpokládal, že by to generální představený schválil, odpověděl, že v této věci mají rozhodnout jeho představení. V domnění, že se do Říma již nevrátí, odcestoval v roce 1937 do vlasti, kde jej provinciál Haderka ustanovil v klášteře ve Staré Boleslavi jako učitele češtiny, latiny a řečtiny budoucích redemptoristů, kteří zde studovali soukromě gymnázium. Již koncem října 1937 však pro něj provinciál přijel s rozkazem generálního představeného, aby se okamžitě vrátil do generálního domu do Říma. Jaroš uposlechl rozkazu. Generální představený P. Murray jej vyrozuměl, že bude přednášet na právnické fakultě, na které dokončil studia. Vyučoval zde hebrejské právo, stará východní práva, islámské právo a církevní právo, a to až do roku 1945.⁶⁵⁹ Jaroš se tu seznámil se značným množstvím osob, což mu později po změně režimu v Československu značně přitížilo.

Z výslechnů státních orgánů po jeho zatčení pochází informace, že během tohoto pobytu v Římě P. Jaroš dostával od papežských úředníků nabídky stát se konzultorem (poradcem) některé z papežských kongregací. Nikdy ale neodpověděl bez porady s děkanem fakulty, který jej od přijetí těchto závazků vždy odrazoval s odůvodněním, že by to ohrozilo jeho vědecké povolání. Proto tyto nabídky nikdy nepřijal.⁶⁶⁰ V Římě se Jan Jaroš setkal také s pozdějším

⁶⁵⁷ Srov. *Archiv bezpečnostních složek*, fond Vyšetřovací spisy-České Budějovice, vyšetřovací spis a. č. V-1222 CB, Jaroš Jan a spol.

⁶⁵⁸ Pro velký význam jeho disertace se stal stabilním vyučujícím s možností působit na Lateráně natrvalo. Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch – VAŇÁČ, Martin – KUNŠTÁT, Miroslav: *Biografický slovník katolických teologických fakult v Praze 1891–1990*, Praha: Karolinum, 2013, s. 164–165.

⁶⁵⁹ Srov. *Archiv bezpečnostních složek*, fond Vyšetřovací spisy-České Budějovice, vyšetřovací spis a. č. V-1222 CB, Jaroš Jan a spol.

⁶⁶⁰ Tyto nabídky dostával náhodně při svých návštěvách papežských úřadů, které konal z pověření děkana fakulty za účelem shromáždění materiálu pro zpracování článků do fakultního časopisu Apollinaris. Takto P. Jan Jaroš

papežem Janem XXIII., tehdy Mons. A. G. Roncallim, a věnoval mu exemplář své disertace jako poděkování za poskytnuté pohostinství při jeho studijní cestě do Sofie a do Cařihradu. V Istanbulu byl Jaroš ubytován na papežské delegaci tam zřízené, jejímž představeným byl právě Roncalli, v té době sice nepřítomen, ale Jarošovi byl maximálně nápomocen právě Roncalliho sekretář Testa. Mimo to byl v Římě Jaroš ve styku se všemi profesory na uvedené právnické fakultě (převážně Italy) a se svými žáky různých národností, mezi nimiž byli také Češi a Slováci.⁶⁶¹ Okruh jeho studentů byl poměrně široký, protože vedle několika předmětů na právnické fakultě od roku 1940 vyučoval také církevní právo na fakultě bohoslovecké.

Počátkem července 1945 mu bylo dovoleno vrátit se na prázdniny do vlasti. Provinciál Suchomel jej tehdy prosil, zda by nechtěl zůstat ve vlasti natrvalo, s čímž P. Jaroš souhlasil.⁶⁶²

Do Československa přicestoval s repatrianty zadarmo v nákladních vagónech a částečně autobusy. Nejprve spěchal za svými rodiči do Českých Budějovic, zde pak zůstal a pomáhal v tamní koleji, v Libějovicích dával exercicie. V září navštívil všechny koleje v Čechách i na Moravě, aby mohl podat zprávu generálnímu představenému do Říma, pokud by se tam znovu měl vrátit. Ještě počátkem srpna 1945 se však dozvěděl, že v Praze se zdržuje československý vyslanec u Kvirinálu. P. Jaroš za dotyčným jel do Prahy a poslal po něm prosbu děkanovi právnické fakulty, aby jej uvolnil z profesury. Odpověď děkana přišla koncem září přes generála kongregace a byla zamítavá s požadavkem, aby se vrátil do Říma. S touto zprávou přijel P. Jaroš do Obořiště, kde mu přišlo na mysl, aby učinil ještě jeden pokus a poslal do Říma telegram s prosbou, aby mu dali aspoň na rok dovolenou. Odpověď přišla opět přes generála kongregace a opět obsahovala pokyn k návratu do Říma. Ze strany děkana šlo o pokyn kategorický, ze strany generálního představeného nikoli. Do celé věci se nyní vložil provinciál František Suchomel, který si velmi žádal jeho přítomnost ve studentátu v Obořišti, pro který byl Jan Jaroš prvotně určen a kvůli němuž byl na vyšší studia do Říma vyslán. Provinciál rozhodl, že Jaroše potřebuje, nadto že cestování v tom čase je nebezpečné a celou odpovědnost v dané záležitosti vzal na sebe. P. Jaroš zůstal v Obořišti, kde se ujal výuky práva a pastorální teologie a také úřadu socia rektora.⁶⁶³

vypovídal před vyšetřovateli po svém zatčení roku 1961. Srov. *Archiv bezpečnostních složek*, fond Vyšetřovací spisy-České Budějovice, vyšetřovací spis a. č. V-1222 CB, Jaroš Jan a spol.

⁶⁶¹ Z Čechů to byli např. P. Karel Otčenášek z královéhradecké diecéze a budoucí biskup této diecéze. Dále P. Stanislav Sasina z Kovářova u Milevska z diecéze českobudějovické. Srov. *tamtéž*.

⁶⁶² Srov. *tamtéž*.

⁶⁶³ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 262.

Počátkem prosince 1945 obdržel provinciál Suchomel telegram od generálního představeného s rozkazem poslat Jaroše okamžitě do Říma. P. Jaroš, který pociťoval, že mu ledviny neslouží, odjel do Prahy na lékařskou prohlídku. Nota bene tento úmysl choval již dříve a rozhodně nešlo o bezprostřední nápad v reakci na telegram. Lékař skutečně zjistil nefrologické problémy. Provinciál Suchomel se odhodlal učinit ještě poslední pokus, aby Jaroš nemusel odcestovat. Ten ještě za svého pobytu v Praze sestavil žádost na kardinála Marchetti Salvagianiho, kancléře Lateránského atheneu,⁶⁶⁴ v níž prosil, aby byl rozvázán jeho učitelský poměr s tímto ústavem. Pro svoji žádost Jan Jaroš uvedl hned několik důvodů:⁶⁶⁵

„a) zdraví; b) zbytečnost předmětů jemu svěřených (právo židovské a mohamedánské) – lépe prý zříditi 5. místo pro Codex; c) nepřekonatelný odpor Jarošův k těmto předmětům; proto prý nic velkého v nich nedokáže; chybí předpoklady, arabština a hebrejšтина; víc by se v té příčině hodil kněz maronita, d) na instituce (ty P. Jaroš také přednášel) najde se řada nástupců. Současně poslal P. Provinciál list (rovněž Jarošem koncipovaný) P. Generálovi. Je ochoten se podrobit, ale podle řehole dovoluje si přece prosit o změnu rozkazu. Hlavní důvod: zdraví P. Jaroše. Přiloženo bylo lékařské vysvědčení.“⁶⁶⁶

Problémy s ledvinami P. Jaroše potrápily i v pozdějších letech, jak se jednou svěřil v korespondenci spolubratru.⁶⁶⁷ Když ještě působil jako profesor v Římě, ze skromnosti a poslušnosti neprosazoval svoje osobní přání. Vzhledem k okolnostem, které nyní nastaly, byl vůči svému nejvyššímu nadřízenému jednoduše upřímný.

Dne 20. února 1946 přivezl J. Mastyliak z Prahy do Obořiště Jarošovi list od generála Murraye, v němž mu sděluje, že je P. Jaroš definitivně zproštěn profesury v Římě, k čemuž v témže listě generální představený také blahopřál provinciálovi Suchomelovi.⁶⁶⁸ To velmi potěšilo obyvatele obořišťské koleje, kde byl Jaroš nejen potřebný, ale podle kronikáře také oblíbený: *„Je to bystrá hlava a slunný hoch, dobrého, prostého srdce.“⁶⁶⁹* P. Jaroš zastával mimo své učitelské povinnosti a úřady v rámci komunity ještě řadu dalších úkolů. Byl obecním knihovníkem, katechetou na obecní škole a v roce 1948 se stal ředitelem nově ustanovené Mariánské družiny.⁶⁷⁰ V Obořišti Jaroše navštěvoval JUDr. František Kop, přítel zesnulého

⁶⁶⁴ Appolinare bylo nyní sloučeno s Lateránským atheneem. Srov. *tamtéž*, s. 275.

⁶⁶⁵ Srov. *tamtéž*.

⁶⁶⁶ *Tamtéž*.

⁶⁶⁷ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, složka Kongregační materiály 1971 – 1972 (P. Vávra), Dopis od P. Jaroše.

⁶⁶⁸ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provinciálát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 298.

⁶⁶⁹ *Tamtéž*, s. 181.

⁶⁷⁰ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 27.

Pejšky.⁶⁷¹ Na poradu za ním jezdila řada dalších osob, mezi nimi i opat Opasek z břevnovského kláštera,⁶⁷² a jako církevní právník vypracovával řeholní stanovy sester Rafaelek⁶⁷³.⁶⁷⁴ V srpnu 1948 si jej vyžádal zástupce internuncia chargé d'affaires Gennaro Verolino, aby mu na několik týdnů dělal sekretáře místo salesiána P. Aloise Zmrzlíka. Jaroš na nunciatuře pracoval denně do 17. hodiny a nocoval v klášteře redemptoristů u sv. Kajetána.⁶⁷⁵ Práce na nunciatuře P. Jarošovi skončila až 10. září 1948.⁶⁷⁶ Na teologickém učilišti redemptoristů v Obořišti působil jako profesor kanonického práva a morální teologie až do přepadení kláštera v roce 1950. Následujících několik let do svého zatčení popsal Jaroš takto: „*V dubnu 1950 jsem byl společně s ostatními řeholníky odvezen do soustředovacího střediska v Králíkách, později do Želivi a Oseku. Ze soustředění jsem byl propuštěn s ostatními řeholníky v lednu 1955. Odtud jsem se vrátil k mé matce do Nemanic u Č. Budějovic, kde jsem hned nastoupil zaměstnání v n. p. MOTOR České Budějovice jako dělník ve slévárně. Tam jsem pracoval až do poslední doby, t. j. až do doby mého uvěznění.*“⁶⁷⁷

V roce 1961 byl Jan Jaroš spolu s dalšími redemptoristy z jeho okruhu⁶⁷⁸ zatčen, vyšetřován a posléze odsouzen za trestný čin velezrady podle § 78 odst. 1 a odst. 2 písm. a), písm. b) zákona č. 86/1950 Sb., (prvního komunistického) trestního zákona, na základě rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. prosince 1961 k trestu odnětí svobody v délce trvání třinácti roků.⁶⁷⁹ Proti uvedenému rozsudku se Jaroš odvolal a na veřejném zasedání dne 15. února 1962 jej Nejvyšší soud v Praze uznal vinným pro trestný čin podvracení republiky podle § 98 odst. 1 a odst. 2, písm. a), b) zákona č. 140/1961 Sb., (nového) trestního zákona, a byl mu uložen trest odnětí svobody v délce osmi let.⁶⁸⁰

Z vyšetřování vysvítá, jak se snažili jihočeští redemptoristé (a mezi nimi dominantní úlohu sehrál právě Jaroš) zachovat a praktikovat řeholní život po propuštění z internačních klášterů, což orgány totalitní moci označily za protistátní činnost.

⁶⁷¹ Srov. *Národní archiv*, fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., s. 391.

⁶⁷² Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 78.

⁶⁷³ Kongregace sester III. řádu sv. Františka pod ochranou sv. Rafaela.

⁶⁷⁴ Srov. *tamtéž*, s. 104–105.

⁶⁷⁵ Srov. *tamtéž*, s. 143.

⁶⁷⁶ Srov. *tamtéž*, s. 152.

⁶⁷⁷ *Archiv bezpečnostních složek*, fond Vyšetřovací spisy-České Budějovice, vyšetřovací spis a. č. V-1222 CB, Jaroš Jan a spol.

⁶⁷⁸ Mezi dalšími zatčenými a odsouzenými ve stejném procesu spolu s J. Jarošem byli Antonín Prager, Ignác Miklík, Václav Zeman a Alois Daňha.

⁶⁷⁹ Srov. *Archiv bezpečnostních složek*, fond Vyšetřovací spisy-České Budějovice, vyšetřovací spis a. č. V-1222 CB, Jaroš Jan a spol.

⁶⁸⁰ Srov. *tamtéž*.

Již v roce 1949, kdy byl více zřejmý kurz, kterým se nová vládní moc bude ubírat, začal Jaroš i jiní redemptoristé ukrývat majetek kongregace s důvěrou, že současný režim bude mít jen přechodné trvání. P. Jaroš po domluvě s rektorem Haderkou ukryl část věcného majetku obořišťského kláštera u své příbuzné, aby byl k dispozici pro činnost řehole v budoucím čase. V době pobytu v soustředěvacích táborech byl Jaroš seznámen s pokyny provinciála F. Suchomela, které vydal pro organizaci kongregace v ilegalitě.⁶⁸¹ Jan Jaroš na základě těchto pokynů s ostatními zatčenými a odsouzenými spolubratry vytvořil skupinu v Českých Budějovicích, která se pravidelně scházela u Ignáce Miklíka v Rudolfově a po roce 1958 především u Jana Jaroše doma, u Antonína Pragera a jinde. Na těchto „*schůzkách u Miklíka obnovovali řádové sliby, losovali patrony a utvrzovali se v řádovém životě.*“⁶⁸² V této době měl Jan Jaroš vykonávat „*nedovolenou kněžskou činnost tím, že křtil, sloužil tajné mše, zpovídal a prováděl další náboženské úkony.*“⁶⁸³ Také se věnoval mladším členům řádu a řádovému dorostu: „*Do roku 1958 za účelem získání dalších kádrů pro řád vedl Jaroš v tajném studiu bohosloví bývalé bohoslovce Josefa a Jana Hanzla a tajně vysvěcenému knězi Antonínu Liškovi umožňoval ve svém bytě provádění různých náboženských úkonů.*“⁶⁸⁴

Podle protokolu obžaloby se v roce 1956 J. Jaroš s V. Holakovským, který vedl skupinu v Praze, shodli na tom, že je třeba určit nového provinciála pro historické země a také jeho náhradníky⁶⁸⁵ s určeným pořadím nástupnictví. S tímto úmyslem kontaktoval Jaroš generálního představeného W. Gaudreaua skrze redemptoristu Stanislava Kartáka z vídeňského kláštera na Salvatorgasse 12⁶⁸⁶ a prostředním své příbuzné. Tato příbuzná cestovala do Vídně, kde ve zmíněném klášteře navštívila redemptoristu Kartáka a tlumočila mu Jarošův vzkaz, protože však dotyčná brzy zemřela, nebyl J. Jaroš o odpovědi nijak vyrozuměn. V letech 1958–1961 se stejným způsobem a skrze další dvě své příbuzné pokoušel získat odpověď.⁶⁸⁷ Teprve v lednu 1961 obdržel Jaroš touto cestou informaci, že generální představený Gaudrea jmenuje provinciálem pro českou provincii jeho samotného. Toto rozhodnutí měl Karták údajně zdůvodnit tak, že je Jaroš „*ve Vatikánu velmi dobře zapsán, že je znám z činnosti, kdy ve*

⁶⁸¹ Podle těchto pokynů redemptoristé po propuštění do civilního života neměli vstupovat do duchovní správy. Ve větších městech pak měli vytvořit skupinky, dále se stýkat a pokračovat v řádové činnosti. Srov. *tamtéž*.

⁶⁸² *Tamtéž*.

⁶⁸³ *Tamtéž*.

⁶⁸⁴ *Tamtéž*.

⁶⁸⁵ Navrženými kandidáty na nového provinciála údajně byli v následujícím pořadí: František Novák z ostravské skupiny, dále František Líkař a Václav Holakovský z Prahy. Srov. *tamtéž*.

⁶⁸⁶ Při kostele zvaném Maria am Gestade (Panna Maria Na Nábřeží).

⁶⁸⁷ V odpověď dostal šifrovanou zprávu, jejíž obsah byl údajně nesrozumitelný. Srov. *Archiv bezpečnostních složek*, fond Vyšetřovací spisy-České Budějovice, vyšetřovací spis a. č. V-1222 CB, Jaroš Jan a spol.

Vatikáně působil a proto dává nejlepší záruku pro výkon funkce v ČSSR.⁶⁸⁸ V roce 1958 byly z Říma prostřednictvím redemptoristů v Polsku a ostravské skupiny dopraveny do ČSSR směrnice od generálního představeného. Směrnice obsahovaly pokyny pro další činnost kongregace v Československu a vedoucí ostravské skupiny s nimi seznámil jak Jaroše, tak i další členy. P. Jarošovi přitížila svědectví z dalších zdrojů, která potvrdila, že se mu podařilo přes Rakousko podat do Říma zprávu o stavu a činnosti redemptoristů v Českých Budějovicích. Přitížilo mu také, že: „Na pracovišti přesvědčoval spoludělníky o správnosti náboženské ideologie, půjčoval jim náboženskou literaturu a vyvracel v různých rozhovorech marxistické učení. Až do poslední doby ve svém bytě vyučoval školní děti různým předmětům a při tom využíval této příležitosti tak, že je vedl v náboženském duchu a oddanosti k církvi.“⁶⁸⁹

Vyšetřovatelé StB při výsleších obžalovaných a svědků, mezi nimiž byly také civilní osoby, využívali mnohdy nezákonných metod, takže po čase získali informace, které potřebovali. Stupňující se nátlak na obžalované dokumentuje také svědectví konfidenta, který byl s P. Jarošem na společné cele. Na počátku srpna Jana Jaroše popisuje takto: „Po příchodu na celu chová se velmi klidně jako by přišel na návštěvu. [...] Ochotně koná patřičné práce a snaží se vyhovět [...] s klidem až zarážejícím hledí budoucnosti vstříc [...] jeho politický postoj nemohu kvalifikovat v důsledku jeho odměřeného a mlčenlivého chování.“⁶⁹⁰ Koncem září však v hlášení podává odlišný popis: „Od dopoledního výslechu se vrátil (Jaroš)⁶⁹¹ velmi rozrušen, téměř se třásl jako v zimnici.“⁶⁹²

Ve výkonu trestu byl P. Jaroš ještě v průběhu roku 1962 a v tomto roce byl také z vězení propuštěn. V. Novotný v rámci biografických údajů k Jarošově osobě uvádí, že jeho trest byl prominut amnestií prezidenta republiky v roce 1962 a byl zahlazen rozsudkem v roce 1971, přičemž v zaměstnání pomocného dělníka Jan Jaroš setrval až do roku 1969, kdy byl k 18. lednu 1969 penzionován.⁶⁹³ Dne 24. listopadu 1971 byl P. Jaroš jmenován lektorem církevního práva na Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, pobočce v Olomouci pro rok 1971/1972. Dne 26. července 1972 byl jmenován tamtéž lektorem církevního práva pro akademický rok 1972/1973.⁶⁹⁴

⁶⁸⁸ Tamtéž.

⁶⁸⁹ Tamtéž.

⁶⁹⁰ Tamtéž.

⁶⁹¹ Pozn. autorky.

⁶⁹² Tamtéž.

⁶⁹³ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 348.

⁶⁹⁴ Srov. tamtéž.

Svým studentům na olomoucké teologické fakultě P. Jaroš později vyprávěl o okolnostech svého propuštění z vězení. Nynější olomoucký arcibiskup Mons. Jan Graubner, který k těmto studentům tehdy také patřil, na to vzpomíná:

„Zcela určitě vyprávěl ještě o tom, když se stal papežem Jan XXIII. a začalo první jednání s Československem, tak jedna z prvních otázek, kterou čeští soudruzi dostali v Římě, byla: ‚Co je s profesorem Jarošem?‘ Ten tehdy seděl ve vězení. A tak odpověď nemohli dát hned, ale profesor vyprávěl o tom, jak se dostal z vězení, že neměl ještě odpykáno, ale přišli pro něj, ať se sbalí, zavedli ho k bráně a vyhodili ho před věznicí bez jakýchkoli papírů a řekli mu, ať jde domů. Protože to byla reakce na ten papežův dotaz, aby mohli říct, že je to důchodce, který žije na svobodě. Tak takhle nějak to vyprávěl, pokud jsem to moc neposunul, ale víckrát vzpomínal na Jana XXIII.“⁶⁹⁵

V posledních letech své pedagogické činnosti profesor Jaroš působil v Olomouci i v Litoměřicích:⁶⁹⁶ „Dne 15. 11. 1972 jmenován odborným asistentem pro církevní právo na Římskokatolické Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Praze se sídlem v Litoměřicích, s účinností od 1. 11. 1972 a s pověřením, aby v rámci svého úvazku přednášel i na pobočce v Olomouci. Působení ukončeno k 30. 6. 1976.“⁶⁹⁷ P. Jaroš i jako důchodce dál zastával funkci provinčního představeného. Nastalo období velkých změn v katolické církvi, II. vatikánský koncil přinesl nutnost reformovat také řeholní předpisy, v rámci partikulární práva z toho plynula naléhavost vytvořit nové provinciální stanovy. Doznívající uvolnění politické situace v Československu koncem 60. let umožnilo návštěvu generálního představeného P. Tarcisia Ariovalda v doprovodu P. Josefa Pfaba⁶⁹⁸ ve dnech 11.–25. září 1969, kterého Jaroš jako pražský provinciál provázal také na Slovensko. Návštěvu římských představených a hlavní myšlenky, které při tomto setkání zazněly, shrnul provinciál v březnu 1970 v oběžníku pro spolubratry.⁶⁹⁹ Kromě měsíčních setkání se redemptoristé scházeli zejména u příležitosti narozenin a jmenin spolubratrů, kdy jednotlivá setkání probíhala na různých farách^{700,701}

⁶⁹⁵ Rozhovor s Mons. Janem Graubnerem ze dne 5. září 2018.

⁶⁹⁶ V Litoměřicích Jan Jaroš vyučoval církevní právo spolu s profesorem Miroslavem Zedníčkem, přičemž Jaroš se specializoval zejména na manželské právo. Úplný výčet Jarošem přednášených právních předmětů v Litoměřicích v letech 1973–1976 včetně jejich hodinové týdenní dotace jsou uvedeny v disertaci P. Nohela. Srov. NOHEL, Petr: *Výuka církevního práva na teologických a právnických fakultách*, s. 73, 221–222.

⁶⁹⁷ NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 348.

⁶⁹⁸ Pozdějšího generálního představeného této kongregace.

⁶⁹⁹ Generální představený T. Ariovaldo zdůrazňoval především potřebu obnovy společného života. Protože vést komunitní život v klášteře nebylo možné, měly se konat společná měsíční setkání zvaná *conveniat*. *Conveniat* bylo dnem obnovy pro vlastní komunitu a bratrským setkáním, kde se řešily nejen duchovní, ale také pastorační či organizační otázky. Srov. JANOK, Ján: *Pán ma viedol*, Bratislava: Redemptoristi-Slovo medzi nami, 2015, s. 101.

⁷⁰⁰ Počátkem 70. let již byla většina redemptoristů v duchovní správě.

⁷⁰¹ Srov. Rozhovor s P. Stanislavem Muzikářem CSsR ze dne 31. července 2017.

P. Jaroš se jako provinciál pravidelně účastnil tajných schůzek skupinek redemptoristů a navštěvoval i jednotlivé členy kongregace.⁷⁰² Za Jarošem jezdili spolubratři pravidelně do Českých Budějovic, kde je hostil ve svém malém domku v Nemanicích.⁷⁰³ Žertem o sobě tvrdil, že je „rytíř z Nemanic“⁷⁰⁴ nebo „pán z Nemanic.“⁷⁰⁵

Od roku 1969 působil Jan Jaroš nějakou dobu jako konsultor v papežské komisi pro revizi Kodexu kanonického práva a do Říma dojížděl jednou až dvakrát do roka.⁷⁰⁶ P. MUDr. Ján Janok CSsR to objasňuje: „*P. Jaroš bol ako bývalý profesor práva na Lateránskej univerzite a kolega kardinála Pericle Feliciho*⁷⁰⁷ počas štúdií vybraný za člena komisie pre prípravu Kódexu kánonicého práva. On mal úradný pas a mohol častejšie cestovať do Ríma...“⁷⁰⁸ Ze zahraničních cest P. Jaroš přivážel spolubratřům, mimo devocionálie, o které byl žádán, zejména teologickou literaturu.⁷⁰⁹ Mnoho z těchto knih státní úřady zabavily. Dostat poptávané věci do Československa počátkem 70. let nebylo jednoduché ani pro Jaroše, jak se svěřil v dopise spolubratru: „*Není teď tak snadné převážet je přes hranice. Proto jsem se vydal z posledních zásob, které jsem měl doma. Snad v únoru budu mít odvahu to risknout. Ale není dobře dráždit lva.*“⁷¹⁰

V knize J. Janoka ml. je zmíněno, že pražský provinciál Jan Jaroš neuznával tajnou řeholní formaci.⁷¹¹ Téměř vzápětí je však poznamenáno, že i tehdejší bratislavský provinciál

⁷⁰² Srov. Text vzpomínek na P. Jana Jaroše od P. Ladislava Škrňy CSsR ze dne 31. července 2017.

⁷⁰³ P. Stanislav Muzikář původně hovořil o domku v nedalekých Hrdějovicích, k nimž dříve Nemanice katastrálně náležely, ale podle udaného popisu šlo spíše o Jarošův domek v části Nemanice, kde Jaroš bydlel. Srov. P. Rozhovor s P. Stanislavem Muzikářem CSsR ze dne 31. července 2018.

⁷⁰⁴ Rozhovor s Mons. Janem Graubnerem ze dne 5. září 2018.

⁷⁰⁵ Text vzpomínek na P. Jana Jaroše od P. MUDr. Jána Janoka (ml.) CSsR, zaslané autorce e-mailem ze dne 25. února 2018.

⁷⁰⁶ Srov. HORÁK, Záboj – TRETERA, Rajmund Jiří: „Česká kanonistika“, in SCHELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír (eds.): *Encyklopedie českých právních dějin. I. svazek A-Č*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 561.

⁷⁰⁷ Pericle Felici se stal generálním sekretářem II. vatikánského koncilu, prefektem Apoštolské signatury a od června 1967 druhým předsedou komise pro revizi Kodexu kanonického práva. (První předseda komise kardinál Ciriaci zemřel 30. 12. 1966). Vlastní kodifikační práce této komise započaly až po Feliciho jmenování do funkce. Srov. MENKE, Monika: *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, s. 111.

⁷⁰⁸ JANOK, Ján: *Pán ma viedol*, s. 121.

⁷⁰⁹ Z cest nepřivážel jen předměty duchovního rázu, ale také drobné dárky. Dětem sousedky, která mu vypomáhala s domácností, vozil ze zahraničí elektronické hračky. Srov. Rozhovor s arcibiskupem Mons. Janem Graubnerem ze dne 5. září 2018.

⁷¹⁰ *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, složka P. Václav Vávra, Dopis Jana Jaroše Václavu Vávrovi ze dne 14. 11. 1970.

⁷¹¹ Podobnou informaci uvádí také M. M. Buben. Doslovně cituji: „*V době útlaku a pronásledování rozhodlo tajné vedení nepřijímat žádné nové členy.*“ BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl. I. svazek*, s. 169.

P. Ján Jánok st.,⁷¹² který zakusil věznění, vyšetřování a neustálé sledování ze strany StB, by sám s tímto jistě nezačal.⁷¹³

Tyto zkušenosti měl nepochybně také Jan Jaroš, jehož měla státní bezpečnost v hledáčku i po jeho propuštění a rehabilitaci. Poslední dostupný záznam o jeho sledování pochází ještě z listopadu 1977,⁷¹⁴ přičemž některé záznamy se nedochovaly. Jisté však je, že P. Jaroš, který dle státních orgánů dříve prováděl „nepřátelskou činnost proti ČSSR ve prospěch Vatikánu“, o sledování své osoby státní bezpečností dobře věděl.⁷¹⁵ P. Ján Janok ml. CSsR k P. Jarošovi doplňuje: „*Ako provinciál prijal prosbu pána biskupa z Litoměřic Štěpána Trochty, aby naši pátri prevzali službu v pohraničí, kde sú najviac opustení – a to je naším poslaním – veľa ich už nebolo po 90. roku, ale šli a slúžili tým, ktorí tam ešte mali o túto službu záujem [...] Pretože mali mnohé starosti o kostoly, nemohli sa venovať novým povolaniam, čo sa prejavuje aj teraz...*“^{716 717}

V posledních letech byl P. Jarošovi k ruce spolubratr Antonín Liška, což neuniklo zájmu státních orgánů.⁷¹⁸ Antonín Liška musel v listě pro SPVC⁷¹⁹ dosvědčit: „*Dr. Jaroš, provinciální představený mě pověřil, když už byl stár a nemocen, abych mu pomáhal v péči o spolubratry. Po jeho smrti jsem v tom pokračoval [...] Dr. Jaroš mi neřekl, že mě ustanovuje za svého zástupce nebo nástupce [...] Tímto prohlašuji, že nejsem provinciálním představeným ani jiným.*“⁷²⁰

Při líčení osudů kanonisty a univerzitního profesora P. Jaroše nelze opomenout jeho praktickou činnost církevního právníka. Když se Jan Jaroš v roce 1968 stal konzultorem komise

⁷¹² Je třeba rozlišit P. RNDr. Jána Janoka st. CSsR (1913–1986), někdejšího bratislavského viceprovinciála, od jeho synovce P. MUDr. Jána Janoka ml. CSsR (narozeného v roce 1929), autora citované publikace a pamětníka, který se pro účel této práce podělil o své vzpomínky na P. Jaroše.

⁷¹³ Tato informace je součástí citovaného textu z knihy *Misionár odvahy*, jejímž autorem je jiný slovenský redemptorista P. Martin Macko a která pojednává o významném slovenském misionáři P. Augustínovi Krajčíkovi CSsR. Právě v souvislosti s osobou P. Krajčíka, který se odvážně věnoval tajné výchově slovenského řeholního dorostu, je zmíněna odlišná situace v Čechách, kde byl provinciálem P. Jaroš, a na Slovensku, kde měl bratislavský viceprovinciál všechna práva provinciála a nebyl na pražském provinciálovi závislý. Srov. JANOK, Ján: *Pán ma viedol*, s. 150.

⁷¹⁴ Srov. *Archiv bezpečnostních složek*, fond Správa sledování SNB, svazek a. č. SL-5452 MV, Akce „Profesor-11“.

⁷¹⁵ Srov. *tamtéž*.

⁷¹⁶ Text vzpomínek na P. Jana Jaroše od P. MUDr. Jána Janoka (ml.) CSsR, zaslaný autorce e-mailem ze dne 25. února 2018.

⁷¹⁷ Z důvodu malého a stále klesajícího počtu bratří se nakonec pražská provincie sloučila s bratislavskou viceprovincií a dne 13. února 2018 vznikla Bratislavsko-pražská provincie, v níž jsou vedoucím elementem slovenští redemptoristé.

⁷¹⁸ Dva roky po Jarošově smrti navštívili P. Antonína Lišku v Poříčí nad Sázavou, kde byl v té době duchovním správcem, lidé ze Sekretariátu pro věci církevní a zajímali se o to, zda mu byla svěřena pravomoc provinčního představeného. Srov. *Archiv redemptoristů Svata Hora*, složka Korespondence A. Liška 1975 – 2002, Dopis A. Lišky adresovaný Sekretariátu pro věci církevní z 11. května 1987.

⁷¹⁹ Sekretariát pro věci církevní.

⁷²⁰ Srov. *tamtéž*.

pro revizi CIC a bylo mu umožněno cestovat do Říma, získal skrze jeho osobu církevní soud v Českých Budějovicích přímý kontakt s Římem.⁷²¹ „Tím byla dána i poněkud neobvyklá praxe u českobudějovického soudu: nejen že kauzy ke třetí instanci převáželi přímo do Říma, ale často i prvoinstanční kauzy odvezl oficiál Jaroš do Říma a rozsudky byly vynášeny po jeho návratu“, uvádí Monika Menke.⁷²² Jako oficiál českobudějovického soudu byl Jan Jaroš činný v letech 1973–1981, pak byl krátce advokátem Interdiecézního soudu v Praze.⁷²³ Mimoto byl v letech 1970–1973 členem první Teologické komise při Sboru biskupů a ordinářů ČSR.⁷²⁴ V letech 1975–1983 byl členem druhé Teologické komise při Sboru biskupů a ordinářů ČSR.⁷²⁵ S apoštolským administrátorem arcidiecéze pražské, od přelomu let 1977 a 1978 sídelním arcibiskupem pražským kardinálem Tomáškem byli blízcí přátelé.

Téměř až do konce života P. Jaroš slavíval mše sv. a zpovídal v kostele sv. Václava a ve hřbitovní kapli sv. Otýlie v Českých Budějovicích. Byla pro něj charakteristická preciznost a jako duchovní správce byl oblíbený. Hřbitovní kostel byl sice velmi malý, ale většinou velmi plný. Lidé na jeho mše svaté přijížděli dokonce autobusem a vlakem, jiní z přilehlých míst svým vlastním autem. Jeho zdravotní stav se v posledním období života zhoršil, stále častěji k němu musel být volán lékař, potom musel být vzat do nemocnice. Příbuzní i farníci se o něj příkladně starali.⁷²⁶ P. Jan Jaroš CSsR zemřel dne 21. března 1985 v Českých Budějovicích. Pohřeb se konal 26. března 1985 v kapli sv. Otýlie na hřbitově v Českých Budějovicích, kde je také pochován.⁷²⁷

8.2 Vzpomínky na profesora Jaroše

8.2.1 Vzpomínky z období jeho výuky na CMBF

Mons. Jan Graubner na počátku sedmdesátých let patřil ke studentům, kterým P. Jaroš přednášel církevní právo na pobočce CMBF⁷²⁸ v Olomouci. Před Jarošem výuku práva zastával ThDr. JUDr. Josef Ryška, jemuž byl roku 1971 odňat státní souhlas.⁷²⁹ Bezprostředně poté

⁷²¹ Srov. MENKE, Monika: *Soudnictví římskokatolické církve*, s. 111.

⁷²² *Tamtéž*.

⁷²³ Srov. *tamtéž*.

⁷²⁴ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch, *Teologie ve stínu*, s. 154.

⁷²⁵ Srov. *tamtéž*, s. 165.

⁷²⁶ Srov. *Freunde der Redemptoristen, Klemensblätter* 57, č. 11–12 (1991), s. 16.

⁷²⁷ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, parte P. Dr. Jana Jaroše.

⁷²⁸ Římskokatolická cyrilometodějská bohoslovecká fakulta v Praze se sídlem v Litoměřicích, která měla v letech 1968–1974 také pobočku v Olomouci.

⁷²⁹ Působení J. Ryšky bylo na olomoucké pobočce CMBF ukončeno na konci roku 1970/1971. Dne 22. září 1971 na základě rozhodnutí Ministerstva kultury již nebyl schválen pro následující ak. rok 1971/1972. Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta*, s. 386.

tento předmět v Olomouci krátce suploval vyučující katechetiky ThDr. Vladimír Kryštofský.⁷³⁰ Když byl v roce 1971 na místo Ryškovo dosazen Jaroš, dostali olomoucí bohoslovci po žákovi jeho učitele, protože Ryška byl v Římě žákem Jarošovým.⁷³¹ Arcibiskup Graubner vzpomíná na Jana Jaroše i způsob jeho výuky:

„Profesor Jaroš patřil mezi velmi oblíbené profesory. Bydlel v Budějovicích, dojížděl učit do Olomouce a pak jednou jel učit do Olomouce a druhý týden do Litoměřic. Neměl skripta tehdy napsaná žádná, většinou přišel do přednášky s malou ceduličkou, kde měl těsnopisem několik poznámek, během dvouhodinové přednášky občas zvedl brýle a podíval se na ceduličku a pak mluvil z paměti dlouho a dlouho. Na tabuli stihl psát vždycky jenom první písmenko, a když se něco dělilo nebo obsahovalo to další podbody, tak vždycky bylo jenom první písmenko a paprčka jedna, druhá a třetí a zase jenom první písmenko a šel dál. Takže těžko jsme stihali to napsat, ale přeci jenom se podařilo, že na takové kartičky si napsal celá skripta, která pak po večerech nadiktoval bohoslovcům, kteří je přepsali na stroji. On opravil ten strojopis a to se přepisovalo na blány cyklostylové a tak jsme si rozmnožili nějaké právní texty ke studiu.“⁷³²

V době, kdy začal P. Jaroš přednášet na CMBF, se již pracovalo na novém Kodexu kanonického práva a on byl členem pracovní komise. A tak ačkoli se studenti ještě učili podle starého církevního zákoníku, jejich profesor jim se zajímavým napětím říkal: *„V novém to takhle určitě nebude. A jestli to bude tak či tak, záleží na tom, jestli zvítězí skupina italská nebo německá.“⁷³³*

P. Stanislav Muzikář CSsR⁷³⁴ byl Jarošovým studentem na CMBF při semináři v Litoměřicích. Způsob jeho výuky popsal velmi podobně jako Mons. Graubner. Zdůraznil také, že byl Jaroš oblíben. Pro jeho menší postavu mu jeho studenti někdy žertem říkali *„hříbeček“*. Podle P. Muzikáře měl ale Jaroš smysl pro humor, při zkouškách býval náročný a *„samozřejmě chtěl od studentů vědět“*, ale zároveň byl *„velmi laskavý a velmi takový příjemný“*.⁷³⁵ Studenty zkoušel zásadně ústně.⁷³⁶

⁷³⁰ „Řekli doktoru Kryštofskému: ‚Jsi katecheta, musíš učit všechno.‘ A ten přišel do přednášky a s jeho jaksí humorným pokrčením nosu říká: ‚Právu nerozumím, budu vám předčítat ze skript doktora Ryšky a pokud nebudete rozumět, tak vám to přečtu ještě jednou. A když to nepomůže, tak si zastavte doktora Ryšku někde na chodbě a on vám to vysvětlí, ale do třídy nesmí.‘ Protože mu byl odňat státní souhlas. Ale to trvalo jen krátkou dobu a pak sehnali profesora Jaroše.“ Rozhovor s Mons. Janem Graubnerem ze dne 5. září 2018.

⁷³¹ Srov. *tamtéž*.

⁷³² *Tamtéž*.

⁷³³ *Tamtéž*.

⁷³⁴ P. Stanislav Muzikář CSsR se narodil 23. července 1932 v Domažlicích. Jako gymnazista vstoupil k redemptoristům. V roce 1968 nastoupil do litoměřického semináře. V roce 1972 složil tajně věčné sliby a v roce 1973 přijal kněžské svěcení. Zemřel 19. listopadu 2018 na Svaté Hoře.

⁷³⁵ Rozhovor s P. Stanislavem Muzikářem CSsR ze dne 31. července 2017.

⁷³⁶ Srov. *tamtéž*.

8.2.2 Různé vzpomínky spolubratrů na P. Jana Jaroše

P. MUDr. Ján Janok CSsR⁷³⁷ se podělil o zajímavou vzpomínku v souvislosti s J. Jarošem a P. Ferdou:

„Bol som na duchovných cvičeniach v Kájově v južnom Česku, ktoré viedol P. Jaroš. Na návštevu zúčastnených kňazov prišiel P. František Ferda, ktorý býval v Sušiciach.⁷³⁸ P. Jaroš nemal radosť z jeho návštevy, lebo P. Ferda bol veselej povahy a rád rozprával skúsenosti zo svojej liečiteľskej praxe, takže rušil nás v uzobranosti, ku ktorej nás viedol P. Jaroš. P. Ferda bol v istej dobe doma i v zahraničí známy a uznávaný liečiteľ. Mňa si ako lekára zavolať do kuchyne na kávu a vysvetľoval mi, ako vníma choroby pacientov...“⁷³⁹

P. Jánok charakterizoval Jana Jaroše takto: „P. Jaroš bol veľmi inteligentný človek, ale skromný a milý. Bol ústretový a rád pomáhal ako právnik. Ako provinciál bol starostlivý a roztrúsených členov provincie chodil navštevovať a poradiť im.“⁷⁴⁰

Jiný slovenský spolubratr P. Ján Kintler CSsR popisuje Jaroše veľmi podobně a jeho vzpomínky sahají až do dob bohovědných studií:

„V študentátu, hoci bol tak nadaný a učený, že se mu azda okrem P. Mastyliaka nikto zo študentov nevyrovnal, predsa bol veľmi skromný a pokorný [...] Spolužiaci si často z neho uťahovali, ale on se neurazil a nenahneval, naopak usmieval sa. Bol veľmi obetavý a ochotný druhým pomôcť. Bol redaktorom študentského časopisu Alfons a veľa do neho písal, keď sa druhí vyhovárali [...] Neskôr po študentátu, keď som sa ho v liste na niečo pýtal, vždy mi pohotovo odpovedal. Bol jedným zo zbožnejších študentov. Dlhو bol prefektom Ligy Božského srdca. Po každej stránke bol v študentáte vynikajúcim, vzorným študentom a klerikom. Všetci sme si ho vážili [...] pre jeho učenosť, ale aj pre jeho zbožný, asketický život.“⁷⁴¹

Trpělivost a pokoru si Jan Jaroš podle P. Kintlera zachoval i ve funkci provinciálního představeného v pozdějších letech.⁷⁴²

⁷³⁷ P. MUDr. Ján Janok CSsR se narodil 2. března 1929 v obci Dlhé Klčovo na Slovensku. Redemptorista shodného jména, P. Ján Janok (st.) CSsR, byl jeho strýcem. Řeholní sliby složil v roce 1947. V roce 1955 byl určen pro studium medicíny, aby po návratu redemptoristů do klášterů mohl v budoucnu jako lékař pečovat o juvenisty. To se po zdolání četných překážek podařilo a v roce 1961 měl v pražském Karolinu promoci. Bohosloví studoval nejprve tajně, později roku 1968 nastoupil do semináře v Litoměřicích. Na kněze byl vysvěcen již v roce 1971. Nyní žije v klášteře redemptoristů v Bratislavě. Více o jeho pozoruhodném životě v již výše zmíněné autobiografické knize *Pán ma viedol*.

⁷³⁸ V Sušici. (Pozn. autorky).

⁷³⁹ Text vzpomínek na P. Jana Jaroše od P. MUDr. Jána Janoka (ml.) CSsR, zaslaný autorce e-mailem ze dne 25. února 2018.

⁷⁴⁰ *Tamtéž*.

⁷⁴¹ *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Dopis vzpomínek na P. Jaroše od P. Jána Kintlera CSsR provinciálovi P. Janu Zemánkovi CSsR ze dne 1. března 1994.

⁷⁴² Srov. *tamtéž*.

P. Ladislav Škrňa CSsR⁷⁴³, který tajně studoval bohosloví v druhé polovině šedesátých let, vzpomíná na P. Jaroše v souvislosti se svým kněžským svěcením:

„No a přišel rok 1967. Náš tehdejší provinciál, páter Jaroš říká: ‚Hele, už bychom měli pomalu koukat na svěcení, a jak bychom ho provedli, u nás to vyloženě nejde, tak budeš muset být vysvěcený někde v zahraničí.‘ [...] Ale brzy na to změnil názor: ‚Hele, ono se něco ševelí v politice, nějak to není úplně v pořádku, počkáme ještě radši chvíli, protože jak bys byl tajně vysvěcen venku, nebudeš moci veřejně působit u nás. Počkáme ještě.‘ A opravdu se to vyplatilo, protože pak přišli Rusáci.“⁷⁴⁴

Jaroš tehdy L. Škrňovi doporučil odklad a nástup do 5. ročníku fakulty v Litoměřicích, takže když byl v roce 1969 vysvěcen, mohl nastoupit do veřejné duchovní správy, což by při jeho svěcení v zahraničí nebylo možné.⁷⁴⁵

P. Škrňa vzpomínal na Jaroše s vděčností nejen v souvislosti s vlastní kněžskou ordinací, ale též pro jeho péči o spolubratry. Sám písemně dosvědčil, jak ho P. Jaroš osobně navštívil v Chodově a důrazně jej přiměl k tomu, aby přestal kouřit, což se P. Škrňovi jako letitému kuřákovi skutečně podařilo.⁷⁴⁶

V období Pražského jara⁷⁴⁷ se P. Jaroš několikrát objevil na teologické fakultě v Litoměřicích, kde přednesl několik přednášek, které se týkaly právě probíhajících jednání o revizi církevního zákoníku v Římě.⁷⁴⁸ P. Škrňa k tomu podotýkal, že Jaroš „o místo profesora církevního práva na fakultě v Litoměřicích neusiloval.“⁷⁴⁹

8.3 Hlavní vědecká tvorba

8.3.1 *Impedimenta matrimonialia apud Bulgaros Unitos, Olomoucii: Sumptibus Academia Velehradensis, 1939, 322 s.*

Jde o Jarošovu disertaci, díky které získal na Lateránském atheneu doktorský titul z obojího práva⁷⁵⁰. Vzniku disertační práce předcházelo nejprve více než dvouměsíční studium v pražských archivech a poté následovala zdlouhavá studijní cesta na Balkán do Bulharska.⁷⁵¹

⁷⁴³ P. Ladislav Škrňa CSsR se narodil 3. března 1926 v Rakovníku. První sliby složil v roce 1945. Studoval tajně, v roce 1968 nastoupil do pátého ročníku semináře v Litoměřicích a v roce 1969 byl vysvěcen. Zemřel 27. srpna 2017 v Příbrami.

⁷⁴⁴ Svaté Hoře blíž a blíž..., *Svatá Hora* 53, č. 1–2 (2016), s. 9.

⁷⁴⁵ Srov. Text vzpomínek na P. Jana Jaroše od P. Ladislava Škrňy CSsR ze dne 31. července 2017.

⁷⁴⁶ Srov. *tamtéž*.

⁷⁴⁷ Tedy ještě v době, kdy zde sám nevyučoval.

⁷⁴⁸ Srov. *tamtéž*.

⁷⁴⁹ *Tamtéž*.

⁷⁵⁰ *Dissertatio ad gradum Doctoris in Facultatibus iuris canonici et civilis Athenaei Lateranensis.*

⁷⁵¹ Srov. JAROŠ, Jan: Na Balkán, *Věstník Sdružení sv. Josefa* 11, č. 2 (1941), s. 36

Zde dalších čtrnáct dní strávil v univerzitní knihovně v Sofii studiem pramenů, což jej přimělo zúžit původní záměr tématu vědecké práce na dějiny manželského práva a platné právo bulharských uniátů. Jarošova další cesta vedla do Cařihradu, kde zkoumal listiny tamního archivu.⁷⁵² V průběhu tohoto výzkumu zjistil právní vývoj bulharské sjednocené církve ve věcech manželských v posledním časovém období let 1860 až 1936.⁷⁵³

Autor svou práci dělí na dvě části: část první historicko-právní a část dogmaticko-právní. Tyto části se dělí na další dva oddíly (sectio), které se dále člení na jednotlivé hlavy (caput).

V historicko-právní části autor zkoumá, jaké vlivy působily na vývoj manželského práva Bulharů. Velký zájem věnuje právnímu institutu zvanému zadruga, tj. spojení více rodin, které se ujalo u Slovanů a zvláště právě u Bulharů. K vytvoření této zádrugy došlo v rámci snahy zabezpečit živobytí. Slované, aby si zajistili obživu, zvláště v chudých oblastech s drsnými přírodními podmínkami, se sdružovali ve společenství více rodin. Příbuzenství bylo prvotřídním poutem, které sjednocovalo větší počet lidí ke společné práci. Synové vedli hospodářství společně s otcem za svobodna i poté, co se oženili a setrvali v tomto svazku i po otcově smrti se svými dětmi. Nejstarší syn se pak stával vládcem této velké rodiny. Vlivem zádrugy ztrácelo manželství svůj charakter jako právní svazek mezi mužem a ženou k zachování lidského rodu, neboť zadruga dávala manželství význam zejména sociální. Manželstvím se měla rodina rozrůst a zajistit největší počet dalších pracovníků. Důsledky tohoto pojetí manželství se promítly také do vývoje manželských překážek. Z dějin manželského práva Bulharů je vidno ustavičné kolísání mezi Východem a Západem. Byl zde přítomný také vliv bulharské sekty bogomilců, která se objevila v Bulharsku již v 10. století a šířila se ve stoletích dalších až do 15. století. Bogomilci zavrhovali svátostný charakter manželství. Další skupina této sekty odmítala manželství též jako sociální zřízení a doporučovala svým přívržencům úplnou zdrženlivost. Při psaní této historické části použil autor množství pramenů a literatury. Z pramenů šlo předně o *Syntagma XIV titulorum*, tedy kodifikaci východních zákonů církevních i státních z doby císaře Heraklia (610–640).⁷⁵⁴ Tato byla od Photia⁷⁵⁵ rozšířená a rozčleněná na čtrnáct titulů. Autor pro svou práci užíval posledního vydání, které opatřil profesor církevního práva petrohradské univerzity V. N. Benešovič. Dále bylo čerpáno z listů ochridského arcibiskupa ze 13. století, Demetria

⁷⁵² Srov. JAROŠ, Jan: Na Balkán. Dokončení, *Věstník Sdružení sv. Josefa 11*, č. 3 (1941), s. 57–59.

⁷⁵³ Srov. ŠÍMA, Impedimenta matrimonalia apud Bulgaros unitos... Joannes Chrys. Jaroš CSsR, *Časopis katolického duchovenstva 80*, č. 6 (1940), s. 459.

⁷⁵⁴ Srov. *tamtéž*, s. 459–460.

⁷⁵⁵ Photius nebo Fotius, patriarcha konstantinopolský.

Chomatena, které vydal kardinál Petr v VII. svazku sbírky *Analecta sacra*. Z literatury autor použil zejména spisy Stefana Savova Bobčeva, profesora slovanského práva v Sofii. Bylo užito českých prací od profesora Kadlece a profesora Saturníka (dílo *Příspěvky k šíření byzantského práva u Slovanů*).

V druhé dogmatické části práce je nejprve vykládán pojem manželských překážek v rámci práva východního. Pojem manželské překážky na počátku právního vývoje nebyl zcela přesně vymezen. Rozdělení překážek na „překážky rušící a bránící“ tehdy ještě nebylo známo. Také samotný termín „překážka“ se poprvé vyskytuje u cařihradského patriarchy Jana VIII. v 11. století. Předchozí východní právní sbírky hovoří jen o manželstvích nezákonných. Na straně 234 autor uvádí seznam překážek manželských v tehdy platném bulharském právu. Jde konkrétně o tyto překážky: 1. nezralost věková, 2. fyzická neschopnost k manželství, 3. překážka platného manželského svazku, 4. smíšené vyznání, 5. různost náboženství, 6. překážka vyššího svěcení, 7. překážka slibů řeholních, 8. pokrevní příbuzenství, 9. švagrovství prosté a švagrovství druhé odrůdy (podle Pejškova překladu latinského termínu *affinitas ex duobus generibus*), 10. duchovní příbuzenství založené křtem, 11. duchovní příbuzenství založené osvojením. Rozsah a obsah překážek je převážně shodný s usneseními trullské synody z roku 692. Dále autor připojuje překážky, které jsou nazvány jako pochybné (*impedimenta dubia*). Jedná se o *dubium iuris*; je zde pochybnost o platnosti zákonů, které manželské překážky stanovují, a uplatňuje se stejná zásada jako v latinské církvi:⁷⁵⁶ „*In dubio iuris impedimenti mere eccl. non urget.*“⁷⁵⁷ Jako překážky pochybné jsou uvedeny: 1. švagrovství třetí odrůdy, 2. napodobené švagrovství, vznikající platným zásnubem, 3. překážka platného zásnubu, 4. překážka dokázaného cizoložství, 5. sbratření u Jihoslovanů pobratimstvo, posestrimstvo (dobrovolně uzavřený svazek dvou osob, které si vzájemně slíbily oddanost a věrnost; jestliže byl slib provázen náboženským obřadem, byl podkladem překážky manželské) 6. překážka nedostatku rodičovského souhlasu.

Recenzent poukazuje na fakt, že nelze obecně říci, že by překážka mohla vzniknout právním obyčejem, jak to vyplývá z Jarošovy definice překážky manželské,⁷⁵⁸ protože by to

⁷⁵⁶ Srov. *tamtéž*, s. 461.

⁷⁵⁷ *Tamtéž*, s. 461.

⁷⁵⁸ „*Strictiore sensu impedimentum matrimoniale definiri potest: Qualitas personae, quae ex lege vel consuetudine prohibet vel irritat matrimonium ipsum.*“ JAROŠ, Joannes: *Impedimenta matrimonialia apud Bulgaros Unitos*, Olomucii: Sumptibus Academiae Velehradensis, 1939, s. 227.

odporovalo kán. 1041 CIC/1917.⁷⁵⁹ Dále upozorňuje na neobvyklost formulace „*affinitas ex duobus (tribus) generibus*“ pro literaturu právní.

Jarošova práce je hodnocena jako pečlivá a erudovaná a podle recenzenta mu poskytuje kvalifikaci pro povolání do sboru *Collaboratori* pro vydávání pramenů východního práva při Kongregaci východní. Politování je vyjádřeno především nad tím, že množství těch, jimž je práce věnována, je málo. Sjednocených Bulharů bylo v tom čase dohromady asi 40 000 katolíků, rozdělených mezi nikopolské biskupství v Rušenku a sofijsko – plovdivský apoštolský vikariát.⁷⁶⁰

8.4 Další tvorba

Další tvorba zahrnuje zejména časopisecké studie. Mezi Jarošovými články v *Časopisu katolických duchovních* si zaslouží pozornost zejména ty, které jsou věnovány východnímu právu: „*Kodifikace církevního práva východního*“⁷⁶¹ a „*Překážka vyššího svěcení v manželském právu sjednocených církví*“.⁷⁶² Z prostředí „nesjednocené“ církve východní je článek „*Názor pravoslaví na kult eucharistický*“.⁷⁶³ Z pozdějšího období je třeba zmínit studii „*Kodifikace církevního práva*“⁷⁶⁴ v časopisu *Via*.

Mimoto je profesor Jaroš autor textu *Trestní právo* [s. I] ze sedmdesátých let⁷⁶⁵ a dvou vysokoškolských skript:

- *Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 1. semestr 3. ročníku*, Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobočka v Olomouci), 1972, 26 s.
- *Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 2. semestr 3. ročníku*, Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobočka v Olomouci), 1972, 58 s.⁷⁶⁶

⁷⁵⁹ V té době (tj. roku 1940) ještě nebylo kodifikované právo východní. Až motu proprio Pia XII. *Crebrae allatae sunt* z roku 1949 přináší v kán. 30 rozřešení problému manželské překážky a zvykového práva v duchu CIC/1917: „*Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis existentibus contraria reprobatur.*“ Srov. motu proprio *Crebrae allatae sunt*, *Acta Apostolicae Sedis XXXXI* (1949), s. 95.

⁷⁶⁰ Srov. ŠÍMA: *Impedimenta matrimonialia*, s. 461–462.

⁷⁶¹ JAROŠ, Jan: *Kodifikace církevního práva východního*, *Časopis katolického duchovenstva* 75, č. 7 (1934), s. 419–427.

⁷⁶² JAROŠ, Jan: *Překážka vyššího svěcení v manželském právu sjednocených církví*, *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 3 (1936), s. 238–256.

⁷⁶³ JAROŠ, Jan: *Názor pravoslaví na kult eucharistický*, *Časopis katolického duchovenstva* 74, č. 1 (1933), s. 10–14.

⁷⁶⁴ JAROŠ, Jan: *Kodifikace církevního práva*, *Via* 3, č. 7 (1970), s. 103–104.

⁷⁶⁵ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch – VAŇÁČ, Martin – KUNŠTÁT, Miroslav: *Biografický slovník*, s. 165.

⁷⁶⁶ Tyto dvě práce, určené studentům, jsou s největší pravděpodobností právě ona skripta, o nichž hovořil Mons. Jan Graubner v podkapitole 8.2.1 *Vzpomínky z období jeho výuky na CMBF* na s. 129n.

Pomocný materiál pro 1. semestr 3. ročníku zahrnuje úvod do církevního práva. Jsou zde zpracovány normy I. knihy CIC/1917, další část je věnována zásadám veřejného církevního práva. Autor zdůrazňuje bohoslovcům také nutnost znalosti platných předpisů partikulárního práva (konkrétně je v kontextu veřejného církevního práva vnějšího požadována znalost „*Směrnice ekumenického hnutí v arcidiecézi olomoucké*“ jako vědomost povinná ke zkoušce⁷⁶⁷). Poté je výklad zaměřen na prameny práva historického a práva platného. Poslední část těchto skript se zabývá kategorizací právních norem, jejich vzniku a zániku.

Pomocný materiál pro 2. semestr 3. ročníku pokračuje ve výkladu látky z prvního semestru a probírá aplikaci právních norem. Poté se příručka věnuje personálnímu právu (II. kniha CIC/1917). Po úvodu, v němž jsou vysvětleny všeobecné pojmy osobního práva, kategorie a zásady vzniku, činnosti a zániku osob v Církvi, jsou probírány zákony o klericích. Pozornost je věnována předepsaným požadavkům k dovození svěcení, jak pozitivním, tak negativním. V rámci negativních požadavků je obsažen seznam jednotlivých iregularit včetně jejich dělení. Poslední část skript je věnována problematice kanonického ustanovení, které začleňuje duchovní do jurisdikční hierarchie, jsou popsány jeho jednotlivé formy. Autor upozorňuje na některé změny, vztažené k zásadám inkardinace a exkardinace, které nastaly po II. vatikánském koncilu. Odkazuje na koncilní dekret o službě a životě kněží *Presbyterorum ordinis*⁷⁶⁸ a na motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, ve kterém byly nově uznány tzv. osobní prelatury i jejich národní a mezinárodní semináře.⁷⁶⁹ V souvislosti s připravovaným právem Jaroš předepisuje změny, které nastanou, např. to, že inkardinace nebude začínat tonzurou, ale buď přijetím subdiaconátu nebo jiným obřadem.⁷⁷⁰ Poté následuje pojednání o všeobecných právech a povinnostech duchovních, které jsou děleny na pozitivní a negativní a pojednání o laicizaci. V souvislosti s možným návratem laicizovaného duchovního do duchovního stavu Jaroš bohoslovce upozorňuje, že prvním vyšším svěcením nově nebude podjáhensství, ale diaconát.⁷⁷¹ Poslední téma, které tato skripta probírají je výstup a vyřazení duchovních z duchovní služby a způsoby, kterými k němu dochází. Příručka končí příslibem profesora, že pravidla o přeložení a výměně církevních úřadů a obročí budou probrána „*Deo dante*“ v příštím roce.⁷⁷²

⁷⁶⁷ JAROŠ, Jan: *Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 1. semestr 3. ročníku*, Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobočka v Olomouci), 1972, s. 12.

⁷⁶⁸ Srov. Dekret *Presbyterorum ordinis*, *Acta Apostolicae Sedis LVIII* (1966), s. 1007.

⁷⁶⁹ Srov. Motu proprio *Ecclesiae Sanctae*, *Acta Apostolicae sedis LVIII* (1966), s. 760–761.

⁷⁷⁰ JAROŠ, Jan: *Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 2. semestr 3. ročníku*, Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobočka v Olomouci), 1972, s. 46.

⁷⁷¹ Srov. *tamtéž*, s. 49.

⁷⁷² Srov. *tamtéž*, s. 53.

Jarošovy příručky pro studium církevního práva se vyznačují poměrně hutným, ale přehledným zpracováním látky s odkazy na platný kodex a výzvami k pozornému prostudování některých zvláště důležitých kánonů. Autor zde uplatňuje poznatky z účasti na přípravných pracích nového kodexu, jako příklad pro lepší pochopení některých stávajících norem užívá také zážitky z vlastního života (z pobytu v Sofii) a udává praktické pokyny pro přípravu na zkoušku. Další části kanonického práva zřejmě nebyly autorem zpracovány jako skripta (popř. se nedochovala).

Soubor katechezí o manželství zpracoval autor v cyklostylovaném spisku *Kapitoly o manželství*, Litoměřice: 1975, 58 s.

Podle obořišťské kroniky se Jan Jaroš také podílel na překladu CIC/1917⁷⁷³ a i za tímto účelem jej v Obořišti navštěvoval JUDr. Kop.⁷⁷⁴

⁷⁷³ *Překlad Kodexu kanonického práva*, Praha: CMB fakulta, 1948, 516 s.

⁷⁷⁴ Srov. *Archiv redemptoristů Svatá Hora*, Kronika koleje Obořiště VIII., s. 27.

ZÁVĚR

Práce se snažila splnit vytyčený cíl: prozkoumat podobu a úroveň výuky kanonického práva na řádovém teologickém učilišti redemptoristů v Obořišti u Dobříše a současně předložit informace o těch, jimž zde byla výuka tohoto předmětu svěřena.

Na základě převážně archivních pramenů byla nastíněna realita výuky kanonického práva u českých redemptoristů a pro kompletní přehled a možnost komparace byla podrobně zmapována také situace a stav výuky práva na ostatních řádových teologických učilištích ve stejném období v rámci českých zemí, nakolik to dovolila zlomkovitost dostupných zdrojů.

Výsledky bádání v rámci disertační práce dokládají, že výuka daného předmětu v Obořišti probíhala velmi odborně a nad limit nároků, které byly na tento typ ústavu kladeny. Úroveň výuky kanonického práva redemptoristů výrazně převyšovala úroveň ostatních řádových učilišť v rámci českých zemí. Téměř celou dobu existence institutu (s výjimkou krátkého období suplentů) byly v Obořišti přednášky z kanonického práva svěřeny erudovaným odborníkům s patřičným vzděláním. Jednalo se o P. Josefa Pejšku CSsR a P. Jana Jaroše CSsR, k nimž práce přináší zatím nejobsáhlejší informace o jejich životě a činnosti.

Oba lektori byli s teologickým institutem v Obořišti silně spjati. Pejška proslavil Obořiště svými knihami o kanonickém právu, a to jak v Československu, tak i v zahraničí. Jaroš zde jako bohoslovec studoval a později působení na tomto teologickém institutu upřednostnil před úspěšně rozvíjející se kariérou profesora na papežském ústavu v Římě.

To byla situace velmi odlišná a naprosto výjimečná v porovnání se situací na ostatních teologických ústavech, kde právo přednášeli zpravidla lektori bez patřičného vyššího vzdělání v oboru kanonického práva jako „doplňek“ ke své hlavní teologické disciplíně. Teprve po roce 1945 dosáhl v Římě doktorátu kanonického práva P. Emil Škurka SDB a čeští salesiáni tak získali kvalifikovaného kanonistu. V jejich studentátu v Oseku však neučil déle než čtyři roky, protože ještě dříve než došlo k akci K, byl Škurka zatčen a uvězněn. Podobná situace panovala u dominikánů, z jejichž řad sice získal v rekordním čase 6 měsíců roku 1948 licenciát z kanonického práva v Římě P. Vít Beneš OP, ten byl ale nakonec pověřen jinými úkoly než výukou řádových kleriků.⁷⁷⁵ Naproti tomu P. Ondřej Petru OP sice na generálním studiu v Olomouci krátký čas přednášel, jako uznávaný kanonista a profesor církevního práva se však vyprofiloval a etabloval až v exilu po r. 1948 na římském Angeliku.

⁷⁷⁵ V případě P. Víta Beneše OP šlo o jeho nesmírně zatěžující zapojení do řešení nesnadných ekonomicko-právních problémů provincie zděděných z období před 2. světovou válkou, od r. 1948 také do snahy o právní obranu bratří persekvaných komunistickým režimem. P. Beneš tak byl schopen pouze omezené pedagogické činnosti v diecézním semináři v Litoměřicích. Srov. *Archivum Provinciae Bohemiae Praha*, sign. C 10, Svědectví P. Ambrože Svatoše z r. 1992.

Disertační práce dále ukazuje výbornou schopnost českých redemptoristů pružně reagovat na požadavky právních předpisů ze strany církve i státu, zejména v období třicátých let 20. století, tedy v době, kdy se přistupovalo k reformám v oblasti teologického vzdělávání. Obořišťská studijní kolej redemptoristů tak byla v rámci obecného vývoje teologického studia nucena neustále se přizpůsobovat novým požadavkům. Teologický institut otců redemptoristů přesto dosáhl vysoké odborné úrovně,⁷⁷⁶ kterou si podržel až do zániku učiliště.

Výše uvedená fakta jsou pozoruhodná zejména tím, že tohoto úspěchu dosáhla kongregace misijně zaměřená, jejíž vlastní právní předpisy o filosoficko-teologické formaci členů jsou ryze prakticky zaměřené. A nadto šlo o řeholní kongregaci v našich zemích působící poměrně krátce (ve srovnání s ostatními řády). Dělo se tak nepochybně zásluhou schopných představených a oficiálů a takovým způsobem, který podpořil stabilitu studentátu a podnítil další rozvoj kongregace v českých zemích i na Slovensku. Obořišťská kolej postupně nabývala významu intelektuálního a kulturního centra Podbrdská. Starobylá budova kláštera, situovaná na venkově, pravděpodobně představovala další pozitivní faktor pro kontinuální vývoj studentátu, díky němuž byli redemptoristé uchráněni od nuceného stěhování v průběhu 2. světové války. Konec čtyřicátých let naznačoval další progresivní rozvoj studia, který však roku 1950 ukončil zásah totalitní moci – zrušení všech řádových i diecézních učilišť. Tato disertační práce proto předkládá dosud nejobsáhlejší zpracování tématu řádových teologických učilišť v českých zemích, a to navzdory tomu, že autorka byla velmi limitována omezeným množstvím zachovaných a dostupných pramenů.

Nicméně v práci uvedené a citované archivní zdroje poskytují materiál k dalšímu zkoumání činnosti těchto institutů, místních lektorů a jejich vědecké činnosti na poli bohovědném – v oblasti ostatních teologických (případně i filosofických) disciplín. Autorka doufá, že poznatky obsažené v disertační práci do budoucna usnadní práci dalším badatelům, kteří by chtěli tomuto dosud spíše opomíjenému tématu věnovat svoji pozornost.

⁷⁷⁶ Srov. BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek*, s. 190.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

PRAMENY

I. Celocírkevní prameny

Codex iuris canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus praefatione Emmi Petri card. Gasparri et indice analytico-alphabetico auctus, Roma: Typis Polyglottis Vaticanis, MCMLVI. LXXII + 890 s.

PIUS IX., *Epistola Encyclica Ubi primum de die 17 Junii 1847*, BIZZARRI, Andreas: *Collectanea in usum secretariae Sacrae congregationis episcoporum, et regularium*, Roma: Ex Tipographia Rev. Camerae apostolicae, 1863, s. 868 – 872.

LEO XIII., *Epistola Encyclica Aeterni patris de die 4 Augusti 1879*, Acta Sanctae Sedis XXII (1879) s. 97–115.

PIUS X., *Litterae Encyclicae Pascendi dominici gregis de die 8. Septembri*, Acta Sanctae Sedis XL (1907) s. 593–650.

PIUS X., *Motu proprio Doctoris Angelici de die 29 Iunii 1914*, Acta Apostolicae Sedis VI (1914) s. 336–341.

BENEDICTUS XV., *Motu proprio Sacrae theologiae de die 3 Decembris 1914*, Acta Apostolicae Sedis VI (1914), s. 689–691.

S. CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET DE STUDIORUM UNIVERSITATIBUS, *Decretum Cum novum de dei 7 Augusti 1917*, Acta Apostolicae Sedis IX (1917), s. 439.

S. CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET DE STUDIORUM UNIVERSITATIBUS, *Decretum Legum canonicarum de die 31. Octobris 1918*, Acta Apostolicae Sedis XI (1919), s. 19.

PIUS XI., *Epistolae apostolicae Officiorum omnium de die 1 Augusti 1922*, Acta Apostolicae Sedis XIV (1922) s. 451–453.

PIUS XI., *Litterae encyclicae Studiorum ducem de die 29 Iunii 1923*, Acta Apostolicae Sedis XV (1923) s. 309–326.

PIUS XI., *Constitutio apostolica Deus scientiarum Dominus. De universitatibus et facultatibus studiorum ecclesiasticorum de die 24. Maii 1931*, Acta Apostolicae Sedis XXIII (1931), s. 241–262.

PAULUS VI., *Dekret Presbyterorum ordinis de die 7 Decembris 1965*, Acta Apostolicae Sedis LVIII (1966), s. 991–1014.

PAULUS VI., *Litterae apostolicae motu proprio Ecclesiae Sanctae, quibus normae ad quaedam ss. Concilii Vaticani II decreta statuuntur, 6 Augusti 1966, Acta Apostolicae sedis LVIII* (1966), s. 758–787.

S. CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET DE STUDIORUM UNIVERSITATIBUS, *Ordinamento dei Seminarii*, Roma: Tipographia Poliglotta Vaticana, 1920, 36 s.

LAURIN, František: *Nářizení papežské kongregace, Auctis admodum, ze dne 4. listop. 1892 v příčině členů mužských řeholních kongregací*, Praha: Nákl. České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1893, 24 s.

a: *Prováděcí nařizení k apoštolské konstituci „Deus scientiarum Dominus“*, *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 2 (1936), s. 111–130.

VAŠEK, Bedřich: *Encyklika Pia XI. Ad catholici sacerdotii. O katolickém kněžství*, Olomouc: Velehrad 1941, 49 s.

II. Církevní partikulární prameny

II.1 Týkající se církve v českých zemích

Papežské dokumenty

BENEDICTUS XV., *Epistola Saepe nobis de die 3 Novembris 1921, Acta Apostolicae Sedis XIII* (1921), s. 554 – 559.

Archivní materiály

Státní oblastní archiv v Třeboni:

- fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Přípis Zemské správy politické v Praze biskupské konsistoři v Českých Budějovicích ze dne 24. listopadu 1928, f. 138.
- fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Opis listu adresovanému Ministerstvu školství a národní osvěty od Theologického ústavu v Hradci Králové ze dne 7. dubna 1936, f. 197.
- fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Protokol sepsaný o schůzi ankety, f. 181.
- fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Osnova zákona o úpravě některých právních poměrů ze dne 4. listopadu 1935, f. 213–230.

- fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1075, sign. I-G-11-a, Text Potřeby diecézních kněžských seminářů a bohosloveckých učilišť.
- fond Biskupský archiv České Budějovice, kart. 1074, sign. I-G-11-a, Opis konceptu Msgre Dra Matoušů ze dne 10. července 1936, f. 188–190.

Státní okresní archiv Hradec Králové:

- fond Biskupský seminář Hradec Králové, kart. 2, inv. č. 32, Memorandum za zřízení fakulty theologické v Hradci Králové.

II.2 Celořádové dominikánské prameny

Tištěné prameny

Acta Capituli Generalis Diffinitorum Sacri Ordinis Praedicatorum Caurii in Asturia in conventu Sancti Joannis Baptistae celebrati a die XXIV ad diem XXIX Maii anno Domini MCMXX, 126 s.

Acta Capituli Generalis Provincialium Sacri Ordinis Praedicatorum Romae in Conventu SS. Dominici et Xysti celebrati a die XXIX Sept. ad diem III. Oct. anno Domini MCMXXXV, 169 s.

II.3. Partikulární dominikánské prameny

Archivní materiály

Zemský archiv v Opavě – pobočka Olomouc:

- fond Dominikáni Olomouc, inv. č. 37, Kniha zkoušek a dalších zásadních záznamů na provinciálním učilišti v Olomouci, s. 1.
- fond Dominikáni Olomouc, kart. 1, inv. č. 59, sign. I-17, Relace o klášteřu podaná na gestapo 1940.
- fond Dominikáni Olomouc, kart. 7, inv. č. 108, sign. V-4, Renumerace pro vyučující dominikány.

Archivum Provinciae Bohemiae Praha:

- sign. C 10, Svědectví P. Ambrože Svatoše z r. 1992.

Tištěné prameny

Catalogus Conventuum et Fratrum Sacri Ordinis Praedicatorum Provinciae Bohemiae A. D. 1947, Praegae, 1947, 30 s.

II.4. Celořádové kapucínské prameny

Tištěné prameny

Regula et Testamentum Seraphici Patris S. Francisci et Constitutiones Fratrum Minorum Capuccinorum, Romae: Typis Polyglotis Vaticanis, 1926.

II.5 Partikulární kapucínské prameny

Archivní materiály

Národní archiv:

- fond Kapucíni – provincialát a konvent, kart. č. 125, inv. č. 26, Relatio quinquenalis circa statum Provinciae Cechoslovacae
- fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Examen semestrals in fine anni 1942/143.
- fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Statistický výkaz teologického studia kapucínského řádu
- fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 141, inv. č. 31, Birke Kalist Josef.
- fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 125, inv. č. 26, Relatio quinquenalis circa statum Provinciae Cechoslovacae
- fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 125, inv. č. 26, Relatio quinquenalis 1943– 1948.
- fond Kapucíni – provincialát a konvent, Praha, kart. 347, inv. č. 333, Přípis Ministerstva školství, věd a umění z 15. září 1949

Tištěné prameny

Kapucínská provinční knihovna:

Památník svěcení bohoslovného učiliště řádu kapucínského, Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomouci: Olomouc, 1935, 40 s.

Catalogus Ordinis Fratrum Minorum S. P. Francisci Capuccinorum Provinciae Bohemomoravae ;pro Anno Christo nato 1944, Třebičii.

II.6 Partikulární salesiánské prameny

Archivní materiály

Archiv Salesiánské provincie Praha:

- kart. Emil Škurka, Životopis Emila Škurky datovaný 26. 10. 1984

- kart. Emil Škurka, Formulář žádosti o důchod
- kart. Emil Škurka, Dokumentace k procesu Emila Škurky ve skupině Karel Polák a spol
- kart. Emil Škurka, Dopis od Vítězslava Taťáka ze dne 16. dubna 1987
- kart. Emil Škurka, Dopis M. Franka pro Jana Škurku z roku 1992.
- kart. Emil Škurka, Osobní korespondence.
- Dokument Studentato Teologico in Boemia, datovaný 29. dubna 1992.
- List o zřízení učiliště adresovaný Kapitulní konsistoři v Praze ze dne 11. března 1946.
- Přípis Kapitulní konsistoře v Praze o zřízení domu v Mníšku pod Brdy ze dne 16. ledna 1946.

II.7 Partikulární prameny Tovaryšstva Ježíšova

Archiv české provincie Tovaryšstva Ježíšova Praha:

Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova svým přátelům a dobrodincům, 18. července 1945, tištěno jako rukopis.

Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova svým přátelům a dobrodincům, 24. prosince 1945, tištěno jako rukopis.

Československá provincie, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 1*, čís. 1 (1926), s. 2–4.

Kde jsou naši klerikové na vysokých studiích?, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 2*, čís. 2 (1927), s. 1.

Další krok kupředu, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova 12*, č. 15 (1937), s. 1–3.

Kde sídlí naši klerici na studiích?, *Zprávy z Československé provincie Tovaryšstva Ježíšova*, 1932, s. 3.

Za dvacet let, *Zprávy z České provincie Tovaryšstva Ježíšova 2*, č. 2 (1940), s. 5–7.

Kde studují naši scholastici, *Zprávy z České provincie Tovaryšstva Ježíšova 3*, únor (1941), s. 17.

Dopis provinciála přátelům provincie, prosinec 1943.

Státní oblastní archiv Litoměřice:

- fond Jezuité – Děčín, DUŠEK, L. – KUBIŠTA, A: *Jezuité Děčín (1779) 1933–1950*. Litoměřice, 2002.

II.8 Partikulární prameny kanonie premonstrátů Teplá

Státní okresní archiv Cheb:

- FIALA, Jaroslav: *Klášter premonstrátů Teplá 1197 – 1950. Inventář. I. svazek*, 1967, 653 s.
- fond Premonstráti Teplá, kart. 64, inv. č. 586, Domácí teologické učiliště, f. 210.
- fond Premonstráti Teplá, kart. 65, inv. č. 591, Znovuotevření domácího teologického učiliště v Teplé r. 1907, f. 2.
- fond Premonstráti Teplá, č. knihy 49, inv. č. 417, Úřední protokol teologického domácího studia v tepelském klášteře

Knihovna Kanonie premonstrátů Teplá:

- DIETL, Hroznata Josef: *Die theologische Hauslehranstalt im Prämonstratenserstifte Tepl in Böhmen.*

II.9. Partikulární prameny redemptoristů

Archivní materiály

Národní archiv:

- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 37, inv. č. 82, sign. VI/1-31, Sdělení bohoslovného učiliště v Obořišti děkanství bohoslovecké fakulty University Karlovy v Praze ve věci započtení teologického studia ze dne 8. 11. 1937.
- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 17, inv. č. 21, Dekret generálního představeného M. Raue z 15. února 1897.
- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha inv. č. 17, Kronika studentátu III., nečíslováno.
- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 18, Kronika koleje Obořiště VII., 194 s.
- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 19, Kronika koleje Obořiště VIIA, 111 s.
- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, inv. č. 16, Kronika pražské provincie, částečně číslováno.
- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 38, inv. č. 83, Parte Josefa Miklíka.

- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, kart. 11, inv. č. 8, Křestní list Josefa Pejšky.

Archiv redemptoristů Svatá Hora:

- Kronika koleje Obořiště II., 234 s.
- Kronika koleje Obořiště V., 194 s.
- Kronika koleje Obořiště VIII., s. 204.
- Kronika koleje Svatá Hora IV., s. 524.
- Složka Kongregační materiály 1971 – 1972 (P. Vávra), Dopis od P. Jaroše.
- Složka Korespondence A. Liška 1975 – 2002, Dopis A. Lišky adresovaný Sekretariátu pro věci církevní z 11. května 1987.
- Dopis vzpomínek na P. Jaroše od P. Jána Kintlera CSsR provinciálovi P. Janu Zemánkovi CSsR ze dne 1. března 1994
- Referát o bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti za školní rok 1939/40
- Referát o bohosloveckém učilišti redemptoristů v Obořišti za školní rok 1943– 44.
- Listina Ministerstva školství, věd a umění o ustanovení inspekční komise ze dne 25. 4. 1949.
- Parte P. Dr. Jana Jaroše.

Tištěné prameny

Archiv der Wiener Provinz der Redemptoristen:

Codex Regularum et Constitutionum Congregationis SS. Redemptoris necnon Statutorum a Capitulis Generalibus annis 1764, 1855, 1894, Romae: Ex Typographia Pacis Philippi Cuggiani, 1896.

Litterae annales de rebus gestis provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1902, Praegae: Sumptibus Provinciae Pragensis C. Ss. R., 1902, 56 s.

Litterae annales de rebus gestis provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1907, Praegae: Sumptibus Provinciae Pragensis C. Ss. R., 1907, 76 s.

Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis Ss. Redemptoris anno salutis 1915, Praegae: Sumptibus Provinciae Prag. C. Ss. R., 1915, 71 s.

Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1918, Praga: Sumptibus Provinciae Prag. C. SS. R., 1918, 59 s.

Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1919, Praga: Sumptibus Provinciae Prag. C. SS. R., 1919, 59 s.

Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris anno salutis 1923, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R., 1923, 63 s.

Litterae annales de rebus gestis Provinciae Pragensis anno salutis 1925, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis, 1925, 117 s.

Catalogus Provinciae Pragensis Congregationis SS. Redemptoris, Referens Ejus Statum, qualis Exstitit Die 1. Januarii 1934, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R., 1934, 77 s.

Národní archiv:

- fond Redemptoristé – provincialát a koleje, Praha, *Statuta Capituli generalis Congregationis SS. Redemptoris celebrati A. MDCCCXCIX*, Romae Typis Cuggiani, 1909, 22 s.

Archiv redemptoristů Svatá Hora:

Constitutiones et regulae Congregationis sacerdotum sub titulo Sanctissimi Redemptoris, Romae: Ex Typographia Pacis Ph. Cuggiani, 1895, 682 s.

Constitutiones et Regulae sub Titulo Sanctissimi Redemptoris, Romae: Sumptibus Domus Generalitae, 1936, 830 s.

Konstituce a pravidla Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele. Díl první, druhý a pátý. Podle latinského vydání z r. 1895, Praha: Nákladem téže kongregace, 1900, 196 s.

Statuta Provincialia Congr. SS. Red. Pragensis, Pragae: Sumptibus Prov. Pragensis C. SS. R., 1925, s. 22.

DAŇHA, Ladislav: *Za P. Janem Petrlíčkem (1893–1939)*, *Věstník Sdružení svatého Josefa* 1940, roč. 10, č. 1, s. 8–12.

JAROŠ, Jan: P. Jan Jaroš, *Věstník Sdružení sv. Josefa* 2, č. 3, 1932, s. 46.

JAROŠ, Jan: Na Balkán. Dokončení, *Věstník Sdružení sv*

Za P. Martinem Janů, *Věstník Sdružení svatého Josefa* 7, č. 3 (1937), s. 55–58.

Státní okresní archiv Příbram:

ADÁMEK, Jarolím – VYSLOUŽIL, Oldřich: Collegium maius v Římě, *Věstník Sdružení svatého Josefa* 13, č. 4 (1947), s. 56–58.

Nad hrobem vld. P. Josefa Kučery, *Věstník Sdružení sv. Josefa* 3, č. 6 (1933), s. 86–90.

JAROŠ, Jan: Na Balkán, *Věstník Sdružení sv. Josefa* 11, č. 2 (1941), s. 36–38.

III. Prameny státní

III.1 Právní normy

Ministerské nařízení ze dne 29. března 1858 č. 50 ř. z., platné pro celý obvod říše, týkající se provedení č. VI. a XVII. konkordátu, ohledně teologického studia

Ministerské nařízení z 12. prosince 1909 č. 49.645, o připuštění k teologickým studiím

Ministerské nařízení ode dne 30. června 1850 č. 319 ř. z., strany katolicko-bohoslovních diecesánských a klášterních učilišť a fakult

Vládní nařízení č. 151/1937 Sb. z. a n. z 18. června 1937, o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých

Vládní nařízení č. 152/1937 Sb. z. a n. z 28. června 1937, kterými se provádějí základní ustanovení o studiu a zkouškách na katolických fakultách bohosloveckých

Vládní nařízení č. 228/1949 Sb. ze dne 25. října 1949, o působnosti a organizaci Státního úřadu pro věci církevní

Vládní nařízení č. 112/1950 Sb. ze dne 14. července 1950, o bohosloveckých fakultách

Vyhláška říšského protektora Konstantina von Neuratha ze dne 17. listopadu 1939

Výnos ministerstva kultu a vyučování ze dne 14. září 1892, č. 16.008, jímž se vydává seznam klášterních teologických učilišť, která ve smyslu 1. odst. min. nař. z 30. června 1850, č. 319 ř. z. jsou organisována

Zákon č. 50, ř. z. ze dne 7. května 1874, kterým se upravují zevní poměry církve katolické

III.2 Archivní materiály:

Archiv bezpečnostních složek:

- fond Vyšetřovací spisy-České Budějovice, vyšetřovací spis a. č. V-1222 CB, Jaroš Jan a spol.
- fond Správa sledování SNB, svazek a. č. SL-5452 MV, Akce „Profesor-11“.

IV. Díla redemptoristických kanonistů

IV.1 Díla Josefa Pejšky

PEJŠKA, Josef: *Řád Pavlínů poustevníkův a jeho činnost mezi Slovany*, Praha: nákl. vlast., 1914, 64 s.

PEJŠKA, Josef: *Sv. Kliment Maria Hofbauer, generální vikář kongregace Nejsv. Vykupitele, apoštol nové doby*, Praha: nákladem vlastním, 1920, 143 s.

PEJŠKA, Josef: *Sv. Jan Nepomucký: k dvoustému výročí jeho svatořečení: (1729–1929)*, Hlučín ve Slezsku: Exerciční dům, 1929, 32.

PEJŠKA, Josef: *Jus sacrum Congregationis SS. Redemptoris. Editio altera, emendata et aucta*, Hranice: E Typographia Snaha F. Olšovský, 1923, 430 s.

PEJŠKA, Josef: *Ius canonicum religiosorum*, Friburgi Brisgoviae: Herder & Co., 1927, 365 s.

PEJŠKA, Josef: *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek první: Ústavní právo církevní*, Semily: Nákladem vlastním, 1932, 255 s.

PEJŠKA, Josef: *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek třetí: manželské právo kanonické*, Praha: Nákladem theolog. ústavu v Obořišti, 1934, 307 s.

PEJŠKA, Josef: *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek druhý: Hierarchický řád církevní*, Praha: Nákladem theologického ústavu CSsR. v Obořišti u Dobříše, 1937, 252 s.

IV.2 Díla Jana Jaroše

JAROŠ, Joannes: *Impedimenta matrimonialia apud Bulgaros Unitos*, Olomoucii: Sumptibus Academia Velehradensis, 1939, 266 s.

JAROŠ, Jan: *Kapitoly o manželství*, Litoměřice: 1975, 58 s.

JAROŠ, Jan: *Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 1. semestr 3. ročníku*, Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobočka v Olomouci), 1972, 26 s.

JAROŠ, Jan: *Pomocný materiál pro studium církevního práva pro 2. semestr 3. ročníku*, Olomouc: Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta Praha (pobočka v Olomouci), 1972, 58 s.

JAROŠ, Jan: Za † P. Pejškou, *Dobry pastyr. Týdeník katolického duchovenstva* 2, č. 22 (1942), s. 346–347.

JAROŠ, Jan: Kodifikace církevního práva východního, *Časopis katolického duchovenstva* 75, č. 7 (1934), s. 419–427.

JAROŠ, Jan: Překážka vyššího svěcení v manželském právu sjednocených církví, *Časopis katolického duchovenstva* 77, č. 3 (1936), s. 238–256.

JAROŠ, Jan: Názor pravoslaví na kult eucharistický, *Časopis katolického duchovenstva* 74, č. 1 (1933), s. 10–14.

JAROŠ, Jan: Kodifikace církevního práva, *Via* 3, č. 7 (1970), s. 103–104.

V. Orální prameny

Osobní archiv autorky:

Rozhovor s arcibiskupem Mons. Janem Graubnerem ze dne 5. září 2018.

Rozhovor s P. Stanislavem Muzikářem CSsR ze dne 31. července 2017.

VI. Další prameny

Osobní archiv autorky:

- Text vzpomínek na P. Jana Jaroše od P. MUDr. Jána Janoka (ml.) CSsR, zaslaný autorce e-mailem ze dne 25. února 2018.
- Text vzpomínek na P. Jana Jaroše od P. Ladislava Škrňy CSsR ze dne 31. července 2017.
- Životopisné údaje lektorů dominikánského řádového učiliště poskytnuté P. Augustinem Prokopem OP.
- Životopisné údaje lektorů poskytnuté P. Pacifikem Matějkou OFM Cap.
- Materiál „*Učitelé a ředitelé Serafínských škol a řádových učilišť*“, který byl poskytnut P. Pacifikem Matějkou OFM Cap.
- Opis textu Tadeáše Zdeňka Řeháka O.Praem. s názvem *Premonstráti a teologie*, který byl součástí pozůstalosti jmenovaného.
- Nekrolog P. Jana Roba.
- Nekrolog P. Josefa Lepaříka, poskytnutý P. Josefem Kopeckým SDB, sekretářem salesiánské provincie.
- E-mail s odpověďmi P. Jana Roba SDB zaslaný P. Janem Blahou SDB, představeným komunity v Teplicích, ze dne 11. října 2017.

VII. Internetové zdroje

- *Historie české provincie*, [online]: Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova. [cit. 23. 10. 2018], Dostupné z: <http://www.jesuit.cz/historie.php>
- *História TFTU*, [online]: Teologická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave. [cit. 5. 4. 2019], Dostupné z: <http://www.tftu.sk/sk/node/1>

LITERATURA

30 let českého salesiánského díla, Turín: Vydali čeští salesiáni v exilu, 1957, 62 s.

a: *Ius canonicum religiosorum*, *Časopis katolického duchovenstva* 59, č. 3, 1928, s. 400.

AMBROS, Pavel: Dědici i tvůrci. Jezuité v českých zemích v letech 1851–2005, *Teologické texty: časopis pro teoretické a praktické otázky teologie* 17, č. 3 (2006), s. 122–129.

BRÁZDIL, František: *Jezuité na Velehradě*, Trinitas: Svitavy, 2005, ISBN 80-86885-01-1.

BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích II. díl/1. svazek*, Praha: Libri, 2003, ISBN 80-7277-086-1.

BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích III. 1 sv.: Žebravé řády*, Praha: Libri, 2006, ISBN 80-7277-088-8.

BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. III. díl, 4. svazek: Řeholní klerikové (jezuité)*, Praha: Libri, 2012, ISBN 978-80-7277-443-2.

BUBEN, M. Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. IV. díl, 1. svazek. Kongregace a řeholní společnosti*, Praha: Libri, 2016, ISBN 978-80-7277-545-3.

BUŠEK, Vratislav – HENDRYCH, Jiří – LAŠTOVKA, Karel – MÜLLER, Václav: *Československé církevní zákony I.*, Praha: Československý kompas, 1931, 896 s.

ČERNUŠÁK, Tomáš – PROKOP, Augustin – NĚMEC, Damián: *Historie dominikánů v českých zemích*, Praha: Krystal OP, 2001, ISBN 80-85929-50-3.

ČERNUŠKA, Pavel: ThDr. Pavel Škrabal OP – autor díla, které nemohlo být završeno, *Studia theologica* 7, č. 4 (2005), s. 26–31.

ČIHÁK, Josef: *Theologus čili studium katolické teologie, Díl 1.: Organizace katolického studia bohosloveckého*, Praha: vlastním nákladem, 1927, 109 s.

Čk.: Josef Pejška...Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému, *Časopis katolického duchovenstva* 63, č. 9, 1932, s. 585–587.

DAŇHA, Ladislav: *Paměti o českých redemptoristech*, Obořiště, 1947, 566 s.

DAŇHA, Ladislav: Za vdp. Josefem Pejškou, doktorem kanonického práva, *Mariánský věstník Ave Maria* 2, č. 5, 1946, s. 52–54.

FLOSMAN, Martin: Salesiáni a vojáci 3. Ppor. duch. ThDr. Emil Škurka SDB, *Zdislava – časopis litoměřické diecéze* 21, č. 7 (2015), s. 12–13.

Freunde der Redemptoristen, *Klemensblätter* 57, č. 11–12 (1991), s. 15–17.

HANUŠ, Jiří: *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, ISBN 80-7325-029-2.

HLINOMAZ, Milan: *Kláster premonstrátů Teplá. Přehled dějin duchovního fenoménu Tepelska*, Karlovy Vary: Státní okresní archiv Karlovy Vary, 2003, 80-239-0337-3.

HOBZA, Antonín: *Poměr mezi státem a církví. Jeho vývoj a přítomný stav*, Praha: Bursík a Kohout, 1919, 156 s.

HORÁK, Záboj – TRETERA, Rajmund Jiří: „Česká kanonistika“, in SCHELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír (eds.): *Encyklopedie českých právních dějin*. I. svazek A-Č, Plzeň: Aleš Čeněk, 2015, s. 552–566, ISBN 978-80-7380-562-3.

HORÁK, Záboj: *Církev a české školství. Právní zajištění působení církví a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti*, Praha: Grada Publishing a. s., 2011, ISBN 978-80-247-3623-5.

HORÁK, Záboj: „Josef Pejška“, in SKŘEJPKOVÁ, Petra: *Antologie Československé právní vědy v letech 1918–1939*, Praha: Linde, 2009, s. 688–689, ISBN 978-80-7201-750-8.

HORÁK, Záboj: *Církev a školství. Vybrané dokumenty ke studiu českého konfesního práva*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012, ISBN 978-80-87146-57-6.

HRDINA, Antonín: *Kanonické právo*, Praha: Eurolex Bohemia, 2002, ISBN 80-86432-26-2.

HRUDNÍKOVÁ, Mirjam: *Řeholní život v českých zemích. Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*, Kostelní Vydří: karmelitánské nakladatelství, 1997, ISBN 80-7192-222-6.

JANOK, Ján: *Pán ma viedol*, Bratislava: Redemptoristi-Slovo medzi nami, 2015, ISBN 978-80-89342-76-1.

JEŘÁBKOVÁ, Lenka: *Strahovský opat Metoděj Jano Nepomuk Zavoral. Diplomová práce*, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2008, 159 s.

JIRÁSKO, Luděk: *Církevní řády a kongregace v zemích českých*, Praha: Fénix, 1991, ISBN 80-85245-11-6.

KOP, František: Prof. J. Pejška slavil letos dvojí jubileum, *Časopis katolického duchovenstva* 85, s. 159–161.

KOPAL, Petr: *Působení kongregace Redemptoristů. Za příčinou 150letého jubilea jejího založení*, Praha: Cyrillo-methodějská knihtiskárna, 1883, 46 s.

KRATOCHVÍL, Jakub: *Příběhy mužů s kolárkem. Medailony zemřelých duchovních správců a kněží – rodáků valaškokloboucké farnosti*, Valašské Klobouky, 2005, s. 58.

KŘÍŽKOVÁ, Marie Rút: *Knih víry, naděje a lásky. 70 let působení salesiánů v Čechách a na Moravě*, Praha: Portál, 1996, 222 s., ISBN 80-7178-122-3.

KUDRNOVSKÝ, Alois: *Bohověda a její studium*, Praha: Nakladatelství Rupp, 1947, 109 s.

MACHEK Vít: *Josef Konstantin Miklík CSsR (1895–1966): Život a dílo. Diplomová práce*, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2017, 90 s.

MATĚJKA, Pacifik: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky. 400 let kapucínů v Čechách a na Moravě*, Velehrad: Refugium, 1999, ISBN 80-86045-30-7.

MED, Oldřich: *Pod modrým nebem. Kronika První české salesiánské kolonie v Příbyslavi-Dvorku*, 1990, 65 s.

MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 2.*, 255 s.

MED, Oldřich: *Životopisné paměti P. Ignáce Stuchlého českého Dona Bosca. Díl 3.*, 269 s.

MENKE, Monika: *Soudnictví římskokatolické církve v českých zemích v období kodifikovaného kanonického práva*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015, ISBN 978-80-244-4804-6.

Nekrologium České dominikánské provincie vedené od jejího obnovení v roce 1905, Praha: Česká dominikánská provincie, 2015.

NEŠPOR, Václav: *Dějiny university olomoucké*, Olomouc: Nákladem Národního výboru hlavního města Olomouce, 1947, 223 s.

NOHEL, Petr: *Výuka církevního práva na teologických a právnických fakultách v Českých zemích v letech 1918 –1950. Disertační práce*, Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2016, 160 s.

NOVOTNÝ, Vojtěch – VAŇÁČ, Martin – KUNŠTÁT, Miroslav: *Biografický slovník katolických teologických fakult v Praze 1891– 1990*, Praha: Karolinum, 2013, ISBN 978-80-246-2436-5.

NOVOTNÝ, Vojtěch: *Katolická teologická fakulta 1939–1990. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80-246-1369-7.

NOVOTNÝ, Vojtěch: *Teologie ve stínu. Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, ISBN 978-80-246-1308-6.

OVEČKA, Libor: *„Člověče bylo ti oznámeno, co je dobré...“*. Česká katolická morální teologie 1884–1948, Praha: Karolinum, 2011, ISBN 978-80-246-1957-6.

PLACHT, Otto – HAVELKA, František: *Předpisy pro vysoké školy Republiky československé*, Praha: Nákladem vlastním, 1932, 2214 s.

Pontificium Opus Vocationum Sacerdotalium, *Časopis katolického duchovenstva* 82, č. 1 (1942), s. 41.

Přes 2000 bohoslovců v ČSR ve školním roce 1934–35, *Kvatembrový věstník* 7, č. 4 (1934), s. 4–5.

SALLER, Jaroslav: *Boží dobrodruh. Hrst vzpomínek P. Jaroslava Sallera CSsR, faráře v Liběšicích u Žatce*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, ISBN 80-7192-400-8.

SCHROLLER, František: *Pět listů z Obořiště*, Příbram: Nákladem redemptoristů, 1902, 61 s.

Svaté Hoře blíž a blíž..., *Svatá Hora* 53, č. 1–2 (2016), s. 6–17.

ŠÍMA, Impedimenta matrimonalia apud Bulgaros unitos...Joannes Chrys. Jaroš CSsR, *Časopis katolického duchovenstva* 80, č. 6 (1940), s. 458–462.

ŠÍMA: Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému...Josef Pejška CSSR., *Časopis katolického duchovenstva* 76, č. 3, 1935, s. 313–315.

ŠÍMA: Církevní právo. Hierarchický řád církevní...Josef Pejška, *Časopis katolického duchovenstva* 78, č. 5, 1937, s. 493–496.

ŠÍMA: P. DR. J. PEJŠKA CSsR., *Časopis katolického duchovenstva* 86, č. 3, ročník 1946, s. 148–150.

TEŤHAL, Vladimír: *Kanonické právo na teologické fakultě v Olomouci v letech 1850–1950*. Historicko-právní pojednání. Licenciátní práce, Wydział Prawa, Prawa kanonicznego i Administracji, Katolicki Uniwersytet, Lublin, 2000, 66 s.

TICHÝ, Ladislav: Ondřej Maria Petru a jeho překlad Nového zákona, *Studia theologica* 7, č. 1 (2005), s. 64–68.

TRETERA, Jiří Rajmund – HORÁK, Záboj: *Konfesní právo*, Praha: Leges, 2015, ISBN 978-80-7502-118-2.

TRETERA, Jiří Rajmund: *Stát a církev v České republice*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, ISBN-7192-707-4.

TYL, Heřman Josef: *Klášter Teplá u Mariánských Lázní*, Klášter Teplá u Mariánských Lázní: Plzeň, 1947, 86 s.

TYL, Heřman Josef: *Psancem*, Třebíč: Arca Jimfa, 1995, ISBN 80-85766-62-0.

VALEŠ, Václav: *Konfesní právo-průvodce studiem*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-135-9.

VLADÁR, Vojtěch: *Pramene práva Katolíckej cirkvi v historickom vývoji*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 978-80-7380-187-8.

VLČEK, Vojtěch: *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948–1964*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, ISBN 80-7266-179-5.

VŘEŠŤÁL, Antonín: *Katolická mravouka. Díl II. podrobný. Část první*, Praha: Nákladem Cyrillo-methodějské knihtiskárny V. Kotrby, 1912, 447 s.

ZEMÁNEK, Jan: *Dějiny pražské provincie*, Svatá Hora: Alfi, 2001, 53 s.

ZLÁMAL, Bohumil: *Příručka českých církevních dějin VII. Doba československého katolicismu (1918–1949)*, Matice cyrilometodějská, 2010, s. ISBN 978-80-7266-350-7.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	157
Publikační činnost Josefa Pejšky do roku 1933, <i>Bibliographie générale des écrivains Rédemptoristes par Maur De Meulemeester, C. SS. R.</i>, Louvain: Imprimerie Saint Alphonse, 1935, s. 311–312.	
Příloha č. 2	159
Dekret o založení pražské provincie	

Příloha č. 1:

Publikační činnost Josefa Pejšky do roku 1933, *Bibliographie générale des écrivains Rédemptoristes par Maur De Meulemeester, C. SS. R.*, Louvain: Imprimerie Saint Alphonse, 1935, s. 311–312.

[Originální francouzský text s českým překladem]

Pejška, Joseph, né à Příbram, (dioc. de Prague), Tchécoslovaquie, le 11 mars 1870, prof. 1889, prêtre 1895, docteur en droit canonique, professeur de droit canonique et d'histoire ecclésiastique au scolasticat d'Obořiště.

[narozen v Příbrami (diecéze pražská), Československo, 11. března 1870, knězem 1895, doktor kanonického práva, profesor kanonického práva a církevních dějin ve scholastikátu v Obořišti.]

1. *Das Rückversprechen beim Ehehindernis des Verbrechens*, dans *Zeitschrift für kath. Theologie*, 1902, t. 26, p. 131-152.

2. *Jest manželství křesťanova s osobou nepokřtěnou svátostí?* (Le mariage d'un catholique avec une personne non-baptisée est-il un sacrement?), dans *Časopis katolického duchovenstva*, 1904, 1. 45, p. 6-10, 166-169, 303-306.

3. *O výsadách basilik menších*, (des privilèges des basiliques mineures), *ibid.*, 1905, t. 46, p. 417-422.

4. *Jus sacrum Congregationis SS. Redemptoris*, (a.u.p.). Brunn, Bénédictins, 1910, in-8°, p. 521. 2e éd., Hranice, Olšovský, 1923, in-8°, p. 430. 3e éd., *Jus canonicum Religiosorum usui communi destinatum*. Fribourg, Herder, 1927, in-8°, p. 366.

5. *Welche Landespatrone sind die Regularen in Böhmen zu feiern verpflichtet?* dans *Theologisch-praktische Quartalschrift*, Linz, 1900, t. 63, p. 134-136; 354-357.

6. *Rukopis latinský o ethice křesťanského politika z druhé polovice XVII. stol. v knihovně kláštera Obořištského*, (Un manuscrit au sujet de l'etica politici christiani de la bibliothèque d'Obořiště). - *Sesazování farářů cestou správní dříve a nyní*, (De l'amotion des curés), dans *Časopis katolického duchovenstva*, 1911, t. 52, p. 175-177 ; 573-583.

7. *Privilegium fori v nové úpravě*, (Du privilegium fori réformé). – *Ve kterých záležitostech jsou exemptní řeholníci podřízeni biskupovi*, (De la juridiction épiscopale sur les religieux exempts), *ibid.*, 1912, t. 53, p. 1-6; 778-796.

8. *Byl Tomáš Pešina z Čechorodu biskupem?* (Thomas Pešina fut-il évêque?). - *Symbolika prstenu*, (Du symbolisme de l'anneau). – *O původu slova parchant*, (De l'origine du mot « parchant » pour désigner l'enfant illégitime). – *Pohřební právo řeholníků*, (Droit de sépulture des religieux), *ibid.*, 1913, t. 54, p. 62-64; 68-69; 236-238; 345-353; 470-477.

9. *Řád Paulínů Poustevníkův a jeho činnost mezi Slovy*, (Les ermites de S. Paul et leur mission chez les Slaves). Prague, Sievers, 1914, in-8°, p. 63.

10. *Codex juris canonici a reformní předlohy sněmu vatikánského*, (Le Codex et les *schema* du Concile du Vatican),
dans *Časopis katolického duchovenstva*, t. 59, p. 1-12; 136-144.

11. *Bible a církev, jak o nich soudí profesor Ant. Silha*, (La Bible et l'Église au jugement de l'apostat Ant. Silha).
Příbram, Pelz, 1919, in-12°, p. 52.

12. *Sv. Kliment Maria Hofbauer, generální vikář kongr. Nejsv. Vykupitele. Apoštol nové doby. K stoleté památce jeho smrti*, (S. Clément-Marie Hofbauer, vic. génér. C. SS. R, l'apôtre des temps modernes; souvenir de son premier centenaire).
Prague, Kotrba, 1920, in-16°, p. 144.

13. *Náprava sňatku neplatného pro předchozí překážku nepočestného švagrovství*, (*Sanatio matrimonii invalidi propter impedimentum affinitatis inhonestae*),
dans *Časopis katolického duchovenstva*, 1928, t. 69, p. 228-232.

14. *Sv. Jan Nepomucký. K dvoustému výročí jeho svatořečení 1729-1929*.
1929, Hlučín, coll. *Životem*, 1929, 3 vol., in-16°, p. 32.

15. *Die gemäss can. 613, § 1 im Codex J. C. enthaltenen Vorrechte und Privilegien der Ordensleute*,
dans *Theologisch-praktische Quartalschrift*; Linz, 1929, t. 82, p. 298-304

16. *Církevní právo se zřetelem k partikulárnímu právu československému. Svazek první: Ústavní právo církevní*, (Droit ecclésiastique en particulier pour la Tchécoslovaquie). Obořiště, C. SS. R,
1932, in-4°, p. XVI-256.
Svazek třetí: Manželské právo kanonické (Droit canonique matrimonial),
ibid., 1934, in-4°, p. XVI-308.

17. *Das Los der bona mobilia minuta bei Gelegenheit der einfachen Ordensprofess*,
dans *Theologisch-praktische Quartalschrift*, Linz, 1933, t. 86, p. 363-366.

Collaborations: [Spolupráce]

Literarischer Anzeiger; – *Archiv. für kath. Kirchenrecht*; – *Litterae Slavorum theologicae*; –
Český Slovník Bohovědný, (Dictionnaire théologique tchèque); – *Lexikon für Theologie und Kirche*.

Příloha č. 2: Dekret o založení pražské provincie

J. M. J. A.

REVERENDIS PATRIBUS ET DILECTIS IN CHRISTO FRATRIBUS Congregationis Sanctissimi Redemptoris Salutem in Domino.

Provinciae nostrae Austriacae rectio atque administratio postremis hisce temporibus, cum ob multiplicata domicilia, tum potissimum ob linguarum diversitatem, nimium videbatur oneris afferre, quam ut uni Superiori tora committeretur. Divisionem in ea peragere suadebant etiam supplices unanimesque preces, quas inde ab anno 1899, festo Immaculatae Conceptionis B. M. V., a Patribus Bohemis accepi. Re igitur cum meis Consultoribus diligenter expensa, facultatem nuper a S. Sede petii bipartiendi Provinciam hactenus Austriacam. Quae facultas benigne concessa est, ut videre licet sponso S. Congregationis Episcoporum et Regularium, quod hic cum supplici meo verbotenus exscripsi:

Beatissime Pater,

Mathias Raus, Congŕuis [*Congregationis*] SS. Redemptoris Superior Generalis et Rector Major, ad pedes Sanctitatis Vestrae provolutus, humillime exponit: Provinciam nostrae Congregationis Austriacam, cum sua Vice-Provincia Polonica cumque Statione missionaria in Dania, constare jam Dominibus XXI, inter se non parum distantibus et (quod vel majorem parit difficultatem) non una lingua utentibus, Orator igitur, re cum suis Consultoribus deliberata, Sanctitati Vestrae humillime supplicat, ut, ad majus illarum Domorum incrementum, et ne in iis regendis unus Superior Provincialis nimium laboret, memorata Provincia Austriaca in duas dispertiatur: quarum prior sub nomine *Vindobonensis* veniat; posterior sub nomine *Pragensis*, cui postremae adnectatur, utpote lingua cognata utens, *Vice-Provincia Polonica*. Et Deus, etc.

Vigore specialium facultatum a SSmo Dño [Sanctissimo Domino] Nostro concessarum, Sacra Congregatio Eñorum et Rñorum S. Rom. Eccl. [Eminentissimorum et Reverendissimorum Sacrae Romanae Ecclesiae] Cardinalium negotiis et consultationibus Episcoporum et Regularium praeposita, attentis expositis, facultatem benigne tribuit P. Superiori Generali oratori deceniendi ad divisionem enunciatae Provinciae juxta preces, ad tramites Constitutionum propriae Congregationis. Contrariis quibuscunque non obstantibus. Romae. 17 Aprilis 1901.

FR. H. M. CARD. GOTTI. PRAEF.

(L.S.)

A. PANICI, Secret.

Utens igitur potestate mihi facta, a Provincia hactenus Austriaca, quae deinceps *Vindobonensis* appellabitur suumque in Congregatione ordine tenere perget, tria distraxi Collegia Bohemica, nimirum *Pragensis*, *Sacromontanum* et *Schwarzbachense*, quibus in praesenti constabit nova Provincia, *Pragensis* appellanda. Eidem post Hispanicam Locus assignabitur, ipsique interea adnectetur Vice Provincia Polonica.

[2]

Collegium Budwicense interim Vindobonensi Provinciae adjunctum manebit, utpote eo potissimum fine erectum, ut Fidelibus linguae germanicae spiritualem ferret opem. Id perspicue constat ex supplici libello, quem die 6 Junii a. 1885, cum de hac fundatione ageretur, Illmus et Rmus [*Illustrissimus et Reverendissimus*] Episcopus Budwicensis, Comes Franciscus de Paula Schönborn (qui postea ad archiepiscopatum Pragensem promotus et Cardinalatus purpura insignitus fuit) ad Imp. Reg. [*Imperiale Regaleque*] Ministerium sacro cultui et instructioni praepositum miserat, ubi haec inter alia leguntur: “Cum, uti notum est, dioecesis Budwicensis penuria laboret sacerdotum linguae germanicae, idque in ipsa urbe episcopali non paucas pariat difficultates, Episcopo prae ceteris eo nitendum est, ut sacerdotes nanciscatur qui curam suam populationi praeseodem germanicae impendant, non excluse tamen populo slavico. Atqui Patres SS. Redemptoris Oratori declararunt, paratos se futuros ut sacerdotes subministrent germanicos pro Fidelibus hujus linguae, neque etiam neglecturos esse curam spiritualem Slavorum.” — Ac paulo inferius in eodem libello haec in eadem sententiam leguntur: “Patres SS. Redemptoris ii sunt, qui ea omnia praestare possint quae spiritualis cura Fidelium utriusque linguae exigit, praesertim vero quoad Germanos per Patres germanicos; quae quidem res magni ponderis est in praesenti penuria sacerdotum saecularium, lingua germanica utentium.”

Provincia Pragensis cujus Superior Prague residebit, proprium habebit Novitiatum in eadem urbe, propriumque Juvenatum Schwarzbachii. Donec vero suam quoque habeat Studiorum Domum, jus ei erit suos Clericos Clericis Provinciae Vindobonensis associare.

Contra tamen, onus in eam incumbet adjuvandi Provinciam Vindobonensem, suppeditando eidem tot Patres, quod ipsi necessarii fuerint ad sacrum ministerium apud Fideles Bohemos exercendum. Versa vice, Provincia Vindobonensis Pragensi Patres germanicos subministrabit, quatenus opus fuerit: de quo mutuo auxilio sibi praestando Superiores utriusque Provinciae amice conveniant.

Provinciae Pragensi accensebuntur ii Patres omnes, qui anno 1899 petitioni de nova illa Provincia erigenda nomen suum apposuerunt; ac praeterea Clerici Studentes nationis bohemicae: quorum quidem omnium elenchus infra texetur. Pragensis demum Provincia eos servabit Fratres laicos qui in praesenti in ejus Domibus degunt.

Caetera omnia quae, ob memoratam Domorum divisionem, providenda remanent, ab utriusque Provinciae Superioribus ad normam eorum quae supra dicta fuerunt, in spiritu aequitatis et caritatis disponentur.

Restat, ut vos peculiariter alloquar, Reverendi et dilecti Fratres Provinciae Vindobonensis et Pragensis. Non inducat apud vos Provinciae divisio divisionem animorum. Pergite veterem apud vos dilectionem fraternam fovere atque etiam ampliare et protendere; cum christiana ac religiosa caritas angustos praetergrediatur et regionum et linguarum fines. Aemulatio apud vos sancta jam exorietur, qua alii alios superare certetis in promovenda gloria divina, in procuranda salute animarum, in servanda et fovenda caritate fraterna.

Romae, ad S. Alphonsi, die 26 aprilis a. 1901, festo B. M. V. de Bono Consilio

M. RAUS, C. SS. Red.

Sup. Gen. et Rect. Maj.

[3]

**Elenchus Patrum et Clericorum Studentium
Provinciae Pragensis.**

R. P. Benda Augustinus.

- » Bláha Ignatius.
- » Blaták Franciscus.
- » Blažek Franciscus Sal.
- » Čáka Bernardinus.
- » Částek Josephus.
- » Dubský Wenceslaus.
- » Hradilák Franciscus.
- » Hradilák Joannes.
- » Hudeček Joannes de M.
- » Janda Josephus.
- » Janů Martinus.
- » Kalina Franc. Xav.
- » Klestil Stephanus.
- » Kovář Emmanuel.
- » Loch Josephus.
- » Matějů Theophilus.
- » Melichar Wenceslaus.
- » Náprstek Carolus.
- » Nedbal Josephus.
- » Němec Franciscus Sal.
- » Nováček Carolus.
- » Pejška Josephus.
- » Pivnička Franciscus.

R. P. Plešek Carolus.

- » Polepil Franciscus.
- » Reindl Franciscus.
- » Richtársky Ignatius.
- » Říha Josephus.
- » Roller Aloysius.
- » Roller Josephus.
- » Schroller Franciscus.
- » Schroller Josephus.
- » Ševčík Franciscus Sal.
- » Smolík Wenceslaus.
- » Soukeník Carolus,
- » Štěpán Adalbertus.
- » Tomášek Josephus.
- » Vachalec Wenceslaus.
- » Wimmer Antonius Pat.
- » Zika Joannes Nep.

R. Fr. Mečír Franciscus.

- » Mezírka Franciscus,
- » Slanina Leo.
- » Vošahlík Franciscus